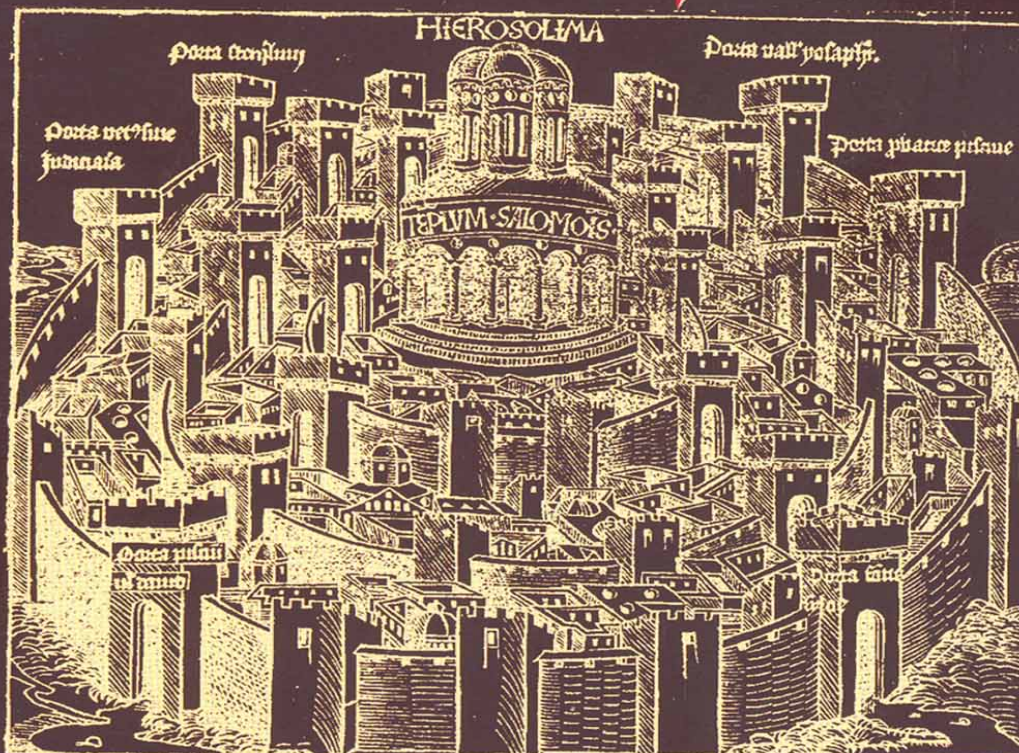

Пол Дохърти

ТАМПЛАЦЕРЪТ

ПОЛ ДОХЪРТИ ТАМПЛИЕРЪТ

Превод: Евелина Пенева

chitanka.info

В началото на второто хилядолетие Европа е в плен на една мечта — освобождаването на Светите земи. Неверници владеят гроба Господен и папа Урбан отправя пламенен апел към всички християни — от кралете до последния бедняк — да потеглят към Йерусалим, за да го освободят. Хиляди приемат кръста, поставено е началото на епоса, наречен Първи кръстоносен поход.

Двама млади франкски рицари, Юг дьо Пайен и Годфроа дьо Сент Омер, увлечени от общия ентузиазъм, тръгват под знамената на тулузкия граф. Съдено е след тежкия и кървав път, дългите обсади, предателствата и отчаянието тъкмо те двамата, достигнали Йерусалим, да основат най-прочутия рицарски орден — орден с невероятна съдба, обгърнат в мистерии, чиято история вълнува човечеството до наши дни.

Каква е тайната мисия, която тласка Юг дьо Пайен напред? Каква е загадката, която ще съхраняват занаяпред рицарите от Ордена на Храма? Ще оцелее ли вярата на бъдещите тамплиери през измамните, зверствата и изкушенията, съпътстващи кръстоносния поход?

Хрониката, написана от Елеонор, сестрата на Юг дьо Пайен, съпровождала брат си, разкрива тайни и заговори около епичния поход към Светите земи. Загадъчна фигура преследва рицарите на Храма още от началото на похода — заплахите са последвани от убийства. Още някой се е добрал до тайните сведения, с които разполагат Юг и Годфроа, а краят на кървавата надпревара ще настъпи под стените на Йерусалим.

„Тамплиерът“ е първото заглавие от вълнуваща поредица, посветена на загадките, интригите и убийствата, окървавили основите на една от най-загадъчните тайни организации в историята на човечеството — Ордена на Храма.

Магическо съживяване на миналото.

Ню Йорк Таймс

Анджела Франческоти посвещава тази книга на прекрасната си внучка Лучия Мария Франческоти.

ОСНОВНИ ИСТОРИЧЕСКИ ЛИЧНОСТИ

Папа Урбан II (1098–1099) — през 1095 година в Клермон поставя началото на Първия кръстоносен поход.

ВОДАЧИ НА ФРАНКИТЕ

Адемар дьо Льо Пюи — Епископ на Льо Пюи в Южна Франция и представител на папата в кръстоносния поход.

Реймон дьо Тулуз — граф на Тулуза и херцог дьо Сен-Жил. Предводител на кръстоносците от Прованс, Южна Франция.

Боемунд дьо Тарант — Предводител на норманските кръстоносци от Южна Италия.

Годфроа дьо Буйон — Предводител на войска от кръстоносци от Лотарингия и Германия.

Робер Нормански — син на Уилям Завоевателя и херцог на Нормандия; един от предводителите на кръстоносците от Северна Франция.

Робер Фландърски — граф на Фландрия; един от предводителите на кръстоносците от Северна Франция.

Етиен дьо Блоа — граф на Блоа; един от предводителите на кръстоносците от Северна Франция.

Юг дьо Вермандоа (Юг дьо Пари) — граф на Вермандоа, Северна Франция и брат на крал Филип I Френски.

Танкред дьо Отвил — племенник на Боемунд дьо Тарант.

Бодуен дьо Булон — граф на Булон; брат на Годфроа дьо Буйон, властолюбив и жаден за почести.

Пиер Отшелника — харизматичен проповедник и предводител на Народния кръстоносен поход.

Пиер Бартелеми — провансалски ясновидец, който „открива“ свещеното копие в Антиохия.

Юг дьо Пайен и Годфроа дьо Сент Омер — приятели, френски рицари, участници в първия кръстоносен поход и впоследствие основатели на Ордена на Храма.

Реймон Пиле — провансалски военачалник от армията на Реймон дьо Тулуз.

Готие дьо Санз-Авоар — господар на Боаси.

Гийом Льо Шарпантие — френски военачалник, отличил се със своята жестокост.

ВИЗАНТИЙЦИ И АРМЕНЦИ

Алексий I Комнин — император на Константинопол (1081–1118); основател на великата династия Комнини.

Мануел Бутумитес — гръцки пратеник, сложил край на обсадата на Никея.

Татикий — гръцки военачалник, който съпровождал франките до Антиохия.

Торос — арменски управител на град Едеса; осиновява Бодуен дьо Булон, който по-късно става негов убиец.

Фируз — арменски командир от Антиохия и предател на Антиохия.

МЮСЮЛМАНИ

Килидж Арслан — селджукски султан на Рум в Мала Азия.

Яги Сиян — градоначалник на Антиохия.

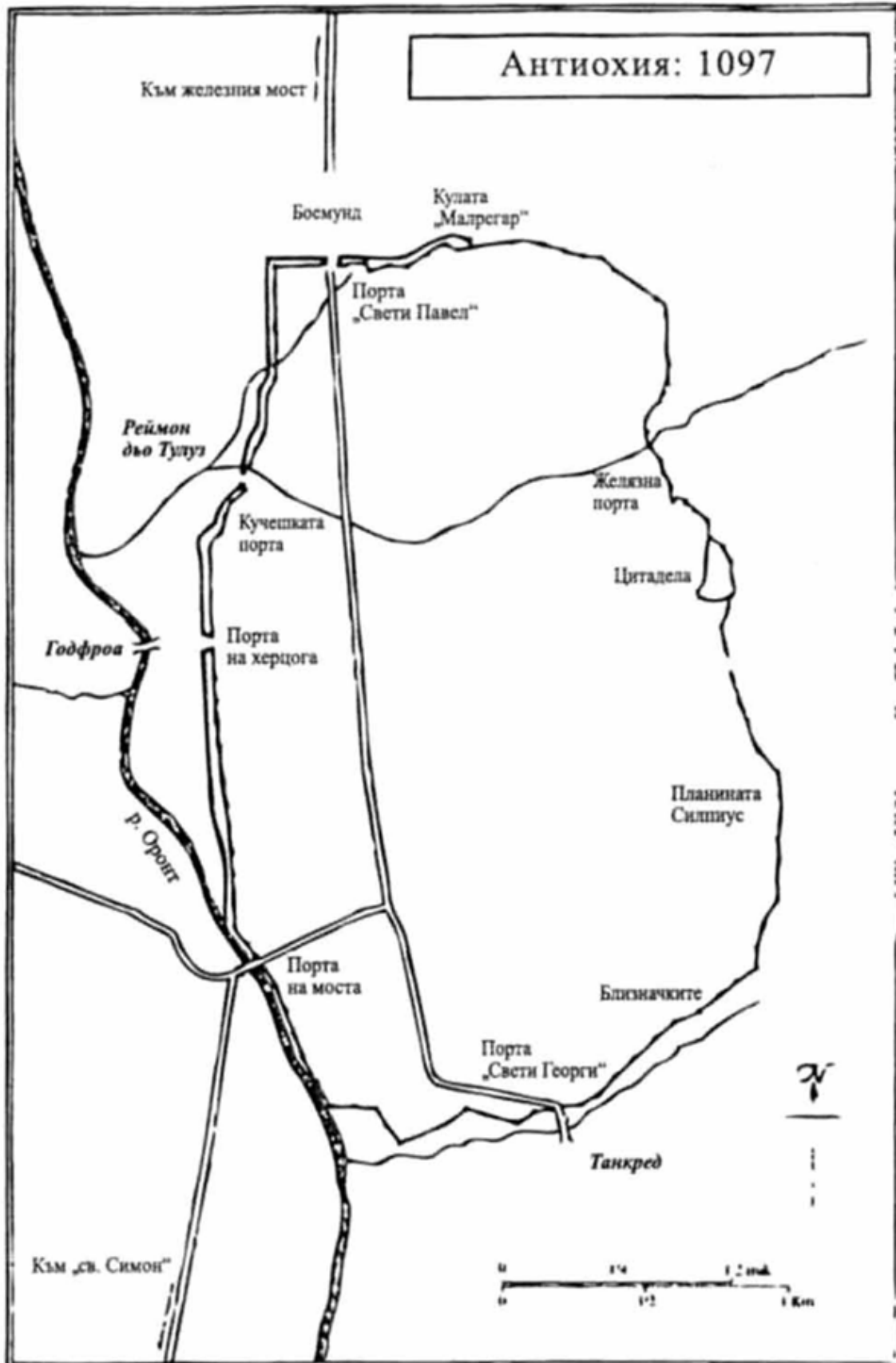
Ридуан от Алепо — селджукски управител на град Алепо в Сирия. Тръгнал с военни подкрепления за мюсюлманските бойци в Антиохия.

Атабег Карбука — емир на Мосул и прославен военачалник. Предвождал многочислена мюсюлманска войска, отправила се на помощ на Антиохия.

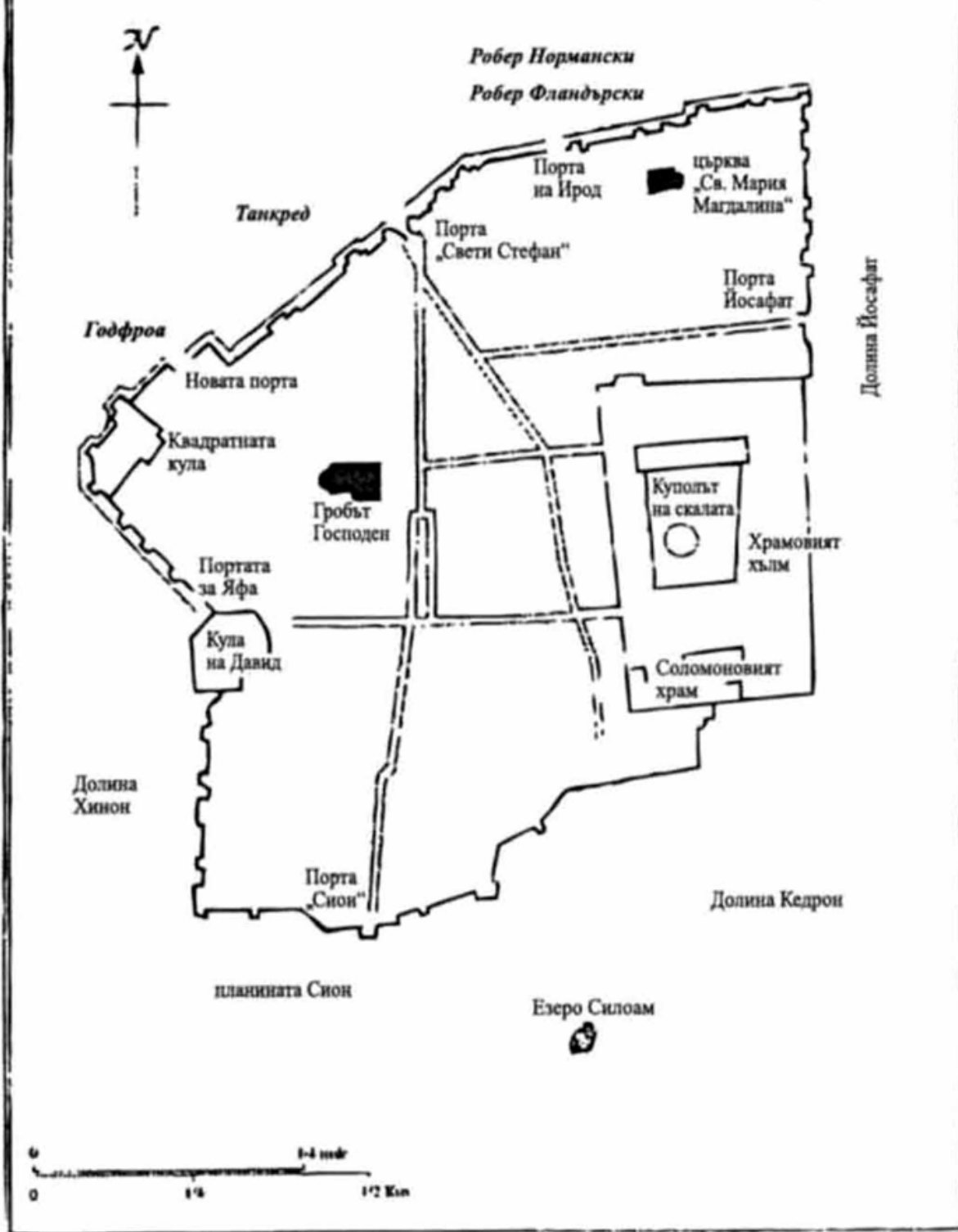
Ифтикар — фатимидски управител на Йерусалим.

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА

Книгата „Гамплиерът“ е създадена както въз основа на документални източници, така и по многобройни писмени свидетелства на хора, които са прекосили Европа, за да участват в превземането на Йерусалим през юли 1099 година. Докато пишех, се стараех да остана верен на стила на свидетелствата и езика, с който са предадени. В друга бележка в края на книгата отново се коментира това изключително събитие, белязало световната история и породило последици далеч напред във времето. Голям брой армии от кръстоносци потеглили от Франция, Италия и Германия към Константинопол, после пресекли земите, които днес са част от съвременна Турция, поели на юг и навлезли в Сирия и Палестина. Походът на основната армия, предвождана от Реймон дьо Тулуз, не е така сложен — преминали през северната част на Италия, после по Виа Егнация^[1] по адриатическото крайбрежие към земите на Гърция. Приложих и две карти, за да дам по-ясна представа за двете най-важни събития от Първия кръстоносен поход: обсадата на Антиохия през 1098 и тази на Йерусалим през 1099 г. Представен е и списък на основните исторически персонажи, а разказът за техните действия се основава на свидетелства на очевидци. Придържах се и към най-общото разделение между двете противопоставящи се култури в Средновековието. Изповядващите исляма са наричали „франк“ всеки роден из земите на Западна Европа. Съответно повечето европейци не са познавали различията между отделните религиозни течения в исляма и са използвали названието „турчин“ или „сарацин“, за да назовават своите противници.

Йерусалим: 1099

[1] Виа Егнация е един от най-известните военни пътища, построени от древните римляни, който минава през Македония и Тракия, по самия бряг на Егейско и Мраморно море и стига до Мала Азия, където се съединява с персийския Царски път. Виа Егнация е свързал Рим с източните провинции и е продължение на Виа Апия. — Бел.прев. ↑

ПРОЛОГ

АБАТСТВОТО МЕЛРОУЗ, ШОТЛАНДИЯ

ПРАЗНИКА НА СВЕТИ АПОСТОЛ ЯКОВ, 25

ЮЛИ 1314

Regis Regum rectissimi prope est dies domini.
Денят на Господа, най-справедливия
владетел, приближава.

„Съдният ден“,
свети Колумба

Монахът вдигна покритата си с качулка глава и през тесния като процеп прозорец насочи погледа си към дивата пустош на Мелроуз. Идваше краят на жътвата, а работата по неговата задача едва започваше тук, в кулата на здраво укрепената господарска къща. Погледът му обходи стаята и спря на спретнато подредените купчини сметководни книги, описи, хроники, писма и бележки: всичките тези документи бяха събрани от библиотеките на ордена на Храма и донесени тук през лятото на лето Господне 1314.

— Всичко, което успяхме да откраднем или купим — тихо продума старата жена, както си почиваше на рогозката, зареяла поглед през малкия прозорец в нишата. Дори не си направи труда да се обърне.

— *Consummatum est* — дойде краят. Научихте ли новините, братко Анселм?

Младият цистерианец се прокашля и кимна. Наясно беше защо е в тази кула. Над подвързано в кожа и инкрустирано със злато Евангелие, прикрепено с верига към аналой^[1] в средата на стаята, беше положил клетва за мълчание.

— На миналия деветнайсети март — нечуто заговори старицата — Жак дьо Моле, Велик магистър на Храма и Жофроа дьо Шарни, отговорник за Нормандия, изгоряха на кладата на Ил дьо Франс. Бяха невинни...

Старицата закуцука към брат Анселм и му се усмихна.

— Абатът — тя се надвеси над него и внимателно помилва гладкото лице на монаха — те е освободил от задълженията ти — посочи с ръка около себе си, — за да подредиш и свържеш последователно всички тези документи в един общ свитък. Хроника на Ордена на Храма от времето на неговото създаване до самия му край.

Макар и немощна на вид, тя сграбчи ръката на Анселм при китката с изненадваща сила. Светлосивите ѝ очи се впиха в неговите.

— Ние с теб сме роднини, Бенедикт. Носиш свещената кръв на рода дьо Пайен, основателите на ордена.

— Domina^[2], как да събера в един свитък документите?

— Подреди ги в хроника — отвърна му старицата. Обърна се и се запъти към спретнатите купчини с ръкописи. — Вече си тук, братко. И ти като пророк Йезекиил в откровението за възкресението на мъртвите вдъхни живот и придай на тези изсъхнали кости плът и кръв.

[1] Поставка за книгите и принадлежностите, необходими при богослужението. — Бел.прев. ↑

[2] Domina (лат.) — господарка. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ПЪРВА
ЕНОРИЙСКАТА ЦЪРКВА НА СВЕТИ
НЕКТАРИЙ В ОВЕРН
НАВЕЧЕРИЕТО НА ПРАЗНИКА НА СВЕТИ
ИГНАТИЙ АНТИОХИЙСКИ, 16 ОКТОМВРИ
1096

Dies irae et vindicatae tenebarum et nebulae.
Ден на гняв и мъст, на мрак и черни облаци.
„Съдният ден“,
свети Колумба

Бяха се появили поличби: имало хора, които видели над дървета, израсли гъсто едно до друго като тъмна стена, орли в двубой, а в нощното небе други различили насочени една срещу друга пики и над тях кръстосани мечове. Сватбени факли се превърнали в погребални. Ветровете бяха довяли облаци, от които косо като стрели падаха огнени мълнии и сееха ужас сред хората. Комети прорязваха небето. Адска жегга настъпваше през летата, а зимата сковаваше земята в лед. Къде ли не виждаха сатаната. В онази далечна и непозната част на големия океан, наречена Морето на мрака, която гъмжала от чудовища, можело да се види как от обвитите в гъста мъгла води изникват дяволите — свирепата свита на Принца на демоните. Това беше страховитото предзнаменование за събитията, които предстояха да се случат. Ударил беше часът на сблъсъка.

Миналия ноември словата на светия отец, папа Урбан II, бяха полетели като стрели. Йерусалим трябваше да бъде освободен от турците. Такава беше волята Божия. Мъже, жени и деца започнаха да се въоръжават, за да тръгнат на война. Всички наизваждаха щитове с

олющени гербове и оголени ръбове, пики с изкривени върхове, мечове, ножове и копия, съвсем почернели или ръждясали. Из селата оживяха огнищата на ковачниците, звън и тропот заогласяха селцата до късно нощем. Светлината от пламъците танцуваше по стените, на които горяха факли. Поправени и с нови остриета, оръжията се готвеха да събират кървава жетва. Преглеждаха копитата и зъбите на конете. Товарни кончета в тръс прекосяха заскрежените ливади и биваха внимателно оглеждани. Франките се отправяха на път, отиваха в Йерусалим, за да освободят Светите места от властта на турците. Хората от западните земи бързаха да изпълнят пророчествата и предзнаменованията. Денем небето стоеше забулено в облаци, а нощем се раздираше сякаш от звъна на митични оръжия. Отслужваха се литургии, големи и малки свещи горяха пред статуите на безчет светци-закрилници. Редяха се непрекъснато молитви „Отче наш“, „Богородице Дево“ и „Слава Тебе“. Изповядваха се грехове, грешници се покаяваха. Мъже, жени и деца се просваха по лице из стотици мразовити църкви и приемаха кръста. Зимната мъгла се стелеше на талази над плесенясалите плочи, покриващи подовете, а от олтарната преграда измъченото лице на техния Спасител, издълбано в дървото, ги гледаше отвисоко.

Големите сеньори залагаха владенията си, даряваха доходите си на кръста, молеха за опрощение на греховете си и приемаха парите, предлагани им от добрите братя от ордена на свети Бенедикт, за да превърнат палешниците на ралата в мечове, а сърповете в копия. Съпрузите даваха обети за вярност на своите съпруги, заклеваха се да не предадат своя род, изказваха последната си воля и съставяха завещания. Йерусалим ги чакаше! Гробът Господен ги зовеше! Воините на Господ щяха да го освободят от властта на турците. Deus vult! Така иска Бог! Викът отекваше като призив на тръба из земите на франките. Божията воля щеше да се изпълни! Имаше и друго, което ги примамваше. Кръстоносците мечтаеха и за изумруденозелени морета, за безкрайни владения и ширнали се летни поля, за коне със снежнобели гриви, за мраморни портици, за прескъпи дрехи от камлот^[1], дамска и брокат, за скъпоценни камъни, едри колкото гълъбови яйца, за топли, златни дни далеч, далеч от студения въздух на усойните гори или мрачните, обвити в мъгла лесове на западните земи. Надеждите се разгаряха неудържимо навсякъде из земите на франките.

Гореща вяра, надежда и смирение пламтяха заедно с амбицията, алчността и изкушението. Божията воля трябваше да се изпълни в тези последни дни. Хората твърдяха, че Апокалипсисът е неизбежен, обхванати от изненадващ възторг пред Съдния ден, който щял да настъпи и никой нямало да може да го избегне. Всички трябваше да са готови за него!

Светът се беше преобърнал от предишната есен, когато мъглата обгръщаше и пълзеше над черните ниви, пусти след прибирането на жътвата. Сивите стени на Клермон се бяха превърнали в стени на светилище, привлякло духовници с къси наметки и благородници, понесли триъгълни флагове и хоругви^[2] в червено, златно и снежнобяло, които плющяха на вятъра. На пурпурен подиум мъж с къдрава брада и рамене, приведени под чисто бял, извезан със злато палиум^[3], предаде Божието послание. Папа Урбан II добави и своя призив.

— Обръщам се към вас, които сте тук — започна той със звънлив глас. — Известявам и онези, които не присъстват, че такава е волята на Христа. От границите на Йерусалим до Константинопол се носят потресаващи новини. Някакво племе се е появило от земите на персите: варвари, които нахлули в земите на християните на изток и ги прогонили от домовете им с огън и меч, а владенията им опустошили. Тези нашественици, турци и араби, са навлезли във Византия чак до Средиземно море и до Пролива на свети Георги^[4]. Жестока рана е нанесена на Византийската империя. Допреди година империята беше наш защитник, сега тя бедства и се нуждае от помощ. Тези турци са отвели в своята страна със себе си много християни като пленници. Те са разрушили Божите храмове или ги използват за собствените си ритуали. Да ви разказвам ли още? Слушайте тогава: неверниците оскверняват олтарите с мръсотииите на телата си. Обрязват християни и разливат кръвта от обрязванията над нашите олтари или в светата утвар. Използват църквите ни, в които вече не може да се служи на нашия Бог, като конюшни за конете си. Така е, благочестивият народ вече не може да извършва богослужение в тези църкви. Само турците влизат в тях. Дори в този миг турците изтезават християни, връзват ги, пронизват ги с безчет стрели или ги карат да коленичат, навеждат главите им, за да могат техните воители да отсекаат главите им с един-единствен замах на ятагана. Да споменавам ли насилването на жените?

Да се говори за насилването е дори по-страшно, отколкото да се мълчи. Вие във Франция сте дочули слуховете за страданията отвъд границите на Иберия^[5]! Може и да дойде време, когато сами на своя земя ще видите своите съпруги насилени и децата си отведени в робство.

— Помислете и за онези свои братя християни, които са прекосили моретата като поклонници. Носят ли пари, принуждават ги да плащат такси и налози пред всяка градска порта и на входовете на църквите. Обвинят ли ги в някакво престъпление, принудени са да откупват свободата си. Ами онези, които нямат друго освен обета си за лишения, тях какво ги чака? Претърсват ги. Разрязват и мазолите по петите им, за да проверят дали не са зашили нещо там. Дават им да пият отрова, за да си изповръщат и червата, та да се види дали няма погълнати монети. Много често направо разпарят стомасите им, като ги претърсват, вадят вътрешностите им и ги съсичат, за да видят дали няма нещо скрито в тях. Има ли някой, който може да остане безучастен към тези разкази? Това са наши братя по кръв, деца на Христа и синове на Църквата. На кого друго да се падне дългът за възмездие и въздаване на правда, ако не на вас, които сте си извоювали такава слава с оръжие в ръка? Вие, които в душите си имате кураж, а в телата си сила, за да възпрете ръката, вдигнала се над вас.

Урбан, с треперещ от вълнение глас, сега насочи гнева си към слушателите.

— Надянали сте рицарски доспехи, но ви изпълват високомерие и гордост! Нахвърляте се настървено върху братята, съсичате един, сетне друг. Така ли се служи на Христа? Ще ви го кажа открито — за наш срам: отклонили сте се от пътя! Оставете деца сирачета, грабите вдовици, съсичате хора! От вас вони на светотатство! Вие сте убийци, които очакват своето възмездие за пролятата кръв. Преди битка се сбирате като лешояди, съгледали отдалече труп. Сквернота! Щом искате да спасите душите си, отхвърлете тогава греха на подобно рицарство и се изправете в защита на Христа! Вие, които сте се загрижили за владенията си, тръгнете на война срещу турците! Вие, които сте се превърнали в крадци, станете воители, бийте се в справедлива война, заслужете опрощението си вовеки! Нека трудностите не ви отклоняват от целта. Уредете делата си, запасете се с храна и в края на зимата поемете на път. Бог ще ви води...

Урбан замълча, приведен над подиума. Оглеждаше насъбралата се тълпа. Мъжете плачеха, скрили лице в ръцете си, жените бяха свели поглед и тогава се понесе призивът: „Deus vult!“ Виковете прераснаха в грохот, когато сред звън на стомана мъжете наизвадиха мечовете и ножовете си и гласовете им стигнаха чак до небето. Урбан вдигна ръце и ги призова да замлъкнат.

— Дето са двама или трима събрани в Мое име, там съм Аз посред тях — напевно извиси той глас. — Ако Господ Бог не беше във вашите души, не бихте извикали „Deus vult!“ Казвам ви, не друг, а Бог изтръгна от вас този вик. Нека това да бъде и бойният ви вик, когато тръгвате срещу врага. Нека вашият боен призив бъде: така иска Бог! И още: нека всеки, който се присъедини към похода, да положи обет и да носи кръстния знак на главата и на гърдите си. Да не тръгват старите и болните, както и негодните да носят оръжие. Жените да не поемат на това свещено поклонение без своите съпрузи, братя или настойници, иначе ще се превърнат по-скоро в тежест, отколкото в помощ. Нека богатите помогнат на бедните. Да не ви задържат имотите ви, нито любовта, която храните към дом, деца и родители. Помнете казаното в Евангелието, че трябва да се отречете от всичко и да последвате Христа. Затова поемете своя път към Божи гроб, изтръгнете от нашествениците тази земя, в която текат мед и мляко, и я задръжте за себе си! Йерусалим — най-плодородната от всички земи, където нашият Господ живя и бе разпнат за нас. На Божи гроб коленичете и Му благодарете за своята вяра. Вървете и се не бойте. Имотите ви тук ще са в сигурни ръце, а самите вие ще вземете от враговете още повече съкровища. Защо да се страхувате от смъртта в земята, където Христос жертва живота си за вас? Греховете на онези от вас, които се разделят с живота си в този поход по суша или по море, или в битка срещу турците, ще бъдат опростени. Опрощавам греховете на всички, които тръгнат на поход, с властта, дадена ми от Бог. Не се бойте от болка и страдание, защото те са мъченически венец. Пътят ще бъде кратък, наградата — вечна. Да, говоря ви като пророк. Грабнете оръжията си. По-добре е да паднете в битка, отколкото да видите мъката на своите хора и оскверняването на Светите места...

Така тръгнаха призивите. Адемар, епископ на Льо Пюи, пратеник на Урбан, беше определен за онзи, който говори от името на Бог и превръща волята Божия във воля народна. Урбан беше от Ключи

и неговите облечени в черни раса събратя от ордена на бенедиктинците на свой ред заразнасяха вестта из полета, села и градове. Те рисуваха картината на райските наслади, очакващи онези, които последват кръста: Йерусалим, небесният град с високите му отбранителни кули, с основи от скъп камък, и градски врати, които сияели по-ярко от звездите, дори защитните му стени сияели с кристален блясък. Улиците на града били настлани със злато и сребро, дворците били от блестящ мрамор, лазурит и скъпоценни камъни. От златните чучури на водоскоците бликали кристалночисти води, а тръби със сребърни краища напоявали целебни дървета, благоуханни цветя и лековити треви. В свирепата зима, когато месото гранясва, плодовете и зеленчуците почерняват и гният, хлябът е по-твърд от камък, а найлошото тепърва предстои, представата за този райски град оказваше въздействие по-силно от който и да е псалм или химн. Младежите изоставяха конете и ралото, и се хвърляха по очи пред олтарите на своите църкви. Закачаха на раменете им две ивици червен плат, зашита под формата на кръст. Няколко дни по-късно заставаха в същата тази кънтяща църква, застана с каменни плочи, за да получат торбата и тоягата — отличителните знаци както на поклонника, така и на кръстоносеца.

Зимата се точеше мрачна и сурова. Хората се хранеха основно със сушени плодове и корени, а мекият хляб, прясното месо и сочните плодове от лятото се превърнаха в отдавнашен спомен. Увеличи се броят на онези, които завиждаха на *crucesignati*, на белязаните с кръста. Мисълта да се къпят в топлите води на Йордан, да се разхождат сред райска градина с плодни дръвчета и да се гощават с вкусни, крехки меса и най-сладка манна небесна беше толкова примамлива, колкото и мисълта за вечния живот. Подобни съновидения смекчаваха вледеняващия зимен студ из ветровитите помещения, в които димът от торфа в огнището се виеше и опушваше старо месо, повесено от гредите на покрива или натикано в процепите над огнището. *Така иска Бог!* Вестта се разпространи, обходи селата, над които непрестанно валеше, и скованите от мраз махали с изровените пътеки, смрадливи кошари и вонящи къщурки. Кръстът, двете ивици червен плат, щеше да промени всичко.

„Така иска Бог!“ Думите се повтаряха като припев на песен из зали и дневни, където потъмнелите от дима гоблени се диплеха и

полюляваха покрай иззиданите от варовик стени в безплоден опит да спрат промъкващото се ледено течение. Deus vult. Славен път се беше открил към спасение на този свят и изкупление в следващия. Защо, чудеха се хората, трябва да чакат пролетта, защо да чоплят в твърдата земя, да се взират в облаците и да се молят отчаяно за добро време? Защо да не се отправят на изток към чудесата на Йерусалим, да разгромят враговете на Бог, да си върнат светите места и да спечелят вечното покровителство на Всемогъщия? Стига злочестини, стига войни със съседите, стига превиване на гръб над нивата или изпълнени с опасности пътувания от едно място на друго сред спускащия се мрак и сред стелещата се в горите мъгла. Зовеше ги великолепието, златото, среброто и скъпоценните камъни, които украсявали приказните градове на Византия. И те се поддаваха лесно. Дори онези, които бяха наемни войници, бързаха да положат клетва, проснати по очи пред олтарите на безброй църкви. Хората залагаха земите си, стига да можеха, уреждаха дългове, помиряваха се с враговете си, съставяха завещанията си и се посвещаваха на делото. Колко копия, колко стрели щяха да са нужни? Какви доспехи? Колко товарни коня? Те увличаха със себе си и други, бивши противници се позоваваха на Божието примирие, което означаваше, че воинът, повел война в името на кръста ставаше недосегаем — същото се отнасяше и за неговата собственост, и за семейството му.

Богатите сеньори също се изкушаваха. Така стана и с Реймон, шейсетгодишния граф на Тулуза, херцог дьо Сен Жил — наричан така по името на светеца, комуто беше особено предан. Реймон стана ревностен кръстоносец. Беше дребен и жилав, косата и посивелите си мустаци и брада носеше късо подстригани. Имаше лице на воин. Говореше се, че загубил едното си око във войните с неверниците в Иберия. Други пък казваха, че бил на поклонение в Йерусалим и му извадили окото, защото отказал да плати на турците таксата, която вземали от всеки пожелал да се помоли на Божи гроб. Същите хора шушукаха, че Реймон пазел окото си в специална торбичка и че се бил закълел да си отмъсти за него. Реймон дьо Тулуз заложи владенията си, уреди дълговете си, положи клетва и разпрати вестители. Провансалците, поданиците на графа, слушаха и се дивяха на поличбите, които съпровождаха неговите призови. Една вечер луната се показвала кървавочервена. Някакъв овчар видял величествен град в

небето. Появила се звезда, която поела на изток. Огнени дири прекосили небето. От небесата се спуснал меч с необичайно дълго острие и се посипал водопад от звезди, всяка от които означавала смъртта на неверник. В потоците рукнала кръв вместо вода — така щяла да се лее кръвта на враговете. Родили се близнаци със свързани тела; дали пък това не идеше да покаже, че Изтокът и Западът ще се обединят? Навсякъде виждаха кръстния знак. Дори звездите веднъж изгрели скупчени в грамаден кръст. Небесата се били отворили пред очите на един свещеник и пред погледа му се появил огромен кръст. Друг свещеник разправяше, че имал видение, в което в небето се биели рицар и турчин. Битката била на живот и смърт, рицарят съборил неверника от коня и го убил, нанасяйки смъртоносния удар с кръст — сигурен знак, че небето е на тяхна страна. Така иска Бог!

Из кръчми и странноприемници твърдяха, че животът щял да стане по-добър. Щяло вече да се сложи край на безкрайното, безотраднo и угнетяващо чоплене на коравата земя. Походът към Йерусалим беше бягство не само от смрадливите, сумрачни кръчми и влажните коптори, но и от оковите на живота. Жените обличаха мъжки дрехи и с войнствени заплахи размахваха копия. Обезумели свещеници приемаха кръста, дори без да се допитат до своите епископи. От манастирите наизлизаха монаси. Измежду тях имаше такива, които не бяха излизали зад стените на манастира от младини, и въпреки това абатите не можеха да ги спрат. Онези, които се присъединяваха към свящото дело, бяха освободени с папски указ от всякакви налози и задължения към своя сеньор, ако той не бе приел кръста. На длъжниците не се търсеше отговорност, докато бяха кръстоносци. Законът не преследваше онзи, който носеше свещения знак, защото кръстът беше защита срещу почти всяко престъпно деяние. Затворници получаваха свободата си, щом станеше ясно, че ще идат да се бият срещу турците. Крадци, тормозили съседите си в продължение на години, биваха посрещани с мир и отворени обятия. Нямаше човек с толкова тежки грехове, че да не могат да бъдат опростени, прегърнеше ли делото на кръста и дадеше ли обет. Жените насърчаваха съпрузите, любимите и синовете си да се включат в свящото дело. На онези, които стояха настрана, гледаха като на предатели на Христа и срам за общността. Пращаха им женски дрехи. Мъже и жени прегаряха кръстния знак на телата си и жигосваха гърдите на децата си,

включително и пеленачетата, с най-важния от всички знаци. Появи се свещеник с дълбоко прогорен на челото кръст, за който твърдеше, че му бил пратен от небето.

Но никъде Божието слово не беше разтърсило душите на хората така, както в селото Свети Нектарий, близо до Клермон, където Урбан беше произнесъл своята проповед. Селото се намираше сред пустош, осеяна тук-там със зелени горички и сухи дерета, в които растяха полски цветя, а из прорязаните във варовика клисури течаха буйно ручей. Цветовете на пейзажа тук преливаха един в друг като на гълбово крило. Призивът за кръстоносен поход беше отекнал силно и отчетливо из тези земи. Житейските тегоби щяха да се стопят по време на славното пътуване към Йерусалим, за който разправяха, че бил само на петстотин мили — или май бяха пет хиляди?

В навечерието на празника на свети Игнатий Антиохийски, в 1096 лето от рождението на Господа Иисуса Христа, хората от имението в Свети Нектарий се събраха в мразовитата енорийска църква. Присъстваха всички до един. За това недвусмислено свидетелстват и народната памет, историческите извори от онова време, както и хрониката, написана от Елеонор дьо Пайен. Положиха клетва. Проснаха се по очи на ледения под на призрачната, мрачна църква, съвсем наскоро осквернена от пролята кръв. Олтарът ѝ беше омърсен в мига, когато извлякоха оттам вещицата Анстрита, за да я обесят над лумналите пламъци на кладата. Свидетелите и участниците в това жестоко деяние сега се опитваха да се отърват от спомена за него, насочваха мислите си към времето, когато са били обладани от злото, и душите им неистово жадуваха опрощение на греховете. Селяните от Свети Нектарий взеха тоягата и торбата, и станаха кръстоносци. Зовеше ги Йерусалим. Щяха да ликуват, когато нозете им стъпеха на свещените улици, зад светите стени и съградените в самите небеса порти. Сатаната щеше да се провали в дън земя. Господарят на всички души щеше да се присъедини към тях. Пееха стиховете на псалма:

*Едно само молих от Господа,
само това искам:
да пребъдвам в дома Господен през всички дни на*

*живота си,
да гледам Господнята красота
и да посещавам Неговия свети храм...^[6]*

Когато псалмът свърши със звънливо „Амин“ и те насядаха на грубите пейки пред олтара, отец Алберик ги помоли да погледнат към изтерзаното лице на разпнатия Христос, да помислят за своите грехове и да се помолят за опрощение. Един по един те минаваха през изповедалнята, където на пейката седеше отец Алберик, облечен в прашното си черно расо, и изслушваше, поучаваше и даваше опрощение.

Мястото за покаяние се намиреше в потъналия в мрак трансепт, скрито зад ниска, масивна колона. Там гореше приветливо една-единствена свещ от чист пчелен восък — дар от Юг дьо Пайен. Трепкащият ѝ пламък осветяваше стенописите около нея и картините оживяваха: сцена от Апокалипсиса, преследването на Божиите избраници от сатаната, потокът от издевателства, избълван от владетеля на пъкъла срещу Църквата. Първа пристъпи в това обгърнато от сенки място за покаяние и опрощение вдовицата Елеонор дьо Пайен. Тя бе напуснала зелените поля на Компьен по левия бряг на Сена до Париж и последвала брат си. Също като него беше приела кръста и сега трябваше да получи опрощение на греховете си. Воал скриваше изящното, но строго лице на Елеонор. По кожата ѝ нямаше следи от разкрасяване, пълните ѝ устни бяха полуотворени. Брадичката ѝ беше упорито издадена напред, а светлосивите ѝ очи гледаха тревожно. Изповедта я затрудняваше. Открай време беше така. Тя коленичи пред пейката за изповед, изреди незначителните си грехове, после замълча със сведена глава.

— После? — прошепна отец Алберик. Винаги следваше това „после“.

— Отче, аз съм вдовица. Съпругът ми Одо... — Елеонор замълча — една нощ падна и сам причини смъртта си.

— Чух за случилото се.

— Но не сте чули цялата истина, отче. Той беше много пиян, а аз го подтикнах да се напие.

— Защо?

— За да го държа далеч от себе си, но той все пак ме потърси. В Компиен — продължи Елеонор припряно — замъкът ни представлява каменна кула с прилепена към нея дървена постройка. Покоите ми бяха високо в кулата. — Тя пое дълбоко въздух. — Той се качи при мен, отче. Бях сама. От устата му се сипеха грозни ругатни, скверни намерения пълнеха сърцето му, евтино вино клокочеше в търбуха му. Пресрещнах го на стълбището. Сборичкахме се. Блъснах го, отче, той падна, удари главата си в стената, в острите ръбове на каменните стъпала...

— Направи го, за да се защитиш, нали?

— Отче, като го видях да пада, ме обзе радост.

Елеонор не можеше да каже повече. Не можеше да признае греховете си до един, тайното задоволство от смъртта на Одо, дългите часове, през които беше седяла в стаята си, без да иска да узнае какво е станало с него.

Отец Алберик обаче кимаше с разбиране, ръката му вече се вдигаше, устните му шепнеха „Absolvo te“^[7].

Елеонор си тръгна от изповедалнята. Ръцете и китките я боляха от напрежението, сковало тялото ѝ, докато стоеше приведена над пейката. Алберик беше казал, че поклонението ще бъде изкупление за нейните грехове. Прекоси нефа и коленичи пред олтара на Пресветата Богородица, вперила очи в издяланото от дърво лице на Девата. Елеонор затвори очи и зашепна отново предизповедната молитва.

— Признавам пред всемогъщия Бог и пред вас, мои братя и сестри, че съгреших много...

Елеонор се питаше дали ще намери покой и опрощение за греховете си в Светите земи. Щеше ли да успее да коленичи на Божи гроб и да помоли за прошка? Или лицето на Одо, изпълнено с гняв, омраза и бяс пред неговото собствено мъжко безсилие, щеше да я преследва като нощна сянка? Никой не знаеше цялата истина, дори и многообичният ѝ брат Юг, нито неговият близък приятел Годфроа дьо Сент Омер, към когото тя изпитваше силно влечение. Нима и тези нейни съкровени мисли и желания бяха също грях? Нямаше нищо чудно, че поемаше на поход към Йерусалим. Беше отхвърлила възраженията на брат си, а срещата ѝ с Годфроа дьо Сент Омер още повече я насърчи да последва кръста. Пък и как да остане в подгизналото от дъжд имение в Компиен, сама и беззащитна, и да чака

призраците да се върнат... Елеонор се сепна и въздъхна. Не беше тръгнала на поклонение по безкористни подбуди. Прехапа устни и се замисли за брат си...

В изповедалнята Юг дьо Пайен също търсеше опрощение за мрака, който го беше обзел след смъртта на жена му по време на раждане, за уличниците, с които се утешаваше и най-вече за непрестанните си участия в сражения и турнири, за нуждата, даже за жаждата му да се бие. Да можеше само да се отърве от всичко това, да се пречисти и да постави меча си в служба на Господ и светата Църква...

Отец Алберик го изслуша. Свещеникът беше доволен, че тъкмо Юг е техен водач. Беше истински рицар, умел воин и владееше меча. Душата си беше пречистил в битки срещу неверниците в Иберия. Дали не беше фанатик, питаше се Алберик. Юг имаше изпито лице, тъмни очи, тънки устни и леко гърбав нос, който му придаваше доста жестоко, хищническо изражение. Висок и строен, с дълги, силни ръце на боец, който здраво върти меча и с душа, която жадува за песен — такъв е той, заключи Алберик и вдигна ръка, за да му даде опрощение. Да, свещеникът се радваше, че тъкмо Юг дьо Пайен не само ще поведе техните хора, но и ще бъде негов съюзник в тайното търсене на истината, което отецът беше предприел.

Същото се отнасяше и за Годфроа дьо Сент Омер, който беше следващият. За разлика от Юг, Годфроа беше набит, възнисък младеж с гладко лице, сърдечно изражение и рошава русолява коса. Ясните му сини очи гледаха на света с погледа на объркано дете. Годфроа дьо Сент Омер, единствен и многообичан син на своите родители, създаваше впечатлението, че в този живот нищо не е кой знае колко сериозно. Щом започна да изрежда греховете си, Алберик осъзна, че нравът на Годфроа, неговият сеньор, комуто принадлежеше и правото да назначава свещениците в тази църква, напомня на горско езеро: ведра повърхност, прикрила под себе си истинско тресавище. Независимо от кроткия си външен вид и дружелюбно поведение, Годфроа също беше взел участие в походите в Иберия. Покорен от *Chanson de Roland*^[8], от епичните подвизи на Карл Велики и неговите паладини^[9], той беше участвал в битки с неверниците из каменисти клисури и планински проходи. Стаил дълбоко терзание, той се беше превърнал в рицар, съзнаващ, че войната не е благородно дело. Бе

разказал на отец Алберик за мрачните, пълни с отчаяние дни и смразяващия студ в планините. За непрестанния дъжд и безмилостните градушки, които събаряли шатрите, поболявали конете, доразкапали и без това загнилото свинско месо, за гъмжащите от гадини сухари. Разказа как от дъжда ризниците им са се покрили с дебел слой ръжда. Описваше кървави кланета из прашни равнини, извори и речни корита, задръстени от трупове. От тези походи Годфроа се беше завърнал със стаено съмнение питайки се какво общо може да има всичко това с Христовата любов. И сега беше задал същия въпрос и получил неизменния отговор: така иска Бог! Урбан го беше казал в проповедта си и Църквата го подкрепи. Пък и нима в Стария завет Бог не кара воина Давид да се вдигне в защита на народа си? Нали и в Новия завет Христос казва на Петър само да върне ножа на мястото му, не да го захвърли. Отец Алберик безмълвно се поздрави за изкусната софистика, на която го беше научил един каноник от Авранш. Тъкмо щеше да даде опрощение, когато Годфроа вдигна глава и го погледна прямо и непоколебимо.

— Остава и въпросът с Анстрита, отче. Тя също беше замесена в нашите тайни търсения. Смъртта ѝ ни постави в затруднение.

— Това не може да ни отклони от търсенето. За нея говореха, че била вещица.

— Която бе потърсила убежище в нашата църква.

— Не можех да ѝ помогна — изсъска Алберик — и никой от вас не можеше да ѝ помогне. Господарката Елеонор и господарят Юг бяха в Клермон. Ти беше с тях. Събитията се развиха много бързо, смъртта ѝ не тежи на нашата съвест.

Годфроа кимна, изправи се и се отдалечи. Алберик скри лицето си в ръце и се престори, че се моли. Така даде знак на следващия, чакащ за изповед, че свещеникът още не е готов.

А пред кого да се изповядам аз, мислеше свещеникът. Спомените му го завладяха, подобни на гибелна прокоба. Старите врагове будеха спомена за старите грехове. Бойната линия при Сенлак се разпадаше. Облечените в доспехи конници се въртяха в кръг. Островърхи шлемове с широки предпазители за носа скриваха лицата им. „Боецът“, бойното знаме на Уесекс, клюмаше като крило на ранена птица. Письците на облените в кръв мъже късаха сърцето му. Пръстенът на верните около

Харолд Годуинсън^[10] се раздираше и цепеше като дърво, ударено от мълния; собствената му смелост чезнеше като вино от пукната чаша.

„Страхливец!“

Думата изгаряше душата на Алберик със същата сила, както по времето, когато скитосваше из пътищата с брат Норбер. Анстрита беше само прясна драскотина върху стара рана. Тя беше учена жена, веща в познанията за тревите и билките, но криеше в душата си и тайни, които я водеха по пътя, следван и от Алберик, Норбер, Юг и Годфроа в търсене на истината. Дали наистина не можеше да я защити по-добре? Нямахше съмнение, че я бяха набелязали за жертва. Възползвайки се от отсъствието на своя сеньор, селяните, прикрили лица с качулки и забрала на шлемове, я бяха нападнали в бедния ѝ дом в покрайнините на селото. Само Бог знае защо им бе притрябвало да я нападат! Някакво дете било умряло. Храната не достигала. Поличби имало. Търсеха си жертва и Анстрита стана жертвено агне. Беше се добрала до тази църква, за да моли Алберик за помощ. Той наистина възнамеряваше да ѝ се притече на помощ, Бог му е свидетел! Но страхът сякаш го вкамени. Анстрита можеше да го посочи като свой съучастник в тайнствените си занимания. Бързо се беше шмугнал в сакристията, когато разбиха вратата, през която изнасяха покойниците, и тълпата нахлу в църквата. Алберик се скри в тясното, изпълнено с мирис на тамян помещение зад олтарната преграда. През това време сганта измъкна Анстрита. Обесиха я на набързо скована бесилка над запален огън. Мина цяла вечност, докато стихнат писъците ѝ. На следващата седмица господарят Годфроа се прибра, но въпреки неговата ярост и гнева на господаря Юг, виновниците останаха ненаказани.

Тежка кашлица накара отец Алберик да открие лице. Управителят на имението Робер — същинско възплъщение на гнева, чакаше. Сприхавото му лице цяло се беше сгърчило от нетърпение. Свещеникът се почуди дали Робер няма пръст в смъртта на горката Анстрита. Съмняваше се, че управителят ще направи подобно признание в изповедта си. Пък и в очите на мнозина от селото Анстрита си оставаше вещица, която си беше заслужила смъртното наказание — справедливо деяние, на което Бог би погледнал с одобрение. Зад Робер чакаха останалите: Иможен, хубавата тъмнокоса вдовица, която господарката Елеонор бе склонила да я съпровожда по

време на поклонението, за да има кой да ѝ помага и с кого да споделя пътуването; ковачът Фюлше, Пиер Бартелеми — младият гърбушко, спохождан от видения сред тъмните, влажни гори, а зад гърбушкото — и още много други, сред които и близкият приятел на Алберик — Норбер, бенедиктинския монах. Норбер обаче нямаше да коленичи пред пейката за изповед. Той седеше приведен в основата на една колона, докато другите се тълпяха наоколо. Нямаха търпение свещеникът да приключи с изповедите, за да могат да се нагостят с хляба, виното и вкусните меса, наредени на грубо сковани маси. Каните и стомните бяха украсени с венци от полски цветя. Тази вечер щяха да празнуват, а до седмица да се присъединят към Реймон дьо Тулуз, граф дьо Сен Жил, в похода му към Йерусалим. Засега изповедите продължаваха, въпреки че дрезгавият шепот вече се заглушаваше от нарастващия шум на разговорите. Към отрупаните подноси се плъзгаха гладни погледи, хората започваха да се питат дали всичко е наред с конете им, вързани отзад в гробището. Най-послед отец Алберик приключи. Качи се на грубо скования дървен амвон и всички се скупчиха около него.

— Господ е силен воин — подхвана напевно Алберик думите от „Изход“ — и затова трябва...

Отец Алберик подмени думите и изразите от южното наречие, *langue d'oc* — и премина към *langue d'oïl* — говора на севера^[11], докато описваше подвизите на великите воители, воювали в името Божие в Стария завет. Елеонор, заслушана в свещеника, облежната на една колона, трепна, когато проповедта му бе прекъсната от рязкото отваряне на църковните двери. Тя се извърна и впери поглед в новодошлия — облечен в черна туника и черен панталон, със здрави ботуши от волска кожа, на които звънтяха шпори. Под черната туника носеше бяла, която се провиждаше изпод гънките на мантията му. На праметнатия му през рамо боен колан висяха ножница, нож и къс остър меч. Първото впечатление на Елеонор беше, че странникът е самият дявол, дошъл да се препира с тях. Лицето му беше мрачно, косата — късо подстригана, и въпреки сумрака в проницателните му очи проблясваше присмехът, който носеше в душата си.

— Аз съм Белтран — той говореше на *langue d'oc* като някой трубадур. Погледна игриво към Елеонор. — Поет съм, а също и войник, но най-вече съм пратеник на негово превъзходителство

Реймон, граф на Тулуза, *fidelis miles Christi et Papae*, верен войник на нашия Господ Исус Христос и на папата.

Размаха малък свитък, привързан с червена панделка.

— Тук съм по волята на графа, за да стана ваш водач.

— Имаме си водач — Елеонор посочи брат си.

— Тогава ще му стана съветник — на лицето на Белтран се появи усмивка. — Нося ви и едно от личните знамена на графа.

— Дали сме клетва пред Бог — разпалено заяви Годфроа. — Не дължим вярност нито като васали, нито като рицари на който и да е сеньор.

— Не, не става дума за това — отвърна развеселен Белтран. — Графът ви предлага своята закрила под своето знаме.

Той разкопча елека си и измъкна оттам знамето на сеньорите Сен Жил в синьо и златно.

— Трябва да прегледам също провизиите и запасите ви. Е — вдигна той ръка, — с какво име да ви наричам?

— Бедните братя от Храма — отвърна му рязко Юг и излезе напред. — Хрумването ни дойде от думите на псалма, в който се пее как да живеем в Божия дом всеки ден от нашия живот.

— Да, знам го.

Белтран подхвърли знамето към Юг, който го улови и вдигна. Църквата ечна от възторжени викове. Присъстващите вдигнаха мечове, ножове, копия и брадви с викове „*Deus vult, Йерусалим!*“ и „*Тулуза, Тулуза!*“ Отец Алберик сви рамене и слезе от амвона си, а Юг се разпореди пиршеството да започне.

На следващата сутрин Бедните братя от Храма тръгнаха малко след уреченото време. Слънцето вече се издигаше високо над зелените хълмове и черните вулканични скали наоколо. Забави ги неочакваната смърт на управителя Робер. Откриха го съвсем вкочанен да се носи по лице във водата. Очевидно се беше удавил, когато на пияна глава опитал с несигурни крачки да пресече един бърз поток. Смайващо лош късмет. Бог е свидетел, че съвсем наблизо имаше брод, а и никой не можеше да си обясни защо му е било на Робер да се препъва из гробището по тъмно. Отец Алберик измърмори под нос последно опрощение и после погребаша набързо Робер под старите тисови дървета. Вдовицата Иможен отбеляза, че управителят вече се бил пренесъл в новия Йерусалим. Отец Алберик я чу и тихо се помоли да е

станало тъкмо според думите ѝ, понеже малцина се нуждаеха от Божията милост така, както управителят Робер.

[1] Дебел вълнен плат. — Бел.прев. ↑

[2] Църковно знаме с образи на лица и сцени от Светото писание. — Бел.прев. ↑

[3] Вълнена бяла лента с червен кръст на нея, която носят папата и висшите католически духовници. — Бел.прев. ↑

[4] Така западните моряци наричали Босфора през Средновековието, тъй като по пътя им през тези води се откривала гледка към манастира „Свети Георги“ в Източна Византия. — Бел.прев. ↑

[5] Става дума за Иберийския полуостров, получил едно от имената си от древната народност „ибери“, която го населявала. Между 711 и 718 година почти целия Иберийски полуостров е превзет от маврите. — Бел.прев. ↑

[6] Псалм 26:4 — Бел.прев. ↑

[7] *Absolvo te* (лат.) — опрощавам те — част от фразата, с която свещеникът приема изповедта и дава опрощението. — Бел.прев. ↑

[8] „Песен за Ролан“ е старофренска епична поема, която разказва за подвига на рицаря Ролан в битка срещу сарацините. В песента Ролан е племенник на Карл Велики. — Бел.прев. ↑

[9] Паладин — в средновековната литература наименование на рицарите от времето на Карл Велики. — Бел.прев. ↑

[10] Харолд Годуинсън (1022–1066), известен още и като Харолд II, е последният англосаксонски крал преди норманското нашествие. — Бел.прев. ↑

[11] В средновековна Франция са използвали три основни групи говори: *langue d'oïl* (ойл говори), *langue d'oc* (ок говори) и френско-провансалски. Първите две групи са наречени по думата за „да“. В Северна Франция се е използвал *langue d'oïl*, в който „oïl“ означава „да“, а в Южна Франция се е говорел *langue d'oc*, където „oc“ означава „да“. В провансалския говор се съдържали характеристики, общи за другите два говора. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ВТОРА

СКЛАВОНИЯ^[1]: ПРАЗНИКА НА СВЕТА ЛУЧИЯ, 13 ДЕКЕМВРИ 1096

Diesque mirabilium tonitruorum fortium.

Ден на чудеса, на яростни мълнии.

„Съдният ден“,
свети Колумба

„Ще умивам ръцете си в невинност и ще обикалям жертвеника Ти, Господи. Господи, обикнах обиталището на твоя дом и мястото, където живее Твоята слава.“^[2]

Елеонор дьо Пайен промълви стиховете от псалма на влизане в своята шатра от кози кожи. Загледа се в обгръщащата ги мъгла, в която шумовете сякаш заглъхваха далеч, а светлината от огньовете, свещите и фенерите се размиваше. Някъде из лагера проплака дете. Елеонор потрепери. Детският плач отекна в нея като първото и единствено проплакване на бебето ѝ, в мига, в който то излезе сред рукналата кръв от утробата ѝ. Още чувстваше топлината му, виждаше сбръчканото му като изсъхнала ябълка лице, как примигва с очички и остро му езиче, което търсеше гладно гърдата ѝ.

„Бог дава, Бог взема“, промълви Елеонор. Прекръсти се. Дървеният кръст на броеницата ѝ я удари по върха на носа ѝ. „И носовете той ни е дал.“ Засмя се сама на себе си. Не обичаше самосъжалението, върна се при малкия сандък, който служеше и за стол. Протегна ръцете си, облечени в ръкавици, към мангала, пълен с въглища и сухи клонки и се загледа в седналата на кожените дисаги Иможен. Вдовицата беше облечена като монахиня, с расо и черен воал. Имаше мургаво лице, а гарвановочерната ѝ коса беше почти скрита под зацапана монашеска забрадка. Ноктите ѝ бяха изгризани чак до

живеца. Тя протягаше ръце към огъня с притворени очи и устни, които се движеха беззвучно. Зад нея неизменно стоеше дървената резбована кутия със запечатан капак и гравирани отгоре му три кръста. На него бяха изписани и думите: Deus vult заедно с инициалите IHS^[3]. Иможен, която живееше в шатрата на Елеонор, ѝ беше доверила, че ковчежето съдържа сърцето на съпруга ѝ, което искала да погребее на свято място в Йерусалим. Думите ѝ не разсеяха съвсем съмненията на Елеонор. Иможен имаше доста неща за криене, както и мнозина други измежду поклонниците, дори собственият ѝ брат, призна пред себе си Елеонор.

— Колко още, сестро? — Иможен я гледаше втренчено с поглед, пълен с очакване. Дали, размишляваше Елеонор, тя си даваше сметка, че жената, с която споделя шатрата има много лек сън? Както е казал поетът: „Истината насън излиза наяве.“

— Какво още колко? — усмихна се Елеонор.

Тръпки от студ побиха Иможен. Елеонор се изправи, отиде и прибра плътно краищата на отвора на шатрата.

— От седмици сме на път — Иможен пристегна износения си шал около раменете. — Тези планини... — гласът ѝ потрепери.

Елеонор кимна, разбираше я. В хрониката си вече беше описала как са прекосили зелените ливади на Оверн, как първоначално пътят им е водел на север, а после бяха свърнали на изток. Пред тях плющеше знамето на Сен Жил в синьо и златно, и се вееше над сивокосата глава на Реймон дьо Тулуз. Облечен в черно расо като монах и с гладко избръснато лице, зад него яздеше епископът на Льо Пюи, Адемар — папски пратеник, представляващ папските интереси в кръстоносния поход. В началото вървяха ведро през окъпани в слънце долини — човек би казал, че вече са стигнали Йерусалим. Дърветата бяха потънали в зеленина, но тук-там се провиждаха първите златисти и сребристи тонове на есента. Графът яздеше своя бърз жребец, нагизден с позлатена кожена сбруя, изработена в Кордова, с декоративни шевове и ситни златни и сребърни пайети. Тълпите възторжено приемаха подобно великолепие и осейваха прашния път със зелени клонки и уханни цветя. Цветни венци висяха по оръжията и доспехите на воините на Бога. През ръцете им минаваше изобилие от пълни с плодове купи, кани от червена глина с гъсто южно вино или медовина, която галеше небцето. Мощен камбанен звън се носеше от

камбанариите. Хората крещяха да ги вземат с тях. Имаше жиливи планинци, които щяха да станат техни водачи при преминаването през алпийските проходи. Земеделци, свободни селяни, дребни и богати търговци, мошеници и измамници се присъединяваха към огромната тълпа, която вече наброяваше между петнайсет и дваисет хиляди души. Граф Реймон ги приемаше и сформираше нови отряди. Елеонор скоро забеляза, че графът помни участието на Юг и Годфроа в походите в Иберия. Отрядът им, известен вече като „Бедните братя от Храма“, изпълняваше важни поръчения, а в свитата на граф Реймон водачите му заемаха високо положение.

— Говори се, че ще тръгнем на юг през Италия — проговори тихо Иможен.

Елеонор се отърси от своята унесеност. Шумовете от лагера се засилиха: ловците обявяваха завръщането си от успешния лов и плячката си с изсвирвания с рог и викове.

— Моят брат не мисли така. Според граф Реймон планинските проходи към равнините на Ломбардия ще са непроходими, а пътуването по море от южна Италия до Гърция криело рискове.

Иможен кимна с разбиране, но Елеонор подозираше, че тя има мъгляви познания за картите. Самата Елеонор скоро след началото на похода осъзна, колко малко ѝ е известно за света извън Компиен или Оверн. Всяка новост за нея беше странна и всеки непознат — враг, докато не се докажеше противното. Пътуването ѝ само беше задълбочило тази нейна недоверчивост. Франките си имаха свои навици и бяха изключително подозрителни към всичко ново. Ако непознатите ги благословяха или ги срещаха с „Богородице Дево“, всяко писмо или писмена заповед ставаха излишни. Пропуснеха ли да направят това, кръстоносците насочваха ръце към дръжките на мечовете или на камите. Разстоянията и новите кралства бяха само път, който трябваше да се извърви до Йерусалим, а той се намираше в самия център на света, както и го изобразяваха на картите. Юг и Годфроа бяха взели назаем прерисувани карти и показаха на Елеонор избрания от граф Реймон път: на изток през Италия, по северното крайбрежие на Адриатическо море, после на юг през Склавония до Дирахиум^[4], който беше гръцко владение. Пътуването им струваше много усилия. Елеонор реши да се сближи с Иможен.

Нощем, докато спиш, говориш насън за управителя Робер.

— И за какво още? — отвърна ѝ незабавно с въпрос Иможен.

Изсвири рог. Елеонор чу как Белтран призовава Братството от Храма на colloquium^[5] под тяхното знаме. Доволна, че се измъкна от въпроса на Иможен, тя набързо грабна плаща си. Иможен направи същото и двете напуснаха шатрата. Елеонор извика един от планинците — присъединило се към тях момче, за да пази вещите ѝ. Щом уредиха пазач на шатрата си, забързаха през мъглата. Лед сковаваше земята под нозете им. Заобикаляха локвите конска урина и мръсотииите, оставени от хора, коне и кучета. На входа на една от палатките огромен ястреб, кацнал на своя прът, нададе остър крясък и разпери криле, грабливите му нокти раздрънчаха звънчетата по каишките, с които го привързваха. Елеонор се зачуди колко ли ще издържи птицата на тоя мраз. Студът я щипеше по очите, носа и устата. Мъглата все прииждаше на талази — гъста бяла пара, от която нищо не се виждаше и всичко потъваше в сумрак. Най-послед стигнаха до мястото на срещата между палатките и редиците вързани коне — покрита със скреж полянка. Пръснати из нея працящи огънове лакомо поглъщаха сухи тръни и орлова папрат и излъчваха светлина и топлина. В средата на пръстена от огнища стоеше каруца, от която стърчеше прът с прикрепено на него знаме на Бедните братя. Зад нея стояха Белтран, Юг и Годфроа, сграбчили ритлите на каруцата. Със знаци ги подканиха да се приближат. Така и направиха, макар Елеонор и останалите да бяха застанали възможно най-близо до огньовете, за да се постопят. Белтран наду ловджийски рог, за да стихне шумотевицата. Имаше силен глас и набързо си беше присвоил задачата да бъде техен пратеник и приносител на новини. Известно време запази мълчание, после предаде съобщението до тях, като актьор в пиеса или като трубадур, който рецитира поема. Юг и Годфроа гледаха навъсено. Елеонор хвърли поглед към брат си, който само поклати глава и отклони поглед. Отначало имаше добри новини.

— Останалите кръстоносни армии — заяви Белтран — се придвижват на изток. Някои от тях дори са близо до Константинопол. Удивителни знаци съпътстват франките от запад по пътя им — добави той. — В небето забелязали ята от странни птици, чиято подредба сочела на изток. Някои разправят дори, че имало чудна гъска, която щяла да ги води до Йерусалим.

Из насъбралото се множество неколцина избухнаха в смях, други заклатиха глави невярващо и Белтран замълча. После премина към следващите новини. Разказа, че кръстоносци от северна Франция и Германия усърдно търсели под чии знамена да тръгнат. Някои от най-високопоставените благородници в Европа се наели да поведат похода. Такъв бил Годфроа дьо Буйон — истински воин. С двамата си братя — Бодуен и Йосташ дьо Булон, които притежавали владения из Северна Франция и поречието на Рейн, щели да се присъединят към тях при Константинопол. Филип I Френски също изгарял от желание да стане кръстоносец, но го възпирало отлъчването му от църквата заради любовната му връзка с омъжена жена. Вместо Филип в кръстоносния поход участие щял да вземе изпратеният от френския крал негов брат — Юг дьо Вермандоа заедно с още двамина прославени рицари: Бодуен дьо Ено и Етиен дьо Блоа. С тях двамата идвали и синовете на великия Завоевател^[6]: червенокосият и зеленоок Робер Нормански, наричан още „Късоногия“, брат на Рижия^[7], червенобрадия крал на Англия. Споменатите владетели повели колкото е възможно повече хора и поели на път, заедно с придворните си, с хрътките, мелезите и соколарите си, които ги съпровождали рамо до рамо — впечатляващо шествие, отпредило се към Йерусалим. Новините не свършваха дотук. Боемунд дьо Тарант, норманският^[8] рицар и завоевател на южна Италия, също възнамерявал да се включи в похода заедно с войнствения си племенник Танкред. Несъмнено Бог бил на тяхна страна!

— Да не говорим само за сеньорите — продължи обясненията си Белтран след кратко мълчание. — Хората от народния поход с водачи Пиер Пустинника и неговият сподвижник Готие, владетел на Боаси Санз-Авоар, наричан Готие Голтака или още Готие Безимотни^[9], вече са се сблъскали с турците, макар последиците да са били отчайващи за поклонниците. Съобщението на Пиер е пестеливо откъм слова — припряно рече Белтран. — Трябва да тръгнем на път към Божи гроб, да освободим Светите места и сами да ги владеем. Земя като тази в Йерусалим, където текат мед и мляко, е дар от Бог на децата на Израил. Сега ние сме нейни наследници, трябва да я отвоюваме от враговете ни. Трябва да завладеем съкровищата им и да се завърнем у дома като победители или да спечелим вечна слава, благословени и пречистени от собствената си кръв...

Белтран замълча. Хората започнаха на висок глас да задават въпроси за Пиер. Белтран им каза малкото, което се знаеше за отшелника. Пиер май бил роден някъде около Амиен. Бил бедняк, на гърба си носел само сиво вълнено расо с качулка, която прикривала лицето му. Яздел босоног мулето си и проповядвал на хората да станат кръстоносци. Лицето на отшелника било мургаво, съвсем почерняло от слънцето. В уста слагал само по малко риба, хляб и понякога вино. Според разказа на Белтран отшелникът бил пламенен проповедник, с дар слово, сякаш вдъхновен от самия Свети Дух, и макар облечен в дрипи, бил толкова блестящ оратор, че съумявал да накара и най-красивите и най-високопоставените измежду жените с благородно потекло да поставят скъпоценностите си в нозете му. Те дори отрязвали снопче от гривата на магарето му и я пазели като свята реликва, водата, с която се миел, считали за целебен еликсир. Белтран замълча, за да отпие шумно от чашата си с вино. Елеонор се зачуди, дали пък техният вестител не се присмиваше прикрито на този обикновен проповедник, успял да подтикне толкова много хора да станат кръстоносци^[10]. Тя отправи поглед към Юг, който стоеше, скръстил ръце, забил поглед в дървените дъски на каруцата.

Белтран продължи. Носели се слухове, че Пиер е ходил на Божи гроб, за да види със собствените си очи жестокостта на враговете им. В Йерусалим имал видение, в което му се явил сам Господ Иисус Христос и му рекъл: „Ще получиш писмо от небето, подпечатано с кръст.“ Пиер твърдял, че получил такова небесно писмо с поръката да обходи кралствата на франките и да приобщи всички към делото на кръста — не само сеньорите, но и онези, отхвърлените и безимотните. Белтран разказваше как уличници с червени перуки, сводници, отрупани със скъпоценности, мъжеложци, измамници, сакати, скитници, прелюбодейци, душегубци, развратници, клетвопрестъпници и разбойници изпъззели от усойните бедняшки части на градовете, за да се влеят в армията от селяни, работници, рицари от Пикардия, дървари от Швабия и войници от Кьолн. За пореден път Белтран замълча, отпи от виното и с наслада примлясна с устни. Стомахът на Елеонор чак се присви. Белтран носеше душа на безсрамник. Подиграваше се на бедните кръстоносци, без да му трепне окоето и тя подозираше, че разказваната от него история ще завърши не с думи за триумф, а с опустошителна вест. Белтран обаче вече беше

омаял с приказките си своите слушатели и те се присламчваха все по-близо. Вестителят описа как народният поход от почти шестнайсет хиляди души помел Германия и се превърнал в напаст за евреите. От тези нещастници кръстоносците измъквали пари, а после ги блъскали на тълпи да слушат литургии на нескопосан латински и да пеят по-известните химни. След тези събития предвожданата от Пиер тълпа напуснала Германия и тръгнала по поречието на Дунав през Унгария, където облечените в овчи кожи съгледвачи на унгарския крал възседнали пъргавите си, дребни кончета зорко ги дебнели отдалече. Унгарците, заяви Белтран, имали достатъчно ум в главите си и затова били непрекъснато нащрек. Кралят им, Коломан, проявявал предпазливост към безкрайните върволици от каруци и коне и цялата неуправляема сган, която се точела през кралството му подир безброй кръстове и парцаливи, блещукащи знамена.

Кръстоносците от народния поход си въобразявали, че пътят им ще е безпрепятствен, но щом пресекли Дунав, били нападнати от печенегите — тюркски наемници, конни стрелци от степите, които служели при императора на Константинопол Алексей Комнин и охранявали границите на империята. Последвала кръвопролитна битка, в която германски рицари, натоварени на салове, нападнали флотилия на печенегите и ги отблъснали. Заловили неколцина от наемниците и ги изправили пред Пиер. Отшелника незабавно наредил да ги обезглавят на брега на Дунав и оставил отрязаните им глави да висят по клоните на дърветата като предупреждение към останалите.

След стълкновението Пиер и армията му, продължаваше разказа си Белтран, преминали на другия бряг на Дунав в земите на Алексей и стигнали до град Ниш. В Ниш назначеният от императора управител им обещал храна и отряд, който да им осигури безопасността по пътя до Константинопол. Случило се така обаче, че неколцина от свирепите предводители на Пиер научили, че авангардът им, командван от Готие Санз-Авоар е съсечен след битка в гората. Върнали се и опожарили и разграбили селата около Ниш. Тогава отрядите на императора, които отговаряли за безопасността на кръстоносците, изгубили търпение и се развихрило кръвопролитно сражение на сред гората. В тази безмилостна сеч изчезнали завинаги хиляди от последователите на Пиер. След тези събития кръстоносците продължили похода си, съпроводжани от свирепи конни стрелци,

които ги пазели неотлъчно като овчарски кучета своето стадо. Тези кучета се превръщали във вълци, щом някои от поклонниците криввали от отъпканата пътека, отсичали им главите и ги привързвали към седлата си. Накрая, завърши победоносно Белтран, народният поход стигнал до Константинопол. Лукавият император Алексей им позволил да лагеруват в източната част на града близо до Златните врата и изпратил каруци, натоварени догоре с провизии. Тълпата, водена от Пиер, щом отпочинала и се посъвзела, веднага хвърлила око на богатствата на града на Алексей. Крадците и скитниците сред тях, а такива имало безчет, не устояли на изкушението от плячката. Разбойниците не пожалили дори покривите на църквите, откъдето откраднали оловните тежести от камбанариите, за да ги продадат после на търговци в града. Императорът решил да ги прехвърли през пролива на свети Георги в Мала Азия, владение на султана на Рум, Килидж Арслан, сам нарекъл себе си „Лъвски меч“. Там към кръстоносците от народния поход отново се присъединил авангардът на Готие Санз-Авоар, който се бил устроил в изоставена крепост близо до Елеонопол.

Лятото клоняло към своя златен завършек, продължаваше Белтран като същински трубадур. Из нивите зреели жита. Добре охранени стада добитък и овце пасели из ливадите. Поклонниците от народния поход заболели от краста, а останали и без предводителството на застоялия се в Константинопол Пиер. Докато вървели из плодородните долини и грижливо стопанисваните ливади, кръстоносците превърнали набавянето на храна в плякосване — вместо да ожънат, само колкото им било необходимо от нивите, те се втурнали да грабят наред. Кръстоносците обаче не подозирали — Белтран вдигна ръка, — че били наблюдавани зорко от селджукските^[11] съгледвачи, на които не трябвало много, за да разберат, че организацията на народния поход е лоша, а водачите им никакви ги няма. Селджуците чакали. Настървени за плячка, кръстоносците планирали бърз набег към стените на Никея. Избрали един наемник, Рейналд от Брюж, за свой водач, и плъзнали из равнините, без да знаят, че селджуците — безжалостните бойци със сплетени коси, накичени с огърлици и обици — ги следвали по петите на бързите си коне. Ризниците блестели на гърдите им, а на седлата им висели колчани и яки извити лъкове. Не изпускали от поглед

кръстоносците и чакали сгоден случай. Рейналд ги повел към Ксеригардон, изоставена крепост. Щом веднъж се укрепиха, кръстоносците опустошили околностите и дори не разбрали как селджуците ги обкръжили.

С няколко безмилостни нападения селджуците ги принудили да се върнат в крепостта, после прекъснали достъпа им до вода — кладенец близо до главната порта и извор недалеч от крепостта. Белтран описваше ужасяващи картини от народния поход. Озовали се под обсада, изнурени, страдащи от раните си, лишени от вода и храна, те изнемогвали под безжалостното слънце на късната есен. Жаждата така ги измъчила, че започнали да прерязват вените на конете и магаретата, за да пият кръвта им. Някои пикаели в шепите на своите другари, после пиели собствената си урина. Мнозина копаели във влажната земя, лягали и се заравяли в нея, за да се скрият от неописуемия пек. Агонията продължила осем дни. Най-накрая Рейналд започнал да разменя съобщения с турците и — в замяна на своя живот — се съгласил да предаде другарите си. Турците наредили част от пленниците в дълга редица и започнали да се упражняват в стрелба с лък по своите живи мишени. Останалите, над които се смилили, отвели на пазарите за роби, за да ги продадат.

Слушателите на Белтран вече съвсем бяха загубили ума и дума. В същото време, продължаваше той разказа си, новините за бедите, сполетели хората на Пиер, стигнали до Елеонопол, до Готие Санз-Авоар и неговите военачалници. Готие и шепа рицари съумели да съберат отряд от петстотин конници. Без да се бавят, те се отправили на помощ и поели в пълно безредие към изоставената крепост. Турците ги наблюдавали отначало съвсем слисани от гледката, после устроили капан на отряда в една долина. Още при първото нападение Готие паднал убит, пронизан със седем стрели. Турците извоювали съкрушителна победа. Оцелелите от народния поход преминали в бяг. Турците ги издебнали и обкръжили лагера им, изклали ранените и поробили жените. Вестта за клането стигнала до Константинопол, но императорът не можел да стори друго, освен да изпрати хора, които да помогнат на спасилите се с бягство от сечта и на укрилите се из скалистите дерета и пещери...

Бедните братя посрещнаха разказа за събитията със силни вопли, ридания и викове. Елеонор, простряла ръце над огъня, чу, че вестите се

посрещат по същия начин и в други краища на лагера и разбра, че навсякъде са разпратени вестители, които да предадат новините. Белтран още не беше приключил. Разказът му за този низ от бедни нямаше край. Появили се и други армии от кръстоносци, като тази на Готшалк, немски свещеник — който се оказал такъв злодей и разбойник, че унгарският крал наредил той да бъде убит, а неговата армия — изтребена до крак...

Елеонор слушаше внимателно. В писма, бележки и официални известия, изпратени до канцеларията на Реймон дьо Тулуз, се беше натъквала на различни сведения за страшните събития. И двамата с Юг бяха получили добро образование от своята взискателна до деспотичност майка, която скърбеше за съпруга си през всеки миг от своя живот и непрестанно повтаряше на Елеонор и Юг, че Бог е прибрал съвършения ѝ съпруг в разцвета на младостта му. Караше децата си да залягат усърдно над книгите с решително упорство. И двамата изучиха граматиката и синтаксиса на латинския, говореха и френския на кралския двор, дори малко гръцки. Каква строга дисциплина! Елеонор често си спомняше разранените кокалчета на пръстите си. И до този момент можеше да изреди гръцката азбука, както и да спряга глаголи в сложните граматични времена на латински. Суровото възпитание още повече ги беше сближило с брат ѝ; бяха като две зрънца в една шушулка. Нито съпругът — пияница, нито появата на дете, умряло скоро след раждането си, нито сътресенията, сполетели техния свят или проповедта на Урбан, бяха успели да променят тази близост.

Когато Белтран приключи разказа си, Елеонор се приближи към Юг и го попита има ли истина в чутите новини и колко е тя.

— Положението е дори още по-лошо — призна той и я отведе в шатрата, която служеше за канцелария на Реймон. Там Елеонор, както сама отбеляза по-късно в хрониката си, бързо осъзна, че Бог невинаги е на страната на кръстоносците. Писарите на Реймон дьо Тулуз също бяха получили ужасни новини за Емих, графа на Лайнинген, който използвал призива за поход към Йерусалим като добре дошъл повод да даде воля на своята непознаваща граници омраза към евреите по поречието на Рейн. Емих бил убеден, че за делата си ще получи корона в Константинопол. Злодеянията му наченали от Шпайер, после се обърнал към Майнц и евреите, които се криели в потайните кътчета на

големия град, затворени в своя собствен свят, облечени в сивите си и пурпурни мантии, съсредоточили се над своите традиции, върху изучаването на Тора и спазването на празниците в техния календар. Веднага след пристигането си в Майнц Емих, който си въобразявал, че на плътта му по чудодееен начин се появил червен кръст — вероятно е било ухапване от бълха — заедно с Гийом Дърводелеца^[12], виконт на Мелюн, връхлетели върху евреите. Виконтът, който си бил роден убиец, спечелил зловещото си прозвище в Иберия, понеже обичал да забива шипове и гвоздеи в челата на жертвите си. Двамата главорези и папачта, която оглавявали, взели трупа на един от техните хора, погребан трийсетина дни по-рано и го заразмъквали из града с думите: „Вижте само какво са сторили евреите на нашия другар. Обявили го за неверник и го сварили жив, а водата излели във вашите кладенци, за да ви изтребят.“ Избухнали размирици. Много евреи побегнали и потърсили спасение в замъка на епископа, но били предадени. Емих и Гийом заловили един от предводителите на евреите на име Исак. Метнали въже на врата му и го повлекли през калните улици към мястото за екзекуции, като през цялото време с крясъци го увещавали да се покръсти и да спаси душата си. Исак с жест показал, че въжето е прекалено стегнато и не може и дума да продума, затова поразхлабили примката, а той само рекъл: „Отсечете ми главата.“ Така и сторили, после се заели да насъскват следовниците си да се развихрят в сечта. Избили около седемстотин евреи, които не устояли на напора на хилядната папач. Известие след известие потвърждаваха ужасите и безкрайния низ от неописуеми злодеяния. Елеонор нямаше сили да прочете и дума повече. Върна документите на писаря и напусна шатрата на канцеларията. Юг и Годфроа я последваха.

По-късно, унили и с мрачни изражения, Елеонор, Юг, Годфроа, Алберик и Иможен се събраха на вечеря с печено заешко и яйчени питки с масло. Събраха се в просторната, овехтяла шатра, която поделяха Годфроа и Юг и в която се носеше силен мирис на добитък, щавени кожи, пот и въглища. Отец Алберик тъкмо казваше молитвата преди хранене, когато Белтран се показа на прага и се приближи към кръга, който те образуваха до самия вход на шатрата. Отвън се чуваше как лагерът се приготвя за нощуване. Протяжен вълчи вой се надигна към пълната луна и те замълчаха.

— Тежък ден — Годфроа захапа недопечения хляб, намръщи се и рязко поднесе чашата с вино към устните си.

— Ужасни новини — едва чуто изговори Алберик. — Толкова много кръстоносци са погинали. Пиер Отшелника е опозорен.

— Сган — възрази Юг. — И едните и другите са избивали евреи, посичали са жени и деца! Какво общо има тук Бог?

— Ние ще платим за деянията им — каза Алберик. — Кръвта на невинните не остава ненаказана.

— Вината е на водачите ни — заяви Юг. — Епископите, графовете и благородниците. Те трябва да наложат ред. В Божията армия трябва да цари строга дисциплина.

— Но те са врагове на Бог — възрази Иможен.

— Кои?

— Евреите. Те са разпнали на кръст Господ. Казват, че вината за пролятата Му кръв ще тегне върху тях и върху децата им.

— Но Христовата кръв очиства от греховете и въздига в святост — заяви Юг.

— Или проклина — добави Алберик, но гласът му не прозвуча убедително. — Всъщност — въздъхна той — дали са по-различни от нас самите?

— Евреите или турците? — попита Елеонор.

— И двата народа! — измърмори Алберик. — Ами евреите? Не са ли и те деца на Бог? Ами ние какви сме? Децата на Бог. Какви са турците? И те са деца на Бога и въпреки това продължаваме да си намираме причини да се изстребваме.

Погледът му ги обходи.

— Въпросът е дали наистина сме деца на Бог? Или Бог не съществува и ние сме такива, каквито сме — убийци по душа?

Събеседниците му го гледаха озадачени.

— Отче — попита Годфроа — съжалявате ли, че се присъединихте към похода?

— Не — сви рамене Алберик. — Не съжалявам, само ми е чудно.

— Турците ни отнеха Светите земи, Свещения град — Белтран се приведе напред. Светлината от огъня огря небръснатото му, изнурено от студ лице. — Негово светейшество папата каза, че наш свещен дълг е да си възвърнем владението над Божи гроб, който сега е в ръцете на враговете ни, и да го върнем на истинските му

притежатели. Отче, ако някой дойде и ми отнеме къщата или ви отнеме църквата, нали наш дълг ще е да си върнем обратно онова, което ни принадлежи по право.

— Черен жребец язди дяволът — с напевен тон се намеси Пиер Бартеlemi, който се вмъкна в шатрата и неканен се настани при тях. Огледа се боязливо. — Научих вестите — продължи той. — Иде краят на света, това са последните му дни. Скоро ще ни се явят още по-чудни знаци и до нас ще стигнат страховити новини.

— Защо тъкмо ние ще ги чуем, братко? — кротко попита Елеонор.

— Сатаната сее раздор тук сред нас, където всички би трябвало да бъдем като един — заяви Пиер. — Дали сме обет да се посветим на Божието дело. Не е ли така, братя и сестри?

Въпросът му остана без отговор.

Елеонор внимателно наблюдаваше Юг. Тъкмо той беше настоял Бедното братство да използва единствено обръщението „братко“ или „сестро“, а също и всеки от неговите членове да казва всеки ден по седем пъти молитвата „Отче наш“, три пъти „Богородице Дево“, псалма „Господи, упътвай ме“, заупокойна молитва и „Радвай се, царице, майко милостива“. Заставил беше Бедното братство от Храма да приеме, че парите и съкровищата от плячката след битки трябва да се поделят по равно. Налагаше се да се установи строга дисциплина, а безчинствата срещу невинни да се наказват безмилостно. Елеонор се замисли за евреите, които беше срещала и които изглеждаха незлобливи, много любезни, скромни и наплашени. Със сигурност не бяха видели кой знае колко добро от нея, но не им беше сторила и никакво зло.

— Знаеш какви са правилата ни — Юг отпи от виното си. — Държим на тях. И още нещо! По повод случилото се в Рейнланд. Ако ни заловят — той остави чашата си, — нека да не се държим като подлещи, ами с чисти сърца да се представим пред Господ, нали така?

Одобрителен шепот посрещна думите му. Юг замълча, когато към техния кръг се присъедини и приседна Норбер.

— Чух думите ти — монахът отметна назад качулката си. — Бях отвън — прокашля се и потри корема си, — чаках стомахът ми да се поуспокои. Чух те да споменаваш евреите и турците. А знаеш ли какво мисля аз?

Той обхвана с жест всички тях.

— Всички ние сме убийци. Не... — той възпря възраженията им с вдигната ръка. — Я ми кажете, не е ли бил всеки един от нас гневен на някой наш брат или сестра и не ни ли е минавало през ума, че бихме могли да го убием в яда си? Не са ли се изплъзвали и подобни думи всекиму? — на покритото с бръчки лице на бенедиктинеца се появи широка усмивка, която разкри почернелите му зъби. — Не забравяйте — прошепна той и се приведе напред — мисълта е баща на думата, която пък е майка на деянието.

— Това е твоят отговор — попита Юг — нали? Че всички сме убийци.

— Това не е отговор — примлясна Норбер. — А нещо, което съм научил. Убиването се подчинява на волята, така казва великият Августин. Ето — възпалените очи на Норбер се втренчиха в Елеонор, а дългите му пръсти посегнаха към главата ѝ, сякаш искаше да улови кичур от черната ѝ коса. — Ако намисля да нападна сестра ти, да я насиля — с престорена заплаха той наведе плешивата си глава, при което Елеонор уж широко отвори очи от страх, — а после я убия, няма ли да бъдеш в правото си, Юг, да я защитиш?

— Ще те убия!

— Лошо — изсмя се монахът. — Говорех ти да я защитиш. Двете неща са съвсем различни. Убиването се подчинява на волята — онова, което замисляш да извършиш.

— Ти си следовник на Августин — подразни го Алберик. — Приемаш тезата му за справедливата война.

— Глупости! — изсмя се Норбер. — Да, слушал съм доводите на Бонизо де Сутри, които поддържат тази теза и как папата удостоява с титли воители като нашия славен граф Реймон, за да оправдаят войните, които водят.

Елеонор долови сарказма в думите на Норбер.

— Титли като *Fidelis Filius Sancti Petri* — благоверен син на свети Петър. Глупости! Словата „справедлива война“ са в противоречие едно с друго! Как може една война да бъде справедлива?

— Какъв е тогава твоят отговор? — попита Годфроа. — Защо си сред нас?

— А защо да не съм? — ядно му отвърна Норбер. — Не, братя, не ви се присмивам. Никой измежду нас не е съвсем наясно защо

вършим едно или друго. Защо съм монах? Дали защото имам призванието да следвам правилата на свети Бенедикт? За да служа на Христа? Или за да се издигна и да натрупам познания? Или пък защото до гуша ми е дошло да слушам как майка ми се отдава на поредния си любовник и съм пожелал да водя по-благочестив живот? Защо сме тук? Ето какво ще ви кажа — гласът му се сниши до шепот. — Съществуват толкова причини човек да стане поклонник, колкото поклонници има. Може всички да сме *crucesignati* — белязани с кръста — но всички сме различни. Търсете отговорите у себе си, но не се съдете. Помнете, че не делата, които искаме да извършим възвисяват живота ни, а делата, които сме длъжни да извършим!

Елеонор обмисляше думите на Норбер, докато заедно с Юг и Годфроа прекосяваха лагера. Цвиленето на конете, кучешки лай и детски плач нарушаваха тишината. Пред палатките на сеньорите проблясваха окачените на прътове фенери. В затрупаните за през нощта лагерни огънове недогорялата жар пращеше и проблясваше. Посрещна ги смес от ухания на сгорещено олио, готвена храна, влажна слама и пот, примесени с вонята, която се носеше от отходните места.

— А ти защо си сред нас, Елеонор? — изненада я с въпроса си Годфроа, когато спряха пред шатрата ѝ.

— Заради теб — присмехулно го подразни тя — не си ли и ти тук заради мен?

Годфроа се засмя смутен и запристъпя от крак на крак.

— Животът ни, както рече брат Норбер — намеси се Юг, воден от желание да избегне неловкото положение, — се състои от делата, които сме длъжни да извършим, както и от тези, които трябва да избягваме.

Той стоеше с ръце на кръста, вдигнал поглед към небето.

— Аз знам защо съм тук — тихо продължи той. — Тук съм не за да убивам невинни мъже, жени и деца. Не за да грабя и плякосвам, да сея насилие и да опустошавам — въздъхна дълбоко. — Тук съм, защото съм избрал да бъда тук. Истина е, че ме води желанието да видя какво има зад пределите на нашия свят. Искам да се разходя из улиците на Йерусалим, така както го е правил нашият всемилостив Господ, но това не е всичко...

Юг сви рамене, сграбчи Елеонор за ръцете и нежно я целуна по двете страни. Годфроа направи същото, макар и малко смутено, и

двамата си тръгнаха. От мрака до нея долетяха думите им за сбогом.

Елеонор развърза отвора на шатрата. Момчето, което бяха оставили да пази, спеше до пригодения мангал. Елеонор го събуди и му даде няколко резена сирене в ленена кърпа. Щом момчето си отиде, тя постъкна огъня в мангала, разтреби шатрата и зачака завръщането на Иможен. Видя я да разговаря съсредоточено с Норбер след края на срещата. Елеонор си спомни думите на Иможен за евреите. Седна на един сандък и загледана в процеждащата се в шатрата мъгла, се замисли за въпроса на Годфроа. Защо тя беше тръгнала на поход? За да измоли опрощение за смъртта на пияния си съпруг? За да се отърси от вината за смъртта му и за смъртта на бебето ѝ, онова блестящо пламъче живот, което беше припламнало за кратко и белязало дълбоко душата ѝ? Заради Юг, обичния ѝ брат, който беше за нея и баща, и майка? В една от тези причини ли се съдържаше отговора или във всички? Дали щеше да се разкайва за участието си? Приказките за граф Емих, Гийом Льо Шарпантие и останалите разкриваха потресаваща варварщина. Тя цялата потръпваше при мисълта за участта на нещастните евреи, но дали беше по-различна от убийците, които бяха извършили клането? И съмнение нямаше, че е различна! Въпреки това Юг и Годфроа я бяха предупредили, че навлязат ли в долините на Склавония, ги чакат стълкновения и те също ще убиват.

Елеонор впери поглед към отвора на шатрата. Не беше сигурна относно причините, поради които Юг и Годфроа бяха станали кръстоносци. Наистина, още в Иберия те са били „белязани с кръста“. Легендите за Ролан ги омайваха. Търсеха опрощение на старите си грехове, а турнирите и рицарските съревнования със съседите им бяха досадили, но дали нямаше и други причини? Включването им в похода до Йерусалим беше обяснимо, но откакто напуснаха Оверн у нея се събудиха подозрения, че и двамата рицари криеха някаква тайна. Кой ден беше днес? Средата на декември, лето господне 1096. Урбан беше произнесъл проповедта си в Клермон преди година. Да, така беше! Двамата с Юг бяха в Компьен, когато покрити с прах пратеници донесоха вестта. Особено ясно си спомняше единия от тях — как с отметната качулка, застанал в опушената им зала, разказваше за Ал Хаким — някакъв турски принц, възплъщение на злото, който изравнил със земята църквата на Божи гроб, издевателствал над своите хора, както и над християните. Тогава Юг пламенно бе заявил, че се

присъединява към кръстоносците. С появата на монаха Норбер започна промяната, той ставаше все по-мрачен и замислен.

Елеонор прехапа устни и тихо се укори. Да беше поразмислила по-рано. Семената на съмнението бяха посети преди десет месеца, но обзета от въодушевление, потънала в трескавите приготовления и пътуването на юг към Оверн, тя ги беше пренебрегвала. На сърдечното приятелство на Годфроа отвърна със същата сърдечност, но за пореден път значението на събитията ѝ се изплъзна, забулено от вихрушката около приготовленията. Имаше и друго. Алберик беше техен постоянен гост, приеман и от Юг, и от Годфроа. Припомни си какво знаеше за енорийския свещеник. Не ще и дума, той беше доста тайнствен мъж, с образование, надвишаващо твърде много това на свещениците, които обикновено служеха из селските църкви. Изглежда те с Норбер бяха стари другари. По всичко личеше, че бенедиктинецът е пътувал къде ли не. Дали не беше отлъчен от църквата монах? Дали не са го прогонили от манастира му, защото е създавал неразбории? Йерусалим ги свързваше, но какво още спояваше така здраво Юг, Годфроа, Норбер и Алберик? По онова време тя цялата беше отдадена на подготовката за похода и все пак успя да долови нещо необичайно. Юг беше станал по-затворен в себе си, молеше се по-често, не отвръщаше като по-рано на закачливите погледи на дамите и на селските девойки. А пък и след напускането на Оверн той беше наложил още по-строга дисциплина сред Бедните братя. Обяви задължителните часове за богослужение, разпореди как да стават срещите между братята, какво да бъде облеклото им и дори даде нареждания за храненето. Но защо?

Преминаването през границите на Склавония, въпреки внушителното великолепие на планините, беше изнурителен преход по кални пътища. Елеонор разполагаше с неограничено време за размишления и си даваше все повече сметка за нарастващата тайнственост, която обгръщаше брат ѝ. В много отношения Юг ѝ напомняше за рицарите от великите рицарски сказания, които преследваха някаква величествена, митична цел. Откри, че Юг и Годфроа са напълно обсебени от една определена рицарска поема: „La chanson de voyage de Charlemagne a Jerusalem“^[13]. Юг постоянно я четеше. Няколко пъти Елеонор го беше молила да ѝ даде своя препис, за да я прочете и тя. Юг обещаваше да ѝ я даде, но все си намираще

повод да не го стори. Тази поема заедно с един списък на реликви поглъщаше цялото му внимание, когато не се занимаваше с Бедните братя или не обсъждаше разни въпроси с граф Реймон. Елеонор се натъкна съвсем случайно на списъка реликви. Вместо в шатрата на Юг, донесоха в нейната шатра бележка, написана на ръка от граф Реймон. Тя попита брат си дали бележката е важна, но той я отпрати с обяснението, че това било само списък на свещени предмети, които искал да види. Чак пък такава тайнственост!

Елеонор потръпна от студ и обви рамене по-плътно с шала си. Беше уморена и ѝ се искаше да си легне на нара в другия край на шатрата, но държеше да дочака вдовицата и да разбули поне една от тайните. Попригответи някои от вещите им за пътя, който им предстоеше. Съжаляваше, че е взела дори малкото скъпи вещи, които носеше. Всеки ден обличаше едни и същи дрехи: ленена риза, отгоре слагаше вълнена рокля, която пристягаше с кожена лента на кръста. Голяма качулка пазеше главата ѝ, а на нозете си носеше вълнени чорапи и ботуши от волска кожа. Носеше и колан с къс меч, по настояване на Юг. Вече приключваше с пригответленията, когато Иможен, придружена от Белтран, наближи шатрата. Те си размениха прощалните думи шепнешком и Иможен се вмъкна в шатрата. Както винаги, носеше овехтялата кожена торба с безценното си ковчеже. Елеонор се усмихна. Иможен кимна и приклепна до мангала. Елеонор се отърси от умората си.

— Много си ожесточена срещу евреите.

Иможен само сви рамене.

— Искам да кажа — продължи Елеонор — нали си, или си била, еврейка по вяра.

Иможен вдигна глава, отвори и затвори уста.

— Не се плаши — усмихна се Елеонор. — Не възнамерявам да те издам. Нали ти казах, говориш насън! В повечето случаи е само бълнуване, но те чух да се молиш на еврейски. Веднъж спомена името Радел, а понякога говориш на наречие, от което и дума не разбирам.

Приближи се и приклепна до Иможен.

— Не се преструвай — помоли тя, — не и пред мен. Сега сме само двете. Няма нужда да усукваш както винаги. Не представлявам заплаха за теб. Норбер знае ли?

Иможен кимна, тъмните ѝ очи не изпуснаха лицето на Елеонор.

— Какво ли не знае той, нашият странстващ монах.

— Ходил е и в Константинопол — отвърна Иможен. — Двамата с Алберик са много повече от това, за което се представят. Търсят нещо.

— Да, да. И аз си го мислех, но ти...

Иможен приседна на пода, отметна назад качулката си и измъкна грубия воал под нея.

— Рожденото ми име е Раquel. Родом съм от Иберия, на границата с Андалусия. Все същата история — продължи тя разказа си равнодушно. — Поличби и знаци, безплодна година, заеми, които не могат да се изплатят. Върху кого да падне вината, ако не върху евреите, те винаги са изкупителната жертва. Баща ми беше търговец. Двамата с майка ми се затворили в къщата си. Изгорели живи с братята ми и двете ми сестри. Бях шестото дете — усмихна се притеснено. — Дребничка за възрастта си. Измъкнах се през прозореца. Нощта беше паднала. Избягах в къщата на едни съседни, имаха добри сърца. Баща ми все ми повтаряше да им имам вяра. Прибраха ме и ми дадоха покрив над главата. После разбрах, че са покръстени евреи. Станах една от тях, дадоха ми ново име и нов живот. Мъжът и жената продължаваха тайно да се придържат към традициите на нашата вяра. Имаха обредни съдове и препис на Тората, които криеха. Тайно празнуваха Йом Кипур, Пасха, празника на скинопигията и останалите. Бяха отишли до къщата на родителите ми и събрали онова, което счели за техни останки.

— Това ли крие дървеното ковчеже?

— Да. Надявам се да ги занеса в Йерусалим, те го заслужават. Християнските знаци на капака му са за прикритие.

— И коя си... каква си сега по вяра?

— Сама не знам, сестро.

На оскъдната светлина, лицето на Иможен изглеждаше по-младо и по-бледо.

— Не вярвам в нищо. Да, точно така — изсмя се рязко тя. — Как мога да съм еврейка, щом в нищо не вярвам?

— Защо реши да си откровена сега?

— Ами както казва Норбер, защо не? — Иможен се намръщи. — След събирането ни тази вечер се видях с Норбер и Алберик и те ме увериха, че съм в безопасност. Имаме много общи неща. Те търсят нещо, нещо истинско сред целия този ужас.

— От по-рано ли познаваш Норбер и Алберик?

— Да, те отдавна кръстосват пътищата. Дойдоха в Андалусия и посетиха къщата на моите осиновители. Старателно изучаваха всичко, което се отнася до евреите: било то кабала, легендите за Храмовия хълм^[14] или Куполът на скалата^[15] в Йерусалим.

— Какво търсят?

— Един Бог знае! Легенди, реликви, доказателства? — Иможен поклати глава. — Вървяха сред евреите и разпитваха, събираха знания. Така ги срещнах, а после чрез тях се запознах и с покойния ми съпруг Томас, търговец на вино от Свети Нектарий. — Иможен сви рамене. — Останалото ти е известно. Бях добра и уважавана съпруга. Установих се из онези места. Съпругът ми почина. Папа Урбан произнесе проповедта си в Клермон. По онова време Алберик вече служеше в местната църква. От четири години беше там, имаше огромно влияние върху господаря Годфроа. Изглеждаше, че Норбер е изчезнал, но се появи отново, когато обявиха кръстоносния поход. И после — гласът ѝ трепна — се появи и Анстрита, знахарката, същата, която онази паплач уби.

— Какво за нея?

— Нищо, господарке — в гласа на Иможен пролича умора. — Разказах ти истината за себе си. Не е редно да ти разказвам и за останалите — усмихна се едва-едва. — Истината не ме плаши. Подозирам, че брат ти и Годфроа се досещат коя съм.

Изправи се.

— Пък и каква заплаха съм аз, сестро? Също като теб искам да стигна до Йерусалим по мои си причини, както и всички останали. Тези причини засягат само мен и никой друг. Може би, когато върна праха на моите родители в техния дом, ще намеря покой и прошка, че не съм умряла с тях. Опрощение за моето предателство — тя съблече плаща си. — Ще се освободя от товара си и ще намеря душевен мир.

[1] Славония — историко-географска област между реките Драва на север, Сава на юг и Дунав, днес територия на Източна Хърватия. В средните векове с топонима „Славония“ са означавани южнославянските страни, по името склави, давано на южните славяни. — Бел.прев. ↑

[2] Псалом 25:6,8. — Бел.прев. ↑

[3] IHS — Абревиатура на името на Иисус Христос — тези монограми, съкращения на гръцките думи Iesous Christos, впоследствие преминават в латинския, точното звучене на пълните думи се губи. Понякога IHS е тълкуван — неправилно — като съкращение на думите Jesus Hominum (Hierosolymae) Salvator — Иисус Христос Спасител на човеците (или на Йерусалим). — Бел.прев.

↑

[4] Славянското име на Дирахиум е Драч, днес град Дуръс, Албания. — Бел.прев. ↑

[5] Colloquium (лат.) — лек, непринуден разговор. — Бел.прев. ↑

[6] Уилям Завоевателя или Гийом дьо Норманди — херцог на Нормандия (1035–1087) и крал на Англия (1066–1087). — Бел.прев. ↑

[7] Вторият син на Уилям Завоевателя е известен като Уилям II или като Уилям Руфъс — Рижия, прозвището „Рижия“ получил заради червената си брада или заради огнения си нрав. — Бел.прев. ↑

[8] Викингите или така наречените нормани („мъже от севера“) са германско племе, обитаващо в ранното средновековие бреговете на Скандинавия. През 911 г. викингите основават в Северна Франция своя държава, наречена Норманско херцогство. До ден-днешен тази област носи името Нормандия. Част от викингите или норманите продължили на юг, където основали друга своя държава в Сицилия. — Бел.прев. ↑

[9] За Готие Голтака, известен и като Валтер Голтака или Безимотни, се предполага, че получава погрешно своето прозвище. Според някои източници Готие е бил сеньор на Боаси-санз-Авоар на френски Voissy-sans-Avoir в Ил дьо Франс, където втората част от името на владението съвпада с израза „sans avoir“, означаващ „нямam нищо“. — Бел.прев. ↑

[10] След призива на Урбан II преди кръстоносния поход, станал известен като Първи кръстоносен поход, към Йерусалим се отправили спонтанно и неорганизирано тълпи поклонници в движение, наречено Народен поход. Начело застанал Пиер Отшелника. — Бел.прев. ↑

[11] Селджуците са турска династия, управлявали териториите на днешните Иран, Ирак, както и Мала Азия в периода от средата на IX век до края на XIII век. Нахлуват в Анадола в края на X век. Считат се за преки предци на днешните обитатели на Турция, Азербайджан и Туркменистан. През XV век отслабените селджукски държави са завладени от османските турци. — Бел.прев. ↑

[12] Или Гийом льо Шарпантие. От фр. „le charpentier“ — дърводелец. По сведения на свои съвременници е бил жесток човек и подлец. Стига до Константинопол. След обсадата на Антиохия от кръстоносците името му вече не се споменава. — Бел.прев. ↑

[13] „Песен за пътуването на Карл Велики до Йерусалим и Константинопол“ — старофренска епическа поема. — Бел.прев. ↑

[14] Храмовият хълм е мястото, където били издигнати Първия (Соломоновия) и Втория йерусалимски храм. Мястото е свещено и за трите религии: юдаизъм, християнство и ислям. Стената на плача е останка от стената на Втория йерусалимски храм. — Бел.прев. ↑

[15] Джамия, издигната на Храмовия хълм. Уникална сграда с великолепна архитектура, издигната над камъка, на който Авраам е принесъл в жертва агнеца, по чудо заменил неговия син Исаак. От това място Мохамед „отскочил“ с коня си и се възнесъл на небето, където се молил със старозаветни пророци и с Иисус. Куполът на скалата се намира над Стената на плача. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ТРЕТА

РОДОСТО: ПРАЗНИКЪТ НА СВЕТИ ИЗИДОР, 4 АПРИЛ 1096

Dies quoque angustiae moeroris ac tristiae.

Ден и на дълбока скръб, и на покруса.

„Съдният ден“,
свети Колумба

— Надясно! — извика предупредително Юг дьо Пайен с прегракнал и остър глас.

Застанала между две каруци с огромни колела, Елеонор избърса потта и прахта от лицето си. Вдигна арбалета си, но после го свали. Утринната мъгла си правеше шеги с очите ѝ; на нея, както и на спътниците ѝ силите вече изневеряваха. Загледа се във върволицата от каруци и преградните стени, издигнати набързо от провансалските бойни отряди. Отсъствието на предводителя им, Реймон дьо Тулуз, бе много осезателно. Може би отбранителните им съоръжения трябваше да са по-надеждни. Провансалската редица се извиваше подобно лък и продължаваше нататък между две горички. Зад тях откритото поле се спускаше към поток, където конете бяха привързани в редици. Елеонор взе меха с вода, пи и наплиска лицето си, после го подаде на приклеknалата Иможен, която се опитваше да подреди стрелите за арбалет на парцалив плат. Привързала черната си коса с парче тетива, вдовицата отвърна на усмивката ѝ, после се закашля хрипливо, заради силната си простуда. Гърлото ѝ беше възпалено, ушите я боляха. Тя измърмори нещо, когато Елеонор леко я потупа по главата. През последните няколко седмици по време на кошмарното пътуване през Истра надолу по далматинското крайбрежие, Иможен и Елеонор станаха близки приятелки. Както Елеонор после щеше да напише в хрониката си, не им оставаше кой знае какъв друг избор, освен да се

обединят срещу опасностите, с които се сблъскаха. Иможен си поряза пръста на острия ръб на една от стрелите и изруга. После размаза малко от кръвта по лицето си.

— В случай, че гърците ни нападнат — тя кимна по посока на далечния облак прах, който ги приближаваше, — няма да насилват грозотиите!

Отчаяна, Елеонор вдигна очи към безоблачното небе. Над тях закръжи мишелов и през ума ѝ мина, че май е предусетил проливането на кръв, на нейната кръв и затова се навърта наоколо. Времето беше омекнало още с първите признаци за приближаващото лято. Бяха минали по Виа Егнация през гръцкия град Дирахиум, после прекосиха северна Гърция, докато не се озоваха пред Родосто, на няколко мили от Константинопол, но кошмарът продължаваше. Алберик им беше обърнал внимание, че пресичат Македония, дивите и жестоки земи, които някога са били владения на великия Александър. Но на Елеонор не ѝ беше до история. Мрачните лесове, буйните реки, дълбоките клисури и пустите полета, където и добитък не пасеше, бяха отблъскващи и призрачни. Въпреки своята негостоприемност, Македония беше добре дошла отмора след кошмарния преход покрай далматинското крайбрежие през Славония. Вледеняващ кръвта сън, а не преход, в който гъста като мляко мъгла пълзеше на талази над хлъзгавия и заледен път, осеян с речни камъни и паднали дървета. Непрогледни и непроходими лесове обграждаха пътя от двете му страни, а вятърът режеше като бръснач. Сякаш се движеха не сред непроницаема мъгла, ами сред неизброими пълчища призраци.

Иможен каза нещо, но Елеонор не можа да ѝ отговори от умора. Седна и се облегна на каруцата, зареяла поглед през пустото поле към все още пълноводния от пролетните дъждове поток.

Славония! Безплодна земя, мислеше си Елеонор, нямаше друго освен дървета, планини и подобен на адско дихание сумрак, който приглушава всеки звук и през който светлината едва се процежда. Рядко виждаха или чуваха някакво животно. Зловещата тишина се нарушаваше само шумовете, които идваха от тяхната кретаща върволица от единайсет хиляди души, коне и каруци. Под унило веещото се знаме Бедните братя от Храма пристъпваха тежко наравно с останалите. От време на време тихото нескончаемо тътрузене се нарушаваше от внезапни, кръвопролитни нападения. Славите —

които бяха напуснали селата си и не само отвели добитъка си, а и отнесли всичко, което можеше да послужи за изхранване на кръстоносците — се връщаха и ги нападаха. Следваха върволицата, не изпускаха фланговете и крайната ѝ част и дебнеха да се нахвърлят върху всеки изоставащ. Сечаха глави и ги привързваха на дръжките на знамената си. Тръгнеха ли кръстоносците да ги преследват, с пъргавината си на планинци склавите изчезваха обратно, откъдето са дошли. Най-накрая граф Реймон, притеснен и изгубил самообладание, изпрати рицари с ризници да пазят последните части на колоната. От Юг, Годфроа и Бедните братя Реймон поиска и да прибират изоставащите. Опасна задача! Дългите, нескончаеми дни се превърнаха в безкрайно бдение. Толкова непрогледна беше мъглата, че сякаш вървяха сред облаците и кръстоносците разбираха, че склавите ги нападат, чак когато планинците вече ги върхлитаха. Елеонор и останалите се отбраняваха с арбалети, пики, копия и ками. Припомни си едно от нападенията. Брадясал и с окървавено лице склав се метна в каруцата и се запримъква към нея. Тя разсече главата му с брадва и бутна на пътя трупа, от който шуртеше кръв. Ден след ден преминаваха във вцепеняващо еднообразие, студ, тишина и глад, докато всяващите ужас склави не изскачаха с войнствени викове от мъглата. Накрая граф Реймон се реши на по-жестоки наказания. Не можеха да се впускат в преследване на своите нападатели, които се измъкваха обратно към скалистите си скривалища, затова графа използва взетите в плен. Вадеха очи, режеха носове, сечаха ръце и крака. Пленниците бяха изоставяни слепи, обезобразени, с кървящи чукани, като живи рани — най-красноречиво предупреждение към своите сънародници, за да бъдат оставени кръстоносците на мира. До края на живота си Елеонор нямаше да забрави пищящите мъже и жени, оставени да се влачат опипом по скованите в лед пътеки.

След цяла вечност стигнаха Шкодра. Граф Реймон направи опит да се споразумее с владетеля на склавите, но враждебните им действия не спряха, докато не прекосиха границата с империята и не навлязоха в земите на Алексей Комнин, някъде в околностите на Драч. Всички до един въздъхнаха с облекчение, особено когато императорът изпроводи писма за мир и им предложи запаси с храна, както и новини за останалите франкски предводители, които бързо приближаваха Константинопол. Съгледвачите на императора ги наобиколиха: кумани

с подплатените ризници, заедно с тюрки, бугри^[1], печенеги и други орди от наемници. Бедните братя от Храма решиха, че вече са в безопасност. Юг и Годфроа с облекчение свалиха плетените ризници и тежките шлемове. Норбер и Алберик отслужиха благодарствена литургия на олтар, издигнат върху грамадна каруца с две колела. Пиер Бартелеми обяви, че му се явил свети Йоан, който също като в Апокалипсиса ридаел при мисълта за страданията, изтърпени от Бедните братя от Храма и останалите в Склавония. Успокоението не трая дълго. Наемниците на императора започнаха да грабят и тормозят армията на граф Реймон. При кървави стълкновения бяха убити двама от провансалските водачи, заедно с рицари, жени и деца. Дори епископ Адемар дьо Льо Пюи получи удар по главата и се наложи да бъде съпроводен със стража до Тесалоника.

При пристигането на армията му в град Руса на граф Реймон не беше останала и капка търпение. Жителите на града не можеха или не желаеха да търгуват с тях. Настъпиха размирици и кръстоносците разграбиха пазари и продавници. Между жителите на града и хората на граф Реймон се разгоряха ожесточени сблъсъци. Появиха се и гръцки отряди: въоръжени конници с овални щитове и подкрепления от наемници, конни стрелци и най-страховитите измежду тях — катафрактите^[2], тежката кавалерия от бронирани рицари, от които, както сподели Юг с Елеонор, граф Реймон се боял много. Накрая постигнаха споразумение за ненападение. Гръцки пратеници дойдоха с молба граф Реймон да ги придружи до Константинопол, за да се срещне с императора, който вече се бил срещнал с останалите франкски водачи на похода. Графът прие поканата и отпътува набързо, като остави осемнайсет хилядната тълпа под командването на виконт дьо Беарн и граф дьо Оранж — двамина, които по мнението на Годфроа надали знаеха къде е север и къде юг, а бяха оставени да се разпореждат начело на цяла армия.

От заминаването на графа имаше вече три дни. Армията едва-едва напредваше. Бяха близо до град Родосто и все така държани под наблюдение от имперските отряди. Имаше нови стълкновения, както и нови грабежи от страна на кръстоносците въпреки изричните заповеди. Не всички кръстоносни отряди се подчиняваха на строга дисциплина, както Бедните братя. Най-безконтролни бяха шайка негодья от Монпелие, наречени „Отрядът на просителите“,

предвождани от Жан Вълка. За него се носеха слухове, че градските управници на Монпелие го били наели да чисти градския ров и каналите. Така и правел, но не спрял до там, ами станал голям майстор в примамването на гъски и патици по същите тези ровове и канали. Няма равен в отмъкването на домашните птици на тамошните стопани. После се хвалел, че бил ненадминат ловец на птици и продавал прясно птиче месо на всички подред. Когато чул за призива от Клермон, Жан изведнъж разбрал какви безкрайни възможности за плячка се откриват. Използвал цялото си имущество и съмнителната си слава, за да събере дружина, по-голямата част от която била от представители на градската измет. Дружината на Просителите изобилстваше от чудаци, измамници, шутове, скитници и въжеиграчи. Тези хора си въобразяваха, че Йерусалим е на един хвърлей от тях или току зад хълма. Изнурителното пътуване по Виа Егнация ги беше изтощило и озлобило. Сам отец Алберик беше казал, че единственото, което Просителите знаят от Светото писание, са думите: „Не се грижете за утрешния ден или какво ще ядем, прием или какво ще облечем.“^[3] Жан и неговият отряд от негодяи искрено вярваха, че Господ ще се погрижи за тях. Ако ли пък не, те на драго сърце помагаха на Небесния си Отец в грижата му към тях.

Жан имаше двама свои заместници, противни побойници, носещи прозвищата Грозника и Изрода. Същите предвождаха сбирщината от мошеници и когато наближиха Родосто, Просителите чисто и просто изчезнаха, а след четири дни се върнаха, подкарали крави, овце, пилета и понесли прясно месо за готвене, носеха също скъпи тъкани, платове и ценни вещи. Дарове, по техните думи, от великодушни местни жители. Никой нищо не ги попита, макар Юг да прошепна дрезгаво, че скоро всички ще платят за угощението, приготвено от Жан. Никой от водачите на дружините, нито от сеньорите нямаше достатъчно власт, за да потърси сметка на Жан за злодеянията му. Най-важното беше, че никой измежду тях не можа да устои на понеслото се из лагера ухание на току-що изпеченото месо, приготвено с билки и треви.

Като някой господар на Безредиято^[4], Жан даде истински пир за водачите на похода. На него присъстваха и Елеонор, Юг и Годфроа. Стомасите им се свиваха от глад, а гърлата им жадуваха за гъсти вина и пресни плодове. Пиршеството беше добре премислен ход. Граф

Реймон отсъстваше, а Жан се възползва от глада и жаждата на кръстоносците и ги превърна в свои съучастници. На светлината на буйните огньове и пламъците на факлите се поднасяха плата с току-що печено говеждо, патици, лебеди, свинско и телешко. Актьорите и въжеиграчите на Жан ги веселяха, а сам той ги забавляваше с историята за това как веднъж праметнал дебел търговец на вино и надут свещеник от Монпелие.

— Поръчах си вино — разправяше той на висок глас, разположил се на подобния си на трон стол. — Рекох на чирака на търговеца, че ще платя при доставката на виното. Той ме последва до катедралата. Изчакай отвън, викам му, а сам влизам и започвам да омайвам свещеника. Доведох, викам му, племенника си да се изповяда, ама понеже е алчен, та чак ненаситен за пари, скъперник и половина, та не можел ли той, каноника, да го поучи и в замяна да получи като дар бъчвите с вино, които карам в каруцата? Че как няма да се съгласи свещеникът! Излиза с мене пред катедралата и вижда, че чиракът пази виното. Рекох му да изчака, отидох до чирака и му викам, че тоя тлъст, богат поп го търси да уредят сметките.

Бурен смях посрещна края на историята на Жан за взаимното недоумение, в което изпаднали и изповедникът, и прегрешилият. Последният си искал парите, а свещеникът го укорявал как може да е толкова алчен. Накрая истината излязла наяве, но нямало следа ни от Жан, ни от виното.

Елеонор съзнаваше, че Жан е лъжец и самохвалко, но се възхити на хитростта му. Юг и Годфроа от своя страна наблюдаваха какво се поднася от плячката, която Жан беше завлякъл при „тършуването“, както се изразяваше той, и се опитваха сами себе си да убедят, че всичко донесено от него е дошло по законен път. Все пак, щом императорът не им беше подsigурил прехраната, какъв друг избор им оставаше на кръстоносците, освен сами да си я осигурят? Но като гледаха как Грозника и Изрода се хвалеха с великолепните дрехи и скъпоценностите, с които се бяха върнали в лагера, тревогата на Юг и Годфроа се засилваше. Подозренията им потвърди и Теодор, грък и странстващ наемник, присъединил се към армията на граф Реймон и станал близък с Бедните братя. Бил роден близо до Смирна, а предците му били гърци и нормани. Въртеше меча умело, притежаваше свой жребец и товарен кон. Беше невисок, с брадато, мургаво лице. По

природа беше любезен и внимателен, и бързо привлече вниманието на Юг и Годфроа с познанията си за турците, за гръцката армия и местността, която прекосяваха. Видя се, че е и способен воин. Той позволи на Юг и Годфроа да разгледат доспехите, които носеше: обточен с метални плетеници кожен елек над кожена ризница, покрита с тънки пластини, яка с подобна направа и ръбест метален шлем. Стреляше добре с лъка и умееше да хвърля копие. Роден воин, Теодор се беше сражавал срещу бугрите, аланите и турците. Той предизвика възхитата на франките с разказите си за турците, в чийто земи се готвеха да нахлуят, описа ги като пъргави бойци, кръвожадни и свирепи, превъзходни конни стрелци, които с уменията си винаги объркваха враговете си. Разказа и за безмилостната дисциплина на императорската армия, тежката и леката им конница, а също и добре организираната им пехота, предвождана от имперските стражници. Описа им как Алексий е разделил армията си на турми, наброяващи около три хиляди души и чийто подразделения били осем „нумери“, всяко от които с по триста и петдесет души. Запозна ги с множеството военни постове и знаменосци, както и с военният им ред. Византийската армия била добре подготвена за война, имала обоз, строители и лекари. Организацията на византийците дълбоко впечатли Юг и той започна да прилага наученото за военната им дисциплина и към Бедните братя от Храма. Раздели ги на група от десетима, които нарече „конрой“. Отдели рицарите от останалите бойци и определи кои точно измежду тях ще се занимават с готвене и кои ще се грижат за болните и ранените. Възложи задължения и на жените и децата.

Теодор закъсня за пира на Просителите. Едва пристигнал обаче, той шепнешком поведе разговор с Юг, говорейки бързо на „лингва франка“, наречието на Средиземноморските народи. Юг напрегнато слушаше, после се извърна и пошепна на Елеонор, че според Теодор хората на Жан не са намерили храната, а са нападнали и плячкосали дома и земите на високопоставен тукашен благородник. Гърците нямаше да си затворят очите пред подобно престъпление. Утрото потвърди предположенията на Теодор. Слънцето едва-що беше изгряло, когато в лагера се втурнаха в галоп съгледвачи и с викове известиха, че имперската армия в боен ред напредва към тях сред облак прах и се разполага за битка. Отначало предводителите на франките решиха, че това са само маневри и тръгнаха към

покрайнините на Родосто, където намериха пътя си преграден от военни отряди. Виконт дьо Беарн извика Юг и Годфроа на импровизиран съвет близо до малка горичка. Претенциите им бяха посрещнати от византийските отряди със залп от стрели. Ясно беше, че гърците искат да се бият, а франките можеха само да седят и да чакат. Елеонор затвори очи и задряма. След угощението от предната нощ вече не беше гладна, затова пък беше жадна, уморена и леко замаяна, а и ставите я боляха. За миг дори се усъмни дали пък слуховете, които се ширеха из лагера не бяха далеч от истината. Дали не бяха нещо сгрешили? Трябваше ли наистина да се отправят на път? Наистина ли се бяха посветили на Божието дело?

— Елеонор! Елеонор! — тя стреснато се пробуди, дочула, че викат името ѝ. Неколцина конници — Юг, Годфроа, Белтран и Теодор — идваха в галоп към нея. Юг слезе от коня със замах.

— Какво става? — надигна се Елеонор. Дотолкова се беше унесла в мислите си, че съвсем не беше обърнала внимание на нарастващата връва от лагера. Обърна се и загледа през пролуките между каруците. В другия край заплашително проблясваха брони и плющяха разноцветни знамена. А повеят на вятъра носеше прах, зловещ вой на бойни тръби и удари на барабани.

— Теодор счита, че гърците се събират за нападение. Сражението ще започне скоро. — Юг сграбчи Елеонор за рамене така здраво, та чак я заболя. В очите му имаше страх.

— Елеонор — рече той едва чуто, — любима сестро, в името Божие, тъкмо тук ли трябва да приключи пътят ни? небеса, нали граф Реймон замина, за да се срещне с императора, защо им е на гърците да ни нападат?

— Мъст!

Елеонор се взираше в облака прах в далечината.

— Съгласен съм — Белтран също слезе от коня си и тръгна наперено към тях, придружен от Теодор. На облените им в пот мургави лица се четеше тревога.

— Да преговаряме! — каза дрезгаво Елеонор, докато сочеше облака прах.

— Твърде късно е — заяви Теодор. — Господарю Юг, да се приготвяме.

Из цялата колона франкските водачи се мъчеха да наложат ред. Облечени от горе до долу с плетени ризници, с конични шлемове над качулките си и дълги овални щитове, закрепени за седлата им, виконт дьо Беарн и останалите предводители се приближаваха в галоп. Правеха всичко по силите си, за да се затвори всяка пролука между каруците и стрелците да се разположат зад тях. Виконтът дръпна юздите на коня си и спря пред Юг.

— Какво друго можем да сторим? — извика той.

— Нека се подредят още по-плътно — провикна се в отговор Юг. — И да побързат. Поставете конници тук — посочи двата края на бойния ред — и тук — посочи центъра. — Пазете ги като резерва. Направете същото с част от пехотата. Каквото и да стане, не трябва да допускаме бойния ред да се разкъса. Сеньор — Юг сграбчи поводите на коня на виконта, — налага се да се договорим с гърците. Ако е възможно.

— За какво? — надвика нарастващия грохот виконтът.

— Защо ни нападат? — провикна се Юг.

— Защото са гръцки схизматици^[5]? — изкряска един от придружителите на виконта. — Мястото им е в ада и делото ни им се зловиди!

— Глупости — Юг постави ръка на покритото от доспехите коляно на виконта. — Сеньор, ако е възможно, нека да преговаряме.

Виконтът кимна в знак на съгласие.

— Но първо ще се лее кръв — измърмори той. — Боже, да беше тук и графът! Юг — виконтът събра юздите, — остани в средата.

После се отдалечи.

Юг започна да събира своите хора, преди да се приближат до Просителите по-надолу на бойната линия. Разни знамена се вееха, привързваха на дълги прътове разпятия и ги прикрепяха към каруците. Децата, болните и старите изпратиха зад линията на конете, надолу към потока, където ги пазеха група жени, въоръжени с копия, тежки арбалети и колчани със стрели. От кошове и торби извадиха ръждясалите брони. Кръстоносците облякоха ризници с къси ръкави, пристегнаха здраво броните от здраво зебло и вълна. Привързаха припряно с ремъци шлемовете, наричани *chapeaux de fer*^[6]. Продълговати щитове провиснаха на гърбовете на бойците или бяха поставени пред пролуките между каруците. Свиреха рогове и фанфари.

Дадоха на Елеонор лък и колчан. Тя надзърна през каруците и простена. Бавно, но неумолимо гърците напредваха към тях. Безкрайната редица от пешаци, с вдигнати плътно един до друг щитове и насочени копия приличаше на движеща се стена, цялата в шипове. Там, където строят на гърците редеше, се провиждаха отрядите на тежковъоръжената конница в очакване на своя ред. Конниците едва удържаха жребците и с усилия поддържаха бойния си строй. През прахта просветваха високо вдигнатите знамена. Във въздуха мощно отекваше ритъмът на цимбалите, острите изсвирвания на бойните тръби и niskият гърлен звук на бойните рогове. Годфроа наближи, възседнал коня си. Елеонор се втурна към него и сграбчи юздата на коня му. Шлемът, изплетен от метални халки, почти напълно скриваше главата и лицето му. Той се приведе и отпусна юздата на коня си.

— Кълна се, Елеонор, че ако днес оцелеем, ще посветя себе си на Бог. Ще приема расото и ще стана Негов служител, монах.

След миг тя вече само чуваше тропота от копитата на коня му, а него го нямаше.

Елеонор се засмя, закашля се и тръгна обратно през облака прах към каруцата.

— Сбогуване между влюбени ли имаше? — попита закачливо Иможен.

— Истински трубадур — с пресъхнало гърло й отвърна Елеонор. — Истинска поема. Ако оживее, сеньор Годфроа ще се замонаши.

Гръмко засвириха фанфари и заглушиха ироничния отговор на Иможен, че тя пък щяла да стане монахиня. Бойният ред на гърците ускори ход. Земята трепереше под нозете им, от звън на стомана, от бойните викове и крясъците на мъжете и пронизителното цвилене на конете. В редицата на франките мъжете и жените опъваха лъковете или поставяха стрели в арбалетите. С отметната назад качулка, Юг застана до Елеонор, покачил се на каруца. През процепите между дъските Елеонор видя как гърците внезапно спряха. Стената от щитове се отвори. Гологлави мъже с елечи и панталони се втурнаха напред. Препускаха с всички сили и над главите си въртяха кожени ремъци.

— Стрелците с прашки! — изкрещя Юг. — Прикрийте се! Сведете глави, вдигнете щитовете!

Елеонор и Иможен се скриха зад каруцата. Въздухът потрепери от зловещото и настървено жужене на прашките. По каруцата яростно

се посипаха гладките камъчета. Писъци се разнесоха от всички страни. Прикрил главата си с щита, Юг се изправи.

— Стрелците с лък! — провикна се той — Готови! Стреляй!

Арбалетите защракаха и съссъкът на стрелите отвърна на каменния дъжд — сякаш гигантска птица пляскаше гневно с криле. Зад една от каруците Елеонор съгледа мержелееща се сред праха фигура. Зареди лъка си и опъна тетивата му. До нея Иможен освободи стрелата от своя арбалет и едновременно през маранята полетяха стрелата от нейния лък и тази от арбалета на вдовицата. Надигнаха се викове: „Тулуза! Тулуза!“. Елеонор погледна към отбранителната линия на франките. Изнасяха окървавени и осакатени трупове. На каруцата над нея, Юг гръмогласно ревеше да заредят отново и пак да стрелят. Елеонор стреля, ръцете ѝ бяха целите в пот. До нея Иможен тихо ругаеше. Щяха ли да загинат? Силите не им стигаха. Зареждаха и стреляха с лъкове и арбалети по движещите се като танцуващи демони силуети от вражеската линия. Обкръжаваше ги адски грохот. В съзнанието ѝ проблеснаха спомени от детството: баща ѝ, неясна фигура, яздеща из двора с развят зад себе си плащ; майка ѝ, която бърза насреща му, за да го посрещне... Юг, застанал на каруцата до нея, я разтърси, за да я извади от унеса. Чу как ѝ крещеше:

— Пешаците с брадвите!

Бойната линия на гърците отново се отвори. Орда от надаващи диви крясъци мъже: дългокоси, дългобради наемници, облечени в кожени ризници се втурнаха към тях с щит в едната ръка и двуостра сабя в другата. Онези, които стрелите поразиха в лицето или гърдите, се стовариха на земята. Други стигнаха до каруците. Започнаха да се катерят и бяха посрещнати от свирепи удари с мечове, боздугани, тояги и копия. Един успя да се промъкне през пролука между каруците. Елеонор го улови с примка, Иможен с истерични крясъци размаза на пихтия главата му с тояга. От каруцата, Юг и останалите рицари в ризници отблъснаха нападението, а промъкналите се през защитната им линия бяха спрени от причакващите ги пешаци. Заобикаляше ги кошмар от съскаща стомана, шуртяща кръв, яростни лица, ужасяващи крясъци, смразяващ кръвта звън на метал и глухи удари на дърво, които отнемаха живот. Кратък отдых, последван от ново свирепо нападение. Елеонор не беше на себе си. От двете ѝ страни се трупаха тела, после чу грохот. Нападението загуби остротата

си. Въръжените със секири бойци се отдръпваха. Юг, цял покрит с кръв, скочи от каруцата на земята. По плетената му ризница имаше останки от човешка плът, а по лицето му — съсирена кръв. Елеонор се извърна и повърна. До съзнанието ѝ стигна усещането, че ръката на Иможен я прегръща през раменете и я придържа.

— Елеонор? — Юг раздалечи ръцете ѝ. — Годфроа и останалите рицари нападаха гърците по фланговете. Те се оттеглят.

Елеонор кимна. Не я беше грижа. Беше се свила до колелото и си мислеше, че е слязла в ада. С шумни хлипове плачеха деца, сред ранените вървяха пешаци. Изповядваха набързо враговете и в знак на милост им прерязваха гърлата. Същото правеха и с онези от франките, чийто страдания не можеха да облекчат. Надигаха се прашни вихрушки. Носачи на вода с ведра и черпаци обхождаха линията на изгарящите под слънцето хора. Просителите вече изхвърляха трупове от двете страни на каруците си. Виконт дьо Беарн и помощниците му се връщаха в галоп. Елеонор се надвеси през каруцата. Иможен тикна черпак с вода в ръката ѝ. Тя отпи жадно с поглед, вперен в бойното поле. Повечето от мъртвите лежах в странни пози, но някои изглеждаха съвсем спокойни, отпуснали глави на ръка, сякаш спяха. Летният пек, изпепеляващ и лепкав, усилваше предсмъртните мъки. Стенанията на ранените отблъскваха мародерите, но не и надвисналите над ужасяващите рани черни рояци мухи. Някакво дете плачеше неутешимо. Жена ридаше. Чуваха се викове за лечител или за свещеник. Рахомер — един от Бедните братя — беше ударен със секира в рамото и стенеше от болка. Един от лечителите се опитваше да превърже раната. Елеонор отвърна поглед. Юг разговаряше с виконта. Елеонор се изправи и тръгна към тях в мига, в който виконтът кимна в знак на съгласие.

Юг извика на Теодор, Белтран и Алберик да се приближат към него.

— Ще поискаме примирие — осведоми ги той, останал без дъх. — Това е лудост. Трябва да разберем защо гърците ни нападаха с такава ожесточение.

Малко по-късно Юг, понесъл покрит със зелени листа клон, отсечен от някакво дърво, следван от Белтран и съпроводен от Теодор и Алберик, пое в галоп през прахоляка. Свещеникът държеше вдигнат кръст, привързан на прът. Франките влачеха вече съблечени мъртъвци

— злокобни трупове с пресни морави рани — към погребалните кладни, които набързо се издигаха покрай потока. Купът от мъртъвци беше напръскан с дървено масло. Един свещеник отслужи заупокойна молитва. Хвърлиха горяща факла и буйни пламъци обгърнаха планината от мъртъвци. Черен дим се заиздига към небето от кладата. Непоносимата смрад на горяща плът се понесе на талази по бойната линия. Годфроа дойде на кон, по лицето му още се четеше яростта на боя. Погледна разсеяно към Елеонор и поведе коня си към мястото, където виконтът и останалите водачи бяха разчистили каруците, за да наблюдават бойното поле и събиращото се множество гърци. Пратеници от вражеския лагер прекосиха в галоп мрака, понесли клонки в знак, че искат мир. Франките ги приеха и позволиха на гърците да обходят полето, за да приберат мъртвите и ранените. Елеонор се свлече на земята. Иможен се присви до нея. Поделиха си парче корав хляб, малко горчиво вино и няколко сухи стафиди.

— Предполагаше се, че сме тръгнали към Йерусалим, Небесния град — прошепна Елеонор. — А ето ни сред полята на ада!

— Сестро?

Елеонор вдигна очи. Над нея стоеше Норбер. Изпитото, сбръчкано лице на бенедиктинеца беше изпръскано с кръв.

— Става дума за ковача Фюлше — Норбер кимна с глава към мястото. — Има смъртоносна рана. Настоява да говори с теб, преди да се изповяда.

Елеонор се изправи. Почувства се толкова замаяна, че се наложи Норбер да я подкрепя с ръка, докато я водеше надолу към реда от каруци. Подминаха хора, скупчени около стенещи и ридаещи мъже и жени. Други привеждаха в ред оръжията си. Неколцина се молеха около малка статуя на Богородица или на своя светец-закрилник. Обвиваше ги гъст, вонящ дим. Намериха Фюлше подпрян на някакви чували. Лежеше, разтърсван от гърчове, с мръсна превръзка около врата и окървавени гърди.

— Не мога да спря кръвенето — едва чуто прошепна лечителят. — Целият е в рани.

Елеонор коленичи. Очите на Фюлше потрепнаха. Опита се да я хване за ръка, но не му бяха останали никакви сили. Елеонор потисна собственото си изтощение и впрегна цялата си воля, за да не се

разбунтува стомаха ѝ. Насили се да не обръща внимание на непоносимата воня около нея.

— Улучиха ме — дрезгаво рече Фюлше — почти едновременно с камък от прашка и стрела.

Примигна.

— Раната е на гърба. Няма значение, така е пожелал Бог. Чуй ме — ковачът се обърна и Норбер се отдръпна. — Приблужи се.

Елеонор се подчини.

— Наблюдавах те — задавено рече ковачът. — Вярвам ти, господарке Елеонор. Ще ти доверя нещо. Аз съм един от онези, които убиха Анстрита. Не, слушай! Ти не си от Оверн, сестро, а ние там живеем сред вещици и вещиери. Анстрита беше скитница, познавачка на билките, която дойде и се засели в селото ни. Беше пришълка. Строи ни се подозрителна. Тя с никого нищо не споделяше, но Бог е свидетел, че беше много сърдечна. Хващаше окото, беше млада. Намериха се сред жените такива, които ѝ завидяха, а сред мъжете — такива, които я пожелаха. Имаше пари и — по всичко личеше — водеше добродетелен живот. Добродетелният живот не я спаси. Тръгнаха приказките, вината за негодите и бедите беше хвърлена на нея. Седмица след миналия Архангеловден, аз и останалите грешници, които бяхме пили в „Божията лоза“, я... — Фюлше се задави, на устните му се показва розовееца кървава пяна и запремигва. Пое дълбоко дъх. — Получихме тайна вест. Никой не знаеше кой я донесе. В точно определен ден трябваше да се срещнем в полето, точно по времето, когато отец Алберик биеше камбаната за вечерната служба. Така и сторихме, един по един се събрахме в тревиста и дълбока падина, от която нямаше да се вижда светлината на огъня. Мислехме си, че е някаква шега, но в съобщението се споменавахе Анстрита, затова както бяхме пияни и готови за злодеяния, се съгласихме. Трябваше да се появим там с лица скрити под качулки и с маски, така и сторихме, но аз ги разпознах — управителя Робер и другите грешници.

Той замлъкна и задавено си пое дъх.

— Кой? — попита Елеонор.

— Не мога да ти кажа, сестро, страх ме е от Божия съд. Не искам да лъжа или да хвърля другиму вината. Душата ми е черна и греховете ѝ са достатъчно тежки.

Думите му потънаха в пристъп на кашлица.

Елеонор грабна един мях с вода и го допря до устните му. Лицето на Фюлше беше придобило цвета на отиващ си от този свят човек. Елеонор трескаво се огледа. Историята на ковача я беше накарала почти да забрави кървавата неразбория, която я заобикаляше. Изведнъж си спомни, че Юг беше препуснал с коня си към гръцкия стан и тихо се помоли да не му се случи нищо лошо.

— Ще бъда кратък, сестро, в името Божие — Фюлше размърда пръсти около китката ѝ. — Появи се конник, качулка и маска скриваха лицето му. Разказа ни ужасни неща, от които излизаше, че Анстрита наистина е вещица, която си заслужава смъртта. Разказа как с пръсти вадела очите на мъртъвците от очните им кухини и как със зъби откъсвала дългите пожълтели нокти от съсухрените ръце, когато плякосвала обесените. Как принасяла дарове на дявола в потайна доба и правела жертвоприношения с купи кръв на демоните. Бяха измислици — прошепна Фюлше, — но ние се хванахме. Той настояваше, че трябвало да прочистим селото си от тази скверност. Остави по мях с вино и сребърна монета на всеки от нас. Продадохме — прокашля се той — душите и телата си. Наредиха ни да чакаме знак, и когато знакът дойде, да действаме. В нощта на смъртта ѝ, ние се събрахме, скрили лицата си с качулки и маски в кръчмата „Божията лоза“. Кръчмарят беше с нас. Господарите Юг и Годфроа отсъстваха, както и ти самата. Управителят Робер, сигурен съм, че беше той, ни поведе към къщата на Анстрита. Сестро, сторихме светотатство! Анстрита беше в малката си готварница, вареше пиво. Нахлухме вътре и я хванахме, дори в този миг си знаех, че цялата работа намирисва. Анстрита побягна към църквата. Вече съжалявах, че съм един от тях. Върнах се в къщата ѝ, не за да я ограбя, а за да потърся доказателства. Не открих нищо, което да не е достойно и за килията на монахиня, но най-важното... — той помъчи да се изправи — конникът беше там. Все така със скрити глава и лице. Вече беше претършувал къщата. Носех чука си, но той имаше меч и нож. Каза ми да си гледам своята работа. Разбрах, че са ни използвали. Избягах, обзет от страх. Когато се присъединих към останалите, Анстрита беше заловена, овързана здраво като разбойник, хванат на местопрестъплението. Опитах се да я заговоря, да я утеша. Помоли ме да чуя изповедта ѝ. Отвърнах, че не съм свещеник, но тя настоя. Сестро, вината ми стана още по-тежка. Анстрита носеше чисто сърце. Останалите започнаха да ѝ се

подиграват. Тя зашепна изповедта си и ме помоли да взема левия ѝ сандал и да дам онова, което открия в него на някого, комуто имам вяра, на някоя „нова Вероника“...

— Не разбирам? — прекъсна го Елеонор.

— Сестро, казвам ти каквото знам. Потърси сред вещите ми — той посочи с глава кошовите и сандъците, струпани зад него. — Вземи малките, побързай. — Сам се приповдигна и така позволи на Елеонор да измъкне дисагите, две торби завързани заедно с каишка. — Пази ги — зададено рече той — и всичко, което е в тях. Бог знае, че няма друго. Сега, сестро, трябва да се изповядам...

— Кой беше конникът, онзи странник?

— Не знам. Анстрита твърдеше, че е ходила до Светите места. Каза ми, че си имала своите тайни. Тъкмо преди да си тръгна, тя спомена, че бедите ѝ започнали по вина на нейния полубрат, който съсипал живота ѝ — Фюлше изкашля кръв. — Сестро, беше тъмно, ужас владееше и двамата ни. Повече нищо не ми каза. Огънят се разгоря буйно и те я обесиха над него. Кръвта на Анстрита сега е по моите ръце и по ръцете на останалите. Трябва да си платим, знам това.

Елеонор го целуна по челото, най-вече за утеха, произнесе полугласно молитва, взе торбата и остави Фюлше на грижите на брат Норбер. Едва се беше върнала при Иможен, която спеше под каруцата, когато се разнесоха викове и крясъци и я принудиха да се втурне към пролуката. Юг и другарите му се връщаха с оглушителен тропот. Отместиха една от каруците и конниците влязоха в галоп. Придружаваше ги високопоставен грък, облечен в къса туника, а върху нея — дълга до средата на ботушите му роба, богато извезана със златни и сребърни конци. Следваше го млад прислужник, облечен в зелено. Начаса ги заобиколиха виконтът и неговите хора. Разгоря се оживен спор. Елеонор се втурна да се присъедини към бързо растящото множество. Жан, водачът на Просителите, беше привикан и спорът продължи. От хората около нея Елеонор научи, че гърците са ги нападнали заради плякосването на имението на богат благородник. Жената на благородника и двете им дъщери били жестоко изнасилени, после обесени на гредите на собствения им дом. Младият им прислужник избягал, но можел да разпознае нападателите, и той вече обвинително сочеше с пръст към дружината на Жан. Гърците поставяха ултиматум: извършителите да бъдат намерени и незабавно

наказани, иначе щяло да има ново нападение. Жан се опита да защити другарите си, но виконтът му нареди да се подчини и заплаши, че иначе ще бъде изгонен.

Привикаха Просителите до един и ги наредиха покрай каруците. Предизвикателните викове „Тулуза! Тулуза!“ набързо бяха заглушени от хората на виконта, които измъкнаха мечовете си, а Юг се изправи на стремената си и високо обяви, че насилването и убийството са несъвместими с делото им.

— Още повече — продължи той — ако се въздаде правосъдие, гърците ще ни осигурят храна и ще ни придружат за по-сигурно до великия град.

Екнаха обидни възгласи, последвани от нови крясъци „Тулуза! Тулуза!“ Но настроението се беше обърнало, тълпата ставаше все по-многобройна. Прислужникът слезе от коня и придружен от Юг и Белтран, тръгна покрай редицата от Просителите. Разпозна четирима, които закрещяха пронизително, че са невинни, когато Юг нареди да ги извлекат. Сграбчил подаденото му от Алберик разпятие, прислужникът положи на висок глас клетва, че говори самата истина. Съдбата на мъжете беше решена. Между гърците и виконтът избухна нова разправия. Виконтът посочи към Юг. Гъркът кимна в знак на съгласие, поклони се, обърна коня си и тръгна в галоп, следван от прислужника.

Четиримата затворници насила бяха изблъскани зад каруците и накарани да коленичат на земята, все още осеяна с трупове и вече негодни оръжия. Алберик мина покрай всеки от тях. Вдигнал ръка за последно опрощение, той се привеждаше над всеки от тях. Тъкмо беше стигнал до третия, когато се появиха гръцки конници, които приближаваха бавно, за да видят какво ще последва. Алберик приключи. Понесъл кош, Юг пристъпи напред. Измъкна меч си и като жътвар, който прибира житото си, отсече главите на четиримата с по един-единствен замах, след който главите се търкулваха като топки. От труповете рукна кръв. Елеонор отвърна поглед. Когато Юг приключи, той събра главите, сложи ги в коша, тръгна към конниците и го постави на земята пред тях. Върна се, изчисти меч си в дрехата на един от труповете, върна го обратно в ножницата и бавно тръгна към редицата на франкските постове.

Още преди падането на нощта към лагера започнаха да пристигат хляб, месо, вино и зрели плодове. Препълнените каруци бяха

съпровождани до лагера от тюркски наемници, облечени в развети небесносини мантии и бели тюрбани. На седлата им имаше провесени черни рогови лъкове. Новопристигналите бяха посрещани с мрачни поздрави, но Юг, незагубил и прашинка от хладнокръвието си заради кървавата екзекуция, отиде и поговори с предводителя им, който с усмивка даде съгласието си на молбата му да разположат конни стрелци на пост из откритото поле. Хванал Елеонор за ръка, Юг наблюдаваше как ездачът кръжи около един дънер. Кон и воин се движеха като едно цяло. Пъргавото животно се въртеше и извиваше, докато тюркът, ниско приведен над седлото, пускаше стрела след стрела в дънера.

— Това ни чака, Елеонор — Юг промърмори, вдигнал ръка в знак на благодарност към воина. — Това представляват нашите врагове, не гръцките жени и девойки. Знаеш ли, че бяха почти деца. Насилени, измъчвани и обесени пред очите на майка им, която била принудена да гледа. Ако имаше начин, щях да наложя строг ред сред тази сбирщина. Всеки, вдигнал ръка срещу невинен, да бъде екзекутиран. Няма друг начин. Гърците не искат да се бият с нас. Те гледат на нас като на защита срещу турците. Има още лоши новини — намръщи се Юг. — Водачите ни са се изпокарали в Константинопол. Не могат да решат кой да поведе армията.

— Юг, погледни ме.

Той я послуша.

— Каж ми — пристъпи към него Елеонор — защо си тук? За да наложиш ред, да създадеш братство или по друга причина?

Той бавно избърса потта от мръсното си лице.

— Зададох ти въпрос, братко. Попитах те без заобикалки и заслужавам честен отговор. Тръгнахме да прекосяваме света на път за Йерусалим, но има и някаква скрита причина, нали, освен освобождаването на Божи гроб, освобождаването на Светите места? Ти, Годфроа, Алберик и Норбер имате някаква своя скрита тайна.

Той понечи да ѝ отговори.

— Юг, познавам те по-добре от всеки друг. Ти не си лъжец. Понякога просто премълчаваш истината! Молих те да ми дадеш да прочета онази поема за пътуването на Карл Велики. За какво става дума в нея, Юг?

Той порови пръстта с ботушите си, наведе се и махна шпорите си, раздрънка ги с ръка.

— Обещавам ти, сестрице — усмихна се той, — ще ти кажа всичко, но не сега. Достатъчно ядове имахме за днес. Мнозина вече не гледат на мен с добро око заради обезглавяването на онези четиримата.

— Не гледат и на престъплението им с добро око — ядно му отвърна Елеонор. Упорито не отместваше поглед от брат си. Небръснатото му лице изглеждаше по-неумолимо и по-решително. Изкуши се да му разкаже за Фюлше, но реши да почака. Общата им цел беше Йерусалим, но Юг, донякъде Годфроа, Алберик, както и Норбер очевидно водеха някакъв свой кръстоносен поход. Сигурна беше, че не си въобразява, но реши за известно време да се съобразява с потайността на Юг.

Върнаха се в лагера, в който цареше безпорядък и униение заради нападението на гърците и последвалата смъртна присъда. Но настроението на кръстоносците бързо се променяше след пристигането и раздаването на храната и виното. След вечерната служба Елеонор, Юг, Годфроа, Алберик и Норбер се присъединиха към водачите на останалите отряди в обградено от палатки място, осветявано от факли, прикрепени на високи пръти. Виконтът и помощниците му стояха на подиум и открито спореха какви да бъдат следващите им действия. Изказваха с викове доводите си и възразяваха на доводите на останалите, виното и ситите стомаси разгорещиха страстите. Мнозина твърдяха, че граф Реймон не бивало да ги изоставя. Имаше дори предложения да се върнат обратно. Умората надви Елеонор, която се чувстваше зле. Извини се и се върна при каруцата, където Иможен, с помощта на семейството до тях, правеше шатра. Зад кръга от каруци, из бойното поле шареха факлите на събирачите на трупове и на мародерите. Стражи обхождаха пешком определената им зона. Доспехите им прозвънваха, а кожените им дрехи проскърцваха. Елеонор тъкмо щеше да си полегне, когато се сети за Фюлше. Намери коша, където беше скрила дисагите и изтърси малкото вещи в тях: кама, няколко гвоздеа, медальон, сребърни монети и сандал с дебела подметка. Шевът между горната кожена част и останалото беше разпран и се виждаше процеп. Елеонор промуши пръст в него, измъкна сгънато парче гладък велен и го разгъна. Оказа се по-голямо отколкото ѝ се стори първоначално. Веленът беше

помазнен, но от най-добро качество — какъвто можеше да се намери в някоя канцелария или скрипториум. На оскъдната светлина тя успя да различи контурите на някаква карта и ясно изписаните над нея букви.

— Под Скалата — преведе тя — погледни за богатствата на Бог и лицето Господне.

Елеонор премести по-близо светилника. Скицата не ѝ говореше нищо, нито пък думите. Седна, стъгна отново велена и го втъкна в подгъва на маншета си. Очевидно Фюлше е решил, че е важно. Така е смятала и Анстрита. Дали това не беше търсеният от тайнствения конник ръкопис? Анстрита е пътешествала из Светите земи, както и Норбер и Алберик. Дали не бяха открили някакви светини? Елеонор затвори очи. Припомни си онзи списък с реликви, който брат ѝ пазеше, и да, още нещо: как Юг и Годфроа преповтаряха текста на поемата, която така ревниво пазеха. Думите от ръкописа на Анстрита ѝ напомниха стихове от поемата за Карл Велики, в които се споменаваше лицето на Христа. Какво ли криеха Бедните братя от Храма? Жестока смърт беше застигнала Анстрита и Фюлше, както и управителя Робер. Дали смъртта на Робер беше случайност? И дали онзи конник не беше сега един от братството им? В действителност никога не бяха обсъждали смъртта на Робер. Управителят несъмнено си беше пияница, но как така се бе удавил в потока? Дали е знаел нещо? Дали не е бил примамен навън и убит?

Елеонор дочу шумове, викаха я по име. Припълзя до отвора на шатрата и отметна единия му край. Пред него беше приклепнал Юг.

— Сестрице — усмихна ѝ се той, — взехме решение. Ние, водачите на Бедните братя, утре сутринта незабавно ще тръгнем за Константинопол за неотложен съвет със сенъор Реймон.

[1] Разпространено име на българите през Средновековието, използвано от жителите на много западноевропейски страни. Има презрителен оттенък. — Бел.прев. ↑

[2] Катафракти — форма на тежка конница, първоначално ударна част на партянската и персийската войска. Катафракът е солидно въоръжен и защитен с висок островръх шлем, дълго копие, дълъг меч, като с броня са защитени не само катафракът, но и неговият кон. — Бел.прев. ↑

[3] Матей 6:31–34 — Бел.прев. ↑

[4] В средновековна Англия и Франция в края на годината се провеждали празненства с маскаради — наследство от римските Сатурналии. На тези празненства на Безредието монаси и свещеници се преобличали като миряни и дори като жени, а обикновени хора се правели на монаси и свещеници. Избирали с жребий и Господар на Безредието — гротескна фигура, която давала тон на празненствата. — Бел.прев. ↑

[5] Източно-западната Схизма датира от 1054 г. и е разделение на християнската църква на два основни дяла: римокатолически и източноправославен. Между представители на двата дяла често са се водели ожесточени спорове кой най-правилно изповядва христовото учение и на кого следва да се падне първенството в християнската църква: на папата в Рим или на патриарха в Константинопол. — Бел.прев. ↑

[6] Chapeaux de fer (фр.) — железни шапки. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

КОНСТАНТИНОПОЛ: УТРОТО НА ПРАЗНИКА НА СВЕТИ АТАНАСИЙ, 2 МАЙ 1096

*In quo cessabit mulierum amor et desiderium.
Ден, в който влечението към жените и
любовта ще секнат.*

„Съдният ден“,
свети Колумба

Елеонор дьо Пайен, от Компиен в графство Шампан, приела кръста, сестра на Юг дьо Пайен, вдовица на Одо дьо Фюрневал, до последния си ден се кълнеше, че Константинопол, старият Византион^[1], най-много се доближава до представите за небесния град Йерусалим, въпреки предателствата, убийствата и заговорите, които клокочеха във великия град, заобикалящ врязалото се в сушата море. Елеонор и другарите ѝ пристигнаха в Константинопол на празника на свети евангелист Марко. Водачът им Теодор им описа града като неправилен триъгълник, къпан от две страни от морето и обграден от две напълно равностойни по якост защитни стени. Влязоха през Златните врата — три реда внушителни двойни порти, вградени в стена от бели тухли и червени плочи. Над тях се извисяваха две големи, златни статуи на богинята на победата и четири огромни слона, изваяни от същия скъпоценен метал.

Бедните братя се присъединиха към граф Реймон в богатата вила, предоставена на провансалския предводител от императора Алексий Комнин, която се намираще съвсем близо до главния път, водещ към Златните врата. Графът ги прие радушно. Обзе го гняв при новината за гръцкото нападение, но оцени високо действията на Юг. Не си

позволяваше нито миг спокойствие. Преговорите както с останалите предводители, така и с императорския двор бяха в разгара си. Настояте да си отпочинат, докато чакат. Изкъпаха се, облякоха чисти, свободни роби, нахраниха се с пресен хляб, с плодове и прясно агнешко, печено в мента и други подправки, пиха от виното, което — както ги уверяваше Теодор — някога утолявало жаждата и на великия Александър Македонски и неговите военачалници.

В следващите дни, Теодор се показва като изключително начетен, любезен и прозорлив водач. Показва им величието на града. Подкани ги да изкачат мраморните стълби към великолепните дворци, където варягите^[2] — воители от севера, стояха на стража, облечени в алени плащове, обточени със злато. На главите си носеха сребърни шлемове, а в ръцете си държаха двуостри брадви. Наричаха ги „Безсмъртните“ — личната императорска стража на Алексей. Покрай стражата ситнеха слуги в пантофи, обшити със сребро, чиято едничка цел бе да изпълняват волята на василевса, Избраника на Бог, техния Възлюбен в Христа император. Елеонор и другарите ѝ се разходиха и по грамадните градски стени, високи трийсет стъпки и дълги трийсет километра. От самия връх на Златните врата наблюдаваха керваните от каруци, камили, магарета и коне, с които империята осигуряваше прехраната на столицата.

Посетиха пристанищата и кейовете на Златния рог. Там остроноси рибарски лодки прорязваха бистрите води, по които танцуваха слънчевите лъчи, минаваха императорски галери с гребла и надвесени от резбованите им носове огромни глави на дракони. Оттам — така им довери Теодор — се изстрелвал тайнственият гръцки огън. В хладината на вечерите те се разхождаха из улиците, неизменно придружавани от наемници, които имаха задачата да се уверят, че франките ще бъдат в безопасност и няма да скитосват там, където не им е работа. След прашния, нескончаем път, каменистите равнини и непроходимите лесове, Елеонор бе поразена от разликата между гледките и преживяванията по време на досегашното пътуване и заобикалящия я град. Из гъмжащите от народ градски пазари брадати мъже с пронизващ поглед крещяха към тях на смайващо разнообразие от езици, докато им предлагаха камфорово масло, сусам, китайска коприна, билки, сандалово дърво и цели топове тежки, бродирани тъкани. В продавници с разтворени към пазара врати, търговците

предлагаха пълни подноси с меден хляб, кестени, охладени череша и бокали с хиоско вино. Разходиха се и из градините на императора, където цъфтяха диви рожкови и преплитаха клони избуяли диви лози. Покрай прекосяващите този рай водни пътища плаваха лодки за развлечения, украсени с позлата и императорски галери с блестящи знамена. По-късно, в дните на кръвопролитни стълкновения, страдания и глад, които щяха да ги връхлетят, Елеонор се връщаше към спомените за това великолепиe и разкош. Обеща си да открие от какви тайни помисли се водят сърцата на нейните спътници. Започна да подхвърля по някоя дума за намеренията си, щом се окажеше насаме с Юг, макар такива случаи да бяха рядкост. Граф Реймон разчиташе на Юг, най-вече при разискванията с останалите сеньори, за създаването на съвет на водачите, събирането на общи средства и споделянето на провизиите.

Всички големи сеньори вече пристигаха в Константинопол и водеха със себе си хора от всякакъв род, говорещи на всякакви езици. Елеонор виждаше водачите на похода, когато посещаваха красивата вила, за да се съвещават с граф Реймон. Юг дьо Пари, братът на краля на Франция, беше първият пристигнал в Константинопол франк. Малобройната флотилия на френския принц беше претърпяла нещастия в морето и голям брой от войниците му се бяха издавили при корабокрушение. Морето бе изхвърлило подпухналите трупове на удавниците из заливчетата и островите. Въпреки сполетялата ги беда се носеха слухове, че всичките трупове били белязани с червен кръст — чудо, безспорен знак, че те са изпълнили обета си и Бог ще ги възнагради. Пристигна и Годфроа дьо Буйон, стар воин с посивяла коса и навъсено лице. Придружаваше го лукавият му, амбициозен брат, Бодуен. Адемар дьо Льо Пюи — вечно заетият с кроежи войнствен епископ, който все още лекуваше раната на главата, получена в Склавония — предвождаше останалата част от армията на граф Реймон, която трябваше да се разположи удобно из полята и ливадите извън градските стени. Появи се наперено и Робер Късоногия, херцог на Нормандия — колкото червенокос, толкова и червендалест — весел по нрав и засмян, ленив и безотговорен, но затова пък ненадминат ездач и умел боец. Последен пристигна Боемунд, норманският принц на Таранто, рус, с хищни орлови черти, шест стъпки висок, с тежко бойно въоръжение. Този норманец се втурваше в бой с лекотата, с

която птицата се издигаше към небесата. Боемунд недолюбваше гърците. С бой си беше извоювал империя в южната част на Италия и Гърция, а после беше изтласкан от завоюваните земи. Под аления му флаг в този момент се нареждаха петстотин рицари, настървени да стигнат Йерусалим, които също така си отваряха широко очите за земи и владения, които да присвоят пътьом. С Боемунд идваше и племенникът му Танкред дьо Отвил, най-изкусен в боя с меч сред норманите. С Боемунд си бяха лика-прилика, но вторият беше по-загрижен за душата си и за пролятата от него кръв, отколкото за заграбването на земи.

Всичките тези сеньори се събраха като ято ястреби в Константинопол. Хитрият като змия император ги посрещна с богати дарове — злато и сребро, безценни тъкани, украсени със скъпоценни камъни седла и сбруи, нови одежди, кошове със захаросани плодове и охладени в снеговете на Олимп вина, ковчежета и сандъци с блестящи сапфири, ситни късове слонова кост, покривала от дамаска и фино изработени оръжия. Алексей се веселеше и забавляваше водачите на похода, а в същото време предвожданиите от тях седемдесет хиляди души чакаха пред стените на града, с утолени глад и жажда, но зорко наблюдавани от отрядите тюркски наемници с островърхи шлемове от сива дамаска стомана и бели тюрбани, завити около челата им. Туркопулите^[3] носеха кожени ризници над свободни елеци с панталони, прибрани в ботуши за езда с висок ток. Бяха до един отлично въоръжени с пика, лък и меч. Юг старателно ги огледа и обезсърчен си пожела и големите сеньори да бяха сторили същото: бъдещите им противници, селджуците, имаха подобно въоръжение и прилагаха същата бойна тактика с нанасяне на удар и оттегляне, чиито резултати бяха унищожителни.

При цялата си щедрост и отзивчивост Алексей гледаше на франките също както стопанинът — на злите кучета, които е намерил, за да прогонят вълците от земите му. Не биваше да ги изпускат от поглед. Може и да се бяха посветили на делото Божие, но Алексей си беше наумил франките да поработят и за неговото дело. Поиска сеньорите да положат пред него клетва за вярност и след безброй увъртания те склониха да му се закълнат във вярност. Обещаха още превзетите от тях градове да преминат отново под управлението на императора в замяна на провизии и военна помощ. Алексей се закле да

осигури два̀сет хиляди бойци на тяхно разположение, под командването на неговия военачалник Татикий, хитър и опитен предводител с гръцко и турско потекло, християнин по вяра. На мястото на отсечения в битка нос, той носеше наконечник от блестяща стомана. Татикий също даде в чест на сеньорите доста разточителни пиршества. У франките, привикнали на ветровитите, одимени зали, украсени с изпоцапани тъкани и подове, покрити с мръсна тръстика, се разгоря алчността, подклаждана от вида на богатите драперии, мраморните стени, разкошните одежди и баните, които благоухаеха на сандалово дърво и розово масло. Франките срещаха маслинооки жени, облечени в златистожълта коприна, розов и син лен, стройните им талии бяха опасани с пурпурни шнулове, завършващи със златни пискюли. Алексей наизвади от съкровищата си и раздаде златни монети на водачите на похода и медни на следовниците им. Въпреки всичко избраният от него път беше много опасен. Когато сеньорите се събраха, за да положат клетвата си за вяроност, единият от тях преднамерено и грубо седна в празния императорски трон и се наложи другарите му със сила да го изблъскат от там. Разгоряха се препирни и когато неколцина от водачите на кръстоносците изразиха съмненията си относно действията на императора. Най-после постигнаха споразумение. Жребият беше хвърлен. Авангардът щеше да прекоси пролива на свети Георги към Мала Азия, където султан Килидж Арслан хранеше надежди да ги разгроми, както беше сторил с пълчищата на Пиер Отшелника. Владеещият някога тълпите със своето обаяние предводител на Народния поход се беше превърнал в недоволен и сломен човек. Жалките останки на водената някога от него сган сега се бяха втели в Божията армия — както я наричаха всички сега. На Пиер му оставаше само да се отдаде на вайкания, задето Светият Дух го беше изоставил и неговите следовници бяха наказани за извършените от тях грехове.

От своя страна Елеонор беше изпълнена с решимост да си изясни някои неща с Юг и Годфроа. Стигнаха ли Мала Азия, по всяка вероятност щяха да се сблъскат с опасности, по-големи дори от тези в Склавония. При всеки стоден случай разпитваше Юг, който успя да запази тайната си чак до навечерието на празника на свети Атанасий. Подготвяше се угощение за следващата вечер, на което Юг се надяваше да посрещне като домакин по-важните хора от неговото

братство и отново да се опита да въведе дори още по-строги правила. Следобеда преди празненството двамата с Годфроа, придружени от Теодор, изведоха Елеонор в града. Тръгнаха по тесните улици и улички, покрай пазари и тържища, покрай вонящи вади и гъмжащи от народ пристани, докато стигнаха Площада на императора: обширно пространство, окъпано в светлина, която се пречупваше в мраморните портици с цвят на слонова кост и украсените със злато, сребро и бронз стени. Огромна статуя на Константин се извисяваше над площада и над мрачния притвор на златокуполната катедрала „Света София“, Божията премъдрост, където дългокоси свещеници се молеха и пееха песнопения, обгърнати от уханието на тамян.

Вътре в катедралата Теодор първо им показва изображенията на Богородица, чийто сълзи не преставаха да текат, после скрижалите, донесени от Мойсей от планината Синай, бронзовите тръби на Иисус Навин, от чийто звук рухнали стените на Йерихон, и жезълът на Аарон. Пред тези реликви непрестанно се пееше „Kyrie Eleison, Christe Eleison“^[4]. Накрая показаха на Елеонор множество изображения на лика на Спасителя. Водеха я от едната страна на олтара до другата, за да разгледа внимателно стенописите и иконите, поставени в златни и сребърни рамки и украсени със скъпоценни камъни.

— Гледай, Елеонор — шепнесе Юг, — виж как всички са еднакви или с незначителни разлики.

Лицето на Спасителя беше изобразявано по различен начин, но всичките Му изображения си приличаха. Издължен образ, с невероятно изразителни очи, фин нос, плътни устни и упорита брадичка. Имаше мустаци и брада, както и червеникавокестенява дълга коса, сплетена от всяка страна, така както някои евреи продължаваха да я носят. След като ги разгледаха, те напуснаха осветения участък около катедралата и прекосиха Площада на императора. Там поспряха, за да се възхитят на дванайсетте бронзови фигури, чието движение показваше посоката на вятъра. После Теодор ги поведе надолу през лабиринт от улици към пристанището — същинско Вавилонско стълпотворение, където пискливи гласове се провикваха на всевъзможни езици. Гръцкият наемник влезе устремено в мизерна стая над стълбището в някаква кръчма, поръча вино, хляб и рибно ястие с много подправки, което сам внимателно насипа в купи.

По всичко личеше, че Юг и Годфроа вече имаха Теодор за напълно доверен човек. Елеонор се радваше на това. Теодор имаше разбирания, сходни с техните, а възхищението ѝ към този ведър, изпълнен едновременно с решимост и търпение мъж беше нараснало в последните няколко седмици. Той ѝ се усмихна и ѝ смигна, докато Годфроа произнасяше благодарствена молитва. Известно време се хранеха мълчаливо, после Юг избърса чинията си с парче хляб, изяде и него, и както си седеше, впери поглед в сестра си.

— Щеше да ми разкриеш голямата тайна, нали? — настоя тя. — Все някога щеше да го направиш, така ли е?

— Трябваше да сме напълно сигурни. Теодор, също както и брат Норбер и Алберик е пътувал до Йерусалим. Слуховете са стигнали и до него.

— Какви слухове, Юг?

— Отправили сме се към Йерусалим — започна Годфроа, — за да освободим Божи гроб от сарацините^[5], които са завладели светите места...

— Годфроа — усмихна се Елеонор, — знам накъде сме се запътили и защо.

— Настина ли? — попита Юг. — Елеонор, колкото наброяват кръстоносците, толкова и причини има да станеш кръстоносец. Боемунд от Таранто иска да завоюва свое княжество. В Италия, Сицилия или Гърция намеренията му претърпяха провал. Същото важи и за останалите ни военачалници. Робер Нормански си има херцогство, но скучае и затова предпочита вълненията на странстванията пред управлението на владенията си. Същото се отнася до нас. Нима би предпочела да си седиш в Компьен и да чакаш някой рицар да ти поиска ръката, докато ние си пилеехме времето по турнири, нападахме съседите си и чакахме граф Реймон да ни повика за нови сражения в Иберия, или пък кралят да ни призове в защита на границата ни с Фландрия?

— Елеонор — добави Теодор, — ти най-добре от всички трябва да разбереш, че освобождението на Йерусалим и отвоюването на Божи гроб е възделение толкова свято, колкото и желанието на който и да е мъж или жена да изостави светския живот и да се посвети в служба на Бог като стане монах или монахиня. Да си отвоюва място на небето — усмихна се той — е идеал, достоен за всеки рицар.

— Но има и друго, нали?

— Винаги има, сестро.

— Клетва ли си положил? — попита Елеонор.

— Аз съм един от вас — отвърна Теодор — по същата причина, по която и ти си една от нас, но има и друго. Син съм на нормански рицар, а майка ми е гъркиня, починала скоро след моето раждане. Баща ми се ожени повторно. С думи и с документи той много ясно определи за свой наследник потомъка си от своята норманска съпруга — той се навъси. — Затова заскитах из пътищата. Повярвай ми, adelfa — той използва гръцката дума за „сестра“, — прекрасно е да скиташ, да си свободен, да видиш чудесата на Константинопол, да посетиш руините на Атина и да стоиш в нефа на „Сан Марко“ във Венеция или във величествените катедрали в Рим. Но има и друго — Теодор разпери ръце. — С вас имаме много общи неща. И аз като вас започнах да търся доказателства, които да подкрепят вярата ми, нещо истинско...

— Анстрита също — прекъсна го Елеонор. — И тя е имала своите тайни.

Набързо предаде разговора си с Фюлше.

— Известни ли ви бяха тези неща? — обърна се тя към брат си.

— Да, да — Юг отбягваше да я погледне в очите. — Елеонор, нека ти обясня защо те заведохме в „Света София“ — „Божията премъдрост“ — той се изсмя рязко. — Всичко се върти около това. Или Божията премъдрост или Божиите пари! Всеки кръстоносец, с когото вървим към Йерусалим, има своя собствена причина да се запъти натам. Някои от причините са ни известни.

Юг замълча и сякаш се заслуша в шумовете, долитащи откъм кръчмата долу или от вонящите улици отвън. Описа кръг с ръце.

— Но има една причина, която обединява всички ни: реликвите.

— Реликви ли? — повтори Елеонор.

— Много се търсят — обясни Теодор — и от добри хора, и от злодеи, затова — забарабани той с широките си пръсти по бокала си за вино — и аз съм с вас, с твоя брат, Годфроа, Алберик и Норбер.

Погледът на Елеонор се взираше някъде извън тесния прозорец. Опънатото на него парче лен беше свалено, за да влиза светлина. В ума ѝ бързо нахлуха спомени за разкази за църкви от къде ли не, които ожесточено търсеха реликви.

— Парчета от кости — прошепна тя, — парцалчета, изсъхнала плът, късчета кожа.

— Така е — отвърна Юг, — но чуй ме, Елеонор! Норбер е ходил в Светите земи. Бил е в Константинопол, посетил е Йерусалим.

— Както и Анстрита.

— Така разбрах и аз, но нека ти обясня. Норбер е прогонен от своя манастир, защото е проявил подигравателно съмнение към светостта на някои реликви, пазени от братството му. Не е бил отлъчен от ордена си, позволили са му да си тръгне. Отначало мислел да проповядва срещу почитането на онова, което ти наричаш късчета кости и парчета плат. Тогава срещнал Алберик и двамата дошли в Константинопол.

— Какво! — възкликна Елеонор.

— Алберик напусна енорийската си църква заради този кръстоносен поход. Той твърди, че от трийсет години е в непрестанно покаяние за предателството, което извършил към своя господар. Потеклото му било от благороден саксонски род и станал член на личната кралска стража, личен телохранител на Харолд Годуинсън, саксонския крал претърпял поражение от Уилям Нормански в битката при Сенлак^[6] преди трийсет години. Алберик разказа как в последните мигове на битката, по залез-слънце в онзи октомврийски ден, бойният ред на саксонците се огънал. Той вярвал, че трябва да остане и да умре до господаря си. Вместо това избягал. Известно време се крил из дивите пущинаци и непроходимите лесове, които обграждат южния бряг на Англия. Станал отшелник, разкъсан от вина, от желание за изкупление, искал да намери опрощение, което все така считал за предателство. Наричал себе си „Юда“. Най-накрая решил, че животът в родната страна, колкото и изолиран от света да бил, само подлютява раната му. Затова се качил на кораб за Франция и заскитал из пътищата. Най-накрая срещнал Норбер, който разбрал, че си има работа с образован човек. След дълъг престой в Соасон, Норбер уредил ръкополагането на Алберик...

— Алберик и Норбер знаят ли, че ми разказваш историята им?

— Разбира се — усмихна се Юг. — Норбер те е помолил да говориш с Фюлше. По-късно е изслушал изповедта на ковача.

— А ти самият мислеше ли наистина да ми разкажеш тайните си? — нападна го Елеонор.

— Да — настоятелно каза Юг, — но както ще ти обясня, зад всичко се крие и голяма опасност. Както и да е, Алберик и Норбер тръгнаха да кръстосват заедно пътищата. Видели какви ли не жестокости и започнали да се съмняват в религията, в идеята за вселюбящия Бог и възплъщението на Христос. — Юг отпи от виното си. — Какво има за чудене — добави той — и аз бях тръгнал по същия път. Най-накрая стигнали Йерусалим, където живели две години близо до Божи гроб.

— Не са ли ги преследвали?

— Противно на ширещите се приказки — намеси се Теодор, — сарацините считат Христос за велик пророк. Истинските преследвания започнали по времето на лудия халиф Ал Хаким, който и към своите поданици-единоверци се отнасял със същата варварщина, с каквата и към останалите. После напълно полудял и обявил сам себе си за Бог. Никой не е притеснявал Алберик и Норбер. По време на престоя си там те чули слухове за велико съкровище в Йерусалим, реликви от Страстите Христови, които доказват, че Христос не само е умрял, но е и възкръснал от мъртвите. Самият аз чух подобни слухове.

— Според Алберик и Норбер — продължи Юг, — които са изучавали древни ръкописи, като тези за живота на света Нина, под Храма на хълма, където някога се издигал Соломоновия храм, се намират запечатани помещения, където някога са били конюшните на великия цар на евреите. Там лежали изумителни реликви, свързани със Страстите Христови и Възкресението на нашия Господ. Двамата усърдно събирали такива разкази и вярата им отново се възродила. Както отбеляза Норбер, какъв смисъл има да се спори за логика и философия? Вместо да си припомним думите на свети Павел: „Ако пък Христос не е възкръснал, суетна е вярата ви.“^[7] съсредоточили се върху следното: каквито и жестокости да опустошават земята, каквито и немислими ужаси да се ширят, ако Христос е възкръснал от Своя гроб в цялата Си слава и величие, тогава съществуват скрити, повисши истини. Мисли, Елеонор! Ако сега тук се появеше някой и ни докажеше, че Иисус от Назарет си е останал мъртъв, каква полза има да бъдем тук тогава? За какво са ни литургии, причастие, тайнства, свещени писания? Всички ще си идем обратно вкъщи. Ако обаче Христос е възкръснал от мъртвите, другите въпроси отпадат, това е същината на вярата ни. Ако съществуват подобни реликви, тогава

Божи гроб трябва наистина да бъде освободен. Той трябва да се превърне в сърце на Църквата, и ако под Храма на хълма лежат истински реликви, доказателства за страданията на Христа и Възкресението, тогава... — Юг вдигна ръка — защо да не стигнем до Йерусалим?

— Кой друг е с нас?

— Тук присъстващите, както и Алберик и Норбер, на които вярваме.

— Ами Анстрита? — Елеонор развърза кесията на колана си и извади повереното ѝ от Фюлше парче пергамент. Разви го и го плъзна към Юг, който го взе, разгледа го съсредоточено и го подаде на останалите.

— Още едно доказателство — измърмори той. — Не знам какво е открила Анстрита. Алберик и Норбер ми казаха чак след убийството ѝ, че тя също търсела някакви реликви. Алберик се скрил, когато тя потърсила убежище в църквата му. Умирал от страх, че може да го посочи като свой съучастник — Юг пое дълбоко дъх. — Покойният съпруг на Анстрита бил лекар. Тя пътувала до Йерусалим, където срещнала Алберик и Норбер. Станали членове на Братството на Храма — тайно общество, посветило усилията си на откриването на реликви, свързани със Страстите Христови. Анстрита не е споменавала никакъв полубрат, никакви тайни заплахи, нито тайни врагове, но със сигурност е събирала сведения за Храма на хълма, това обяснява наличието на картата. По-късно Алберик я убедил да се върне във Франция, където тя се установила в селото Свети Нектарий. При призива за кръстоносен поход Норбер си спомнил за роднинските ми връзки с високопоставени бенедиктински монаси, отправил се на път, за да потърси помощта ми. — Юг се приведе над масата, лицето му пламтеше от вълнение. — Когато падне Йерусалим, ще потърсим Божиите светини. Да видим лика на Христос, да Го покажем на целия християнски свят! Доказателство, че нашият Господ е живял, умрял е и е възкръснал, оставяйки свещени следи върху някои тъкани.

— А коя е Вероника? — попита Елеонор. — Фюлше спомена това име.

— Жената, която избърсала лицето на Христос, докато го водели към Голгота. Според някои легенди, на Вероника дължим светия Убрус — плата, покривал лицето Божие в гробницата, както и плащаницата, в

която повили тялото Му. Легендите казват, че тези светини трябва да се съхраняват от жена, на която се дава името „Вероника“. Разгледа ли добре иконите в „Света София“? Видя ли колко си приличат изображенията върху различните икони, правени през различни векове? Вярвам, както вярват и Бедните братя, че всички те се основават на истинския образ на нашия Спасител, който сега е изчезнал, но ние ще го открием.

Юг замълча и Елеонор вдигна ръка.

— Спомена Възкресението, нали? Но нима то не е много повече от свещена реликва? Образите на Христа, които видяхме в „Света София“, всичките ли са направени по подобие на истинския лик на Спасителя?

— Не е подобие, а истинско чудо — отвърна Юг. — Образът на Христос е пренесен върху плата по божествен начин — в доказателство, че Христос е страдал, но е и възкръснал. Тези реликви не са какво да е, а живи доказателства за нашата вяра.

— А Норбер и Алберик открили ли са доказателства за вярата си?

— Норбер получил достъп до множество скриптории и библиотеки в различни манастири. Заел се да проследи историята на тези свещени изображения. Преди около стотина години неколцина гръцки монаси — бежанци, установили свой култ близо до изоставената църква „Свети Бонифаций“. Те почитали икона, която един ръкопис описвал като неръкотворен образ на нашия Господ Иисус Христос, отпечатан върху плащаница. Според друг документ, „Делата на свети апостол Юда“^[8], Иисус избърсал лицето си с кърпа, сгъната на четири и върху нея се отпечатал образът му. Най-важното, папа Стефан II написал проповед преди около триста години, в която описвал известната кърпа. — Юг притвори очи и си припомни редовете — „Чудо е да видиш или чуеш за подобно нещо, божествения образ на Иисус и царствените очертания на тялото Му в цял ръст били по чуден начин отбелязани. За онези, които никога не са имали възможност да видят Неговия земен лик, могат да го сторят, понеже той се е отпечатал на ленен плат“ — отвори очи. — Нима не разбираш, Елеонор — образът на Христос, така както е изглеждал?

Елеонор се обърна към Теодор.

— Ти вярваш ли в тези неща?

— С цялото си сърце, сестро. Аз също искам да намеря нещо, което още да укрепи вярата ми.

— Не спомена ли опасности?

— И името, с което се наричат, е Легион — отвърна Годфроа, приведен над масата. — Елеонор, виждали сме какво се случва из нашите немногочислени общности. Издигнати са църкви, манастири и абатства и там всички ламтят за собствени реликви. Представяш ли си какво би станало, ако реликвите, за които говорим, бъдат изнесени на пазара, за да бъдат продадени на най-висока цена? Ще струват цяло състояние, истинско кралско съкровище. Не знаем много за Анстрита. Тя се страхуваше да довери на Норбер и Алберик цялата истина, но има вероятност нейният полубрат да е известен с прозвището Магьосника — по името на Симон Влъхва, магьосникът, който се опитал да купи божествените дарби на свети Петър и бил наказан за греховете си. Този Магьосник се спотайва. Търгува с реликви, както касапинът търгува с парчета месо. Градски управници са го наемали, за да им осигури на всяка цена реликви — по честен или нечестен път, обикновено по втория. Според нас, макар да нямаме много доказателства, тъкмо Магьосника е маскираният конник, който насъскал селяните срещу Анстрита и така ѝ затворил устата веднъж завинаги, а после претърсил вещите ѝ. Вероятно е търсел картата, която ни даде. Магьосника направил опит да открадне тялото на свети Модалд от църквата „Свети Симфроний“ в Трир, но не успял, защото тялото на светеца започнало да кърви. Друг път обаче начинанията му успявали: отмъкнал тялото на свети Санктус от църквата в Мо и тялото на свети Николай от Мир и ги продал в град Бари.

— Кой е той? Къде е?

— Не знаем. Може и да е един от нас, но във всеки случай — Юг посочи парчето пергамент — той живо ще се интересува от това. Може пък — той сви рамене — да е член на Просителите. Ако е така, и занапред ще си имаме главоболия с това сближение.

— Те вече призовават за кървава разправа с нас — бързо добави Теодор, — искат хората ни да бъдат избити.

— Насилници и убийци — тросна се Елеонор. — Граф Реймон напълно одобри стореното от Юг.

— Дано и Бог да го е одобрил — отвърна уморено Юг. — Трябва да държим Просителите под око. В края на краищата нашата цел са

реликвите от Страстите Христови. Елеонор, изчакахме досега, за да ти кажем истината, понеже, ако го бяхме сторили по-рано, можеше да се окаже опасно за теб. Магьосника е готов да се нахвърли на всеки посветен, а сега и ти си от посветените. Опасностите, както каза Годфроа, са неизброими. Алберик и Норбер са предани слуги на Бедните братя, но са следвани по петите от куп неприятности. — Юг тръгна към прозореца, после се запъти към вратата. Отвори я, затвори я и се върна на масата. — Всички знаем проповедта на Светия отец в Клермон, но тя не разкрива цялата истина на положението ни. Алберик и Норбер са наши учители. Те също са прекарвали години с учители, които са ги посветили в исляма, хора, които хранят също толкова твърда вяра, колкото е и нашата. Те също имат своите правила и закони. И те считат Йерусалим за свещено място. Наричат Купола на скалата „харам“, почитано място. Според тяхната вяра великият пророк Мохамед заспал, докато се молел в своя дом в Мека и бил събуден от архангел Михаил, яхнал крилат кон на име Ал Бурак и бил отведен на „най-далечното място“ — Купола на скалата. Оттам пророкът се качил на небето, за да се моли заедно с Авраам, Мойсей, Иисус и останалите големи пророци, както и да получи последните наставления за своето учение.

— Храмовият хълм е свещено място за всички религии — поде на свой ред историята Теодор — и затова фанатиците са така привлечени от него, били те франки, мюсюлмани или евреи. Една група мюсюлмани, секта еретици, нарекли себе си „федаини“ — „преданите“ — си е присвоила задължението да пази Купола на храма и всичките му тайни. Федаините са убийци. Обличат се в бяло, с кървавочервен пояс и сандали. Всеки от тях носи със себе си два дълги извити ножа. Отговарят само пред своя водач, шейх Ал Джахал. Останалите мюсюлмани се страхуват от тях и ги мразят. Считат ги за еретици, понеже, след като са пили вино, смесено с опиум, нападат онези, които им се противопоставят или всеки, когото считат за свой враг.

Юг затърси кесията си и извади свитък пергамент.

— Алберик и Норбер трябвало да бягат от Йерусалим. Издирването на тайните помещения събудило подозрения сред федаините. Една сутрин се събудили и открили нож, забит в единия стълб на леглото със свитък, на който било изписано предупреждение.

Юг разви парче пергамент и прочете съдържанието му:

Онова, което притежаваш, накрая ще ти се изплъзне и ще се върне при нас.

Знай, че те наблюдаваме и ще те следим отблизо, докато не си уредим сметките.

Знай, че ние се вмъкваме и измъкваме, когато пожелаем.

Знай, че няма начин да ни се изплъзнеш или да ни избягаш.

Юг хвърли пергаментата на масата. Елеонор го взе и внимателно разгледа предупреждението. Бележката бе написана на нормански френски, със съвършено оформен почерк.

— Това ли са им оставили? — попита тя. — Набелязали са ги за убийство?

— Получили са нещо подобно — отвърна Теодор, — но това — той посочи пергаментата — беше предназначено за нас.

Наведе се под масата и развърза връзките на кошовете, които обикновено носеше преметнати през рамо, после измъкна два дълги извити ножа, привързани един за друг с кървавочервена връв.

— Ние сме — подхвана напевно Юг, сякаш започваше молитва — Бедните братя от Храма. По Божията воля, ще превземем Йерусалим и съкровищата, които той пази. Ще бъдем братство, ревностно в службата си към нашия Господ, посветили се на опазването на името Му и на възвисяване величието на Неговите страдания. Не искаме да проливаме кръвта на евреи или на мюсюлмани, но ще следваме своето откровение, защото, както е казано в „Притчи Соломонови“: „Без откровение свише народът е необуздан.“

— Ами предупреждението? — попита Елеонор, овладявайки страха си.

— Същото като онова, което е било отправено към брат Норбер и отец Алберик — меко отговори Юг. — Бяха го приковали към една от възглавниците на леглото преди две нощи. Федаините знаят намеренията ни и ни чакат!

[1] Византион е старото име на Константинопол, от което произлиза и наименованието „Византийска империя“ и „Византия“. Византия и Византийска империя (съответно византийци) са модерни названия, както на източната част на Римската империя, така и на държава с главен административен център Константинопол. Самото название „Византия“ става традиционно за историческата литература в края на 17 век. Самите византийци наричали себе си „ромей“. След 800 г., когато Карл Велики става римски император, в латинските текстове се използва формулировката „крал на гърците“ за византийския император. В средновековни славяноезични текстове, в това число български, византийците са наричани „ромей“ или по-често „гърци“, което съвременните историци тълкуват като несъгласие с претенциите на Византия да бъде наследник на Римската империя. — Бел.прев. ↑

[2] Варягите са викинги, тръгнали от земите на днешна Швеция и Норвегия на изток. В средата на IX век заедно със свързаната с тях народност „рус“ поставили началото на Новгородската и Киевската държави. — Бел.прев. ↑

[3] Туркопули — (гр.) — „синове на турци“ — потомци на турско-селджукски наемници, женени за гъркини. — Бел.прев. ↑

[4] „Kyrie Eleison, Christe Eleison“ (гр.) — „Господи, помилуй, Христе, помилуй!“ — Бел.прев. ↑

[5] През Средновековието прието в Западна Европа (срещано и в български текстове от същото време) и по-късно излязло от употреба название на арабите и други мюсюлмански народи, населявали Арабския халифат. — Бел.прев. ↑

[6] По-известна като битка при Хейстингс, 14 октомври 1066 г. На хълма Сенлак е била разположена войската на крал Харолд II. — Бел.прев. ↑

[7] Коринтяни 15:17 — Бел.прев. ↑

[8] Юда Яковов, наречен Тадей. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ПЕТА

ДОРИЛЕЯ: ПРАЗНИКЪТ НА СВЕТИ АПОСТОЛ ЯКОВ, 25 ЮЛИ 1097 Г.

Hominumque contentio mundi hujus et cupido.
Ден, в който ще секнат сред людете
раздорите и ламтежите от земния живот.

„Съдният ден“,
свети Колумба

Dens vult! Така иска Бог! Дрезгав боен вик отекна над долината, извиси се над обраслите с борове хълмове и подплаши птиците от кипарисовите дървета. Да, Deus vult, мислеше Елеонор, докато седеше на куп възглавници в отъмкнатата от противниците шатра близо до бойното поле на Дорилея. Облаци прах нахлуваха през отвора на великолепната, макар и поопърлена шатра от скъп плат и украсена със златни пискюли. Вдясно от входа имаше голямо петно от засъхнала кръв. Елеонор се насилваше да не му обръща внимание, докато диктуваше на писаря Симон — човек на много религии, както сам беше описал себе си. Беше копт, пленник, когото Елеонор спаси от смъртоносния боздуган на Изрода. Симон седеше и търпеливо чакаше неговата „господарка-сестра“ да си събере мислите. Беше приготвил всичко: дъска за писане, подострени пера, мастилници, пемза, малко пясък, както и свитъци плячкосан пергамент. Симон, чието коптско име Елеонор трудно произнасяше, гледаше с обожание към спасителката си и в същото време се поздравяваше наум за вродената си дарба да се измъква на косъм от смъртта. Обученият писар — владеец гръцки и франкски, без да се споменават латинския и „лингва франка“, който се говореше по пристанищата — беше служил при фатимидски^[1], селджукски, гръцки, франкски, като и арменски, сирийски и еврейски господари. Като обучен писар, той умееше да

изготвя ръкописи, да съставя шифри и да слави Бога така, както пожелае господарят му. Сутринта на 19 юли 1097 Симон се събуди като ревностен мюсюлманин. Но докато потъна в трескав и изпълнен с кошмари сън същата вечер — според добре нагласената история, скалъпена от него за Елеонор — той вече беше благочестив християнин, пленен от султана на Рум пред Никомидия^[2]. Въпреки всичко, Симон, както сам се бе кръстил на Симеон Стълпник — пустинникът, преживял години на върха на един стълб — съвсем искрено харесваше Елеонор. Допадаха му сериозното ѝ бледо лице, обрамчено от черни коси, и живите ѝ засмени очи. Ако тя желаше да си припомня поразителните събития, преживени от франките по време на налудничавия им поход до Йерусалим както сама ги описваше, тогава тъкмо той беше човекът, който ѝ трябваше. Но решението да не споделя вярата ѝ беше непоклатимо. Ако турците ги нападнеха и ги разгромяха, Симеон тайничко си даде дума, че ще се скрие както и последния път, ще отърве кожата си от секирата, меча или копието и ще се обяви отново за най-благочестив мюсюлманин.

С крайчеца на окото си Елеонор също изучаваше Симон: мургавото му лице, старателно подрязаните му и намазани с масло мустаци и брада, костеливото му тяло, дългите ръце и слаби пръсти. Изглеждаше доста изтънчен мъж. Носеше гривни, обица на лявото си ухо и свободна тъмнозелена туника, която пристягаше на кръста с бяла връв. Симон е роден разказвач, мислеше си Елеонор, а тъкмо такъв ѝ трябваше. И други пишеха хроники, записваха разкази и пишеха писма за случилите се събития, защо тогава тя да не продължи своята хроника с малко помощ от обучен човек?

— Запиши го така, както ти го разказах — рече тя на Симон.

Той събра длани и се поклони.

— Както пожелаеш, господарке-сестро, така и ще бъде сторено! — ясните му тъмни очи гледаха ведро, изражението на лицето му издаваше престорено робско смирение.

Е да, *Deus vult*, така си и беше, размишляваше Елеонор.

След като напуснаха Константинопол с кораби, кръстоносците се прехвърлиха през пролива на свети Георги, за да продължат пътя си към Йерусалим през Анатолия^[3] и Румския султанат. От самото начало

турските съгледвачи не ги изпуснаха от поглед. Божията армия следваше същия път, който бе изминала и сбирщината на Пиер Отшелника. По протежението му като страшно предупреждение турците умишлено бяха оставили останките от хилядите съсечени от тях при Елеонопол и на други места. Купчини гниещи скелети, отрязани глави, набучени на пръти, пръснати из трънаци и остри скали, около кладенци и извори, зловещо се виждаха в тях. Следите от кървавото клане поуталожиха плама у някои, но други се настървиха за отмъщение. Божията армия бавно напредваше в стегнати бойни строеве, дълги върволици от каруци, коне, магарета и камили и пъплещи редици от мъже, жени и деца, които изнемогваха под палещото слънце. Вървяха към завладения от турците град Никея^[4], с неговите отбранителни кули, огромни порти и олющени жълтеникави стени. Непревземаемата крепост Никея от три страни беше защитена с внушителни укрепления, а Асканийското езеро^[5] защитаваше четвъртата му страна. Въпреки това сред кръстоносците от Божията Армия духът беше висок. Разполагаха с достатъчно запаси от царевица, вино, пшеница и ечемик, а отъпканият, криволичещ път към Никея беше ясно обозначаван от съгледвачите им с кръстове от дърво или метал.

Като цяло пътят беше приятен и лек. Елеонор пътуваше в една от каруците, обзета от размисли повече за видяното в Константинопол, отколкото за очакващото ги в Никея. И Норбер, и Алберик се държаха вече по-дружелюбно, приветстваха я като истинска сестра, сякаш някаква невидима преграда по чудодееен начин се беше стопила. Дори въздържаната Иможен беше казала нещо по този повод. А иначе мислите на Елеонор се връщаха често върху наученото за федаините и техните заплахи. Как ли са стигнали толкова близо до Константинопол? Дали не са се предрешили и смесили с търговците или сарацинските наемници, които там бяха на всяка крачка? В знак на внимание и в подкрепа на казаното от него Теодор, видимо смутен, беше подарил на Елеонор малка икона, рисувана на дърво, много подобна на онези изображения, които беше видяла в „Света София“, напомняне за връзката между тях. Елеонор вече разбираше въодушевлението на Юг, както и строгата дисциплина, наложена сред Бедните братя от Храма. Бяха се отправили към Йерусалим не само за да освободят Божи гроб, но и за да открият доказателства за Страстите

Христови и Неговото Възкресение. Юг твърдеше, че трябва да победят и да се пречистят, за да станат достойни за притежаването на толкова свети реликви. Нищо чудно, че намеренията им бяха обвити от такава тайнственост. Ловците на реликви като Магьосника — който и да беше той — не биха се поколебали и на убийство за подобни безценни светини, а и дума не можеше да става федаините да им позволят да влязат безпрепятствено на мястото, което си бяха избрали да пазят.

Елеонор, седнала в друсащата се по пътя каруца, се чудеше дали Просителите, които вървяха малко по-напред пред нея, приемат сред своите хора разбойници като Магьосника. Белтран изпитваше огромно недоверие към Жан и я беше предупредил да бъде нащрек с този негодник и сбирщината му. Впрочем, откакто бяха напуснали Константинопол, Белтран се беше присламчил към Елеонор и Иможен. Вдовицата се радваше на изключителното му внимание. Той се оказва приятен спътник, също като Теодор, а по собствените му думи, в друг случай трудно би напуснал Прованс, както бе привързан към всичките му прелести и най-вече към поезията и песните на юга. Не беше рицар, а оръженосец, нунций^[6] и пратеник, радваше се на добър прием сред всички кръстоносци и така научаваше за всички слухове и за свадите между водачите.

След дълъг преход най-накрая стигнаха Никея. Турците се бяха оттеглили в града, очакваха нападение. Юг заведе Елеонор да разгледа солидните укрепления, високите жълти стени с повече от сто кули, обградени изцяло от двоен защитен ров. Елеонор тъкмо се беше прибрала в шатрата си, когато се надигна вик „Au secours! Au secours!“^[7]. Рогове и тръби засвириха за тревога. Двете с Иможен се втурнаха по заобиколените от шатри сухи оврази, водещи към средата на лагера. Там стоеше огромна каруца, с по четири пръта във всеки свой край с бойни знамена на тях, с огромен дървен олтар и над него — прост черен кръст. Двама мъже, облечени като монаси в дълги черни раса, седяха гърбом към колелата на каруцата, с извадени мечове и ножове. Срещу тях се изправяше стена от враждебно настроени франкски пешаци, отпуснали пики и копия.

— Съгледвачи! Съгледвачи! — обвинително се издигна глас. — Хванахме ги при опит да избягат с рисунки на лагера и записани числа.

Един от заловените мъже се нахвърли към пешаците, размахал меч и нож. Многобройни пики го набучиха и почти повдигнаха от земята. Той се загърчи като риба на сухо, зарита с крака, от устата му излизаха хрипове, задавени от рукнала кръв. Другият на часа хвърли на земята оръжията си и коленичи, протегнал ръце в знак, че се предава. Набързо го заловиха, вързаха и повлякоха. Скоро след това се появи забързан Юг. Подновиха тревогата: екнаха рогове и фанфари, мъжете надаваха крясъци, изведоха бойните коне. Юг сграбчи Елеонор и я блъсна в шатрата.

— Бяха чужди съгледвачи — заяви той задъхано и замълча, щом Белтран, Теодор и Годфроа се втурнаха зад него в шатрата.

— Заловеният си призна. Султанът на Рум, Килидж Арслан, е тръгнал към нас начело на хиляди конници.

— Къде, кога ще нападнат?

— Боемунд обсажда северната стена на Никея, Годфроа дьо Буйон източната, а ние — южната, в тази посока се е отправил и Арслан. Ще поемем удара на първата атака.

Едва-що беше замълчал, когато отвън се надигна врява — подновеният вой на тръбите се примесваше с писъци и викове. Без да се бавят, излязоха от шатрата и видяха хората да сочат към хълмовете. Елеонор с ужас се взря към възвишенията зад лагера, където боровете растяха толкова нагъсто, че изглеждаха като плътна тъмнозелена стена. Тя заоглежда хората около себе си: момчета и жени, понесли вода в стомни, група монаси, увили молитвени броеници около ръцете си, насъбрали се за обедната молитва; готвач, стиснал в окървавената си ръка заклано пиле; момченце, прегърнало кученце с неустановена порода; рицари по ленени ризи — всички с ужас наблюдаваха бедствието, което се спускаше от хълмовете. Елеонор усещаше гърлото си свито и пресъхнало. Примигна и отново погледна нататък. Като рояк пчели сред боровете, стотици, ако не и хиляди конници, с развети бели роби, с блестящи на слънцето шлемове, препускаха между дърветата. Вече се вдигаха облаци прах. Чуваше се далечен тътен от тропота на конете. Вятърът развяваше пъстри бойни знамена. Дечица, които си играеха сред разрушените камъни на някакво гробище, се разсмяха и засочиха с пръстчета към конниците.

— Казаха, че носели въжета — прошепна Белтран, — за да ни вържат и отведат в плен.

Тълпата не откъсваше поглед от възвишенията. Някакъв монах подхвана напевно псалм: *Domine libera nos* — Освободи ни, Господи.

— Ти се моли — извика Юг, — а останалите на оръжие, на оръжие!

Страшната омая се разпръсна. Хората захвърлиха стомните, смъкнаха плащовете, метнаха кошовете на земята, разчистиха лагера. Рицари, оръженосци, монаси и свещеници, всички годни да се бият, забързаха да намерят оръжия, за да се отбраняват срещу вълната от конници, която се спускаше от хълмовете и скоро щеше да ги залее. За миг враговете изчезнаха от поглед, скрити от обраслите с гори склонове, но скоро отново се появиха. Турците надаваха пронизителни бойни крясъци на своята неразбираема реч. Пискливите им викове отекваха над конския тропот. Селджуците стигнаха подножието на хълма тъкмо когато франкската бойна линия, съставена от облечени в леки доспехи рицари, възседнали конете с набързо поставени седла излезе пред лагера. Конете на франките бяха буйни, много по-тежки и препускаха с все сила. Турците, изклали безмилостно жалко въоръжената армия на Пиер Отшелника, се слисаха пред яростния отпор на франките. Отговорът на франките стана още по-неудържим, когато върху селджуците се стовари тежковъоръжената конница, връхлетяла като придошла река върху надве-натри вдигнат мост. Турците, яхнали по-дребни и по-леки коне, бяха залети от рицарите и разпилени на малки групи, върху които се стовари ответният удар на франките. Въздухът звънтеше от страховития грохот на битката, ехтяха писъци и крясъци. Развяваха се знамена. Земята се покри с трупове в бели роби. Турците, непривикнали на подобна ожесточена битка лице в лице, се пречупиха и се заоттегляха към склоновете, преследвани от франките. Новината за този първи сблъсък вече обхождаше Божиата армия. Норманите, французите, фламандците, гърците и кръстоносците от Рейнланд заляха лагера на граф Реймон. Елеонор наблюдаваше подготовката им, как обличат доспехите си, как прикрепват шлемовете си. Възседналите конете си рицари се строяваха, обвити в умишлено вдигнатите облаци прах и дим, за да бъдат заблудени турците, които отново се събираха на опасаните с дървета възвишения.

Юг, Годфроа, Белтран и Теодор — надянали доспехите си и въоръжени — бяха взели овалните си щитове и боздуганите. Норбер и

Алберик, с пламнали лица, се присъединиха към пешаците, които се събираха зад конете. Черен дим се издигаше от току-що запалените огньовете, чийто дим трябваше да скрие действията на Божията армия. Турската конница се събра за нова атака. Планът им беше прост: да нападнат, да притиснат франките към стените на Никея, да ги разгромят и да освободят града. Както записа по-късно в хрониката си Елеонор: турците допуснаха две грешки. Мислеха си, че цялата франкска армия се състои от отрядите на граф Реймон и че уменията им на бойното поле няма да са по-добри от тези на парцаливите последователи на Пиер Отшелника. Бързо разбраха, че са преценили зле. В ранния следобед за втори път конниците в бели роби като прииждаща река заляха склоновете. Франките, скрити зад пелената от черен дим, наблюдаваха и чакаха, после нападнаха. Подвижната, тежка, желязна завеса от възседнали конете си рицари връхлетя врага и бойната линия на турците се разкъса. Франките ги пометоха и настана такава кървава сеч, че пролятата кръв напоила земята, потече на тънки ручейчета по склоновете. После рицарите се върнаха и отново нападнаха. Турците не удържаха и побягнаха. Известно време франките ожесточено ги преследваха, а после победоносно се прибраха в лагера, със забучени на пики и копия ужасяващи трофеи, повели цели редици пленници, на чиито вратове бяха увесили отрязаните глави на другарите им.

Разкарваха насам-натам пленниците, надсмиваха им се и ги унижаваха. Добутаха единият от катапултите, даден им от Алексей, до ръба на големия защитен ров, опасващ Никея. По залез-слънце започнаха да мятат отсечените и събрани в рибарски мрежи глави в града. Някои от тях се размазваха в страховита каша в насипите. Други прелетяха над назъбените стени и дори от отдалеченото място на което седеше, Елеонор дочуваше стенанията на затворените зад стените на града хора. Килидж Арслан беше претърпял поражение! Божията армия се сети отново за пленниците. Скупчиха ги в средата на лагера, накараха ги да паднат на колене, за да ги обезглавят. Писарят Симон беше сред заловените при товарните каруци. Той отчаяно умоляваше да му пощадят живота. Палачите не му обърнаха внимание. Изведнъж пленникът се отскубна и побягна през лагера, следван по петите от Грозника и Изрода, оръженосците на Жан Вълка. Симон с писъци тичаше по тесните пътечки, сподирян от подигравките и

смушкван от пияни зрители. Елеонор, която се бе оттеглила в шатрата си, чу врявата и излезе. Беглецът почти връхлетя отгоре ѝ и се строполи в краката ѝ. Изрода и Грозника го спипаха.

— Не съм умолявал, сестро — спря да пише Симон.

— Не, Симон, не си. Само каза, че не искаш да умираш. Заяви, че си католик, пленен от турците. Ако си спомням точно — сухо добави Елеонор, — ти дори цитира каноничното право, макар това да не направи изобщо впечатление на онези две грозилища.

— Камилски фъшкии — прошепна той. — Но благодарение на теб, господарке-сестро... — приведе се напред. — А, впрочем, може ли да положи клетва като един от Бедните братя от Храма? Знам някои неща.

— Така ли, Симон? — Елеонор присви очи.

— Знам тайни за разни скрити неща. Дочух слуховете.

Елеонор стрелна с очи Иможен, която спеше върху куп възглавници.

— Симон, непрекъснато се изумявам от способността ти да дочуваш — усмихна се тя. — Но нека продължим с нашата хроника.

— Разбира се, господарке-сестро, при все това аз трябва да добавя благодарностите си към теб и твоя благороден брат, задето ми спасихте живота. Толкова съм ви благодарен...

— Хрониката, Симон...

— Да, господарке-сестро...

Грозника беше сграбчил Симон за гърлото и с мъка успяваше да го удържи мирен, за да не се наложи Изрода да замахва повече от един път с боздугана си. Елеонор им беше изкрещяла да спрат, но не друго, а появата на Юг и Годфроа, с издърпани мечове, накара убийците да се сепнат. Пияни и сипеци ругатни, те се затътриха нанякъде. Елеонор прибра Симон в своята свита, докато Божията армия празнуваше победата си и се готвеше за тежко изпитание: обсадата на Никея. Градът ги смайваше. Подобни военни укрепления франкските бойци не бяха виждали никъде из западния свят. Нямаха и лодки, затова не можеха да нападнат откъм езерото. Защитният ров пред стените беше

към шест стъпки широк и също толкова дълбок. Първата отбранителна стена имаше поне шест стъпки на ширина и девет на височина, с издадени кули, които да пазят подстъпите. И да преодолееха тази стена, втората защитна стена, която се извисяваше над първата със своите трийсет и три стъпки ширина, беше укрепена от нова поредица кули, откъдето стрелците с лък и тези с прашка, както и военните машини можеха да засипят нападателите с истински порой от стрели. Сред Божиите воители се надигна ропот. Възторгът, споходил ги след поражението на Арслан, скоро се изпари, когато на няколко пъти безуспешно се опитаха да превземат града. Позапълниха рова, направиха катапулти и каменохвъргачки. Започнаха обстрел. И съоръженията, и войниците, които ги използваша, бяха обсипани с градушка от пламтящи стрели, камъни и копия. Изплетоха от върбови и трепетликови клони щитове и наметки, с които да предпазват стрелците, но от назъбените защитни стени върху тях се изля връл катран.

Една сутрин граф Реймон, съпроводен от Юг, Годфроа, Елеонор и останалите от Бедните братя отидоха на коне до рова, за да потърсят в него някое уязвимо място. От укрепленията им подхвърляха подигравки и обиди и ги засипаха с дъжд от стрели, които не улучиха никого. Беше ясен, топъл ден, вятърът носеше сладкото ухание на борове, кипариси и зрели плодове от близките овощни градини. Графът дръпна юздите на коня си.

— Имаме дървета колкото си щем — единственото око на Реймон се взираше в Юг и Годфроа, докато с ръка сочеше дърветата — но какво можем да направим с тях?

Юг сграбчи юздите на жребеца на графа.

— Елате, господарю, искам да ви покажа нещо.

Продължиха в галоп покрай вонящия ров.

Елеонор намираще дребния кон, който ѝ бяха дали, за мудар и неповратлив, затова Теодор задържаше коня си и яздеше между нея и турците, които бяха горе на назъбената защитна стена. Сграбчи юздите на коня и ѝ смигна.

— Не искам турците да видят красотата ти и да решат да ни нападнат — прошепна ѝ той.

Елеонор се изчерви, а Теодор си заподсвирква трубадурска песен за някаква девойка, затворена в кула. Юг ги отведе до най-източната

точка на защитната стена.

— Вижте, господарю.

Елеонор погледна накъде сочи брат й.

— Теодор ми разказа за него — добави Юг. — Огледайте внимателно основата на кулата: зидът се руши, наследство от миналия век.

Графът внимателно оглеждаше мястото, после радостно плесна с ръце. След два дни дървен навес, изработен от кипарис, върба и трепетлика, с покрив от дъбови клони и кожа, посипан с мокър пясък, прехвърляше моста, направен, за да се обстрелва Наклонената кула, както я наричаше Елеонор. Стрелците се криеха под широкия полегат покрив на навеса и така стреляха по врага. Строителите скоро намериха начин да проникнат през стената, като подпираха отвора с греди, докато ровеха трескаво в рушащата се зидария зад тях. Елеонор стоеше и ги наблюдаваше, застанала в безопасност зад линията от защитени с щитове каруци. Зидът се срути точно при падането на нощта, но на следващата сутрин лагерът беше вдигнат на крак по тревога. Все още сънена, Елеонор изтича от шатрата си и се сля с тълпата, устремила се през сутрешната мъгла към източния край на рова. Спряха и се втренчиха слисани към Наклонената кула. През нощта неуморните защитници на крепостта бяха зазидали издълбаната в нея пролука. Граф Реймон не беше на себе си от ярост. Като същински Ахил, той се оттегли да се муси в шатрата си, а останалите продължиха да упорстват с обсадата. Поражението на Килидж Арслан беше ожесточило съпротивата на жителите на Никея. Врагът се беше погаврил с техните мъртви, затова защитниците на града спускаха куки, с които закачаха телата на франките, издърпваха ги, събличаха ги, провесваха ги през стените и ги оставяха да гният там. Когато кръстоносците нападаха, главите и гърбовете им бяха обсипвани с камъни и стрели. Щом Божиите воители се покажеха, по тях се посипваше истинска градушка от огнени стрели.

За около седмица обсадата се превърна в лишена от всякаква логика и ред битка между противници, които се дебнеха един друг като въртящи се в кръг кучета. После изведнъж положението напълно се промени. Граф Реймон се поокопоти след пристигането на Татикий — гръцкия военачалник. В лагера се появиха балисти и каменохвъргачки от арсенала на Константинопол. Откараха ги долу до Наклонената

кула, но защитниците ги засипаха с камъни и стрели. Прокопаха нова дупка. Нощта се осветяваше от буйни огънове и изстреляните към кулата горящи стрели. Този път турците не успяха да поправят пробойната в стената. Звездното небе беше прорязвано от огнени езици, тишината нарушавана от съсъка на стрелите, трясъка на дърво и камъни и крясъците на защитниците и на нападателите. Призори Бедните братя от Храма — с викове „Deus vult!“ и „Тулуза!“ се подготвиха да поведат отрядите на граф Реймон към построения през рова мост. Юг и Годфроа целунаха Елеонор, преди да пристегнат връзките на плетените си шлемове. Открити останаха само очите им. Завързаха шлемовете, прикрепиха щитовете към ръцете си и извадиха мечовете.

Юг и Годфроа заслizaха начело на отрядите към моста, където стрелците с лъкове и арбалети и строителите непрестанно обстрелваха стените. Катапултите бяха разположени още по-близо, за да подсилят атаката. Елеонор не изпускаше от поглед сцената пред очите си. Когато Юг и Годфроа минаха по неустойчивия мост, сърцето ѝ се качи в гърлото. Гъст дим се носеше натам, отекваха писъци и крясъци. Рицарите от Тулуза се тълпяха около нея. С развети знамена, войниците в пълно бойно снаряжение чакаха своя ред, за да подсилят втория щурм срещу изключителните защитни укрепления на града. Ужасът и грохотът на сражението бяха притъпили сетивата на Елеонор. Сякаш някакъв лутац се демон беше сграбчил в хватката си душата ѝ, съзнанието и въображението ѝ. Тя погледна към безоблачното синьо небе, което се издигаше над величествените укрепления от жълтеникав камък. Прорязваха го изстреляни с прашки камъни и стрели. Димящи снопове клонки профучаваха, запратени от защитните стени и от тях изригваха огнени пламъци. Елеонор отново погледна към своите. Юг и Годфроа, вдигнали високо щитове, бяха стигнали средата на моста, когато ечна оглушителен ропот, надвил грохота и шума на битката. Хората сочеха нагоре към защитните стени, където се развяваха издигнати знамена в жълто и златно с великолепия орел на Алексий Комнин. Никея беше превзета! Гръцките войски бяха влезли в града. Турците се бяха предали! Тръбите засвириха отбой. Юг и другарите му се оттеглиха обратно, а горе се издигаха още императорски знамена, които се вееха над защитната стена. Пронизителен скърцащ звук проряза въздуха.

Огромните порти на Никея се отвориха и катафрактите със сребристоросините емблеми на високо разветите си знамена, с шумен тропот преминаха през тях. Иможен изруга и забърза да намери Белтран. Елеонор, обзета от слабост и желание да се измъкне от суматохата след сражението, се върна в шатрата си. Отиде да полегне на пригответения сламеник, но замръзна приковала поглед в двата извити ножа, с бели костени дръжки, които проблясваха, забити в една от валчестите възглавници. Остриетата им бяха обвити с кървавочервена връв...

— Знай — прошепна глас зад гърба ѝ, — ще загубиш онова, което притежаваш и накрая то ще се върне при нас.

Елеонор бавно се извърна. В началото не видя нищо, после различи сянката, очертана на светлината от пролуката в шатрата, през която се беше вмъкнал натрапникът. Седеше, кръстосал крака на земята, облечен в бяла роба, с черен тюрбан, обвил главата и лицето му и скриващ всичко освен очите му.

— Картата на вещицата — той изговаряше думите на развален нормански френски. — Знаем, че Фюлше ти я даде.

Протегна към нея облечена в ръкавица ръка, с другата хвана дръжката на ножа, затъкнат в червения пояс. Елеонор нямаше сили да проговори.

— Картата! — настоя мъжът.

— Брат ми — нечуто се отрони от устата ѝ.

Отвън шумовете се засилиха, последвани от гласа на човек, който се приближаваше към шатрата. Погледът на Елеонор се стрелна към входа на шатрата, после отново се върна обратно, но от тайнствения посетител нямаше и следа.

Писарят Симон, който отново си приказваше сам — Господ беше го дарил не само с умело перо, но и с бърз език — влетя в шатрата и заразкава разпалено новините. Императорът бил докарал кораби с волски коли до Асканийското езеро и ги използвал срещу защитниците на Никея. Как благодарение на тези кораби дори пленили съпругата и семейството на управителя на Никея, тъкмо когато се опитвали да избягат. Турците разбрали, че ако на корабите има войници от Божията армия, градът им ще бъде опустошен с огън и меч. Незабавно влезли в тайни преговори с Алексей, обещали му да се предадат, ако те и тяхното имущество бъдат пощадени от Божията армия. Алексей се

съгласил, изпратил високопоставен пратеник на име Бутумитес в града, за да приеме поражението им. Военачалниците от Божията армия подозирали нещо, но когато всичко се разчуло, франките незабавно обвинили Алексей в двуличие и предателство.

Плъзнаха слухове, че Бутумитес насърчил Татикий да убеди граф Реймон да нападнат, като му изпратил съобщение: „Сега ние водим играта, атакувайте стените. Не позволявайте на франките да разберат какво е истинското положение, ами по изгрев тръгнете в атака към града.“ Военачалниците на Божията армия знаели за корабите и за натиска, който те щели да упражнят върху турските защитници, но изобщо не очаквали те да се предадат така бързо. Императорът ги държал в пълно неведение. Измамата му беше всеобща тема на разговорите из лагера и след падането на нощта. Страстите се разгоряха, особено сред норманите от южна Италия, предвождани от Боемунд дьо Тарант, затова Алексей бързо взе мерки да ги уталожат. В лагера пристигнаха каруци, препълнени с нови запаси храна и вино, кошове, кошници и сандъци със скъпоценни камъни, злато и сребро, оръжия, купища бродирани платове и цели върволици от добре охранени коне с лъскав косъм. Бедните братя от Храма взеха дела си — десет златни монети, които прибраха в общия сандък, оставен на грижите на Годфроа. По-късно през нощта Елеонор, Юг, Годфроа, Алберик, Норбер, Теодор и Симон се събраха. Писарят беше допуснат до съвета им, заради уменията си да документира, а и защото познаваше светилищата в Йерусалим, особено Храма на хълма. Теодор каза няколко встъпителни думи, приветства новоприетия и подчерта, че няма нищо чудно в охотата, с която писарят е положил клетва да пази тайна, след като единствените му защитници от ширещата се към него ненавист в лагера са Юг и Елеонор. През тази нощ, когато вратите на Никея до една бяха отворени и пратениците разгласиха, че Божията армия скоро ще се отправи към Антиохия, Елеонор им разказа за тайнствения си посетител.

— Кой ли може да е? — попита Алберик. — Всички от нашето братство бяха събрани при Наклонената кула.

— Трябва да е някой от Божията армия — настоя Елеонор. — Така е станало и в Константинопол.

— Федаини — опитваше се да осмисли новината Теодор. — Може би техните убийци са се промъкнали тайно и дебнат сред нас?

Глупаво е да се правят празни предположения, но нали само ние знаехме за картата на Анстрита. Господарю Юг, скрил си я добре, нали?

— Да — отвърна разсеяно Юг. — Всички я видяхте, но почакайте...

Имаше да им предава новини. На следващата сутрин отрядите, предвождани от Боемунд, потегляли. Граф Реймон искал от Бедните братя от Храма да се присъединят към войските на Боемунд и да бъдат свързващо звено между двете армии. Никой не възрази пред възможността така нареченото от Юг „същинско поклонничество“ да започне по-рано.

До последния си ден Елеонор нямаше да забрави заминаването им от Никея. Тръгнаха мигове преди изгревът на слънцето да обагри с кървавочервени пламъци просветляващото синьо небе. Какво подходящо предзнаменование щеше да се окаже този изгрев за дните, които им предстояха, време на гняв, ярост и начало на истински ужас. Макар, както по-късно Елеонор бе записала в хрониката си, тогава нищо да не сочеше подобно развитие на събитията. Тя седеше изправена в една от каруците, до нея се беше присвила Иможен. Предвожданата от Боемунд колона се точеше тромаво из стария римски път, който водеше през долини и прашни полета надолу към Антиохия. Прекосиха древни каменни мостове, издигнати над потоци и ручей, минаха покрай рушаща се византийска отбранителна кула. От двете им страни се простираха диви полета, осяени с летни цветя, понякога виждаха дълги червеникавокафяви ивици обработена земя. Тук-там имаше по някое стопанство, обикновено построено до останките на съборена господарска къща. Из хълмистото поле растяха пръснати гори от черници, зелен дъб, ясен, върби и кипариси. Пътят им водеше покрай самотни села с прашни улички, скитащи кози, кладенци, скрити под каменни куполи, потънали в тишина лозя и каменни корита, в които мачкаха гроздето за вино. Сутрин въздухът се огласяше от скърцането и трополенето на каруците, звъна на сбруите, дрънченето на оръжията, виковете и крясъците на тежко пристъпващите войници. Виеха се облаци от прах, който полепваше по черните раса на монасите. Върховете на копията и пиките проблясваха на слънцето. Лицата — бели, червени и мургави, се покриваха със слой прах. Децата си играеха или се боричкаха. Пееха химни.

Неколцина благородници във великолепни пъстри одежди се отделиха от колоната, съпровождани от конярите си, облечени в зелено и кафяво. Соколи пляскаха с криле, накацали по китките им или на прътовете, а звънчетата по каишките им прозвънваха. Младежи със запретнати крачоли бяха нагазили в потоците с въдици или мрежи да наловят прясна риба. За Елеонор денят приличаше не на ден от военен поход, а на разходка из полето; сякаш приятели се бяха запътили към дома; ден, в който всички са решили да се порадват на хубавото време. Съгледвачите се върнаха в галоп. Бяха се натъкнали на турски постове, но в този ден не се случи нищо.

Вечерта стигнаха до кръстопът, близо до две самотни долини. Входът към всяка от които приличаше на зейнала паст. В тях не растеше нищо друго освен шубраци и тук-там дървета, пръснати сред канари и скали. И двете долини започваха с обширно, обградено с тръстика тресавище. Боемунд, разтревожен от все по-честите срещи с турски съгледвачи, както и от слуховете, че по всяка вероятност във всяка от долините се крият много други като тях, използва блатото като защита за лагера си. Нищо не се случи тази нощ, която отмина тихо и мирно под звездите. На изгрев-слънце свещениците събраха хората около олтарите, издигнати на каруците. Във фенерите заблестяха свещи и дим от тамян се примеси с гъстата утринна мъгла. В същото време отряд бойци начело с Танкред обхождаше долината на изток.

Литургията тъкмо приключи, когато Танкред се върна забързан и с тревожни новини: надолу из долината се появили турски конници. Все още подвластни на въодушевлението от това, което считаха за своя победа в Никея и приспивното въздействие на мирното утро, кръстоносците се развълнуваха и заразпитваха за още новини. Изпратиха конници да разузнаят повече за врага. Деца и жени се смесиха с водачите, начело на колоната. Най-накрая ги принудиха да се отдръпнат назад, където от реда сред вървящите не остана и помен. Погледът на Елеонор попадна на облечения в ризница, извисяващ се в цял ръст над всички и страховит в снаряжението си Боемунд. Сред вдигналия се до небето прахоляк, към тях устремно яздеха конници, обръщаха се на седлата и сочеха назад. Елеонор разпозна Юг, Годфроа и Теодор. Виковете им будеха тревога. Боемунд се обърна към хората и им нареди да се отдръпнат. Юг, Годфроа и останалите с усилие си

проправиха път, скочиха от седлата си и започнаха да викат за сбруите и оръжията си.

— Елеонор, Елеонор! — Теодор я бутна обратно в шатрата. Вътре грабна мокра кърпа и избърса прахта от лицето си. — Намери си оръжие — сподавено рече той. — Не са турски съгледвачи. Цялата армия на Килидж Арслан върви през долината, хиляди и хиляди конници. Ще ни пометат!

Посочи към Иможен, която седеше вцепенена от ужас.

— Оръжие! — ревна той, после сграбчи юздите на коня си и се метна на седлото. — Господарят Боемунд ме прати обратно, за да предупредя останалите. Елеонор... — искаше да добави нещо, но сви рамене, обърна коня си и изчезна в галоп.

Ужас и паника завладяха лагера, когато се прибраха и други от съгледвачите. Турците напредвали бързо в боен строй. Боемунд си пробиваше път през събиращите се отряди и въвеждаше ред. Разположиха каруците за отбрана. Освободиха бързо воловете и магаретата, а дисагите и вързопите използваха, за да запушат пролуките. По заповед на Боемунд конниците застанаха отпред. Задната част на лагера беше защитена от блатото, а полукръг от пешаци и стрелци щеше да го защитава от двете страни. Виком се даваха разпореждания за хода на сражението. Без да се помайват, воините нахлузваха доспехите си. Мечовете и ножовете бяха готови да бъдат извадени от ножниците. Тревога обхващаше кръстоносците, страховете им набираха сила. Хората се молеха на колене, хлипайки, за помощ.

— Ето ги! — чу се вик.

Изправена в една каруца, Елеонор наблюдаваше мъглата, която се издигаше от входа на долината. После мъглата се отдръпна и разнесе, и от нея лумнаха цветове и блясък на ризници. Земята потрепери под грохота на приближаващата се войска. Носеше се прах до небето, после прашният облак се прокъса. Елеонор затаи дъх, видяла мощта на врага. Бяха цели пълчища ездаци, въоръжени с кръгли щитове, с готови за стрелба лъкове, с опънати тетиви. Наближаваха сред оглушителен тропот на копита, барабанен звън и цимбали. Неизброимата тълпа се насочваше в тръс към смълчаните редици на франките. Крясъци прорязаха въздуха. Високо вдигнати зелени знамена се вееха от утринния полъх на вятъра. Развели своите

знамена, франките отговориха с бойни викове, после, като ловджийски псета, се втурнаха в бесен галоп напред. Искаха да ударят врага като стенобойна машина, но турците ловко се разделиха вляво и вдясно. Щом го направиха, стрелците им засипаха залп след залп редиците на франките, а после въоръжените със секири и ятагани пешаци ги нападнаха от страни. Към облечените в ризници конници полетяха куки, които ги събаряха от седлото. Върху главите им се стоварваха стомана и кремък, заваляха камъни. Ръце и крака биваха отсичани с един-единствен замах. Второто крило на франките се готвеше да нападне, но турските коне — пъргави и с лек товар — обкръжиха разгърнатия за бой първи ред и се втурнаха към изчакващите редици, които покосиха с порой от стрели. Рухваха коне, други се втурваха в галоп от страх, но турците ги наобикаляха и събаряха на земята коня ведно с ездача. На Боемунд толкова му и трябваше. Военните знамена на Нормандия заплющяха, бойният му вик прокънтя във въздуха. Рицарите му се хвърлиха напред към врага.

Измъчена от непоносимия пек и потънала в лепкава прах, Елеонор разбираше, че тактиката на турците се състои в нападение и веднага след него престорено отдръпване. Появиха се нови вражески сили. Елеонор се озърна. В лагера цареше неописуема неразбория. Мъже, жени и деца разбраха, че ако бойният ред на рицарите на Боемунд се разкъса, турците ще ги връхлетят и съсекат. Вдигна се чудовищна врява — изсвирвания с рог, барабани, цимбали и тръби, примесена с крясъци, викове и грохота на битката. В синьото небе се появиха лешояди — отблъскващи черни сенки, реещи се над мястото на кръвопролитие. Извеждаха ранените от битката, та да се погрижи за тях лечител или свещеник. Един рицар — целият в рани и драскотини, дойде присвит на една страна и се свлече до каруцата. Елеонор се отърси от вцепенението, скочи и разтвори плетената му ризница и елека. Под тях ризата беше прогизнала от кръв. Помъчи се да спре кръвта, съсиреците вече привличаха мухите.

— Недей, заведи ме при лечител — каза хрипливо мъжът, сграбчи ръката на Елеонор и посочи към предната линия. — Трябва им вода.

Елеонор извика към лечителя, коленичил до друг ранен, от чийто потръпващи устни излизаха предсмъртни хрипове. Лечителят сви рамене, натъпка напоена с вино кърпа в устата на умирация войник и

забърза към нея. Елеонор стана, извика към Иможен и група жени и деца да донесат мехове с вода, стомни, и всичко, в което може да се носи вода. Някои от свещениците вече се занимаваха с тази задача, други навличаха бели одежди и бързаха към бойното поле, за да дадат последно причастие и последно опрощение на греховете. Елеонор стигна до задната редица на конницата — куп вонящи, ранени рицари. Кръв се стичаше по лицата им и се процеждаше през ризниците им. Прикрити зад трупове на своите коне, чиито коремни вече се подуваха, рицарите се опитваха да си поемат глътка въздух. Някои от бойците сякаш бяха плували в море от кръв, мечовете им бяха окървавени до дръжките, съсиреци покриваха секирите и боздуганите им. Гледаха към нея с гневни очи, придобили стъклен блясък от яростта на битката. Тя им поднасяше съдове с вода. Сграбчваша ги и пиеха жадно. Тъмни рояци мухи жужаха около тях. Пред нея отекваше грозният тътен на битката. Боемунд беше променил тактиката си. Армията му губеше твърде много коне, затова франките вече стояха подредени като извита дъга срещу турците, които ги нападаха, а после пъргаво се оттегляха. Порой след порой островърхи стрели се посипваше върху тях. Мъжете проклинаха и се молеха, когато отново се връщаха в битката. Имаше и такива, които се шегуваха, че когато превземат турския лагер, ще се къпят в шуртяща кристална вода, ще носят венци от уханни рози, а косите си ще напръскат с канела. Други оставаха, за да се погрижат за ужасяващите си рани.

Елеонор съгледа седналия изтощен на коня си Юг, до него беше Годфроа. Извика ги по име, но земята се разтресе от тътена на ново нападение и оглушителния, пронизителен боен вик на турците. Във въздуха засвистяха стрели. Конете цвилеха в агония. Мъже пицяха за милост. Елеонор искаше да стигне до Юг, но смразяващ кръвта крясък я накара да побегне обратно към лагера. Спря до една каруца и загледа, невярваща на очите си. Отряд турци си беше проправил път през блатото и сега ги нападаше от другата страна на лагера. Тук-там войници се опитваха да ги отблъснат, но турците напредваха като рояк разгневени стършели, обсипваха ги със стрели, а после измъкнаха ятаганите си и започнаха да секат наляво и надясно. Жени, деца и свещеници бяха съсечени и накълцани. Турците слизаха по двама, по трима от конете си, сграбчваша бягащите жени, връзваха ги и ги мяха на земята. На Елеонор ѝ се струваше, че краката ѝ са пълни с олово и

не може да ги помръдне за нищо на света. Беше като вцепенена от гледката, гледаше като омагьосана, сякаш сънуваше кошмар, от който не можеше да се събуди. Пешаците застанаха в линия, за да защитят останалите от лагера, но зад тази линия се разиграваха картини от ада. Един свещеник, все още облечен в одеждите си за литургия, побягна, за да спаси живота си, но главата му беше отсечена с един замах. Отстъпващ назад монах се сблъска лице в лице с преследващите го конници и спря, после рязко се наклони на една страна и сам отрязва главата си със собствения си меч. Спрял войник се опитваше да измъкне забитата в гърдите му стрела. Турчин се изправяше, след като беше изнасилвал някаква жена, после с ножа в дясната си ръка я разпори от утробата до гърлото. Други грабеха палатките, тичаха, понесли стомни и купи и — като че ли — отрязани глави.

Линията на франкските пешаци между Елеонор и турците се придвижи напред. Отзад стрелците засипваха със стрели и свои, и врагове. Нов кръсък. Линията на франките се движеше по-бързо, докато изпратен от Боемунд конен отряд връхлетя върху турците, които сега бяха попаднали в клопка между палатките и каруците. Елеонор усети как напрежението спада, макар стомахът ѝ да бе свит на топка и по краката и гърба ѝ да преминаваха тръпки на ужас. Беше като онемяла. Сега вече франкските рицари съсичаха поголовно облечените в бели роби конници, а във въздуха все по-силно се носеше викът: „Тулуза! Тулуза! Deus vult! Deus vult!“ Теодор бе успял! Останалата част от армията на франките се втурна към бойното поле. Нахвърлиха се върху турските флангове, а хората на Адемар, повечето въоръжени с боздугани, за да трошат кости, а не да секат плът, нападаха турците в гръб. Страшни викове разнесоха вестта, че Боемунд е повел хората си напред, а ходът на битката се бил обърнал.

Елеонор отиде при Иможен под каруцата, за да пие разредено с вода вино и да хапне малко сух хляб, преди да изпълзи отново навън, за да помага на ранените, да утешава оцелелите и да участва в пренасянето на мъртвите. Късно следобед се появиха конете на франките. Ездачите им носеха ужасяващи, набучени на пиките или привързани за косата към седлата им трофеи от великата победа. Носеха прекрасни новини: почти сигурното поражение се превърнало в голяма победа! Сред сражаващите се били видени ангели в блестящи ризници, да се бият на страната на Божията армия. Турците били

напълно разгромени, лагерът им превзет и разграбен. Ездачите носеха и заповеди: останалата част от армията трябваше да слезе към турския лагер и да се настани в него. Пеейки възторжени, радостни химни, цялата армия напусна долината, за да завземе — както обяви Пиер Бартеlemi „шатрите и имуществото на своите врагове“.

Същата нощ имаше голямо угощение, стотици огънове и факли разпръскваха нощната тъмнина. На стъкмените скари и шишове се печеше прясно месо. Песни, химни и пьянски викове се носеха над заобикалящите ги хълмове. „Deus vult! Deus vult!“ Непрекъснато се повтаряше този вик. Божията армия ликуваше под тъмносиньото кадифено небе, под блестящите звезди, сякаш и някакъв небесен гост ги наблюдаваше. Понякога обаче омаята се раздираше и от слаби стенания и скръбни вопли. Елеонор оглеждаше редиците мъртъвци — мъже, жени и деца, майки и свещеници, както и бойци като брата на Танкред, безкраен низ от окървавени трупове. Хората си разказваха за изнасилванията и убийствата, дела на нахлулите в лагера откъм блатото турци. Бедните братя от Храма със сигурност бяха загубили неколцина от своите хора: Ришар Тепавичаря, Озбер и Ана, Матилда от Екс и четири от децата ѝ, майстора на пиво Гийом, съпругата му и трите им деца. Всички те бяха обвити в парцаливи покрови. В коравата земя зееха изкопани гробове. Труповете, всеки с малък дървен кръст, бяха положени в земята, а душите им предадени на Бога в радостно очакване на възторженото събитие: очакващото ги възкресение. На роднините на мъртвите дадоха допълнителна награда от разпределянето на плячката. Изложени бяха купища съкровища, върволици от коне и планини от оръжия. Имаше сандъци и ракли, натъпкани с инкрустирани със скъпоценни сребърни съдове, чаши от слонова кост, оникс и яспис, златни чаши, позлатени ризници, бродирани тъкани, изкусно направени брони, изработени от кървавочервена кожа, плащове, мантии, обувки и пояси, медальони и монети, каквито те никога дотогава не бяха виждали.

Тъмнината стана по-гъста и шумът на празненството се издигна чак до небесата. Водачите на Бедните братя се събраха около своя огън. Всички бяха въодушевени и тържествуващи. Отървали се на косъм от клането, Алберик и Норбер имаха само леки наранявания. Юг и Годфроа също, макар и на двамата конете да бяха убити. Главната тема на разговора беше жестокостта на турците.

— Граф Реймон — заяви Юг, захапал поизгорено от огъня парче телешко — казва, че войната се променя. *Bellum in extremis* — война до край!

— Войната винаги е такава — отвърна Норбер. — Както казах, справедлива война няма, свещена война няма.

Полузаспала над нащърбен бокал с вино, Елеонор се опита да отърси съзнанието си от отблъскващите гледки от деня. Белтран се съгласи с Юг, че не трябва да се проявява милост, нито да се очаква такава. След бясната езда, за да се притече на помощ, изтощеният Теодор се усмихваше на Елеонор над играещите пламъци на огъня.

— Нашето дело е справедливо!

Елеонор вдигна поглед към Пиер Бартелеми, чийто глас екна като тръба.

— Сатаната кръстосва наоколо — продължи пророкът. — Сатаната язди кон като велик господар. Трябва да се въоръжим срещу него, да вдигнем оръжията на спасението.

Юг улови погледа на Елеонор й направи знак с глава, че е време да се оттеглят. Пиер Бартелеми продължи с пророкуванията си, докато двамата се отдалечаваха в тъмнината. Юг сграбчи ръцете й.

— Елеонор, граф Реймон ни помоли да се присъединим към Боемунд, за да мога да проверя някои съмнения.

— За какво, за самия Боемунд ли?

— Не — Юг се приближи. — И Годфроа знае. Помниш ли как при Родосто гърците ни нападаха скоро след като граф Реймон напусна лагера? Как така те са научили за отсъствието му? Как бяха успели така бързо да се приготвят за бой?

Елеонор кимна.

— И тази сутрин — Юг сви рамене, — Килидж Арслан много бързо узна, че Боемунд се е отделил от останалата част от армията — той пое дълбоко въздух. — Елеонор, по всичко личи, че сред нас има предател. Зад всеки храст граф Реймон вече вижда вълк. Има вероятност Бедните братя от Храма да дават подслон на враг.

— Защо ние? — разпалено възрази Елеонор. — Защо не Просителите? Заради тях гърците ни нападаха при Родосто.

— Така е — отвърна той, — но тъкмо Бедните братя разбраха и че граф Реймон се е отправил към Константинопол. Останалите

научиха много по-късно, а тогава гърците вече бяха готови, само си търсеха повод...

— И?

— Знаем, че турците имат шпиони сред нас — продължи Юг, — както и ние имаме сред тях. Граф Реймон е получил неподписано съобщение, че ако търси предателя, трябва да го търси сред Бедните братя от Храма.

— Това е клевета! — възпротиви се Елеонор. — Някой иска да ни навреди.

— Граф Реймон ни вярва — отговори й Юг — на теб, на мен, на Годфроа и останалите, но както изтъкна той, Алберик, Норбер и Теодор са поскитали доста по земята Божия, кой тогава им е господар? Дали не крием сред нас предател, сестро?

Елеонор размишляваше върху въпроса на Юг, докато седеше в тази заграбена от турците шатра и наблюдаваше играта на мушиците на постоянноменящата се слънчева светлина, която се процеждаше през пролука в платницето.

— Господарке-сестро? — писарят Симон се озърна. Шатрата вече беше празна. Иможен излезе да изпие чаша вино с братята. — Сестро, шпионин ли?

— Знаеш, Симон... — Елеонор се усмихна. — Знаеш, че ти вярвам, а ти можеш да вярваш само на мен.

Тя потупа Симон по рамото.

— Пък и не сме при Родосто — Огледа се. Щеше й се да бъде в своята шатра, нищо че беше мизерна и окъсана. Тази й напомняше за кървавото, ужасяващо клане, на което беше станала свидетел. Армията планираше да се отправи към Антиохия след три дни. С радост щеше да напусне това място. То беше пропито от твърде много пролята кръв и твърде много злонамереност. Демоните, които криеше, бяха безчет.

[1] Фатимидите са династия, която от началото на X век до края на XII век владее по-голямата част от мюсюлманския свят. Вярват, че произхождат от Фатима, дъщеря на пророка Мохамед и жена на Али — братовчед и зет на Мохамед. — Бел.прев. ↑

[2] Град в Мала Азия. — Бел.прев. ↑

[3] Анатолия, Анадол или Мала Азия е географска и историческа област, разположена между Черно и Средиземно море в Югозападна

Азия. Приблизително съответства на днешната азиатска част на Турция. — Бел.прев. ↑

[4] Днешният град Изник, разположен на анадолския бряг срещу Истанбул. — Бел.прев. ↑

[5] Езерото Изник, понастоящем в Турция. Старото му име, Асканийско езеро, произхожда от „ашкуза (аскуза)“ — асирийското име на скитите. Според гръцката митология по време на Троянската война езерото било във владенията на фригийците, чийто предводител Асканий, син на Аретаон, се сражава на страната на цар Приам. — Бел.прев. ↑

[6] Папски посланик. — Бел.прев. ↑

[7] „Au secours! Au secours!“ (фр.) — „Помощ! Помощ!“ — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ШЕСТА

АНТИОХИЯ: ПРАЗНИКЪТ НА СВЕТИ ГОДРИК, 21 МАРТ 1098

Vexilla Regis prodeunt.

Знамената на краля вървят напред.

св. Венанций
Фортунат^[1], „Химн в чест
на Кръста“

„О, ключ Давилов! О, издънко на Исая! О, утринна звезда!“

Тръпки побиха Елеонор дъо Пайен, когато Норбер и Алберик напевно подеха коледните песнопения. Около шатрата на Юг цареше мрак и студ. Вътре слаб огън и две вонящи свещи даваха оскъдна светлина и топлина, като се бореха със смрадта и вледеняващия студ. Хиляда и деветдесет и седма година — година, белязана с кръв и желязо — клонеше към края си. Когато напуснаха Дорилея, кръстоносците от Божията армия си въобразяваха, че ще празнуват Коледа край истинския обор във Витлеем, познат от Библейското предание, а бойните им знамена ще се вейт над знамената на Йерусалим. Вместо това бяха пребродили долини, достойни за Ада и стигнали до Антиохия — град от желязо и стомана, огромна, страховита канара, препречила пътя им. Антиохия! Божията армия не се осмели да я заобиколи, защото градът беше център на властта над северна Сирия. Можеха да им препречат пътищата и да спрат помощта от императора и западните страни. Пък и каква ли помощ имаше за спиране? Елеонор се чудеше, вперила поглед в изгризаните си нокти.

С усилие потисна пристъпа на самосъжаление и се огледа около шатрата. От Константинопол бяха тръгнали седемдесет хиляди, а сега наброяваха по-малко от петдесет хиляди. Безкраен низ от погребални

кръстове и могили бележеше пътя им през Азия. С тях сигурно вече вървеше и цяла армия духове. Тя затвори очи и благодари на Бог, че скъпите за нея хора са живи. Юг и Годфроа, Алберик и Норбер, Теодор, Белтран и Иможен, но всички те до един бяха посивели: сивокоси, с посивели лица, посивели души, в добавка към сивия живот в този зловещ полумрачен сезон от годината, спрели пред смазващото величие на Антиохия! Елеонор положи усилия да се овладее. Съществуваха и други сиви сенки из прахоляците на друмищата. Какво чудно имаше, че вълците дръзко бяха посмели да се спуснат до ужасяващия пир, който ги чакаше. Надушили вонята на разлагаща се плът, лъвовете се бяха примъкнали съвсем близо. Наобикаляха ги мечки, напуснали леговищата си за пира, както кучетата бяха наизлезли от бърлогите си. Отвратителни зверове се навъртаха около тях заедно с всяка твар, надушила вонята на разложението, която отдалеч се носеше из въздуха. Тъмни ята от лешояди засенчваха небето и се превърнаха в техни постоянни спътници. Грозните птици така тъпчеха търбусите си, че почти не можеха да летят. Затова дърветата, храсталаците и трънаците бяха осети с мръсотииите им, късчета гниеща плът и капки кръв падаха над тътрещата се колона. Прокълнати ли бяха? Елеонор си припомни как минаха покрай рушащо се гробище. Беше забравила в кое село и в коя провинция, те всичките си приличаха, но тъкмо това място тя си спомняше ясно! Изпод ронещата се зидария на гробището изпълзя старица, истинска вещица. Костелива и мръсна, със сплъстена и чорлава коса. Тя затанцува на една от надгробните плочи и закрещя проклетия с креслив глас, докато стрелата на един от стрелците не я улучи право в гърлото. Оставиха я просната сред локва кръв. Никой не се впечатли тогава, но дали наистина не бяха убили вещица?

— Елеонор? Елеонор?

Вдигна поглед. Юг се взираше в нея със зачервени очи. Тя кимна и се изправи. Брат ѝ я сграбчи за ръце.

— Елеонор, колко добре изглеждаш!

— Братко — пошегува се тя, — и ти не ми отстъпваш по хубост.

— Градът трябва да падне!

— Как? — рязко рече тя. — Да не би да ни поникнат криле и да прелетим над стените?

Юг пусна ръцете ѝ, измърмори нещо за Боемунд и си тръгна. Елеонор затвори очи и прошепна кратка молитва. Твърде рязка беше. Всички бяха гладни, премръзнали и изтощени. За миг мислите ѝ я понесоха към някогашните Коледи в имението им в Компиен: пращящите в огъня дънери, примамливото ухание на печеното, бокалите, пълни догоре с вино.

— Трябва да престана!

— Да престанеш с какво, господарке-сестро?

Елеонор отвори очи. Писарят Симон се взираше в нея.

— Трябва да хапна месо — ядно му отвърна тя.

— Човешко ли? — пошегува се той. — Господарке, трябва да се оттеглим.

Симон я изведе от шатрата и тя го последва през притихналия, скован от студ лагер. Тук-там блещукаха огньовете, над които къкреха котлета с гозба. Мъже, жени и деца се скупчваха наоколо в търсене на топлина и храна. Мръсните, изпокъсани знамена се вееха на прътите. Елеонор отмести поглед. Видът на спътниците ѝ задълбочи унинието и тъмнината в душата ѝ. Като стигна до шатрата си, попита къде е Иможен.

Симон сви рамене.

— Къде би могла да бъде! Белтран знае къде да намери храна. Затова, където е храната, там е и Белтран, а където е Белтран, там е Иможен.

Елеонор седна на влажните възглавници. Симон нарязва на тънки резени приготвеното месо, сложи част от тях на парче пергамент и ѝ го подаде.

— Ето, господарке, и виж какво още намерих — той разгърна кожения си елек, взет от мъртъв войник, и измъкна малък мех с вино. Поседяха така, подейайки си виното. Симон се зае да запали малък огън, събра съчки и някакви отпадъци, за да ги изгори. Пушекът вонеше, но слабият пламък донесе малко топлина.

— Господарке, защо не се заемем отново с хрониката? Няма ли да е по-добре, отколкото да седим и да сезираме в пламъците? Повярвай ми, много души са били погубени заради безцелно зяпане в пламъците...

След месото и виното, Елеонор се чувстваше по-добре, и макар да имаше болки в стомаха, кимна в знак на съгласие.

— Така ще е най-добре — прошепна тя. — Да, най-добре...

Настаниха се възможно най-удобно. Елеонор си каза, че Симон се беше оказал много полезен. Тя отново прокле завладялата я горчивина. Симон беше приятел. Беше ѝ разказал едно-друго за живота си. Как първата му жена умряла от треска, а пък втората му жена и невръстният им син били отвлечени от турски разбойници.

— Господ знае къде са, господарке — рече ѝ той. — Може пък един ден...

Тя си даде сметка, че и Симон има своя собствена книга на горчилките, носи свой собствен товар. Писарят се беше изучил да отмъква ловко храна, а и различни дребни глезотии. Отвърщаше на покровителството ѝ с дълбока вярност. Беше я убедил да разкаже преживяванията си, да опише развитието на похода и настояваше да продължи да записва спомените си.

— И други го правят — подкрепяше той с доводи настояването си. — Етиен дьо Блоа пише писмо след писмо до жена си, в което ѝ разказва всичко в най-големи подробности.

Опустошенията, съпътстващи похода и проточилата се ужасна обсада бяха попарили въодушевлението и желанието на Елеонор за размисли и за мемоари. Симон направи опит да повдигне духа ѝ с новини, скандали, слухове и клюки. Тя си спомни предупреждението на Юг за предателя, за шпионина, но както отбеляза и Симон, турците имаха безброй шпиони сред кръстоносците. Несъмнено те настървено събираха новини за условията в лагера на франките и тези новини щяха да зарадват неимоверно обсадените граждани на Антиохия. Ширеха се и грозни слухове, че в Египет се събирала войска, която щяла да притисне Божията армия към стените на Антиохия и да ги изстреби до последния човек. Но важното беше и друго — че проницателните наблюдения на Симон за религията бяха променили Елеонор, макар да не бяха засегаляли вярата ѝ. Тя все още вярваше в силата на литургията, причастието, молитвата и в нуждата от изповядване на греховете. Но по време на пътуването беше започнала да си задава въпроси за истината за Божията армия и великата идея на Урбан. *Deus vult!* Дали това точно искаше Господ, питаше се тя. Смърт, жестокост, насилие и грабежи? Страховитата ненаситност на водачите им — сеньорите, които не спираха да спорят как да си поделят градовете?

— Господарке — прекъсна мислите ѝ Симон. — Дорилея, напуснахме Дорилея, помниш ли? Беше в разгара на лятото...

Бяха тръгнали оттам с химни на уста. „Яви се, Дух на съзиданието.“ Призивът беше съвсем на място, размишляваше Елеонор, защото имаха нужда от цялата помощ, която Господ можеше да им окаже. Водачите решиха Божията армия да не се дели, макар това да означаваше, че плячкосванията при търсене на храна и вода щяха да нараснат значително. Скоро вкусът на победата започна да им нагарча. Те с мъка се тътреха под непрестанната заплаха от турската армия, която вече беше опустошила и без това неплодородните околности с огън и меч. Единствената им утеха беше, че поне не срещнаха никаква съпротива. Франките бяха попълнили липсите в арсенала си с копия, брадви, мечове и боздугани. Новопридобитите оръжия бяха нахвърляни при останалото снаряжение в каруците, откъдето жени и деца, притихнали и умърлушени, наблюдаваха опожарените села и изпепелените ниви с жито, ечемик и просо. Жаждата и гладът скоро се стовариха върху Божията армия. На лешоядите пак им се отвори работа, покритите им с бяла перушина глави бяха непрекъснато изпоцапани с кръв. Следваха армията като тълпа демони. Над тях се рееха ястребите, каните, мишеловите и разперили опашки гарвани, които също се сбираха настървени, за да пируват с мърша. Кладенците и изворите бяха умишлено заразени. Елеонор се приближи до един от тях, надвеси се над порутената му стена и с ужас втренчи поглед в отсечената камилска глава, която плуваше в него. Мръсната ѝ сива грива бе покрита с мухи, жълтеещите ѝ зъби бяха оголени, кръвясалото ѝ око не мигаше, тъмната слуз от отсечения ѝ врат правеше водата негодна за пиене. Натъкнаха се и на други страхотии. Из пепелявите на цвят, редуващи се един след друг хълмове и дълбоките прашни пещери по пътя им гъмжеше от пълчища летящи насекоми и влечуги — червено-черни кончета, жълто-черни стършели и чудновати гущери, които меняха цвета си от светложълт до мътно червен, което създаваше впечатлението, че някакъв тайнствен яростен огън ги изгаря отвътре. Подобни създания бяха техни неизменни спътници. Всички те ги плашеха, а гъстите рояци тлъсти мухи се навираха в устите, ноздрите и ушите им или се промушваха в

яките и ръкавите им, за да изтезават потъналите им в пот тела. Пред тях се простираше безплодна пустош. Селяните и стопаните бяха избягали. Мяркаха се само съгледвачи — брадати мъже, облечени в смрадливи кози кожи, яздещи космати планински кончета и въоръжени с дълги, украсени с пискюли пики. Никой не можеше да каже дали са турци или обикновени местни хора — щом рицарите насочеха конете си към тях, те се шумгуваха нанякъде, бързи като пъдпъдъци, уплашени от сянката на ястреба.

Армията прекосява сухи, безплодни пуцинаци. Тук-там се виждаха по някой и друг тамарикс и акация, които растяха направо от пръснатите наоколо грамадни канари, огладени от дъжда и вятъра. Минаваха през страховити, криволичещи пропасти и мрачни, потискащи долини, така душни и негостоприемни, та Симеон заяви, че водят не къде да е, ами към самото преддверие на ада. Елеонор беше склонна да се съгласи с думите му. Случваше се да се заслонят от обедния пек из пещери и кухни в скалите, но дори там дебнеха опасности. От скалните процепи изпълзяваха и се шумгуваха обратно сини и зелени гуцери, които бяха не по-малко опасни от злоещите и наглед змии с ярка окраска, които се стрелваха изневиделица към непредпазливите. Скорпиони с черни брони и огромни паяци, големи колкото човешка ръка, само допълваха ужаса.

Елеонор се размисли над думите на Симон: ако през деня сякаш слизаха в преддверието на един ад, то несъмнено през нощта попадаха в друг. Разпъваха надве-натри шатрите си, и се скупчваха около мъждукащи огньовете, запалени с фъшкии, сухи тръни и каквото още им попаднеше. Тъмнината беше истинското царство на ужаса! На Елеонор умът ѝ не побираше как такава пустош може да крие толкова много зли създания! Надушили сладкия мирис на неспокойните коне и ревящите магарета, чакалите започваха да вият. Из мрака злоещо проблясваха бели нощни пеперуди, които прелитаха около лагерните огньовете, а изтощените поклонници надаваха писъци, когато прилепите с техните миши муцуни, прииждаха за своето угощение сред пълчищата насекоми. Улулицы със свирепи проблясващи огнени очи придружаваха хищниците: чакали, змии, огромни плъхове, а се случваше и някой рис да се промъкне в лагера, за да сграбчи я куче, я птица, домашно животно, а веднъж дори и спящо дете. Самата Елеонор се бе сблъскала лице в лице с опасностите, които дебнеха

около лагера. Една нощ, разтревожена от странните звуци, които чуваше, тя излезе отвъд линията на каруците. Чу меко ръмжене и като се обърна наляво, погледът ѝ попадна на два едри зелени пламъка, които я следяха. От мрака се измъкна тъмен силует, четвъртита глава със зейнала пасть, в която се различаваха остри резци и мехурчета слюнка по извития изплезен език. Елеонор изпищя, размаха яростно ръце и петнистата хиена бързо се шмугна обратно в тъмнината.

Въздействието на изпитанията върху Божията армия скоро стана очевидно, докато вървяха в непоносимия пек. Измъчваше ги глад. Листа, дървесна кора, цветя и дребни плодове се изяждаха начаса. Някои се оказаха отровни и след тях по пътя останаха още трупове и гробове. Умираха коне, магарета и кучета. Товарните добичета станаха рядкост. Козите, овцете, кравите и дори кучетата бяха натоварени с носенето на вързопи, докато кожата им не се протри и нарани. Рицарите яздеха волове или се тътреха угрижено след каруците. Водата стана безценна. Пропуснатите от турците кладенци, потоци и изворчета бързо се превръщаха в кални локви. Хората напускаха колоната, за да копаят около корените на растенията, да търсят някаква влага. Молеха се за дъжд, но сетне връхлетялата ги люта буря само утежни положението им. Симон ги научи как да си направят сенници от преплетени пръти и палмови листа, диви круши и акациеве вейки, за да запазят палатките си, които се превърнаха в окъсани дрипи, но после бързо ги поправиха с помощта на кози кожи. Внезапните, яростни пясъчни бури се превърнаха в истинска напасть, особено когато връхлитаха нощем, когато облаците прахоляк се надигаха, скриваха звездите и потапяха всичко в непрогледна тъмнина. Ослепителни, гигантски разклонени мълнии пресичаха ръмженето, воя и пролайванията на нощните зверове. Въздухът ставаше тежък и спарен, носен от вятъра гъст пясък ги обгръщаше отвсякъде, а те можеха само да се крият и да се молят бурята да отмине. От време на време облаците се разкъсваха, после отново се сгъстяваха, докато не дойдеше дъждът и върху тях не започваха да се изливат цели ледени потоци. Земята се превръщаше в лепкава, жълтеникава кал, която покриваше всичко. Така отминаваше нощта. Бурята стихваше и слънцето изгриваше, за да нажежи скалите и да изпече земята. Докъм пладне прахът вече започваше да възпалява очите, да полепва по устата и да запушва носа. Някои от поклонниците просто изчезнаха, други се

върнаха обратно. Дори водачите им започнаха да се колебаят. Танкред дьо Отвил и Бодуен дьо Булон решиха да поемат по друг път, през Киликийските планини^[2]. Стигнаха Тарс, предизвикаха турските отряди да излязат от крепостта и влязоха в сражение за завладяването на града. Полудял от ярост, Танкред трябваше да се оттегли и да се върне обратно при основната армия. Бодуен го последва, понеже съпругата му умираше, но щом тя почина, той тръгна заедно с отряди от своите рицари към Едеса в земите на арменците. Там станал приеман син на Толос, управителя на града. Верен на продажната си природа, Бодуен сетне се включил в заговор на някои по-важни хора от града и накрая Толос бил буквално хвърлен на псетата.

Пиер Бартелеми, самопровъзгласил се окончателно за пророк, сега вече беше в стихията си. През по-голямата част от похода си беше държал устата затворена, като се изключат отделни негови изблици. По време на изпитанията, които преживяха и по време на прехода от Дорилея, той сякаш живееше само от вода. Тогава започна да проповядва и да огласява виденията си. Как посред нощ сънувал сън, в който тръбите на Апокалипсиса го призовали да види какво има да се случва. Как от небето щял да се спусне огън, за да изпепели нечестивите, и не стигало това, ами огънят бил само предвестникът на истинските бедствия. По-нататъшните пророкувания говореха за гръм и мълнии, сред звън на цимбали щяла да плъзне чума. Земя, вода, въздух и огън щели да пропищят от страхотиите, които Господ възнамерявал да стовари върху света. Ангелът на гнева щял да прелети над разрушени градове, а демонът на огорчението дебнел из сенките, готов да нанесе удара си. Малцина разбираха приказките му, а още по-малко ги беше грижа. Въпреки това след сутрешната литургия или следобед след молитвите към Богородица, Пиер обикновено се покачваше на някоя каруца и проповядваше за бледия кон и неговия ездач — Смъртта, която го яздела от дясната им страна, а Лишението и Гладът ги съпътствали. Разбира се, възникнаха съмнения, хората се питаха дали Господ не наказваше тях, вместо турците. Пиер примигваше, започваше да се взира над главите им и на мига подхващаше разказ за друго свое видение.

Елеонор се чудеше дали пък Пиер съвсем не си беше изгубил разсъдъка. Белтран и Иможен настояваха да бъде затворен, за да не пророкува и да го държат далеч от всички, но Юг не мислеше като тях.

От време на време той повеждаше Пиер на някъде из мрака и се усамотяваха далеч от лагерните огньове, за да си приказват тихо. Веднъж Елеонор попита Юг за какво толкова си говорят. Юг отговори на въпроса ѝ с крива усмивка, като избягна да я погледне в очите. Всъщност братът и сестрата рядко разговаряха по време на прехода. Граф Реймон непрестанно се нуждаеше от Юг за едно или друго. С Елеонор беше Белтран или — още по-често — Теодор. Този път, когато го попита за Пиер, Юг прехапа устна и отново понечи да си тръгне, но Елеонор го улови за ръкава.

— Юг, страхотиите, които преживяваме, са ни достатъчни и без гръмогласните пророкувания на Пиер. Защо му позволяваш да го прави?

— Много е просто, сестричке — Юг пристъпи по-близо, лицето му беше покрито с фин слой прах. — Пиер ни напомня, че това е пътуване в името Божие. Наистина ние се наричаме Божията армия, но всъщност, Елеонор, не сме такава. Изцапахме ръцете си с кръв. Ние сме също толкова зли и свирепи, колкото и враговете ни. И все пак Господ ни използва за своите тайни цели. Ще стигнем до Йерусалим. Ще открием съкровищата там. Пиер е важен за това дело. Щом гласът му отекне като тръбен зов, сам Бог с този тръбен зов ни напомня закъде сме се запътили и защо.

Теодор не мислеше така, затова отиде при Елеонор с молба да поговори тихо с Пиер и да се опита да го усмири. Елеонор повтори думите на Юг. Теодор поклати глава.

— Сестро — отвърна ѝ той, — поклонниците си мислеха, че ще прекосят Азия, ще навлязат в Сирия и ще превземат Йерусалим. Изгубихме към двайсет хиляди души от глад, жажда, бягства, сражения и болести. Ако не внимаваме, Божията армия може да реши, че е прокълнатата, тогава какво ще стане?

Елеонор разбра, че и Юг, и Теодор имат право: движеха се по тънко острие. Божията армия трябваше да бъде благочестива, но загубеше ли надежда, какво ги чакаше тогава? Каква възможност им оставаше? Юг предусещаше това и направи най-доброто за своите хора. Събираше Бедните братя от Храма за вечерно богослужение или се качваше на някоя каруца — самотна, извисяваща се фигура — и започваше да реди своите молитви към Богородица и приканваше останалите да се присъединят към него. Божията армия продължи

похода си, заизкачваха планините, които ги разделяха от сирийските равнини и град Антиохия. Както Пиер Бартелеми красноречиво обяви: изкачването им беше по-лошо от слизане в безжалостния ад. Вървяха по осеяни с камъни глинести пътища, обкръжени от тъмни, мрачни лесове, покрай възвишения, които ставаха особено хлъзгави и неустойчиви с началото на есенните дъждове. Какво чудно имаше, че Юг и Годфроа ги нарекоха „Дяволските планини“ или „Планините на Ада“. От време на време спираха за кратка отмора из пръснатите села с каменни стени, кафяви църкви с куполи и къщурки с плоски покриви, изградени от кирпич, с кошари за крави и кози, скрити зад тях. Поне жителите им не бяха избягали. Те имаха валчести, жълтеникави лица, носеха стари доспехи и миришеха на добитък, засъхнало мляко и тор. Наизлязоха, за да ги поздравят. Носеха кръстове и им предложиха вино и стар хляб. Казаха им, че били арменски християни и че турците били техни врагове. Когато Елеонор, Юг и останалите водачи на Бедните братя от Храма ги срещаха из прашните портици на кръглите им църкви, те си даваха сметка, че арменците се отнасяха с подозрение към франките. В действителност помощ от тях не видяха, затова пък арменците им отмъкнаха каквото можаха. Сведенията, които им дадоха, се оказаха лъжливи. Казаха им, че Антиохия е отворен град, а турците в него се готвели да бягат. Граф Реймон се възстановяваше от болест, която почти го беше отвела в гроба. Графът им повярва и веднага изпрати отряд от петстотин рицари да провери сведенията, но новините се оказаха подвеждащи. За едно нещо арменците не бяха излъгали. Предстоеше им тежък и изпълнен с опасности път. Така се и оказа.

Божията армия прекосяваше област, насечена от бездънни урви, тесни криволичещи пътища, заплетени пътеки. Въздухът беше леден, преследваха ги хапещи ветрове и мъгла, гъста като пара над врящ казан. Хора и коне често се подхлъзваха или пък бяха толкова изтощени, че не гледаха изобщо къде вървят, стъпваха лошо и политаха в тъмната бездна, зейнала под тях. За рицарите ризниците и доспехите се оказаха твърде тежък товар и те често ги продаваха за шепя монети. Когато не намираха купувачи, просто хвърляха тежкия си товар в пропастта. Нощите бяха дълги и студени. Понякога се оказваше невъзможно да запалят огън, когато се разполагаха на скални тераси и пътеки, под зловещи канари. Епископ Адемар поддържаше

духа им, като настояваше да продължават да четат молитвите си към Богородица, а Юг продължаваше да води молитвите на Бедните братя по време на богослуженията. Елеонор нямаше сили дори да мисли. Съсредоточаваше се само върху деня, който ѝ предстоеше, в усилията да се бъхти из това унило, отблъскващо място и да се вслушва в шепота на писаря Симон, според който скоро щели да излязат от Планините на Ада. Най-накрая и това стана. Една сутрин се изправиха с лице към върховете и започна спускането им към покрити със зеленина долини, надолу през тучни ливади и ниви, засети наскоро с ечемик, жито и просо. Симон ѝ сочеше отделни дървета: явор и дъб, дафиново дърво, терпентиново дърво и палма. Нагостиха се със сочни, месести маслини, набрани от дървета с преплетени стволоче, блестяща зелена кора и заострени листенца. Набраха плодове от смокиня, бадем, ябълка, кайсия и круша. Зачудиха се на алените нарове и се запасиха с рожкови за лек. Гледаха гладно към охранените овце, които пасяха из ливадите и газелите, които се случваше бързо да прекосят пътя им.

Елеонор се почувства възродена, докато Симон описваше огромното разнообразие от птици: свраки, кадънки с червеникава гръд и главички и бели щъркели. Утолиха жаждата си в извори, около които пееха коприварчета, а в зелените туфи трева, скакалци и щурци свиреха еднообразните си песни. От размяна и плячкосване се сдобиха със завидно количество храна и запаси. Турски отряди не се виждаха, вестите за поражението при Дорилея като да ги бе разнесъл вятърът. Единствената заплаха за тях бяха пръснатите из хълмовете и затворени в своите крепости отгоре им гарнизони. Според съгледвачите, пътят към Антиохия беше открит. Бедните братя, както и останалите от Божията армия се посъвзеха. Разпънаха лагера си в ливадите и се радваха на слънцето. Натъпкаха стомасите си и докато Пиер Бартелеми пророкуваше, отръскаха прахта от „дяволските планини“. Направиха преброяване. Преместиха ранените, за да се погрижат лечителите и свещениците за тях. Животните бяха изведени на паша. Зашиха и изкърпили дрехите си, изпраха ги и ги проснаха да съхнат. Изчистиха с пясък ризниците, наточиха оръжията; доспехите, каруците, кошете и кошниците бяха поправени. Елеонор се изкъпа, изпра и изкърпи, каквото можа. Използва всеки възможен час, за да се наспи и да си отпочине. Пътуването от Константинопол я беше променило. Вече не хранеше пълна вяра в нищо, повече я интересуваше случващото се

около нея, отколкото желанието да стигне до Йерусалим. Отдаде го на изтощението, но имаше и друго. Сякаш старите й убеждения вече не бяха така непоклатими. Но времето за спокойни размисли скоро приключи. Ширеха се тревожни слухове за Антиохия — че градът бил изключително добре укрепен; бил толкова непристъпен, че жителите му се хвалели как можело да бъде превзет само с изненадващ пробив, предателство или продължителен глад. Всичко това безпокоеше Елеонор.

— Последното няма как да се случи — заяви Юг на едно от събранията им. Седяха под разперените клони на стар дъб, подаваха си един на друг мях с вино и купа с плодове. Наслаждаваха се на топлината на есенното слънце, вдъхваха с упоение сладкото ухание от близките градини, което се примесваше с мириса на дивите цветя.

— Защо? — попита Пиер Бартелеми.

— Нямаме обсадни машини — отвърна Юг, — а ще ни трябват седмици, за да насечем дърва, да издяламе дъски и да построим военни машини. Изгубихме строители и зидари. Император Алексей е прекалено далече и не може да ни помогне. За нас Антиохия е голямо препятствие. Ще ви обясня — той щракна с пръсти, Симон донесе свитък пергамент и го разви. Насъбраха се по-близо, за да разгледат старателно нарисуваната карта на Антиохия.

— Първата защитна линия — обясни Юг — е река Оронт, която тече през Антиохийската равнина. Отвъд нея големите градски стени се издигат на трийсет и две стъпки височина. Стената е толкова дебела, че някоя от нашите големи каруци може да мине по крепостния вал, а от двете й страни да язди по един конник — той изчака надигналата се врява да стихне. — В продължение на две мили стената следва Оронт, после тръгва нагоре от две страни и обгръща града ведно с три големи хълма. На най-високия от тях се издига крепост с кули, която се извисява над всичко. Когато се отправим нататък, ще излезем от подножието на планината и ще се настаним в северната част на равнината. Отвъд равнината нататък ще виждаме реката, големия крепостен ров и величествената Антиохия. Лагерът ни ще бъде пред града. Антиохия е защитена не само от защитна стена от две страни и отзад, но и от отвесните склонове на трите хълма. Отстрани и отзад няма градски порти, само малки странични врати, до които водят тесни пътеки. Не е възможно да настаним лагера си там. Изкачването по

хълмовете също ще е изключително опасно и стражите ще го забележат или от стената, или от крепостта.

Юг замълча.

— Представете си само какво ще е да се изкачваме по канари, веднага след това да тръгнем да се катерим по стена и да можем да стигнем само до тясна каменна тераса, на която могат да се поберат едва неколцина мъже.

— Тогава нападението ни — боязливо попита Иможен — трябва да дойде отпред, така ли?

— Да, а и там ни очакват големи трудности — Теодор посочи към картата, която Симон продължаваше държи в ръце. — Защитната стена е много широка. Градът има безброй цветни и овощни градини. Поток се спуска от трите хълма и през специално изградена врата се насочва към равнината — размаха пръст. — Антиохия разполага с достатъчно храна и вода, за да издържи на продължителна обсада. Не го забравяйте. Пък и стената е толкова дълга и толкова здрава, че ние чисто и просто нямаме съоръжения, с които да я разрушим, разбием или подкопаем.

— Ами портите? — попита Белтран.

— Общо са пет — заяви Теодор — по протежение на голямата стена, откъм равнината. От двете страни на всяка се издигат яки, четвъртити кули, извисяващи се към небето на цели шейсет стъпки. От тези кули портите, както и подстъпите към тях, се отбраняват без усилие.

Теодор замълча заради отчаяните възклицания на спътниците му.

— Дадохме име на всяка от портите — заяви Юг. — Най-източната, която води към Алепо, ще се нарича Портата на свети Павел. Втората след нея в посока запад, е Кучешката порта, която води към реката. Третата, където Оронт минава покрай стената, е Портата на херцога. Не — Юг изпревари въпроса — тя не е толкова уязвима, колкото ви се струва, понеже е защитена от непроходимо тресавище. По-нататък има мост, който прехвърля Оронт. В неговия край се намира Портата на моста. Най-западната порта, която води надолу към пристанището „Свети Симон“, е Портата на свети Георги. Трябва да си дадем ясна сметка, че за да нападнем която и да е от тези градски порти, ще трябва да прекосяваме река Оронт. Понеже нямаме достатъчно хора, за да обградим и петте порти едновременно, турците

могат да излязат от която е и да е от другите порти, които са свободни и да ни уловят в капан срещу стените.

— Така е, както казва Юг — потвърди Теодор. — Не можем да обсадим и петте порти едновременно.

— Следователно турците могат да влизат и да излизат, когато им се прииска — заяви Иможен. — Било през някоя от главните порти, било през страничните врати нагоре по хълмовете, които не можем да пазим.

— Можем ли минем през Оронт? — попита Елеонор.

— Не — отвърна Теодор. — Турците ще ни обстрелват, ще ни нападат и ще ни притиснат към реката или към стената без възможност за изход. Пък и потокът, както и река Оронт правят земята блатиста, неподходяща за лагер, особено с приближаването на зимата, когато дъждовете и снега бързо ще предизвикат повишаване на нивото на водите.

— Помислете! — Юг издърпа картата от пръстите на Симон. — Антиохия е като разпростряла се пред нас градина, в която можем да влезем единствено от север, докато жителите ѝ вътре могат да излизат от нея през много изходи.

— Тогава защо ни е да я обсаждаме? — попита Белтран. — Защо просто не се приберем у дома?

— Бог ще ни помогне — заяви Пиер Бартелеми.

— Как? — присмя му се Белтран.

— Със силата си! — извика Пиер Бартелеми и крясъкът му подгони птиците около него. — Той ще ни помогне! Ще ни изпрати ангелите си!

— От сърце и душа се надявам да стане така — прошепна Белтран, но шепотът му беше достатъчно силен, за да го чуят останалите.

Елеонор знаеше, че предстоящата обсада ще бъде голямо изпитание. Обхвана я дълбоко чувство на униние и все по-често търсеше Алберик и Норбер, за да изповяда греховете си. Тези Божи хора бяха непоколебими във вярата си, че все пак накрая армията ще победи. И двамата насърчаваха Пиер Бартелеми, когато виденията спохождаха нощем.

Божията армия се приготви и бавно се спусна към Антиохия. С кратък, но ожесточен набег превзеха така наречения Железен мост над

Оронт, който водеше към североизточната част на града и контролираше пътя към Алепо и Дамаск. Последва кръвопролитно сражение. Франките сформираха с щитовете си „костенурки“ и така напредваха към крепостта, която пазеше моста. Най-накрая тя падна и Божията армия се запуска към подножието на хълмовете, което преливаше в Антиохийската равнина. Разположиха се пред града през последната седмица на октомври, точно преди празника на Все светии. Издигнаха лагера си и Елеонор препусна с предводителите на Бедните братя, за да огледат съоръженията от защитната система на града. Изглеждаше впечатляващо: редица от големи и малки кули се открояваха на фона на зелените отблясъци от овощните градини. Описанието, дадено от Юг и Теодор, беше съвсем точно. Водите на Оронт сияеха на слънцето. От другата му страна се простираше обширно блато, после следваше стената с яките си кули, разположени от всяка страна на петте порти. Над предните защитни съоръжения се издигаше върхът на висока планина, която, както научи Елеонор, се наричаше Силпиус. На самия връх се извисяваше страховита, непревземаема цитадела, от която се виждаше цялото поле.

Без да губи време, Божията армия обсади някои от портите. Боемунд заедно с Робер Фландърски устрои лагера си пред Портата на свети Павел в най-източната част на града. Реймон дьо Тулуз разположи хората си пред Кучешката порта, Годфроа дьо Буйон беше пред Портата на херцога. Портата на моста и Портата на свети Георги, без да се брои здраво укрепената странична врата на гърба на града, останаха извън обсадата. На франките не достигаха хора за обсада и на тези порти. Божията армия оглеждаше изправилото се на пътя им препятствие, а турците гледаха към тях отвътре. Бързо се разгоряха яростни спорове. Как трябваше да постъпят? Свикаха многолюден съвет. Издигнаха заграбена от враговете шатра. Земята пред нея беше покрита с плячкосани молитвени килимчета. На Годфроа дьо Буйон отредиха главния стол, до него беше мястото на Адемар дьо Льо Пюи, облечен в тържествени епископски одежди. Още столове бяха наредени за останалите: Юг дьо Пари; русия великан Боемунд; Робер Фландърски, който постоянно прекарваше ръка през лицето си; Късоногия Робер, норманския херцог, разгорещен според обичая си, с едната си ръка беше сграбчил токата на бойния си колан, а с другата здраво държеше бокал с вино. До тях седяха гръцкия им съветник,

Татикий — изкуственият му метален нос просветваше на слънцето. Граф Реймон, сивокос и плувнал в пот, след като се беше възстановил от сполетялата го тежка болест, откри съвета. Юг и Елеонор бяха настанени зад него на такива места, че да не изпуснат нищо от случващото се. Граф Реймон предложи бързо нападение на града, в което да хвърлят всички сили, но останалите настояваха, че ще е по-добре да изчакат. Съветът приключи и се разотидоха, за да се погрижи всеки за своите си интереси.

Странно време, така записа Елеонор в хрониката си, както когато след смирението на църковен празник започва всенародно веселие. Турците бяха затворени зад стените на Антиохия, затова Божията армия се отдаде на неудържими, диви набези, по време на които плякосваха и насилваха. Шареха ненаситно из полето в търсене на храна, вино, жени и добитък. В продължение на две седмици се наслаждаваха на плодовете, родени от тази щедра земя. Целият лагер се беше отдал на пиене и безметежно безгрижие. Като че ли бяха забравили Антиохия. Тогава турците удариха първи, като предприеха бързи, безжалостни нападения. Излязоха през Желязната порта от задната част на града, завзеха възвишенията над лагера на Боемунд близо до Портата на свети Павел и от тази висока позиция ги обсипаха с гъста градушка от стрели и камъни. За да отвърне на вражеския удар, Боемунд заповяда да се построи кула, която нарече Малрегар^[3], с която да защитава позицията си. А за да стигне до Портата на херцога, Годфроа направи мост от лодки през Оронт. В същото време Танкред завзе възвишенията над Портата на свети Георги и зачака своя час.

Обсадата беше започнала. Дните на безметежност и безгрижие приключиха. Божията армия бе опустошила лозята, хамбарите с жито и овощните градини из околностите, чиито дървета бяха натежали от плод. С приближаването на зимата, полето беше напълно плякосано. Турците пуснаха арменците в лагера като техни шпиони, но задържаха съпругите и децата им като свои заложници за всеки случай, ако им потрябват при бойните действия. Когато заловяха някой от тези шпиони, Боемунд го развеждаше напред-назад из лагера и после набързо му отсичаше главата. Турците им отвръщаха с не по-малка жестокост. Намерилият подслон в града арменски патриарх, беше изведен на защитната стена и провесен надолу с главата през парапетите ѝ. Биха го с пръчки по стъпалата. Изведоха на стената и

франкски затворници, а после ги обезглавиха и с катапулти изстреляха главите им в лагера. Елеонор беше една от тези, чието задължение беше да събират ужасните отсечени глави и да ги увиват в ленени платна, за да ги погребат достойно. Вършеше с най-голямо старание задълженията си и в ума ѝ все се въртеше призивът „Deus vult!“, а тя се чудеше това ли е Божията воля. Едно от погребенията остави неизличим отпечатък върху нея — погребението на Аделбаро, архидякон на Мец. Аделбаро отишъл в гората близо до Портата на моста, за да поиграе на зарове с млада жена от лагера. Решили този ден да се поразвлекат и поразвеселят. Взели вино, плодове и хляб. Турски отряд излязъл от града, нахлул в овощната градина и отвел всички, които се намирали там. Сред тях били и Аделбаро и момичето. Пленили и двамата и ги отвели в града. Тъкмо преди мръкване завлякоха Аделбаро на върха на защитната стена и го обезглавиха, а девойката съблякоха и я изнасилваха отново и отново. Виковете ѝ се носеха в тъмнината. Призори я убиха и отсякоха главата ѝ. В мига, в който отец Алберик привършваше литургията, свистенето на катапулта пресече изричаната от него благословия и двете отрязани глави се търколиха в лагера. Подскачаха из земята известно време, после спряха — две ужасяващи свидетелства за ужаса, с изцъклени очи и зинали усти. Теодор, Елеонор и Симон ги прибраха в ленени торби и ги погребяха заедно в дупка, над която струпаха камъни, а Алберик поръси наоколо светена вода с жезъла си, за да освети земята. След погребението Елеонор седеше и хлипаше в шатрата си, а притесненият за своята господарка-сестра писар Симон се чудеше с какво да се захване. Отвън отново се чу свистенето на катапулти, които изпратиха нови ужасяващи товари в лагера. Надигнаха се виковете и крясъци. Някъде из лагера монах подхвана химна „In Cruce Cristus Dominus Vincit Mundum“ — „На кръста Христос Господа Наш победи света.“

Елеонор слушаше думите и се размия. Каква победа, мислеше тя. Какъв свят? Лежеше на нара, скръстила ръце и се взираше в светлината, която струеше от отвора на шатрата. Спомни си пророчествата на Пиер Бартелеми за Апокалипсиса. Дали те не бяха част от този Апокалипсис? Дали тя вече не беше мъртва и не беше в ада? Какво общо имаше цялата тази жестокост с Христовия кръст? Тя, Юг, Годфроа и останалите приличаха на объркани невръстни деца. Никак не ги привличаше кървавата цена на начинанието им. Сякаш

като подигравка с размислите ѝ, отново се понесе съссъкът на катапултите, крясъците на обсаждащите, последвани от виковете на стрелците по-близо до стените. Над всички тях се извиси глас, произнасящ молитва на турски. Елеонор знаеше какво става. За отмъщение на обезглавяването на архидякона и момичето, до речния бряг бяха завлечени в купом турски пленници и на свой ред обезглавени. Тръпки побиха Елеонор и тя избухна в плач. Иможен влезе и приклепна до нея. Елеонор се взираше във вдовицата. Увери я, че не е болна. В действителност имаше чувството, че е прогледнала и вижда по-ясно. Гледаше към еврейката, решена на всяка цена да погребее пепелта на родителите си в околностите на Божия град. Елеонор я разбираше. Но дори и Иможен се беше променила. Йерусалим вече не я интересуваше. Интересуваше я само Белтран. Той се беше превърнал в смисъл на живота ѝ, в нейна втора, а може би и първа причина да върви с кръстоносците. През последните няколко месеца Иможен се отдръпна от нея. Понякога Елеонор забелязваше как тя я наблюдава с любопитство, но твърде рядко отваряше дума за Белтран, макар понякога да се опитваше да въвлича Елеонор в разговор за това какво ще се случи след превземането на Йерусалим. Елеонор не обръщаше внимание на въпросите ѝ, интересуваше я повече настоящето, отколкото плановете за бъдещето.

Елеонор продължаваше да лежи и да се взира безцелно. Иможен ѝ предложи вино. Елеонор отказа, а Иможен излезе. Писарят Симон, приклепнал в ъгъла, изпълзя навън, за да доведе Юг, който влезе и седна до сестра си. Придума я да изпие налятото от Иможен вино. Елеонор така и стори и усети как по тялото ѝ се разля топлина. Въздъхна дълбоко, седна и понечи да стане. Юг я спря.

— Няма ми нищо — промърмори Елеонор. Хвана се с две ръце за главата и втренчи поглед в ботушите си от волска кожа, изцапани с жълтеникава кал.

— Все нещо трябва да има — настоя Юг.

— Да, има — Елеонор се усмихна насила. Посочи към отвора на шатрата. — Братко, убийства, кръвта, отмъщението, агонията, мъката. Това ли е наистина Божието дело? За да се сдобие Боемунд със свое кралство ли сме дошли тук? Чул си слуховете, Боемунд иска Антиохия за себе си.

— Тези неща са необходими — Юг говореше разпалено, гласът му беше изпълнен с решимост. — Сестро, делата ни в този миг са несъмнено зли. Знаем го. Говорихме си с Годфроа. Положихме велика клетва. Ако Господ предаде Йерусалим в ръцете ни, ако животът ни бъде пощаден, за да постигнем целта си, само да можем да видим с очите си Светия лик, тогава ще създадем свещен орден от бедни рицари, които ще полагат обет като монаси и ще посвещават живота си на защитата на Божите хора.

Елеонор прикри усмивката си. Огънят в сърцето на Юг беше пламнал още по-буен. Вече не говореше с нея, ами проповядваше за своя собствен кръстоносен поход.

— Това, което виждаш сега, Елеонор, е истина — продължи той. — В тази така наречена Божия армия има хора, изпълнени с истинска вяра, но има и такива, които са тук само за да дадат воля на най-долните си страсти — Премигна и спря, за да си поеме дъх. — Не говоря само за Жан Вълка и верните му оръженосци, Грозника и Изрода, но и за нашите военачалници. Както и да е, тук, пред вратите на Антиохия, Господ ще пречисти душите им — все още потънал в своите собствени размисли, Юг потупа ръката ѝ и излезе от шатрата.

Елеонор тихо се засмя на себе си.

— Каквото детето — промърмори тя, — такъв и мъжът, а каквото дървото, такива са и клоните.

— Какво каза, господарке-сестро? — скочи на крака писарят Симон със загрижено лице.

— Юг — рече през рамото си Елеонор. — Откакто се помня, все той е проповедникът, а аз съм верният му последовател.

Отиде при входа на шатрата и обви плаща си по-плътно около себе си. Повдигна единия край на платнището и за малко не се сблъска с Теодор, който се засмя и отстъпи.

— Чух, че нещо те тормози — протегна ръка с усмивка. — Искаш ли да се поразходиш?

Елеонор се съгласи, двамата се упътиха в посока на трескавата глъч, която се носеше от лагера. Под стоманеносивото небе се издигаха шатри и колиби. Каруци преграждаха тесния проход, за да попречат на нападение от вражески конници. Пращяха лагерни огньовете, а над тях вряха котли. Хора се щураха наоколо, облечени в най-често срещаните цветове — кафяво и сиво. Ковач се опитваше да разпали ковашкото си

огнище. Неколцина саксонски наемници остреха мечовете си на точило. Рицар в ръждива ризница превеждаше внимателно изпосталелия си кон през лагера, като старателно заобикаляше въжета, колчета и купчини с боклук. Пушек се издигаше и виеше на облаци. Студеният повей носеше различни миризми: вонята от отходните места и коневръзите, примесена с миризмата на пот, кожа, запалени дърва и печено месо. Просителите се бяха скупчили около една каруца, изгарящи от нетърпение да си поделят събраната през деня плячка.

Елеонор и Теодор повървяха в мълчание, чак до границата на лагера, където се вееха различните бойни знамена. Елеонор погледна към неголямото възвишение, което се издигаше, а после рязко се спускаше към Оронт. На отсамния бряг лежеше купчина трупове, от обезглавените им тела се стичаше кръв. На възвишението зад тях имаше дълга редица с набучени на колове глави на турци, разположени така, че защитниците на града да могат да ги видят лесно. Елеонор потръпна. Теодор обви раменете ѝ с ръка. Тя не се възпротиви.

— Това е само началото — прошепна той. — След глада си се натъпкахме с вкусен хляб, смокини, плодове и вино. Хората си мислят, че това е Обетованата земя, изобилстваща от мляко и мед. Елеонор, истинските ужаси тепърва ще ни сполетят. Плячкосахме докрай полето наоколо. Константинопол е отдалечен от нас на цяла вечност. Къпахме се в басейни, настанихме се в заграбени къщи и сега какво?

— *Deus vult!* — прошепна тя. Извърна се, освободи се от прегръдката му и впери поглед в него. — Ти вярваш ли наистина в тези думи, Теодор? Че Господ иска това — болестите, дивацината, сраженията, кръвопролитията, отсечените глави, катапултите? Ами горкият Аделбаро и онова момиче, които играели на зарове в някаква овощна градина? Такъв ли е Божият промисъл?

— Не знам — обикновено веселите очи на гърка в този миг бяха черни и неумолими. — Елеонор, вярвам в истините на нашата вяра, че Иисус Христос е приел човешки образ, но вярвам също и че истинската религия е въпрос на всяка отделна душа, на всяко съзнание — той докосна главата си — и толкова. Тук, в нашето съзнание, нашите души, тук са Йерусалим, Божи гроб и Голгота. Тук пазим Светия лик. Ако не можем да отдадем почит Богу най-напред във вроденото ни светилище, тогава каква е ползата да търсим такова светилище другаде? — той сви рамене. — Това е, което съм научил.

Елеонор си припомни думите му, когато затегнаха обсадата и Божията армия заръмжа като глутница ненаситни вълци пред стените на Антиохия. Ноември дойде с пороища и лапавица. Земята под краката им се превърна дълбока кал. Из лагера запълзя страх. Граф Реймон беше казал истината: трябваше да нападнат града още когато пристигнаха. Положението вече беше съвсем друго. Яги Сиян, белокосият управител на Антиохия, си беше дал сметка за слабостта на обсаждащите и бе разпратил бързи вестonosци до Алепо и Дамаск с молба за помощ. По негова заповед конници излизаха през една или друга от портите и извършваха светкавични и бързи нападения над Божията армия, при които плячкосваха и грабеха. Облечените с блестящи брони и пъстри роби турски стрелци, яздеха пъргави дребни кончета, с опънати лъкове и заредени стрели, готови да полетят в смъртоносен залп към вражеския лагер. И през нощта франките нямаха покой от бедите, турските катапулти непрестанно изстрелваха камъни по палатките им. Мъката се превърна в агония. Оронт придойде от проливните дъждове. Ледените градушки прокъсаха прогизналите, изтънели шатри, размекнаха тетивите на лъковете, съсипаха тъканите килими, направиха запасите им от храна негодни. Елеонор се стараше да помага с всички сили. Крадеше, просеше и тършуваше из лагера, после готвеше и печеше извоюваните парчета месо във възможно най-вкусни гозби.

Елеонор вече съжеляваше за сполетялото я преди време отровно чувство на страх. Черпеше сила най-вече от Теодор. Вместо да говори за обсадата, той непрестанно разказваше за собствените си мечти за бяла вила, разположена сред лозя и овощни градини с круши, ябълки и бадеми, покрай ниви с поникнало просо и жито. Гъркът покори Елеонор със собствената си представа за живота, за обикновените неща, с мечтите за мир и спокойствие. Елеонор размисли и си даде дума, че ще преживее този кошмар, за да открие своето собствено спасение. Какво можеше да се постигне със страдания и отчаяние? Утрото винаги носеше нова надежда. Затова се бореше заедно с останалите. Дори от парченца кожа можеше да се приготви супа. Грабеше с останалите жени, ровеше земята за кълнове и корени, за всичко, което мажеше да се сготви във вряща вода.

Дойдоха коледните пости. Боемунд подготвяше голям поход за търсене на храна. Походът завърши печално. Отрядът му попадна на засада, а основната част от Божията армия беше нападната от турски конници, които нахлуха неудържимо в лагера. Сечаха наред, хвърляха горящи главни и изстрелваха запалени стрели по шатрите. Изпълнената с решимост Елеонор сграбчи пика и се би рамо до рамо с останалите жени. Какво я беше грижа, дори Коледа да е дошла и отминала? Нейният живот сега беше тук, нагазила в гъстата кал, с насочена пика, тя се прицелваше в конниците с развети роби, които препускаха около нея. Въпреки това, щом нападението отмина, мъдрите глави извадиха важни заключения. Боемунд беше излязъл да търси храна и се оказа в засада. По същото време Яги Сиян вече беше научил, че Боемунд е напуснал лагера и изпрати нападателен отряд, който да причини огромни поражения на лагера.

— Чудна работа — мърмореха хората — как пък неверниците се оказаха така добре осведомени какво е станало.

Новата 1098 година, както Елеонор отбеляза по-късно в хрониката, не донесе особена радост. Поличбите за бъдещето изглеждаха мрачни. Опасността от пълно и безусловно поражение бе надвиснала над лагера. Елеонор си даде сметка, че по всяка вероятност идваше краят на похода, но се утешаваше, че беше дала всичко от себе си, за да постигне начинанието им успех. Нищо повече не можеше да стори, затова двамата със Симон прекарваха времето си в създаването на хрониката, като описваха миналото и не обръщаха внимание на бъдещето. Искаше ѝ се Юг и Годфроа да я посещават, но двамата сякаш се бяха превърнали в странни непознати. Така продължи, докато една вечер през януари Юг се промъкна във вонящата ѝ шатра, покрита с козя кожа и помоли нея и Симон да дойдат на тайно съвещание, свикано от граф Боемунд. Отначало Елеонор възрази, но Юг я сграбчи за раменете.

— Елеонор — просъска той, — времената се промениха. Стига толкова стълкновения! Трябва ни повече мъдрост, повече разум! Ела с нас.

Поведе нея и Симон през пустия, смрадлив лагер към шатрата на Боемунд. Вътре норманецът, облечен в кожена туника, с разпиляна по раменете дълга руса коса, излегнат на куп възглавници, тихо разговаряше с Теодор и Годфроа. При влизането на Елеонор той

замълча, скочи на крака и както изискваше възпитанието, ѝ се поклони по най-изискан начин, сетне с жест я покани на купа възглавници, приготвени за тях. Елеонор седна. Наблюдаваше грамадния норманец, чиито яркосини очи на червендалестото, обветрено лице отвърщаха зорко на погледа ѝ. После Боемунд се извърна и взе да се върти на мястото си. От време на време я поглеждаше сластолюбиво, отклоняваше очи, сетне пък ѝ хвърляше жаловит поглед, сякаш я умоляваше да му помогне. Наляха вино, поднесоха редки захаросани плодове. Боемунд изчака слугите да напуснат шатрата, преди да се изправи на крака. Излезе отвън и постоя отпред — оглеждаше се и се ослушваше, за да се увери, че отвън не се спотайва подслушвач. Когато се върна, се тръшна на възглавниците и посочи с дебелия си пръст Елеонор.

— Ти си нашият троянски кон.

Тя отвърна на погледа му, без да трепне.

— Нали знаеш историята за троянския кон? — попита той.

Елеонор кимна.

— Не можем да превземем Антиохия — Боемунд поклати глава. — Нито с открито нападение, нито с тайно промъкване. Спомни си как антиохийците се хвалеха, че градът им може да бъде превзет само с продължителен глад, изненадващо нападение и предателство. Ние заложихме на предателството.

На властното му лице се показва усмивка, после се потупа по гърдите, сякаш признаваше греховете си.

— Е, не всички, само аз.

— Господарю — проговори Елеонор, — как мога аз да ви бъда от помощ? Говорите за потайност и предателство. Как мога да помогна на намеренията ви?

— Ами много лесно — Боемунд се изправи и се протегна.

Елеонор чак сега разбра защо всява такова страхопочитание сред франките. Беше широкоплещест мъж, с тънка талия, но силен, с грамаден гръден кош. Руса коса обкръжаваше продълговатото му лице с остри черти. Леденостудените му очи непрестанно шареха, непрестанно дебнеха. Погледът на Елеонор огледа различните ризници, доспехи и оръжия, безредно нахвърляни из шатрата му. Имаше и струпани на купчина ръкописи. Тук, мина ѝ през ума, живееше мъж, жаден за плячка, каквато и да е тя. Отначало Боемунд се

правеше на грубоват войник, горд с победите си. Преструваше се на пиян, ругаеше останалите военачалници и разказваше как той щял да уреди всичко. Докато Елеонор седеше и наблюдаваше, си даде сметка, че Боемунд е изключително опасен мъж. Правеше се на подпийнал, но беше напълно трезвен. Прегръщаше Годфроа и Юг, сякаш бяха стари бойни другари, после започваше да разправя някаква история за баща си и братята си, за войните си в Сицилия и омразата си към гърците, преди отново да се върне към обсадата. Елеонор разбра, че се опитва да я привлече на своя страна, така като мъж съблазнява жена. Показваше ѝ колко е почтен, колко е честен, че иска да постъпи правилно. Наяве беше излязло дълбоко стаеното у него желание да превземе Антиохия. Беше видял града и го искаше за себе си. Беше разбрал, че не може да го превземе със сила, затова опитваше други средства. Боемунд спря неочаквано насред тирадата си срещу Годфроа дьо Буйон и се взря в нея.

— Елеонор, искаш ли да спасиш душата си?

— Душата ми вече е спасена, господарю — отвърна му тя. — Кръвта на Иисус я е спасила.

Отговорът ѝ го смути. Той примигна, отпи от бокала си и го остави рязко. Погледът му обходи Юг и Годфроа, после се насочи към Теодор, Симон и Елеонор. Най-последно, сякаш вече се беше уморил от преструвките, той прокара ръка по лицето си, поглади челото си, здраво затворил очи.

— Ако не превземем Антиохия — бавно рече той, — можем направо да си тръгваме за вкъщи.

Уморена и отчаяна от този разговор, който очевидно не водеше доникъде, Елеонор не се стърпя:

— Господарю, защо сме се събрали?

Боемунд сведе глава, русата му грива прикри лицето му, после вдигна очи.

— Искам от теб да се принесеш в жертва — рече. — Ще го направиш ли? — той протегна ръце към нея с обърнати нагоре длани, в знак на добра воля. — Вилнях, перчех се, заплашвах, обещавах, но сега, в края на краищата, Елеонор дьо Пайен, признавам, че имам нужда от теб. Виж, мога да седя тук и да ти реда сладки стихове от трубадурски песни, думи, изречени от поети...

— Господарю, защо сме се събрали? — настоя Елеонор. — Какво искате от мен?

Погледът ѝ се насочи към Юг, който отклони очи. Смутен, Годфроа седеше и въртеше чашата си, без да откъсва очи от пода. Симон подръпваше нервно дрехата си. Теодор седеше, полузакрил лице с ръка, сякаш предчувстваше какво предстои.

— И така — Боемунд пое дълбоко дъх, — ние никога няма да успеем да превземем Антиохия със сила. Можем да строим кули, можем да нападаме, можем да правим какво ли не. Но турците знаят точно какво правим. Имат шпиони сред нас. Ако открия кои са, сам бих ги измъкнал, завлякъл до речния бряг и собственооръчно бих им отсякъл главите, сякаш те са трева, а аз селянин с коса, но каква полза да говорим за това? — усмихна се той на Елеонор. — Ужасът без цел е дяволско дело. Ужасът с цел е разбираем, логичен е. Виж, Елеонор, аз намислих следното. Искам наши шпиони да влязат в Антиохия и ето как трябва да стане това. Теодор е гръцки наемник. Той ще влезе в града със съпругата си — това ще бъдеш ти. Той ще настоява, че му е дошло до гуша от войската на франките и иска да предложи меча си в служба на по-силните. Ако той води със себе си сестрата на високопоставен франкски рицар, придружена от нейния писар и слуга, хората може и да ви повярват. С една дума, Елеонор, ти, Теодор, Симон и Иможен ще влезете в Антиохия като наши шпиони. Щом влезете вътре, ще потърсите човек, който да предаде част от стената на нашите.

Елеонор се взираше през масата в Теодор. Тя щеше да повери живота си в ръцете на този мъж. Вярваше му, макар да не го познаваше много добре. Погледна към Юг, който сега отвърна решително на погледа ѝ.

— Това е жертва — кротко рече Боемунд, — която ти и твоите другари ще извършите в името на нашето дело. Трябват ни свои хора зад стените на Антиохия. Трябва ни човек с пъргав ум, който ще съумее да се възползва от всяка удача му се възможност и то ще я използва в името на Божията армия. — Той се примъкна по-близо и Елеонор можа да огледа лицето му на светлината от тъничката свещица — силно и свирепо, с руси мустаци и прошарена тук-там брада. Кожата му се лющеше, но очите му горяха, изпълнени със страст. Тя познаваше този плам. Беше го виждала в очите на брат си.

Очите ѝ стрелнаха Годфроа, който все така не вдигаше поглед от чашата. Симон не го свърташе на едно място.

— Няма нужда да идваш и ти — прошепна Елеонор.

— Не, господарке-сестро, в по-голяма безопасност ще бъда край теб.

Устните на Боемунд се изкривиха в усмивка.

— Добре го каза, Симон — заяви той, — Елеонор дьо Пайен е твоята най-добра защита. Ако тя те остави тук, онези в лагера, на които твоето присъствие им се зловиди, може и да предприемат нещо. Пък и имаме нужда от теб в Антиохия. Ти познаваш навиците и обичаите на враговете, говориш езика им. Можеш да ни бъдеш от голяма полза.

— Ами ако влезем през портите на Антиохия и ни заловят — попита Елеонор, — и ни заведат горе на защитната стена. Тогава турците ще обезглавят Теодор и Симон. Мен ще изнасят, намушкат и също обезглавят, а главите ни ще бъдат изстреляни с катапулт обратно в лагера. Има такава опасност.

— Разбира се — съгласи се Боемунд, — както има риск и тази нощ в лагера ни да влезе турски конник и да те сполети същата съдба. — С дебелите си, яки пръсти той барабанеше по повърхността на масичката пред себе си. — Мисли, Елеонор! Турците няма да ти сторят зло. Защо им е да го правят? Ако бегълците от тази армия ги обезглавяват, то това би обезкуражило останалите. От нашата армия вече напускат доста хора, наемници продават мечовете си на най-висока цена. Защо ще им е да обезглавяват теб или Теодор? Не! Не! Ще тръбят навсякъде за твоето присъствие. Кой знае — пошегува се той, — съдбата може и да се окаже благосклонна към теб. Може да те посрещнат като почетна гостенка, да ти осигурят добре обзаведени покои, добра храна и напитки, възможност да се изкъпеш, да бъдеш чиста и на топло, далеч от този смрадлив, леден лагер — той замълча. Платнището на входа трепна и вътре нахлу студен повей.

— Има и друго — проговори Юг.

— Господарю, почакай — Елеонор вдигна ръка. — Ние сме част от свитата на Реймон дьо Тулуз. Той запознат ли е с намеренията ви?

— Да, и е съгласен — Юг се приведе над масата и сграбчи ръката на сестра си. — Ако не искаш да идеш, не отивай, няма да си помислим нищо лошо за теб. Граф Реймон също мисли, че

единственият начин Антиохия да падне, е предателството. Затова ни трябва някой, комуто имаме доверие.

— Каза, че има и друго, нали?

Юг пусна ръцете ѝ и се извърна, вперил поглед в отвора на шатрата.

— Елеонор, слушай!

Тя това и направи. Дочу далечни шумове: пропищя жена, мъж ругаеше.

— Епископ Адемар счита — заговори полека Юг, — че срещаме толкова трудности, защото Божията армия се нуждае от връщане към доброто, да се пречисти, да се покае публично за греховете си. Той убеди водачите ни, че всички жени трябва да напуснат лагера. Жени като теб и Иможен ще бъдат съпроводени до пристанището на свети Симеон и принудени да изчакат развоя на събитията. Проститутките, уличниците и разпуснатите жени трябва незабавно да бъдат отведени.

От изненада дъхът на Елеонор чак секна.

— Жестоко е — проговори Боемунд, — но необходимо. В името Божие, жено, предполага се, че сме Божия армия, а сме помъкнали със себе си амбулантни търговци, скитници, трубадури, проститутки и мъжеложци. Епископ Адемар има право! Лагерът ни трябва да се прочисти, армията трябва да се пречисти, да се покае публично и да получи опрощение. Не говорим за жените като теб, но останалите! От тях нямаме никаква полза, не дават нищо, а въпреки всичко ядат и пият, и забавят напредването ни. След седмица ще бъдат изведени от лагера.

— Ами Иможен? — попита Елеонор. — Нарече я моя прислужница.

Юг погледна Боемунд, който едва доловимо кимна.

— Иможен трябва да тръгне с теб.

— Тя знае ли?

— Не. Ще ѝ кажеш само, че трябва да те последва. Няма да ѝ оставиш възможност да избира, да обсъжда решението ти или да говори с някого за това, което предстои — Юг замълча. — Логично е да вземеш прислужницата си със себе си. А и не можем да допуснем Иможен да остане тук и да разговаря с този и онзи за изненадата си от решението ти и да споделя своите подозрения относно твоето бягство.

— Подобно поведение — намеси се Годфроа — може да постави живота ти в опасност.

— А Белтран?

— Той не знае нищо, нито пък ще научи. Само граф Реймон и хората в тази шатра знаят истината. Така е най-добре.

— Разбираш ли — поде отново Боемунд, — ние искаме от теб не само да влезеш в Антиохия и да намериш начин крепостта да се предаде отвътре, но ако е възможно и да откриеш кои са турските шпиони в нашата армия. Разбира се, ние знаем, че някои от тях са арменски търговци, но дали има и някой друг, който подслушва край шатрите ни по време на съвет и предава сведения на Яги Сиян за намеренията ни? Излязох да търся храна и попаднах в засада. По същото време лагерът бе нападат. Съвпадение ли е или заговор? Има ли сред нас предател?

— А какво ще стане — намеси се Симон, — ако не успеем, ако ни заловят или предадат?

Боемунд задържа устни, като избягваше погледа на Елеонор.

— Ако това се случи и ви разкрият, ще се пазарим за вашия живот. Не успеем ли, ще поръчам за душите ви да се отслужват литургии.

— А какво ще се случи, ако вие се провалите? — попита Елеонор. — Какво ще стане, ако армията се запъти надолу към крайбрежието, за да се натовари на кораби?

Боемунд посочи към Теодор.

— Той разполага със злато, сребро и препоръчителни писма, скрити на сигурно място в лагера ни. Ако Божията армия се оттегли, Теодор ще използва първата удача му се възможност, за да се измъкнете по най-бързия начин. Все пак, какъв смисъл има да стоим пред Антиохия, ако така и не стане наша?

Елеонор долови промяната в гласа му. Боемунд едва не беше казал „моя“. Той се усмихна на себе си, сякаш си даваше сметка как за малко не допусна грешка.

— Антиохия трябва да падне — добави той. — Щом я превземем, ще продължим към Йерусалим.

— А ние кога ще тръгнем?

— Веднага! — каза Юг. — Тази нощ, сестричке. Луната е едва в първа четвърт, небето е забулено от облаци. Отново ще вали. Ще ви

заведат до Портата на моста и после ще ви оставят сами. Истинската опасност се крие в това, да не би нашите войници да ви разпознаят и да ви нападнат като предатели, или пък турската стража да реши, че замисляте нещо лошо. Ако влезете в Антиохия невредими и ви приемат, Теодор знае как да ни даде знак. Ще се моля, както ще се молят и всички останали в тази шатра, да останете невредими. Ще отидеш ли?

Елеонор стрелна с очи Теодор. Искаше ѝ се да откаже, макар да виждаше логиката в замисъла на Боемунд. Ако положението не се променеше, армията просто щеше да се разпадне. Великата им цел щеше да се провали, а какво друго можеше да стори тя освен да стои и да чака с останалите? Нали в края на краищата животът ѝ зависеше от този мургав войник, който седеше насреща ѝ, невъзмутим и вглъбен. Въпреки опустошенията на времето и лишенията от дните на обсадата, Теодор винаги съумяваше да бъде чист и спретнат, черните му мустаци и брада винаги бяха старателно подстригани, дори намазани с масло. Обхвана я неудържимо подозрение. Ами ако Теодор е предателят? Какво щеше да стане, ако се оставеше да я заведат в Антиохия и там бъде предадена? Откритият поглед на гърка отвърна смело на нейния. Бистрите му тъмни очи я гледаха развеселено. Елеонор вярваше на малцина: на Юг и Годфроа, а третият беше Теодор. Решението ѝ беше взето. Щеше да участва в плана им. Бутна назад възглавниците и се изправи.

— Ще отида. Както сами казахте, най-добре е до час да сме тръгнали. Тъй или иначе — изсмя се тя остро — какво толкова имам да вземам със себе си? Какво имам?

Боемунд стана и я прегърна, последваха го Юг и Годфроа. Юг се върна и повторно я прегърна, този път я притисна силно.

— Сестричке моя — каза той, — пази се. Толкова много зависи от теб, толкова много!

Отново я прегърна силно, целуна я по двете страни, завъртя се и излезе от шатрата.

Теодор я съпроводи през лагера. Добре въоръжен и понесъл вързоп, гъркът беше готов за тръгване. Зад тях Симон нечутото се молеше на език, който тя слабо разбираше. Стигнаха шатрата ѝ. Елеонор вдигна платнището на входа и влезе. За щастие Иможен беше сама.

— Трябва да тръгваме — заяви Елеонор. — Иможен, трябва да тръгваме. Трябва да дойдеш с мен и да ми се довериш! Вземи, каквото можеш. Няма да идем далеч.

Иможен понечи да възрази, но Елеонор решително постави пръст на устните ѝ.

— Ако не тръгнеш, няма да ти позволят да останеш в лагера. Трябва да ми вярваш и да дойдеш с мен. Да съм те предавала досега?

Иможен — стресната и с изпълнен със страх поглед, поклати глава.

— Тогава ела!

Разбира се, Иможен сграбчи резбованото си ковчеже и малкото си вехтории. Така направи и Елеонор. Симон прибра дъската си за писане и дисагите си, после се присъединиха към Теодор. Докато прекосяваха лагера, Елеонор не вдигна поглед от земята, за да не даде издаде притеснението си. Стигнаха до линията на първите постове и се промъкнаха през нея. Очевидно стражите бяха оттеглени и те продължиха пътя си по калната, хлъзгава земя надолу към Портата на моста. Нощта беше тъмна, вятърът — остър и леден. Откъм призрачните парпети на защитната стена проблясваха светлинки. Внезапно Теодор спря, остави на земята малкия си вързоп и вдигна арбалета, който носеше. Отвори колчана на колана си, извади стрела, постави я в арбалета и опъна тетивата. Отначало Елеонор не разбираше какво прави, докато не чу стрелата да профучава покрай нея. Някой ги преследваше! Иможен простена. Симон веднага запуши устата ѝ с ръка. Теодор се върна по следите им и спря.

— Кой си ти? — сподавено извика той в тъмнината. — Покажи се!

Появиха се три сенки, с лица, прикрити от качулките. Елеонор видя как проблеснаха нечии очи, мернаха ѝ се мустаци и бради.

— Приближете се — подкани ги Теодор. — Махнете качулките си и покажете лицата си.

Тримата новодошли се подчиниха, като махнаха краищата на плата, праметнат през долната част на лицето им. Елеонор затвори очи. Бяха Жан Вълка и другарите му, Грозника и Изрода! Бяха ги проследили от лагера.

— Е, приятели — спокойно рече Теодор — какво става? Какво правите тук?

— Същото можем да ви попитаме и ние — нагло и ядно му се сопна Жан, докато се приближаваше към него. — Бягате, нали? Видях жената да напуска шатрата си и да влиза в тази на граф Боемунд. Проследих ви до там, а после се върнахте. Какви поразии замисляш, приятелю? Каквито и да си ги намислил, ние идваме с теб. До гуша ни дойде от гнили зеленчуци и сухари. Разправят, че ще измрем от глад до края на месеца. Ще дойдем с вас. Ти ще си ни вместо пропуск.

— Ще бъда, разбира се — Теодор вдигна арбалета и стреля. Жан, улучен в гърдите, се извърна и падна. Другите двама бяха така изненадани, че стояха като вкаменени. Теодор отново се раздвижи, измъкна със звън меча и ножа си. Нападна единия със светкавичен удар в корема, после другия, който вече се готвеше да побегне. Ножът на Теодор го застигна в гръб и той се запрепъва в мрака. Теодор го последва. Елеонор дочу слабо стенание, нечут вик, секнал изведнъж. Теодор се върна и избърса меча си в плаща на Жан. Вълка беше мъртъв, но до него Грозника още се гърчеше на земята. Опитваше се да се изправи. Без да се бави, Теодор отиде до него, отметна главата на мъжа и му преряза гърлото. Елеонор наблюдаваше безпомощно. Иможен леко се олюляваше на краката си. Симон повърна. Теодор върна ножа си в ножницата, взе меча си и с един замах отсече главата на Жан и тази на Грозника, после се върна назад в мрака и направи същото с Изрода. Чуха вледеняващият съсък, когато мечът отсичаше главите, последван от шуртенето на кръвта. После Теодор измъкна един от плащовете, уви трите глави в него, върза ги на вързоп с колан, взет от един от тримата убити и с лека крачка тръгна към тях. Вървеше, като че нямаше и едничка грижа, която да му тежи на този свят. Симон и Иможен се бяха присвили на земята, вкопчени един в друг. Опитваха се да надвият треперенето, предизвикано от внезапното нападение и тихото, кърваво дело на Теодор в мрака.

— Защо? — попита Елеонор и посочи увитите в плаща глави. От вързоба вече капеше кръв.

— Защо ли? — въпреки мрака Елеонор долови, че Теодор се смее. — Какво си мислиш, че щеше да се случи? Щяхме да влезем в Антиохия, но да зависим от благоволенieto на тези три изчадия. Един Бог знае каква история щяха да скроят. Бяха предатели. Бяха намислили да бягат, наистина да избягат. Ако Боемунд или граф Реймон ги беше заловил, щяха да ги обесят.

— А сега?

— Е, можем да влезем през вратите на Антиохия, да покажем трите глави като потвърждение. Все пак, Жан беше водач на отряд в лагера. Ще кажа, че са се опитали да ни спрат и затова съм ги убил. Така историята ни ще стане още по-убедителна — Теодор посочи към мрачните стени на града — Чакай ни. Да не се бавим повече.

Мина покрай Иможен и Симон, които колебливо се изправиха на нозете си. Елеонор го последва и всички продължиха пътя си към моста. Зад тях шумовете от лагера заглъхнаха, въпреки че тя чу един възглас „Deus vult!“. Затвори очи. Ако такава беше Божията воля, тя щеше да премине през това изпитание и отново да види брат си, но засега се взираше в страховитите, високи до небето защитни стени и светлините, които проблясваха от техните парапети. До няколко часа щеше да знае каква е съдбата ѝ. Или щяха да ги приемат, или довечера, а може би утре сутринта, щяха да се освободят от всичките си грижи. Теодор спря и се обърна. Сграбчи я за китката.

— Елеонор — хватката му стана още по-силна, — преди да се впуснем в това изпитание, не забравяй едно: трябва да ми вярваш, защото аз те обичам.

И недочакал отговор, отново тръгна в мрака.

В земята се заби стрела, последва предупредителен вик. Затанцуваха пламъците на запалени факли. Да, така започна всичко, отбелязва Елеонор в хрониката си, когато размишлява за тяхното опасно начинание в Антиохия. Стрелата се заби дълбоко в земята до нозете им, след нея към тях полетя хвърлена отгоре факла, която разпръсна мрака наоколо. Събитията се редяха толкова бързо, че тя дори не смогна да отвърне на Теодор. Остана да размишлява над думите, които току-що ѝ беше казал. А сега той вече шепнешком им нареждаше да спрат. Сложи на земята вързопи си и ужасните отсечени глави в плаща, и двамата със Симон бавно тръгнаха напред. И той и писарят вдигнаха ръце в знак на мир и дрезгаво завикаха нещо на лингва франка. Някакъв глас проряза тишината и Теодор му отговори.

— Deo Gracias — прошепна той и вдигна вързопите си. — Поне ще ни пуснат вътре.

Минаха през мост, направен от лодки, запрепъваха се по влажната му повърхност, приближавайки бавно към главната порта. Чува крясък. Към тях полетя още една факла. Отново се провикна

някакъв глас. Теодор им нареди да спрат. На мъждукащата светлина Елеонор можа да разгледа яките, подсилени порти, железните гвоздеи, проблясващи през стоманената подвижна решетка, спусната пред тях. От дясно и от ляво на портите се издигаха укрепени кули, на бойниците им проблясваха светилници, нощният повей носеше мириса на сгорещено масло от казаните, приготвени зад парапетите. В основата на всяка кула имаше проход, тесен и нисък, с разбити стъпала. Портата вдясно се отвори и те чуха как някой изкрещя някаква заповед.

— Един по един — прошепна Теодор.

Приблжиха се към вратата. Всеки трябваше да подаде товара си, преди да го сграбчат грубо и вмъкнат вътре. Объркана, Елеонор, залиташе в мрака, нечия ръка я подкрепяше. На стената светеше факла и сенките танцуваха, пращеше мангал. Елеонор се заозърта из мрачното помещение с неизмазани стени и мръсен под. Съгледа мургаво, брадато лице, проблесна островръх шлем, белееше тюрбан. Отекна зловец звън на стомана. Нечия ръка погали гърдите ѝ. Някой се засмя грубо, зацъкаха с езици. Преведоха ги в друго помещение. Елеонор се притесняваше за Иможен, която изглеждаше напълно объркана и ужасена. И какво чудно имаше: измъкнаха я без много обяснения от шатрата, последва отворотелната и кръвопролитна среща с Жан и двамата му оръженосци, а сега и това.

Помещението, в което влязоха, беше зле осветено и студено. Войник с шлем от метални халки на главата и с друг дамаски шлем, поставен на масата пред него, с наметнат върху железните доспехи тъмносин плащ, топлеше ръцете си на мангал. В помещението безделничеха неколцина мъже. Някои лежаха, други седяха приклекли и играеха на ашици, разговаряха шепнешком или дремеха. При появата на Теодор и спътниците му те се изправиха. Някой каза нещо шеговито, понесе се смях. Двама от войниците измъкнаха ятаганите си. Онзи, който явно бе главен сред тях, махна към Теодор да се приближи и заговори бързо с него на лингва франка. Теодор отговори. От време на време студените черни очи на военачалника им стрелваха Елеонор, която дочу да споменават името ѝ. Теодор продължаваше да сочи към нея и с едно махване на пръсти определи Иможен и Симон като хора без значение. Разговорът продължаваше. И четиримата бяха начаса претърсени, взеха оръжието

на Теодор, както и отвратителния му вързоп. Когато трите отсечени глави с невиждащи, изцъклени очи и зинали окървавени усти се изтърколиха по пода, началникът на стражите се усмихна. Стана и изрита трите глави към един от войниците, последният ги вдигна и ги сложи в тръстиков кош. Войникът се обърна, приведе се над масата с кръстосани ръце. Загледа внимателно Теодор и разпитът отново продължи. Изведнъж напрежението спадна. Войникът се засмя, мушна Теодор с пръст в гърдите и закима. Дори се обърна и се усмихна на Елеонор, после посочи към срещния ъгъл. Отидоха и седнаха там, опитвайки да се настанят удобно.

— Не говорете нищо — прошепна на латински Теодор. — Освен за това, което се предполага, че сме: бегълци от Божията армия.

— Аз... — Иможен разшири очи, сякаш искаше да говори.

— Имай ми вяра, Иможен — изсъска Елеонор. — В името на Бога, запази спокойствие.

— Познавам го — Теодор се усмихна и махна към войника, който седеше на масата и разговаряше с един от хората си. — Преди няколко години служехме в един и същи отряд. Всъщност — той посочи около себе си, — съм убеден, че всички те ме познават.

Отново заговори на латински.

— Бъдете спокойни, правете каквото ви казвам. Не говорете, освен ако не ви кажа.

Началникът на стражата кресна заповеднически. Един от мъжете излезе и се върна с купа, в която имаше месо и горещ лют сос, както и кана с нещо, което миришеше на пресечено мляко. Поделиха си яденето и едва бяха приключили, когато началникът на стражата се приближи към тях. Щракна с пръсти, подкани ги с жест да се изправят и те го последваха вън от стаята. Слязоха по тясна уличка и се заизкачваха по друга, покрита с калдъръм. Посрещнаха ги непрогледен мрак, изпълнен с прокрадващи се сенки и странни миризми. От двете страни на улицата се издигаха пращните стени на високи постройки. Толкова близо бяха, че можеха да ги докоснат, промъкваха се през тясна пролука между тях. Сред звън на доспехи, началникът на стражата и хората му ги водеха по криволичещ път. Никаква светлинка не проблясваше от вратите или от прозорците, единствената светлина идваше от фенерите на стражите. Цареше мъртвешка тишина, сякаш прекосяваха някакъв град на мъртвите. Улицата се запуска и стана по-

хлъзгава. Препъваха се по разрушени стъпала и през грубите камъни от калдъръма. От двете страни се издигаха сгради с малки прозорци, разположени високо над плесенявали стени, по които сълзяха вонящи води, слузест мъх, мръсотия, лъщящи на светлината на фенерите. Дълбоко в стените имаше малки портички, тъмни проходи, които водеха към мрачни подземия, в които се въдеха всякакви гадини. Извън тези изби се носеше смрадта на гниещ боклук и изпражнения. Вонята на мърша, към която Елеонор беше привикнала в лагера, беше тежка и задушшаваща. След един завой почти ги наблъскаха в някаква постройка, която приличаше на хан или кръчма. Началникът на стражата ги поведе към помещението отзад. Махна с ръка към Теодор, после си тръгна. Вратата не беше заключена. Усещаше се, че отвън има помийна яма. Донесоха им още храна — плодове, сух хляб и престоляла вода. Теодор зашепна на латински и ги предупреди, че ще ги подслушват. По всяка вероятност в стените на помещението имаше пролуки за наблюдение и подслушване. После се зае сам да насочва разговора, говореше високо на лингва франка колко бил доволен, че е в Антиохия и как изгарял от желание да постави меча си в служба на новите си господари. Легнала до Иможен, Елеонор притисна с пръст устните на своята спътница. Зашепна ѝ бързо на ухото, че са решили да избягат от Божията армия. Сега вече били в безопасност и Иможен не трябвало да прави нещо, което да събуди подозрения. Разбира се, Иможен имаше куп въпроси, но Елеонор отказа да отговаря, обърна ѝ гръб и се помъчи да заспи.

На следващата сутрин началникът на стражата се върна. Самият Яги Сиян, управителят на Антиохия, щял да ги приеме. Иможен вече открито негодуваше, но бързо си даде сметка, че ако иска да оцелее, щеше да се наложи да се подчини. Въпреки всичко, мрачните погледи и тихото ѝ мърморене ясно показаха на Елеонор, че е изгубила приятелка. Началникът на стражата им върна и вещите, включително безценното ковчеже на Иможен, и оръжието на Теодор. Турците се държаха по-дружелюбно и от предишната нощ. Бягството на Теодор явно се считаше за бляскава заслуга. Началникът ги поведе по улиците. Наложиха им се да заслонят за кратко очите си. Облаците се бяха разкъсали и слънцето грееше ярко. Очевидно началникът на стражата имаше изрична заповед да покаже на бегълците колко силна е Антиохия. Тесните улици, по които ги водеше, гъмжаха от хора от

всякакви народности, всички заети с делата си. Излязоха на голям площад, претъпкан със сергии под опънати платнища. На сергиите продаваха хляб, ориз, вече сготвено месо и други готови ястия. Имаше още фазани и яребици, както и плодове и зеленчуци, включително и зрели дини. Началникът на стражата купи резени диня и почерпи всеки от тях. Сладкият сок с прекрасен вкус разкваси устата и гърлото на Елеонор. Следваха сергии с коприна, рубини, перли, скъпи платове и огромно разнообразие от подправки. По-навътре в града минаха покрай красиви градинки с поетични имена като „Зелена наслада“ и „Оазисът на изобилието“. Между тях се разполагаха търговските квартали на града там работеха тъкачи, ковачи, златари, грънчари, майстори на съдове, майстори на керемиди, всякакви занаятчии.

Утринният въздух все още беше хладен, но в града вече се надигаха глъчка и врява. Хората изглеждаха сити и доволни. Сърцето на Елеонор се сви. По всичко личеше, че Божията армия не беше променила кой знае колко живота им. Сам началникът на стражата каза същото, докато им сочеше отрупаните със стоки сергии. За да се отрази обсадата на живота на антиохийците, размишляваше Елеонор, всяка от вратите на Антиохия трябваше да бъде обсадена. Влязоха в квартала на богатите, където площадите и улиците бяха покрити с плочи. Сини и златни плочки украсяваха внушителните постройки, които се извисяваха около фонтани, богато украсени басейни и пищни бани. Високо над тях се издигаха минаретата, като зорки стражи над джамиите със сини куполи и сияещи на светлината зидове, изписани с изящни надписи в тюркоазен и тъмносин цвят.

Най-после стигнаха площада, който се простираше пред палата на управителя. Постройките на палата почти се скриваха от пищната зеленина на множество овощни градини. Но тук веселото оживление в града беше помрачено от грозна гледка. По думите на началник-стражата, бяха заловили шпионин и тъкмо изпълняваха присъдата му. Нещастникът, с омотани с въжета ръце и крака, беше влачен по лице напред-назад по калдъръмен площад завързан за опашката на кон. При влаченето камъните бяха раздрали напълно тялото и лицето му. На места кръвта образуваше локви, а на други се съсирваше между камъните. Осъденият приличаше на кървава дрипа, която се търкаляше под копитата на коня. Началникът на стражата изчака, за да подсили впечатлението, създадено от гледката у гостите си, после прекоси

площада и ги преведе през богато украсена врата, чийто порти бяха покрити с фаянсови плочки и излъскан бакър. Стражи — облечени в ярко оцветени, подплатени ризници, обути с меки кожени ботуши, на главите с тюрбани или с островърхи шлемове, плетени от метални халки — пазеха на всеки вход. Имаше и други стражи: облечени в ризници от застъпващи се пластини и мамелюци^[4] с метални нагръдници стояха в нишите, въоръжени със заоблени в горната си част и островърхи в долната щитове и зловещи остри копия.

Тръгнаха по студени, проблясващи в бяло галерии, колони и портици в синьо, жълто, бяло и зелено. Погледите им се плъзгаха по украсата от виещи се зелени растения и изящната калиграфия в охра. Някои от стените бяха украсени с великолепни стенописи, изобразяващи зелени шестоъгълници, или жерави в полет. Слънчевата светлина нахлуваше през прозорци с цветно стъкло и украсени с резба рамки. Фонтани пръскаха струи в басейни, в които плуваха червени ябълки. На места, както по-късно Симон обясни на Елеонор, имаше гравирани надписи, които трябваше да накарат минувача да поразмишлява. Бяха все стихове от този род: „Гробът е врата, през която всеки трябва да мине“ или „Пророкът, благословен да е, е казал: «Побързай с молитвата преди погребението и побързай с разкаянието преди смъртта.»“

Дъхът на Елеонор почти секна от огромната разлика между тази обстановка и мръсния, прогизнал, вонящ лагер на франките. Стаите се отопляваха от тумбести, цилиндрични мангали с горящи въглища, поръсени с ароматни треви, щедро пръскащи омайно ухание на прекрасна градина. Беше изненадана. Старите представи, старите впечатления, мислите и идеите ѝ бяха разрушени. Турците явно не бяха варвари. В много отношения те ѝ напомняха за византийците от Константинопол: културни, изискани и възпитани. Несъмнено всяваха страх и по време на битка бяха свирепи, но такива бяха и Юг, Годфроа и Теодор, размишляваше печално Елеонор. Нямаше съмнение, че тези стаи и зали даваха представа за великолепието, сред които живееха първите хора на Антиохия, и както денят се различава от нощта, така и те се различаваха от мръсните, сковани в студ имения и замъци на франките.

Най-накрая ги поведоха към залите за прием, чиито стени бяха украсени с техника, известна като „хилядолистна“, с чиято помощ в

украсата тайно се вписваха свещени имена на тюркоазни плочки с бордюри от морско синьо. В помещенията за чакане стояха търговци, които носеха кошове със стоки в дар за управителя: кора от мускатово орехче, карамфил, канела и джинджифил. Сладкото ухание от тези скъпи подправки се носеше навсякъде. В друга зала чакаха търговци, които искаха да поднесат тъкани, стъклени изделия, метални съдове и предмети, коприни, брокат, кожа и хермелин. Около различните врати се трупаха купища слуги, вестители, певци и музиканти с цитри.

Яги Сиян раздаваше правосъдие в едно вътрешно помещение. Стените и подът на тази зала бяха с цвета на слонова кост, но я наричаха „Залата на перлите“. Управителят се бе разположил на малък, натъпкан с дреб дюшек и бродиран в синьо и сребърно плат, който покриваше подиума. От двете страни седяха първите му военачалници, до един облечени в отворени тъмни наметала над ослепителнобели роби. Някои от тях носеха тюрбани, на други косите падаха свободно по раменете. Изглеждаха внушителни и страховити с тъмните си, мургави лица, проблясващи очи, с черни, сиви и бели мустаци и бради. Единствено Яги Сиян носеше оръжие: затъкната в пояса кама, чиято ножница беше украсена с изключително фина и сложна бродерия. Из стаята бяха пръснати хората от личната му стража, с тъмночервени тюрбани около посребрени островърхи дамаски шлемове, с проблясващи плетени ризници под сините наметала и с ръце, поставени на дръжките на извадени саби. Поканиха Теодор, Симон и Елеонор да седнат на възглавниците пред подиума. Иможен коленичи зад тях.

Яги Сиян се поизправи на кървавочервените възглавници. Изглеждаше доста странно: имаше голяма, плешива глава, щръкнали уши, бели мустаци и брада, която се спускаше чак до пояса му. Оглеждаше изпитателно Елеонор, изпъкналите му очи чак искряха от любопитство, после се извърна към Теодор и започна да му задава въпроси. От време на време се обръщаше и се усмихваше на Симон. Елеонор се чудеше дали пък писарят не е този, за когото се представя — дали не е турски шпионин, нарочно пратен в Божията армия. Разпитът беше кратък, но изчерпателен, прекъсван на няколко пъти от Яги Сиян, който вдигаше ръка, та глухонемите слуги да могат да напълнят чашите с леденостуден шербет и купите със захаросани бадеми. По-късно Елеонор научи, че щом вече храната е била

поднесена и приета, станало ясно, че нищо не ги застрашава. Теодор ѝ каза и че разпитът протекъл леко, понеже говорел истината, а пък благоразположението на управителя към Симон се обяснявало със заключението на Яги Сиян — че бягството на писаря доказва утежняващото се положение на Божията армия.

Яги гореше от желание да научи какво се обсъжда на висшите съвети в Божията армия. Теодор на драго сърце заизрежда безкраен низ от беди: бягството на граф Бодуен към Едеса, отклоняването тихомълком на немалко кръстоносци към крайбрежието, разделението между водачите, недостига на храна, липсата на добитък, особено на коне и товарни животни, липсата на един общ военачалник, болестта на граф Реймон и невъзможността да се обсадят всички градски врати. Това бяха радостни новини за турците. Яги Сиян и съветниците му кимаха доволно и с разбиране.

Теодор успя да ги убеди и защото говореше разпалено, настояваше, че описва положението каквото е, а не каквото му се искаше да бъде. Пък и казаното от гърка явно съвпаднаше с онова, което Яги Сиян беше научил за Божията армия или поне искаше да вярва, че знае за противника си. Теодор с всички сили се постара да не проявява излишно любопитство. Не се опита да разбере откъде управителят е получил сведенията си за Божията армия. Пък и това не беше толкова трудно за разгадаване. Две от главните антиохийски порти бяха останали извън обсадата, затова съгледвачи можеха да влизат и излизат от тях почти винаги, когато им се приискаше. Впрочем, Теодор беше доверил на Елеонор, че най-голямата опасност се криеше във възможността някои от шпионите в Божията армия да заподозрат нещо нередно около бягството им и да предадат сведения за тях на турците. Но в края на краищата Яги Сиян остана доволен.

— Франките — заяви той — ще претърпят поражение, ще се издавят в море от разруха и ще бъдат изпепелени от огъня на вечната смърт.

Тогава управителят допусна най-страшната си грешка. Повери Теодор и спътниците му на грижите на един арменски благородник на име Фируз, който по време на разпита седеше от дясната му страна: висок, изискан мъж с хлътнали очи, остър нос и пълни, издадени устни. Фируз носеше бял тюрбан и дълъг елек от брокат без ръкави, над кремава роба. Той се изправи в отговор на направения от Яги Сиян

жест и подкани на Теодор и хората му да го последват. Яги Сиян обаче не беше приключил. Той пхна ръка под една от възглавниците и хвърли към Теодор малка кесия със сребро, която наемникът умело улови. Ловкостта му предизвика смях сред останалите. Другите съветници се поклониха към Яги Сиян и станаха, за да стиснат ръката на Теодор, Елеонор и Симон, а Иможен чисто и просто подминаха, без да й обърнат внимание. Затова пък Яги Сиян любезно бе похвалил полугласно красотата на „съпругата“ на Теодор.

Напуснаха палата, все още придружавани от началника на стражата, който се представи като Балдур, капитан на покръстените сарацини. Очевидно отношенията му с Фируз бяха изключително сърдечни. Докато вървяха през града, Фируз обясни, че бил арменец по рождение и началник на гарнизона на двете кули, известни като „Близначките“ в югоизточната част на Антиохия, на склоновете на планината Силпиус. Фируз ги поведе през пазари и тържища, през площади, където учени седяха облежани на мраморни водоеми и разискваха върху философски въпроси. Вървяха по улици и улички, понякога се отдръпваха пред конници в доспехи, на лъснали от пот коне с пяна на уста. Фируз и Балдур явно изгаряха от желание да покажат силата на Антиохия. Поведоха ги към търговските улички, които воняха на кожа и масла, където мъже с жълтеникави лица, облечени в тъмни кожени роби, настойчиво хвалеха стоката си. Пред вратите на бедняшки къщи горяха огньове, парчета овнешки бут се печеха и децата на търговците предлагаха на дървени подноси приготвеното месо, натрупано на купчинки, заедно с ориз и ечемичени питки. Купувачите можеха да си купят яденето и да го изядат, насъбрани около платнени шатри с памучни платнища, за да гледат сенките на кукли, които танцуваха и се перчеха на фона на осветените отвътре платнища.

Най-после стигнаха покрайнините на града и се заизкачваха по планината Силпиус. Тъмнозелени тополи обграждаха пътя им. Елеонор забеляза, че освен Балдур и двамата му оръженосци вече нямаха други военни придружители. „Близначките“ изникнаха право пред тях. Куличките на върховете им се извисяваха над защитната стена, страничната врата беше заключена и залостена, преминаването през нея беше невъзможно. Фируз обясни, че от това нямало кой знае каква полза. Яги Сиян предпочитал да държи Портата на свети Георги

отворена, за да излиза на бой при внезапно нападение, както и за да получава провизии.

Фируз и съпругата му живееха в едната кула. Роднините, слугите и хората от свитата — в другата кула от другата страна на страничната порта. Отвътре кулата приличаше много на онези в Компиеен: груби стени от неизмазан камък, със спираловидно стълбище към по-горните нива. Стаите обаче бяха превъзходни. По измазаните и белосани стени висяха розови стенни килими със сребърни пискюли и великолепни бродирани тъкани, вълнени килимчета бяха пръснати по подовете. Всички прозорци имаха стъкла, а онези от външната страна, които гледаха извън крепостта, бяха покрити с дървени капаци или рогови пластини. От свещите в свещниците и от маслените лампи се лееше светлина, а бакърените мангали пръскаха уханна топлина.

Асмая, жената на Фируз, ги приветства с добре дошли, поднасяйки бокали с медовина. Беше истинска красавица: бял воал плътно обгръщаше деликатното ѝ, изразително лице с бяла кожа, бляскави очи и устни с цвят на розова пъпка. Виждаше се, че Фируз я обожава. Той я покани да се присъедини към гостите на подиума в главната стая. Насядаха на възглавници около ниска масичка. Слуги донесоха подноси с пити, плодове, сухо месо и превъзходни вина. Фируз, който не беше мюсюлманин, с открита радост посрещаше гостите си. Балдур беше по-въздържан и предпазлив. Теодор се държеше като човек, отхвърлил голям товар, доволен от срещата си с Яги Сиян. Симон и Иможен седяха мълчаливи. Иможен нито за миг не изпускаше от ръцете си безценното ковчеже. Все още изглеждаше враждебна и раздразнителна. Елеонор се чувстваше изтощена и мръсна след задържането им предишната нощ. Умираще за сън, но полагаше усилия да остане будна.

Под въздействието на виното, Фируз обясни на Теодор, че гъркът трябвало да се присъедини към охраната на „Близначките“ и да му обяснява какви обсадни съоръжения може да използват франките срещу Антиохия. Очевидно мястото, където живееха щеше да бъде и техен затвор. С извинителен тон Фируз им обясни, че засега, под заплахата от смъртно наказание, гостите му не могат да се отдалечат от „Близначките“, за да посещават пазарите или тържищата, както и да се доближават до някоя от главните градски порти. Докато си похапваше от подноса с агнешко с подправки и зеленчуци, Теодор кимаше

разбиращо и разговорът продължаваше. Вниманието на уморената Елеонор се отклони. Отначало реши, че ѝ се привижда от изтощение, после обаче се увери, че Асмая и Балдур се споглеждат с нежност. Тя приведе глава и изрече наум вечерните си молитви, помоли да ѝ се простят греховете и разпилените ѝ мисли. Гощавката продължаваше и тя улови още подобни погледи между двамата. Попрекалил с виното, Фируз не забелязваше нищо. Елеонор започна да се убеждава, че съпругата на Фируз е силно увлечена по красивия военачалник на покръстените сарацини.

Яденето приключи. Фируз и Балдур имаха да обсъждат свои дела. Теодор, Елеонор и останалите бяха заведени на най-високия кат в кулата. Стълбата отвън излизаше през тясна врата към бойната площадка, оградена с парапети. Самата стая беше удобна, с гвоздеи по стените за дрехите, и ракли и сандъци за останалите вещи. Слугите пъргаво се разшетаха и скоро на пода се появиха четири сламеника. По стените бяха провесени бродирани тъкани, а за да ги защитят от студа, имаше и килими, капаци на прозорците и мангали. Донесоха и дървена стойка с купа и кана с вода, за да се измият. Теодор, поставил пръст на устните си, за да им покаже, че трябва да запазят тишина, изказа на висок глас задоволството си от удобната стая и допълни, че на върха на кулата ще са в най-голяма безопасност.

— И най-лесно ще ни държат под око! — прошепна Елеонор.

Щом наизвадиха вещите си и се настаниха, слязоха в приземния етаж на другата кула, за да се измият и преоблекат. След това се събраха в стаята си. Теодор внимателно беше огледал навсякъде и не беше открил в стените пролуки за наблюдение или подслушване. Вратата беше от дебел, здрав дъб. Бяха на сигурно място. Първо трябваше да изслушат просъсканите с омраза слова на Иможен, израз на гнева ѝ, че е била отведена от лагера и на желанието ѝ да се върне обратно. Теодор я успокои, като повтори казаното от Яги Сиян, но ѝ припомни и каква късметлийка се е оказала. Ако Божията армия превземеше Антиохия, тя щеше да е в безопасност. Ако Божията армия се оттеглеше, те с лекота можеха да се измъкнат от града по време на празненствата, които щяха да последват оттеглянето на кръстоносците. Пък и ако бяха останали в лагера, може би щяха да изнемогват от глад, да умрат при сражение или дори да бъдат изложени на опасността да бъдат изгонени от лагера. Иможен изглеждаше удовлетворена от

обясненията. Теодор настоятелно се обърна към всички с предупреждение да не разпитват. Задачата им беше не да търсят шпионите, а да намерят начин Божията армия да влезе в Антиохия. Елеонор спомена забелязаната от нея размяна на погледи между Балдур и Асмая. Теодор прехапа ъгълчето на устните си, присви очи и ѝ каза да продължи да ги наблюдава. Оставаше им само — така ги посъветва той — да чакат и да си отварят очите.

И така, в мразовития януари на лето Господне 1098, те заживяха в кулите, наречени „Близначките“, в Антиохия. Теодор се присъедини към гарнизона и доказа дарбата си на съветник, като впечатли всички с познанията си. Елеонор и Иможен помагаха при домакинските задачи. Теодор помоли Симон да обучи него и „съпругата му“ в канцеларските си умения, като заяви, че искал да обогати познанията си. В много отношения животът им беше по-спокоен в сравнение с ужасите на лагера пред Антиохия. Бяха откъснати от събитията, свързани с обсадата, но благодарение на Фируз научаваха какво се разиграва пред защитните стени. Положението в Божията армия все повече се влошаваше. Дъждът се леел непрекъснато през платницата на шатрите, доспехите се покрили с ръжда, тетивите на лъковете омекнали. Земята под нозете на кръстоносците се превърнала в кално езеро, калта се просмуквала през рогозките и завивките, на които кръстоносците спели. Сякаш самата природа беше срещу франките. Една нощ земята се разлюля в смразяващ сърцето спазъм. Шатрите се разлюлели. Онези, които изтичали навън, залитали и изпадали на земята. В земята се появиха пукнатини и процепи. Докато франките се събираха, за да видят станалото, нови страхотии ги накараха да изтръпнат от ужас. В северната част на небето, сред звездите, се появиха огнени пламъци с огнен блясък, които обсипаха небето, а цветът им се промени в кървавочервен. Светлината се издигна, започна да се движи спираловидно, после се запуска, като осветяваше така силно небето, че франките можеха да видят калта под нозете си и бледите лица на спътниците си. Нощта се превърна в ден. Зората изгря, още преди да пропеят петлите. Не беше ли това знак? Воините от Божията армия си задавали този въпрос, който си задаваха и хората в Антиохия. В „Близначките“ пристигаха още новини. Адемар заявил, че Бог се гневял на франките, затова армията трябвало да се пречисти. Всички жени били изведени насила от лагера към пристанището

„Свети Симон“. После бил нареден тридневен пост и молитви. Грешниците били сурово наказани. Двама прелюбодейци, хванати в мига на прегрешението, били съблечени голи и разкарвани из лагера, за да бъдат бити и унижавани. Теодор разказа това, докато всички седяха край масата на домакините. Елеонор забеляза лека руменина по лицето на Асмая. Теодор ловко промени посоката на разговора и похвали Фируз и Асмая за храната, като припомни глада, който вилнееше сред франките. Търговците плащаха по осем златни монети — сто и двацет сребърни динара — за товар провизии.

— Мнозина измират — заяви той, — а още повече бягат. Едни от главните дезертъори бяха Гийом Дърводелеца и Пиер Отшелника. И на двамата им дошло до гуша от лишения и те решили да се измъкнат под прикритието на нощта. Боемунд чул за бягството им и изпратил по петите им Танкред, за да ги върне обратно. След още една нощ Гийом Дърводелеца лежал овързан „като същински дявол“ в шатрата на Боемунд. На следващия ден норманският херцог му дал урок пред всички, нарекъл го предател, срам и позор за собствените си хора и напомнял други подобни предателства от времената, когато били в Иберия. Гийом поне имал достатъчно разум да не възразява. Други рицари се застъпили за него и най-накрая Боемунд се съгласил да не го наказва, стига тържествено да положи клетва да остане. Гийом така и направил, но няколко нощи по-късно отново избягал, този път завинаги. Новините за подобни предателства предизвикваха радост сред жителите на Антиохия, особено когато чуха, че Татикий — представителят на императора, решил да замине, за да докладва на господаря си за случващото се. Татикий положил тържествена клетва пред Боемунд, че всички замъци и градове, превзети по пътя им, ще бъдат негови и оставил шатрата и вещите си като залог, че ще се върне. Така и не го направил. Когато Теодор чу новината, само поклати глава.

— Клетвопрестъпник си беше — прошепна той, — клетвопрестъпник си и остана.

В края на януари, Фируз събра домашните си и своите гости. Тази вечер щели да отпразнуват, заяви им той, чудесните новини, които пристигнали: Ридуан, емирът^[5] на Алепо, тръгнал към Антиохия с дванайсет хиляди мъже, за да сложи край на обсадата. Новината се разпространи като огън сред жителите на града, които възликуваха. Затанцуваха по улиците, а в палата вдигнаха празненство.

— Ще ги разбием! — заяви Фируз. — Ще разбием неверниците. Ридуан ще ги притисне към стените на Антиохия, а ние ще ги чакаме там.

Теодор се опита да запази самообладание. Иможен се принуди да излезе от стаята, като заяви, че ѝ е прилошало. Изглежда на Божията армия ѝ беше съдено да претърпи поражение. По-късно същата вечер, се събраха в стаята си. Теодор не успя да ги успокои.

— Нищо не можем да сторим — прошепна той дрезгаво. — Можем само да се молим.

Чакаха. Дните отминаваха. Най-послед дойдоха новини. Случило се чудо! Очевидно Божията армия решила да се изправи срещу врага в открито сражение. Поставили лагера под командването на Адемар и граф Реймон, а Боемунд се отправил с хиляда конника да посрещне дванайсет хилядната армия. Заел позиции близо до Железния мост. Боемунд разположил хората си на земя дълга около миля между голямото езеро и блатото, които щели да го защитават от страни. После разделил хората си на шест части и зачакал появата на Ридуан. Скоро и той се появил, тъкмо преди изгрев. Съгледвачите се втурнали в лагера на франките и разказаха с крясъци, че конницата на врага едва не ги изпотъпкала. Разгневен, Боемунд се развилнял, ритал заспалите мъже, хокал ги бързо да си обличат доспехите и да оседляят конете си. Наредил на конниците си да излязат, пет части се движели редом, а шестата останала като резерва.

Армията на Ридуан се появила, хиляди бойци, разделени на две части. Турците очаквали нападението на франките, но те не нападали, затова не им останал друг избор, освен да продължат към тях в тръс. Денят бил мрачен, така разбра и записа по-късно и самата Елеонор в своята хроника, а сражението се случило на голо поле — отчаяна битка на живот и смърт. Стрелите на турците свистели из въздуха, но бойният строй на франките не помръдвал. С празни седла, конете се вдигали на задни крака, хвърляли се напред и се плашели. Франките само пеели, стих след стих от един и същи псалм, очаквайки вражеските отряди да връхлетят отгоре им. Най-послед турците се хвърлили в нападение, франките сторили същото. Дългите копия били насочени напред, щитовете били вдигнати, а конете — пришпорени. Врязали се в турците, като накарали първия ред да се свие и навлезе във втория, което предизвикало крайно объркване. Тогава Боемунд

включил и шестия си отряд, който заобиколил бойното поле и се вклинил отдясно във вражеския боен строй. Бързите коне на турците не им били от голяма полза. Боемунд се движел напред като жътвар сред житно поле, първо с копие, а после и с меч, рицарите му го следвали. Тъмночервените им знамена се веели на вятъра. Франките неуморно нападали. Мечовете им били като мълнии, разкъсвали вражеския строй както нож реже платно. Сеели смърт наляво и надясно. Турците се огънали и побегнали. Франките се втурнали след тях. Объркването сред бойците на Ридуан се разпространило като вълни по водата. Накрая Ридуан от Алепо и главният му военачалник избягали, оставили бойното поле на Боемунд и неговите рицари, които нахлули в лагера на враговете си и го завладели. Тогава се развяло черното знаме на беззаконието. Не взели никакви пленници. Съсекли всички до крак. След ден Боемунд накарал да издигнат колове покрай защитния ров на Антиохия. На всеки от тях сложил по една глава, така че защитниците на града да могат да гледат хилядите колове с набучените на тях ужасяващи трофеи.

Новините за победата на Боемунд предизвика повсеместно униение сред жителите на Антиохия и изуми Яги Сиян и съветниците му. Въпреки всичко, те продължаваха да хранят надежда, че гладът и чумата ще опустошат армията на кръстоносците. Докладите, които идваха в града, бяха все по-мрачни. Франките ровели из земята за корени и дъвчели кожа, за да залъжат глада си. Тъпчели се с жилавото месо на умрелите камили, ловели плъхове и мишки. Някои станали човекоядци и събирали трупите на мъртвите турци, одирали ги и ги печали на шиш, варели парчета месо от тях в грамадните си казани. Новината за отвратителното угощение обиколила лагера и хората се насъбрали да гледат. Опиталите веднъж човешко месо, започнали да търсят още из мюсюлманските гробове извън градските стени.

Теодор довери на Елеонор, че Божията армия вече се била стопила до трийсет хиляди, но все още се надявали на победа, особено защото била пристигнала помощ.

Кораби от Англия и Ено влезли в пристанището „Свети Симон“, с тях пристигнали строители и дървени трупи, за да се изградят обсадни машини. Яги Сиян чу новините и изпрати свирепи наказателни отряди, които били отблъснати. Франките решили, да поставят всички врати на града под обсада. Завладели изоставена

джамия близо до Портата на моста, отблъснали нападателите, изкопали двоен ров, издигнали стена от варовик и кула, която нарекли La Mahometie^[6]. Предстоеше и по-лошо. Танкред се разположи по хълмовете близо до Портата на свети Георги, нападаше кервани и товари с провизии, заграбваше конете и провизиите, после се премести и укрепил в изоставен манастир наблизо.

Март изтече и започна април, Антиохия разбра, че франките са все така изпълнени с решимост да завладеят града. Вече всяка от портите беше под обсада и въпреки изпращаните навън отряди и нападенията, Божията армия се държеше твърдо. В Антиохия започнаха да се ширят страх и несигурност. Пазарите и тържищата вече не бяха пълни. Градът беше многолюден и когато франките затегнаха хватката си, започна да се чувства недостиг на храна. Вече не канеха Елеонор и останалите на тържества и угощения. Храната се намираще все по-трудно. Стоките поскъпваха. Обсадата започна да се чувства остро. Яги Сиян реши да всее ужас в противниците си. Нареди да изведат пленниците горе на защитните стени. Поискаха от един пленен при нападение рицар на име Рейнолд да се отрече от вярата си. Рицарят отказа и го убиха незабавно горе на парапетите. Трупата му хвърлиха в градския ров. Изведоха и още пленници, които също се опитаха да принудят да си сменят вярата и те отказаха. Яги Сиян нареди да съберат клони. Вързаха пленниците — мъже и жени — на кладата и я запалиха. Письците на горящите пленници се чуваха из целия франкски лагер, но тази варварщина само настърви още повече франките да се борят за победа.

Вътре в Антиохия Теодор продължаваше да се преструва. Елеонор стигна до заключението, че той трябва да има някаква връзка с Боемунд, понеже някои от Бедните братя от Храма вече се мяркаха по скалистите проломи и край акведуктите под „Близначките“. Теодор усърдно описваше на Фируз балистите, катапултите и защитните брони на оръдията, които франките бяха докарали със себе си. На Елеонор ѝ се струваше, че живее в сън. Беше заключена в кулата, държеше се така, сякаш това бе истинският ѝ живот, а на хвърлей от нея обичният ѝ брат Юг, Годфроа и останалите се готвеха да разрушат света, в който тя беше намерила подслон.

Нямаше съмнение, че животът в „Близначките“ вече течеше другояче. Обсадата на Портата на моста и Портата на свети Георги,

както и присъствието на франките по хълмовете на планината Силпиус оказаха своето въздействие. Пазарите вече пустееха, тържищата бяха празни. Продавачите стояха зад празни тезгяси, гладът се ширеше из града. Въздействието на оскъдицата се задълбочи. Арменците бяха неспокойни. Дори Фируз започна да се оплаква от жестокото управление на Яги Сиян. Говореше, че управителят на града може поне да обмисли условия за предаване на града на Божията армия. Вечно нащрек, съобразителният Теодор забеляза настроението му и започна да търси своята възможност. Предостави му я Асмая.

Елеонор беше предложила да се грижи за прането. Дрехите за пране се трупаха в грамадни корита, наkisваха се, изстискваха се и после ги отнасяха в близката маслинова горичка, където ги простираха през деня. Една майска сутрин Елеонор, решила да се възползва от все по-жаркото слънце, простираше някакви дрехи, когато пред погледа ѝ се мерна някакво пъстро петно. Остави кошовете и запристъпва безшумно, както някога, когато с Юг играеха в горите до имението на родителите си в Компиен. Денят беше прекрасен, в тревата свиреха щурци, в клоните над нея пееха птици. Утринният вятър носеше уханието на иглика. В другата част на горичката тя видя Асмая и Балдур. Любовниците страстно се прегръщаха и целуваха, дали воля на страстта си. Елеонор се почувства виновна, задето остана на мястото си и продължи да гледа, докато Балдур не поведе Асмая навътре сред дърветата. Видя как легнаха на тревата. Не чуваше нищо от шумовете около нея. Отново се мерна късче дреха и после изчезна. Почувства се виновна, объркана от видяното, но накрая реши да сподели с Теодор. По време на престоя им в кулата той се беше държал на разстояние, като разсеян съпруг, избягваше всякакви прояви на близост. Сега обаче взе ръцете ѝ в своите и нежно целуна пръстите ѝ.

— Елеонор, всичко сторено от теб тук — прошепна той — беше част от играта, същото важи и за мен. Съжалявам за Асмая, Фируз и Балдур, но изпитвам мъка и за своите другари, които изнемогват в лагера извън града. Ще трябва да използвам наученото от теб.

В следващите няколко дни Теодор умело изплете мрежата на изкусната интрига. Фируз научи за предателството на съпругата си, после се увери и лично в изневярата ѝ. Нямаше размяна на гневни думи или кавги пред хората. Извикаха Балдур и му наредиха да напусне кулата. А Асмая просто изчезна. Фируз каза на Теодор, че е

върнал съпругата си обратно при родителите ѝ. Теодор, който играеше ролята на отзивчив слушател, успокояваше новия си приятел. Фируз се оплака пред Яги Сиян от прелюбодееца Балдур, но управителят на Антиохия имаше по-важни въпроси за решаване и остави молбата му без последствия. Фируз се върна в „Близначките“ дълбоко огорчен, решен да удави мъката си във вино. Теодор, също като змията от райската градина, неусетно успя да проникне до сърцето на мъжа. Фируз слушаше. Теодор изтъкна, че всички порти на Антиохия са обсадени, градът е затворен отвсякъде и накрая ще падне. Показа му път, по който Фируз можеше да намери справедливост и да си отмъсти не само на защитавания от Яги Сиян Балдур, но и на самия управител на Антиохия.

След седмица мрежата беше изплетена и Фируз падна в нея. Влезе в тайна договорка с Теодор и тържествено му обеща в определен ден и час да предаде „Близначките“ на Боемунд и Божията армия. Капанът щракна. Фируз не можеше да гъкне. Ако решише да разкрие заговора на Яги Сиян, и двамата с Теодор щяха да бъдат обезглавени като предатели. Беше само въпрос на време. Налагаше се да изчакат единствено да се появи истинска възможност.

[1] Св. Венанций Фортунат (530–600/609) — поет и химнописец, епископ на католическата църква. — Бел.прев. ↑

[2] Днешните Тороски планини в южна Турция. — Бел.прев. ↑

[3] *Mal regard* (фр.) — лош, зъл поглед. — Бел.прев. ↑

[4] Мамелюците са били воители и роби, приели исляма, които са служели в личната стража на мюсюлманските халифи от IX век до XVI век. Били са от тюркски или кавказки произход. С времето се превърнали в могъща военна каста, в чиито ръце е била съсредоточена огромна държавна и военна власт. — Бел.прев. ↑

[5] Титла на владетеля в някои мюсюлмански страни от Близкия изток и Африка. До възникването на исляма емири били пълководците, а след това мюсюлманските владетели, осъществяващи държавната и духовна власт. — Бел.прев. ↑

[6] Така са наричани джамиите през Средновековието (от *Maḥomet*, Мохамед); според източниците кръстоносците наричат кулата така, защото са я издигнали на мястото на или близо до някакво мюсюлманско свещено място. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ СЕДМА

АНТИОХИЯ: ПРАЗНИКЪТ НА СВЕТИ ЛАВРЕНТИЙ, 10 АВГУСТ 1098

Quo vulneratus insuper, micorne diro lanceae.
Където бил ранен от удар с островърхо
копие.

св. Венанций
Фортунат, „Химн в чест на
Кръста“

Лятото отиваше към края си. В града имаше вода в изобилие, но пазарите все така пустееха. Фируз, обзет от горчивина, беше станал по-нетърпелив и от Теодор в желанието си Божията армия да се намеси. Положението вътре в Антиохия и пред вратите ѝ се влошаваше. Армията изравяше трупове, за да се изхранва и из лагера вилнееше канибализъм, докато в Антиохия цените на храната се повишиха дотолкова, че мнозина от жителите ѝ излизаха на улицата, за да просят храна. Около Портата на моста и Портата на свети Георги ставаха жестоки стълкновения, защото Яги Сиян правеше отчаяни опити да разруши изградените укрепления и издигнатите редути, но франките продължаваха да увеличават обсадния натиск. Понякога до жителите на Антиохия достигаха новини. Карбука, атабегът^[1], на Багдадския халиф и емир на Мосул, се приближавал с голяма бързина към града, начело на многочислена армия, решен да смаже франките. Тези новини окуражиха Антиохия. Боемунд и другите водачи засилиха още повече обсадния натиск. Фируз отново настоя пред Яги Сиян за справедливост, но Яги Сиян отказа да предприеме каквото и да било, понеже имаха нужда от Балдур за отбраната на Портата на моста.

Към края на май и обсаждащите, и обсадените отчаяно търсеха начини да разгромят противника си. Антиохийски търговци създадоха

у Божията армия невярното впечатление, че градът е склонен да се предаде. Пратеници на франките тръгнаха към Портата на моста, предвождани от френския конетабъл Валон. Те бяха обкръжени и избити, а отсечените им глави бяха изстреляни с катапулти обратно във франкския лагер. Кървавата разправа с пратениците засили още повече натиска на обсадата. Притеснен, че Яги Сиян може да разкрие заговора, Теодор реши, че Фируз е готов. На един от празниците, посветени на Пресветата Дева, в последния ден на май, в 1098 година от рождението на Спасителя, двамата с Фируз тръгнаха по защитната стена на „Близначките“. Теодор изстреля в обгръщащия ги мрак прикачено на стрела съобщение. В отговор присветна три пъти фенер — знак, че съобщението е прието и разбрано. Жребият беше хвърлен. „Близначките“ трябваше да бъдат предадени в нощта на втори юни.

Часовете до предаването на „Близначките“ бяха напрегнати и тревожни. Градът се готвеше за нови нападения, засилваше се недостигът на храна. Дойдоха новини, че Карбука, начело на десетки и десетки хиляди воители, бил на един ден път от Антиохия. Божията армия щеше да падне в клопка пред стените на Антиохия и да бъде напълно разгромена. Не можеха да си позволят да губят нито миг. Часовете минаваха. Рано сутринта на втори юни, по време на третата стража, Теодор събуди Елеонор. Беше наредил на Симон да пази Иможен, а те двамата с Елеонор последваха Фируз до отбранителната площадка на главната кула. Арменецът не продумваше и дума, решен да изпълни замисъла си докрай. Теодор съзнаваше, че Фируз вече е затворил една врата в живота си и е готов да отвори друга.

На Елеонор ѝ се струваше, че се движи като в сън. Откъм мрака под краката им не се дочуваха никакви звуци, само лек ветрец охлаждаше запотените им лица. Тя стоеше на най-горната площадка, напълно скрита в мрака на ходника. През това време Фируз и Теодор си приказваха със стражите, които топлеха ръцете си на мангал. Внезапно се чу свистене на стомана и прищракване на арбалет, последвани от предсмъртните стенания и вопли на стражите. Извикаха я и тя забърза по посока на гласа. Трупове бяха пръснати по бойната площадка. По улите се стичаха струйки кръв. Теодор се беше надвесил на стената, между бойниците откъдето спускаше насмолено въже. Фируз прикрепяше другия му край към една кука в стената. Елеонор притича, впери поглед надолу и съгледа мъждукащата

светлина на фенер. Усилващият се вятър донесе звън на доспехи. В подножието на стената се събираха мъже — отчаяни, гладни и настървени да проливат кръв. Теодор въздъхна шумно, когато издърпа обратно въжето. На другия му край беше привързана стълба от волска кожа. Фируз я прикрепил здраво към парапета. Сякаш вечност измина, докато Елеонор и Теодор чакаха, скрити в сенките. От тъмнината под тях тя долови сподавено дишане и стенания. Изведнъж се показа Юг и пристъпи по бойната площадка, следваше го Годфроа. Теодор подсвири и двамата тръгнаха към тях. На оскъдната светлина и Юг, и Годфроа изглеждаха като безплътни, посивели призраци, с лица, почти напълно скрити под плътно прилепналите качулки на плетените ризници и шлемовете с широки предпазители за носа. Юг прегърна Елеонор, лъхна я мирис на кожа, пропита с пот. Той я помилва нежно по главата, прошепна няколко думи и изчезна навътре в кулата. Годфроа я целуна по устните, смигна ѝ и последва Юг. Теодор забърза след тях. През парапетите се прехвърляха нови и нови кръстоносци. Не след дълго и на отсрещната кула вече можеха да се различат постоянно изникващи сенки, които тръгваха по бойната площадка. Чу се тих звън на стомана, някакви силуети се свлякоха. Елеонор дочу вик.

— Стълбата! — извика Фируз. — Скъса се.

Притеснен, пусна отново въжето, издърпа нова стълба и я закачи здраво. Елеонор продължаваше да стои в мрака, както ѝ беше наредил Теодор. Все нови и нови рицари се изкачваха и тръгваха напред с очи, пълни с гняв и страх. Бяха изпълнени с желание за битка, разкъсвани от ужас и от желание да си отмъстят на врага. С извадени мечове те бързаха надолу по стъпалата на кулата. Фируз тръгна след тях. Звън и дрънчене долитаха отдолу. Рицарите се опитваха да разбият страничните врати. По протежение на стената започнаха да проблясват светлини. Ударите по стоманата отекваха като камбана за тревога към съседните кули. Накрая някакъв силен трясък я накара да забърза надолу по стъпалата. Около нея пробягваха сенки. Тясното, криволичещо стълбище вонеше на пот, кожа, коне, носеше се и смрадта от лагера. На прага на кулата сред локва кръв лежеше мъртвец. Дворът, на който се излизаше от стълбището в кулата, беше пълен с въоръжени мъже. Страничните врати бяха разбити. Исполин на черен боен кон нахлу в двора сред оглушителен тропот на копита. Кървавочервеното знаме, което носеше, се развя сред виковете и

възторжени възгласи. Беше дошъл Боемунд, вдигнал с една ръка знамето, а с другата — меч си. С гръмовен глас, раздрал тишината, той обяви, че смъртта е влязла в Антиохия.

— Deus vult! Deus vult! — подхванаха наоколо вика. — Антиохия падна!

Започна свирепо клане. Божията армия завзе и други порти, а сетне връхлетя като придошла река из улиците и площадите. Турците — мъже, жени и деца — побегнали навън в нощта, бяха съсичани, докато накрая настланите с камък улици се превърнаха в кървав килим. Неописуеми писъци и смразяващи сърцето викове се носеха в нощта, надвиваха трясъка на битката и глухите удари на секирите, забиващи се в дърво. Портата на моста беше превзета и отворена. Реймон дьо Тулуз и неговите провансалци се втурнаха във вътрешността на града като глутница кръвожадни вълци, пръснаха се из уличките. Навън армията беше изнемогвала на вятър, дъжд и непоносим пек. Бяха се хранили с листа и корени, бяха пили вода, толкова кална, че им засядаше на гърлото. Сега, в този даден им от Бога ден — Денят на гнева, Денят на отмъщението — те бяха постигнали целта си. Кръвта щеше да очисти и измие страданията, през които бяха преминали. Антиохия трябваше да бъде наказана с меч.

Франките нахлуха в джамиите, настървени да открият следи от какви ли не светотатства, но не откриха друго освен покой, тишина, сладко ухание на свещи и първите лъчи на зората, които проникваха през украсените с резбовани плетеници прозорци от цветно стъкло. Красотата на тези молитвени места беше дивашки унищожена. Никаква милост не беше проявена към имамите и духовниците, които набожно коленичеха с лице към Мека. Мюсюлманските духовници посрещнаха смъртта достойно. Молитвените килимчета, на които коленичеха, прогизнаха от кръв. Франките се развилняха из палатите, за да търсят злато, сребро и скъпоценни камъни. Завличаха стенни украси, килими, завивки, тъкани, блуждаеха, излезли обратно на улиците, натоварени със заграбените ценности. Разбиваха скринове, ракли и сандъци. Нахвърляха се върху жените от харемите — красиви арменки и черкезки — изнасилваха ги жестоко на скъпите възглавници и прекрасните бродирани дивани. Светлолики гърци пееха молитви, кръстеха се и вдигаха високо разпятieto с надежда за милост от ръката

на тези убийци, които помитаха Антиохия и чиито мечове отнемаха живот с един замах, както вятърът гаси свещта с един порив.

Залавяха и изтезаваха турците. Разпаряха стомасите им, изсипваха вътрешностите им, за да ги горят или развеждат като псета, докато не рухнеха мъртви на земята. Гарнизонът се оттегли на сигурно място в крепостта, където развяха своите зелени и бели знамена в очакване на помощ. Боемунд незабавно нападна крепостта, която сега се командваше от синовете на Яги Сиян, докато стрела не го улучи в крака и не го накара да се оттегли. Самият Яги Сиян се уплаши и побягна. Пиян, обзет от ужас, той не можеше да се задържи на коня и накрая хората от личната му стража, които искаха да се измъкнат час по-скоро, го изоставиха на земята. Намери го някакъв арменски касапин, който му отсече главата, взе я заедно с доспехите и бронята и ги занесе на Боемунд, за да получи награда.

Елеонор научи по-късно за всички тези събития, които се бяха разиграли, докато тя се криеше в „Близначките“, изморена и изтощена до смърт. Теодор дойде, за да ѝ донесе храна. Върнаха се и Юг и Годфроа, но Елеонор лежеше неподвижно на възглавниците с празен поглед. Призна тихо на Теодор, че мечтае да се прибере у дома. Той го отдаде на напрежението, което беше преживяла преди падането на града. Останала сама, Елеонор се отдръпна още по-навътре в мрака на кулата. Отвън кръвопролитията постепенно затихваха. На четвърти юни, Теодор я събуди и задъхано обясни, че турски ездачи и съгледвачи са се появили в подножието на планината на север от Антиохия. Онези, които все още се отбраняваха в крепостта, бяха издигнали черен боен флаг и заплашваха да слязат в града.

— Трябва да дойдеш — настоя Теодор. Накара Елеонор да се облече бързо, събра малкото ѝ вещи, и я изблъска през вратата, а после и надолу по стъпалата, вън от кулата. Докато бързаха по прашните пътеки, той я предупреди какво да очаква. Влязоха в прокълнатия град. Улиците все още бяха пълни с трупове. Белите стени на къщите и останалите сгради бяха станали пурпурни от кръв. Воня на разложение се носеше навсякъде, отравяше въздуха и разбъркваше стомасите. Адемар дьо Льо Пюи правеше всичко по силите си, за да събере труповете от площадите и пазарите. Буйно горяха огромни погребални клади, лютивите черни пламъци се издигаха нагоре и ближеха като зли езици светлото синьо небе. Плячкосването отново набираше сила.

Божията армия се оказа затворена в Антиохия. Храната продължаваше да не достига. Боемунд и останалите водачи яздеха из улиците с развети знамена. Пред тях бързаха вестители, свикваха мъжете отново под бойните знамена. Елеонор имаше чувството, че прекосява адската пустош. Горяха клади. Навсякъде се виеше черен пушек. Единствено ръката на Теодор, обвила раменете ѝ, я защитаваше от безкрайната безнадеждност, която заплашваше да я погълне. Черна като катран нощ заплашваше да удави душата ѝ. Една мисъл се въртеше натрапчиво в главата ѝ: Фируз! Не знаеше какво се е случило с него. Действително, неговата лична мъка беше причинила тези събития. Асмая го беше предала, а като разплата за изневярата ѝ той беше предал Антиохия. Но ако не беше го сторил, какво щеше да се случи с Юг, Годфроа и останалите? Дали този живот, питаше се тя, не беше предателски отворена врата, която води към друга? Свещениците проповядваха за ада. Елеонор изпитваше усещането, че вече е погребана. Щеше ли да има спасение, или тя и всички други — арменци, гърци и турци — вече бяха преживели Страшния съд и сега изкупваха греховете си с вечно наказание? Елеонор, настанена в спалнята на някакъв турски търговец, бълнуваше тихо, повтаряйки преследващите я размисли. Собственикът на къщата беше мъртъв или избягал. Повиканият знахар я накара насила да изпие някаква горчива напитка и тя заспа, цялата плувнала в пот.

През следващите няколко дни Елеонор ту пропадеше в съня, ту отново изплуваше от него, но започна да предусеща бурята, която заплашваше да се стовари върху Божията армия. Карбука беше пристигнал с армията си, която наброяваше най-малко седемдесет хиляди души, готови да се нахвърлят срещу франките, чиято численост беше трийсет хиляди — изгладнели бойци, на които все така не достигаха доспехи и коне и все така нямаше какво да ядат и да пият. Градът отново беше обсаден. Разгоря се кърваво и жестоко сражение. Кулата „Mahomerie“, държана от Робер Фландърски, беше обсадена. Турците донесоха катапулти и балисти, за да сеят смърт сред франките. Робер Фландърски опожари кулата и се оттегли през Портата на моста. Междувременно в града турците, които се отбраняваха във вътрешната крепост, преминаха в настъпление, хвърляха се в свирепи нападения. Боемунд организира отбраната по хребета на хълма срещу крепостта. Въпреки непрестанния дъжд върху

Божията армия се сипеше порой от копия, стрели и камъни. Битките продължаваха от зори до здрач, така че онези, които имаха хляб, нямаха време да го изядат, а онези, които имаха вода, нямаха време да я изпият. Не липсваха нито смелост, нито рицарски подвизи. Робер дьо Барневил заедно с петнайсет рицари, нападнал турски отряд конници, но беше обкръжен от много повече. Опитал се да се измъкне и да потърси защитата на града, но го пронизала стрела. Конят му също бил улучен. Пронизали го с копие в главата, която по-късно отсекли и набучили на пика, за да дразнят онези, които наблюдавали през бойниците на защитната стена.

Боемунд се утвърди като водач. Той съсредоточи силите си върху крепостта. Там постоянно се вееше кървавочервеното му знаме. Макар и с ранен и превързан крак, той отблъскваше турците. Опожари околните къщи, а пламъците от тях бяха подхванати от вятъра и опустошиха града, но изкараха наяве и франкските дезертъори, които Боемунд и неговите военачалници начаса подкараха в бой с врага. Вътре в Антиохия Адемар упорито изпълняваше зловещата си задача — да очисти улиците и да изгори труповете. Отново отвориха църквите и ги осветиха. Възстановиха старият патриарх, който дотогава се бе укривал. Божията армия все още се надяваше на помощ от император Алексий, но надеждата им беше жестоко попарена. Потоците от дезертъори се умножили. Дори Етиен дьо Блоа, че и други от предводителите се присъединиха към напусналите армията на кръстоносците, които се спускали надолу по стените на Антиохия, измъквали се от турските съгледвачи и се стопявали в неизвестното. Събития от този род наливаха още вода в мелницата на врага и разказите за тези бягства се ширеха все повече, стигнали до пристанището „Свети Симон“ и пропъдили моряците. Турците нападнали пристанището и опожарили всичко, което останало след нападението. Онези, които не смогнали да го напуснат, били изклани. Алексий на свой ред се беше отдръпнал, решил, че Божията армия отвсякъде е обкръжена в Антиохия и ще бъде изтребена до крак. Самите франки вече бяха на същото мнение. По-далечните укрепления бяха опожарени и изоставени, а армията стоеше затворена в Антиохия, изправена пред враг, който двукратно я превишаваше. Най-лошото предстоеше.

Гладът започваше да върлува. Липсата на храна стана повсеместна. Франките се видяха принудени да се хранят с листа от смокини, магарешки бодили, кожени колани и дори изсушена кожа от мъртви животни. Главата на мъртъв кон без езика се продаваше за три златни монети, вътрешностите на коза — за пет, а жив петел за десет златни монети. Рицарите бяха толкова озверели от глад, че източваха кръвта на собствените си коне и магарета и я пиеха, за да оцелеят. Франките дори започнаха преговори с Карбука, който поиска от тях пълна и безусловна капитулация, както и да се отрекат от религията си. Божията армия беше изправена пред пълно унищожение. Юг и Годфроа обаче решиха да се бият до смърт. Заедно с Елеонор направиха последните си изповеди и се заеха отново да кроят планове. Бяха стигнали до заключението, че Господ има нужда от помощ тук, на земята.

Една вечер, седмица след падането на града, Елеонор седеше на плоския покрив на къщата на търговеца с Юг, Годфроа и Теодор. Видяха как падаща звезда прекоси небето, разби се на искри и падна зад турския лагер. Граф Реймон дьо Тулуз се присъедини към Бедните братя, за да споделят бъчвичка скъпо вино, открито в избите на арменски търговец. Отначало разговорът не вървеше. Всички бяха единомислени, че надеждата за спасение е незначителна, затова само седяха и се наслаждаваха на виното и на прохладния вечерен повей. Не откъсваха поглед от проблясващите светлини в лагера на Карбука. Елеонор пиеше полека, с едно ухо заслушана във високопарните брътвежи на пророкуващия Пиер Бартелеми, който се щураше напред-назад из покрития с калдъръм двор. Мощният глас на Пиер отекваше в нощта. Той редеше псалми и проклинаше враговете на Божията армия.

... напрати на тях насекоми да ги жилият и жаби да ги погубват;

земните им сеитби предаде на гъсеници и труда им — на скакалци;

лозията им уби с град и смоковниците им — със слана;
добитъка им порази с градушка и стадата им — с гръмотевици;

напрати върху тях пламъка на Своя гняв, и негодувание, и ярост, и нещастия — напрати зли ангели; уравнише пътеката на Своя гняв, не вардеше душите им от смърт и добитъка им предаде на мор;^[2]

Граф Реймон беше допил чашата си, здравето му око се взираше в Юг.

— Остана ни само вярата в Бога — заяви той. — Импера торът няма да ни помогне. Турците искат да се предадем или да ни вземат главите, а всъщност нищо чудно да искат и двете. Водачите ни изоставиха своето стадо.

Думите му бяха прекъснати от викове и крясъци.

Елеонор не откъсваше поглед от огнените дири, които прорязваха нощното небе. Ярки, кървавочервени пламъци разкъсаха тъмнината. От града се понесоха възгласи: „Deus vult! Deus vult! Това е поличба! Поличба!“

— Искаха поличба, дай им поличба! — Реймон се приведе и тикна чашата си в ръката на Юг. — Дай им я незабавно!

Стана, наклонил глава, сякаш се вслушваше в бръщолевенето на Пиер Бартелеми, подето с нови сили, после си тръгна.

Малко по-късно Бедните братя от Храма се събраха отново на покрива на къщата. Този път с тях бяха Алберик и Норбер. Приличаха си като братя с покритите с качулки глави, измършавелите си до краен предел лица, по които плътта се беше стопила от преживените лишения. Независимо от това очите и на двамата пламтяха и както винаги не пропускаха нищо. Изглеждаше, че изгарят от нетърпение да се втурнат в някакво важно начинание. Към тях се присъедини и Белтран. Той открито се беше зарадвал, когато откри, че Иможен е жива и здрава и на драго сърце се събра с нея. Даде израз и на огорчението си от начина, по който и той, и неговата любима бяха измамани. Юг отмина всичко с вдигане на рамене, не отдаде значение на охлаждането на Белтран, като заяви, че за да се увенчае с успех замисълът на Боемунд, е трябвало всичко да се запази в тайна.

— Добре, добре — промърмори Белтран, усмихна се насила и отмести поглед. — С предателство ли ще се измъкнем? С измама ли или с хитруване?

— Какво да сторим? — озъби му се Юг, тонът му беше станал остър заради подигравките на Белтран.

— Какво може да бъде сторено? — продължи все така иронично Белтран.

— Трябва да се бием! — заяви Теодор. — Не можем да устоим на обсадата. С всеки изминал ден изнемогваме все повече и повече. Нямаме друг избор, освен да излезем от Антиохия и да се бием с Карбука.

— За да ни победят ли? — попита Белтран.

— Отчаяни сме! — намеси се Юг. — Нямаме друг избор. Теодор е прав. Армията трябва да се вдигне. Видяхте небесните знаци. Божията армия трябва да изживее своя миг на възраждане. Трябва да се покаем и пречистим. — Гласът му, който до този миг се извисяваше, се сниши до шепот. — Графът знае какво обсъждахме с него. Да се изпълни Божията воля.

Двамата с Годфроа станаха и слязоха по стълбището. Малко покъсно към тях се присъединиха Алберик и Норбер. Най-последно и Белтран промърмори няколко думи за сбогом и се оттегли, като остави Теодор и Елеонор сами.

— Добре ли си?

Тя му се усмихна едва-едва.

— Уморена съм, гладна, мръсна и...

— Изгубена? — попита Теодор.

— Да, изгубена.

— Всички изгубихме пътя си.

Елеонор наклони глава към него. Пиер Бартелеми беше млъкнал.

— Какво замисля брат ми, Теодор?

— Знакът — той се приближи и седна на натрупаните до нея възглавници. — Знак от Бога.

— С малко помощ от моя брат ли?

— Вероятно... — усмихна се Теодор. — Господ помага на онези, които се обръщат към него с молба за помощ.

— И вероятно — продума едва чуто Елеонор — на тези, които сами са склонни да помогнат Нему?

— Именно — прошепна Теодор. — Елеонор, в Йерусалим са скрити светите реликви, свързани със Страстите на нашия Спасител.

Ами ако — той погледна към небето — подобна реликва бъде открита и тук?

Отговорът на въпроса на Теодор дойде много бързо. Пиер Бартелеми, който беше изчезнал мистериозно за няколко дни, се появи отново и се представи пред граф Реймон и Адемар дьо Льо Пюи, твърдейки, че е получил откровение. Молбата на Пиер за аудиенция при графа беше като отговор на молитва. В града вече се ширеше паника, хората се чудеха каква ли съдба ги очаква. Новините за откровението се разпространиха като пожар по стърнище и когато Пиер се яви пред графа, това, което бе изрекъл с мощния си глас, незабавно започна да се повтаря из целия град.

— Сеньори — започна той, — свети Андрей, апостолът на нашия Господ Иисус Христос, наскоро ми се яви за четвърти път. Нареди ми да върна на вас, след като този град падне, копие, с което бил пронизан нашият Господ. Не му се подчиних. Днес излязох от града с останалите, за да взема участие в сражението. Бях притиснат между двама конници, които едва не ме задушиха. Избягах и седнах отчаян и полумъртъв на някаква скала. Сили не ми бяха останали, бях изнемощял от глад, страх и мъка. Свети Андрей ми се яви като в сън и не беше сам. Заплаши ме строго, че ако не ви донеса бързо новините...

При тези думи и графът, и епископът го прекъснаха и го помолиха да обясни думите си.

— Преди месеци, когато първото земетресение разтърси Антиохия, не ви казах нищо, Бог да ми е на помощ. Една нощ, когато си легнах, земята под мен отново се разлюля. Страхът ми нарасна, а когато вдигнах очи, пред мен се явиха двама мъже. Стояха пред мен, облечени в най-светли одежди. Единият беше по-стар и червенокос. Имаше широка и гъста брада, беше среден на ръст. Другарят му с него беше по-млад, по-висок и по-красив от всеки човешки образ. Постарият мъж ми каза: „Какво правиш?“ Бях загубил ума и дума от страх, но отвърнах: „Кой си ти?“ Мъжът ми рече рязко: „Стани и не се страхувай. Слушай какво имам да ти река. Аз съм апостол Андрей. Събери епископ дьо Льо Пюи и граф Реймон дьо Тулуз и им кажи следните думи: Защо епископът е занемарил проповядването и появата си пред хората на кръста, те имат нужда от това?“ И добави: „Ела, ще ти покажа копие, на Нашия Господ Иисус Христос и ти ще го предадеш на граф Реймон, понеже Бог е отредил той да го притежава

още от рождението му.“ Тогава се изправих и последвах свети Андрей през града, облечен само в риза. Вървах из улиците и турците не ми сториха нищо лошо, а той ме въведе в църквата „Свети апостол Петър“, която турците бяха превърнали в джамия. Вътре в църквата само два светилника пръскаха светлина като цялото слънце. Каза ми да чакам и ми нареди да седна в основата на една колона близо до стъпалата към олтара. Както вървеше пред мен, изчезна, сякаш се стопи в земята. После се показа, носеше копие, което сложи в ръцете ми. Рече ми: „Виж копието, което прониза ребрата Му и от което произлиза спасението на целия свят.“ Поех го в ръцете си и заридях от радост. „Господи“ помолих се, „ако това е волята Ти, ще го занеса и предам на графа.“ И тогава той ми каза „Не сега, понеже скоро градът ще бъде превзет. Падне ли градът, ела с дванайсет мъже и го потърси на същото място, откъдето го извадих аз и където ти ще го намериш отново.“ И той върна копието. След като ми се случиха тези неща, отново бях отведен в лагера при моята шатра. Когато се събудих, се замислих над собствената си нищожност, и твърде много се страхувах да се приближа към вас. Беше първият ден на Великите пости, около първи петли, свети Андрей ми се яви, в същото одеяние и със същия си другар и около тях сияеше ярка светлина. „Буден ли си?“ попита свети Андрей. „Не спя.“ „Стори ли, каквото ти наредих?“ Аз отвърнах „Молих се Богу да прати друг при тях вместо мен. Аз съм само един нищожен човек, няма да ми повярват.“ Той отвърна, че Бог избрал Пиер Бартелеми измежду мнозина мъже, както пшеничено зърно се избира от плява, защото виждал у мене добродетел и достойнство.

Пиер обясни после, че съобщението го успокоило, но той все пак запазил мълчание до този миг.

Новините за виденията на Пиер Бартелеми се пръснаха из града, както и предложението му да проверят истинността на предаденото му съобщение, отивайки до църквата „Свети Петър“, където да потърсят копието. Явиха се и още пророци, които също заразправяха подобни истории. Ясновидци и предсказатели припомниха падащата звезда над Антиохия, земетресението и твърдяха, че в редиците им били видени небесни воини.

Елеонор слушаше с интерес. Опитваше се да поговори за това с Теодор, но той само допираше пръст към устните ѝ и не ѝ отговаряше. Юг и Годфроа също мълчаха. И двамата отчаяно и нетърпеливо се

опитваха да накарат графа да идат до джамията, възвърнала си положението на църква „Свети апостол Петър“ и да потърсят копието.

— Това е единствената ни надежда — шепнеха те. — Ако то бъде открито, великата реликва ще сплоти нашите войски.

Най-накрая графът склони. Придружен от Теодор, Юг, Годфроа, Пиер Бартелеми и останалите, той отиде до църквата „Свети Петър“. Изведоха молещите се от нея, но хората се струпаха пред вратите ѝ, слухът се разпространи из града и тълпата непрестанно нарастваше. Каменните плочи на пода бяха вдигнати. Затърсиха трескаво на мястото, посочено във видението. Не откриха нищо. Граф Реймон напусна „Свети Петър“, сподирян от подигравки. Но Юг, Годфроа и Пиер Бартелеми продължиха да копаят. По-късно Теодор разказа на Елеонор какво се случило. Копатели земята, продължили още по-надълбоко, и тогава Пиер Бартелеми слязъл сам в изкопаната дълбока дупка, облечен само в риза. Коленичил за известно време, отдаден на горещи молитви към Бога, и малко по-късно махнал някакъв камък в купчината пръст около себе си, мушнал ръка в отвора и измъкнал острие на копие, свещеното острие на свещеното копие. Целунал го и го подал нагоре.

— Поличба! — извикал той. — Така иска Бог! Бог одобрява делата ни!

Новината за намереното свещено копие бързо обходила града. Даден бил знак! Случило се чудо! Водачите незабавно се събрали на съвет и се съгласили, че командването на цялата армия през следващите петнайсет дни трябва да поеме Боемунд. Адемар обявил тези петнайсет дни за дни на пост и молитвени процесии из улиците, по време на тези дни щели постоянно да бъдат отправяни молитви към Бога, да бъдат четени ектении и литургии. Отчаянието отстъпи място на ликуването. Франките вярваха, че ангелът на смъртта се е отдръпнал. Армията се събра и се приготви да напусне града, да се срещне с Карбука в открита битка. Елеонор, изтръгната от летаргията си, направи опит да се присъедини към празненствата, но двамата със Симон бяха задържани в къщата на търговеца. Елеонор не възрази, понеже не искаше да се превръща в тежест за останалите. Вече имаше отворен път напред. Възможностите бяха две — да се бият или да се осъдят на бавна смърт.

Елеонор се възхищаваше на лукавството на брат си, макар да беше доверила на Теодор, че промяната в характера на Пиер Бартелеми, пред когото Божията армия благоговееше и на когото всеки отдаваше почит, я притеснява. От устата му се лееха описания на нови и нови видения, той се беше превърнал едва ли не в главен наместник на Всемогъщия. Водачите приеха свещеното копие, но сред тях започваше да се шири и завист, породена от думите на Пиер Бартелеми, че Бог бил избрал граф Реймон да стане негов пазител. Юг и Годфроа осъзнаха, че новоизлюпеният им пророк трябва да бъде държан по-изкъсо. Посъветваха се тихо и свещената реликва беше предадена тържествено на епископ Адемар на публична церемония. Водачите бяха удовлетворени, но Боемунд, разбеснял се из града като ненаситен лъв, проявяваше пренебрежение към копието и беше съсредоточил силите си върху подготовката на армията за битка. Франките вече наброяваха около двайсет и пет хиляди, но имаха само триста коне, годни за бой. Независимо от това Боемунд възнамеряваше да рискува. Избраната от него тактика приличаше на тактиката, възприета срещу Ридуан от Алепо. Организира пет бойни части. Рицарите, които нямаха коне, бяха причислени към отрядите на пешаците. Разясниха им тактиката на турците, обясниха им колко е важно да се държат заедно и безпрекословно да се подчиняват на своите преки командири. Елеонор не можеше да разбере защо Боемунд, с вече късо подстригана коса, червендалестото си лице и горящите си сини очи е станал постоянен посетител в къщата ѝ на Улицата на благоуханията. И което беше още по-странно, той постоянно носеше скъпи храни с кошове и купи със сладкиши и деликатеси. Къщата имаше своя конюшня, в която бяха доведени три коня, добре охранени и силни, на които също се осигуряваше отлична зоб. Елеонор прецени, че храната, доставяна тайно, по мрак, скритом от любопитни очи, беше предназначена предимно за нея, Теодор и Симон.

На празника Рождество на свети Йоан Кръстител Боемунд, облечен в смрадлива, изпоцапана кожена ризница и тъмносини панталони, с износени и прокъсани ботуши от испанска кожа, дойде при тях на вечеря. Обяви, че свети Йоан бил неговият светец покровител и че щял отпразнува деня на светеца си. Появи се в къщата, гръмогласен както винаги, стисна ръцете на Юг и Годфроа,

потупа Симон по рамото, потупа по рамото и Теодор, и прегърна Елеонор толкова разгорещено, че чак я повдигна от земята. Наболата му брада одраска лицето ѝ. Пусна я на пода, сякаш тръшна топ сукно, а после започна да бърше капките пот по врата си.

— Бог знае само колко обичам жена да се извива под мене, но не го споменавайте на епископа!

Боемунд разпери ръце и гръмко се разсмя на шегата си. После се отпусна на възглавниците и махна на останалите да се присъединят към него. Грамадните му ръце начупиха безквасния хляб, набитите му пръсти затърсиха маслини из купата. Големите му бели зъби разкъсваха печения пъдпъдък. От време на време отпиваше от чашата си и рязко я поднасяше на Симон отново да я напълни. Оригна се и смигна на Елеонор, после облиза пръстите си, приведе се напред и ѝ благодари за предаването на „Близначките“.

— Ами Фируз? — попита тя.

— Мъртъв е — Боемунд изпъна мрачно лице, очите му бяха скръбни. — Убиха го по погрешка още при първата атака.

Елеонор долови някакво трепване в светлите сини очи и се запита дали Фируз още от самото начало не е бил набеязан като човек, от чиито услуги повече нямаше да се нуждаят.

Най-накрая великанът заяви, че е сит и скочи, както сам каза, за да нагледал „прекрасните си момчета“, които пазеха вратите и подходите от шпиони и подслушвачи.

— Не само от турците — измърмори Теодор. — Между Боемунд и Реймон се разгаря съперничество за властта над Антиохия.

— Чух те — Боемунд се върна в стаята, потупа Теодор по гърба и седна на възглавниците. — Но преди да продаваме мечата кожа, нека първо да убием мечката!

Потопи пръст във виното си и нарисова на бяла кърпа груба карта на Антиохия.

— Тук е крепостта на планината Силпиус, която държат турците. Те могат да предават съобщения до врага пред портите на града със знамена, както и с вестоносци. Всяка от главните порти: на свети Георги, на моста, Портата на херцога и тази на свети Павел, сега е обсадена от турците. По-нататък е разположен главният лагер на Карбука. Имат около осемдесет хиляди души срещу нашите двайсет и пет хиляди. Трябва да са чули за проклетото... — Боемунд се поправи

— за нашето священо копие, но със сигурност не знаят, че смятаме да се бием! Тактиката ни е проста. Божията армия е разделена на пет части. Първата ще се предвожда от Юг дьо Пари. Той ще нанесе първия удар на врага, после ще се отдръпне, като ще даде възможност на останалите да тръгнат.

— През коя порта? — попита Юг.

— Цялата армия ще излезе през Портата на моста. Франките от севера, под командването на Робер Нормански и Робер Фландърски, ще последват Юг дьо Пари. След това идва ред на Годфроа дьо Буйон, който предвожда германците, а епископ Адемар ще поведе провансалците. — Боемунд сви рамене. — Разбирам, че граф Реймон все още не се е възстановил от болестта. Танкред и аз ще предвождаме петия отряд. Щом излезем от града, ще се разположим в полукръг и ще тръгнем за среща с Карбука през равнината, като Оронт ще остане от дясната ни страна. Няма нужда да ви обяснявам слабостите и недостатъците на плана.

— Щом се разгърнем — заяви Юг, — турците, които обсаждат вратите, ще ни нападнат по фланговете и отзад.

— И което е по-лошо — добави Годфроа, — ако Карбука тръгне бързо насреща ни, ще ни обкръжат и разбият.

— Много добре, много добре — пое си дъх Боемунд. — Предположих, че ще кажете това, но врагът няма да ни очаква. Танкред и аз ще поемем всяка атака, която идва отзад. Турците от другите страни ще трябва да пресекат Оронт. Ще се качват на лодки, ще разкъсат строя си, ще са лесни за отблъскване, ще бъдат повече дразнител, а не сериозен враг. Главната заплаха идва от Карбука, но той допусна голяма грешка. Разстоянието между Антиохия и главния му лагер е твърде голямо. Ако можем да излезем, да се разположим, да се справим с предните постове и да се насочим като стрела право към армията на Карбука, може и да извоюваме победата. Хората ни са отчаяни, но вдъхновени. Вече си дават сметка, че трябва да излязат на бой, защото в противен случай са обречени на сигурна смърт!

Стомахът на Елеонор се присви, тя усети по гърба си студените тръпки на страха. Можеше да прозре намеренията на Боемунд. Планът беше грубо нахвърлян, прост, но и много ефективен. Божията армия се изсипва през Портата на моста и се разполага в равнината. Ще напредват на север, десният фланг ще е защитен от реката. Турците,

които обсаждат портите, може и да атакуват, но все пак ще бъдат изненадани. Ще им се наложи да се прехвърлят през реката и няма да успеят да вземат надмощие над множеството франки. Онези в крепостта няма да могат да сторят кой знае какво. Опасявайки се от предателство или измама, те ще останат вътре, докато не стане ясен изходът от битката. Ако обаче Карбука тръгне с многочислената си армия към тях, Божията армия щеше чисто и просто да бъде обкръжена, хваната в капан и унищожена. Тя вдигна рязко очи. Юг и Годфроа избягваха погледа ѝ. Теодор се взираше в грубата карта, по която Боемунд почукваше с пръст. Седналият до нея Симон трепереше едва забележимо.

— Трябва да убедите Карбука да не тръгва срещу нас — каза тя. Боемунд не сведе погледа на леденосините си очи. — Вече сте започнали да го убеждавате, нали?

Той кимна едва доловимо.

— Как?

— Лесно. Един от командирите ми беше убит при крепостта. Разиграхме цяла драма с опити да приберем тялото му, но накрая се оттеглихме. Той беше добър войник. — Боемунд присви очи. — Истински боец. Обичаше слънцето и виното. Отправи се на поход на изток, за да стане голям сеньор. Положи пред мен клетва, че ще ми служи и в живота и в смъртта. И наистина ми служи така. Преднамерено оставих писмо в трупа му. Турците в крепостта ще го прочетат и ще го предадат на Карбука. В това писмо до император Алексей аз разкривам, че съм бил провъзгласен за главен предводител на Божията армия, че имам намерение да избягам от Антиохия и да оставя граф Реймон сам на съдбата му. — Боемунд се усмихна. — Все пак неприязънта между двама ни е добре известна, както и фактът, че възнамеряваме да се отправим обратно към владенията на императора.

— Затова Карбука няма да помръдне — проговори Симон. — Ще си остане в лагера, където има достатъчно прясна вода и е далеч от заразите около града. Знае, че е достатъчно само да седи и да чака. Гарнизоните му при градските порти ще ти причинят загуби, вероятно ще отслабят армията ти...

— Именно — Боемунд потупа по масата. — А когато стигнем до Карбука, ще бъдем изтощени, изпепелени от слънцето, гладни и жадни. Може да се предадем, може и да се съпротивляваме, но... — той сви

рамене — защо му е на Карбука да ни търси, когато сами ще идем при него? Ние трябва да бъхтим под слънцето, през облаци прах и да понасяме нападения. Той се има за ловец, който само чака капанът да хлопне.

— А как можеш да бъдеш сигурен, че Карбука е прочел писмото ти?

— Много просто — продължи замислено Боемунд. — Не е помръднал от мястото си. Научил е от шпионите си, а и от стражата на крепостта, че се готвим да напускаме града. Независимо от това не е напуснал лагера си, нито е подсилил предните си постове около градските порти. Не, мисля, че писмото е там, той чака. Онова, което трябва да направим — той посочи Елеонор, — което ти трябва да направиш, е да го убедиш, като му съобщиш точното време, ден и място на нашето потегляне.

Елеонор усети как дъхът ѝ секва и се облива в пот. Погледна обвинително към брат си и Годфроа. Те избягваха усърдно погледа ѝ, и тогава Елеонор си даде сметка, че нещата са се променили. Най-важното за тях, по-важно от кръвната връзка, роднинството и някогашните спомени, беше бъдещето, тяхната обсебваща идея: Йерусалим! Всичко, в това число и тя, беше чисто и просто средство за постигането на главната цел. Погледна към Теодор. Той изглеждаше по-спокоен, затова пък нямаше съмнение, че зъбите на Симон тракат.

— Как ще стане? — попита тя бързо. — И защо аз?

— Както и преди — безизразно продължи Боемунд. — Ти, Теодор и Симон. Следобед на двайсет и седми юни, денят, преди да напусна града, ще избягате и ще препуснете към Карбука. Предишната нощ Теодор ще изпрати стрела към лагера на врага със съобщение, в което осведомява турците, че ще избяга на другата утрин и че има да предава жизненоважни сведения на атабег Карбука. Ще излезете от града на тези коне, за които бяха полагани особени грижи и бяха добре хранени. Тъкмо затова и вие получавате по-добра храна. Искам Карбука да повярва, че сте се крили в града и сте решили да се измъкнете.

— Но те сигурно знаят... — объркано рече Елеонор — че сме предали „Близначките“ с помощта на Фируз.

— Чуй ме — намеси се Теодор — Тъкмо затова сме и избрани. Това е нашата история. Избягали сме от Божията армия и сме

намерили подслон при Фируз, който се е скарал с Яги Сиян. Фируз е бил предател. Той е отговарял за кулите, не ние. Той единствен ги е предал на франките, затова сме го убили за отмъщение.

Боемунд скочи на крака, излезе от стаята и се върна с две кожени торби. Развърза въжето на първата и измъкна отсечена глава. Лицето имаше мъртвешки цвят, очите бяха затворени. По полуотворените устни имаше кръв. Фируз! Съсечената кожа на врата се беше съсирила в тъмночервено. В другата торба имаше втора отсечена глава, която Елеонор смътно разпозна.

— Братът на Фируз — обясни Теодор, — убит близо до кулата и също осъден като предател.

— Но той не беше такъв. Аз знам — настоя Елеонор. — Фируз действаше сам. Боеше се да не бъде издаден.

— Разбира се — намеси се Юг. — Фируз и брат му бяха убити по погрешка при първата атака, когато кръвта се лееше като река. Трудно беше да различиш своите от враговете. Въпреки това и двете глави ще бъдат представени пред Карбука като глави на изменници, които са предали Антиохия на франките.

— И кой ще повярва на тази история? — почти проскимтя Симон. — Че ние, сити, с добре хранени коне, сме успели да се крием три седмици в Антиохия, а после да излезем на коне с отсечените глави на предателите?

— А защо не? — настоя Теодор. — Не забравяй, Антиохия е разположена на голяма площ, има овощни градини, паркове, изби и проходи. Из града все още се крият доста турци, добре въоръжени, сити, скрили богатствата и храната си. Трябва да са чули, че Карбука идва насам с армия. Знаят, че вътрешната крепост все още не е превзета. Стига да успеят да се укриват достатъчно дълго, освобождението ще дойде. Ние сме просто трима души от онези, които се крият. Спотайвали сме се, колкото сме могли, после сме решили да се измъкнем. Всеки ден някой се измъква, защо не и ние? Божията армия изнемогва от изтощение и глад.

— А сведенията, които ще му предадем? — попита Елеонор, като се помъчи гласът ѝ да не звучи хрипливо, за да не издаде страха ѝ. — Как сме се сдобили с тях?

— Много просто — сви рамене Теодор, — нали сме в Антиохия. Арменци и турци се движат из улиците, кръвопролитията са

привършили, смесили сме се с тълпата, говорили сме с този и онзи. Елеонор, ако не искаш да идваш, не идвай. Както и ти, Симон. Но ще бъде по-логично, по-убедително, ако и тримата заедно разкажем как, след падането на „Близначките“ сме се крили, успели сме да оцелеем, смесили сме се с Божията армия, били сме разкрити и сме избягали. Граф Боемунд има право. Каквото и да става, Карбука не трябва да напуска лагера си.

Въпросите следваха един след друг. Елеонор се насили да прикрие тревогата си от проникателния поглед на Боемунд. Планът ѝ се изясни напълно. Беше чула слухове, че хората напускат Божията армия, че бягат, тогава защо и те да не го сторят? Обяснението им беше достатъчно убедително. Всеизвестно беше, че из горите, долините, парковете и овощните градини на града, се крият добре въоръжени и опасни турци.

— Ще излезете през страничната врата, близо до Портата на свети Георги — обясни Боемунд. — Ще ви преследват и ще стрелят по вас, но вие ще успеете да се измъкнете. Щом се доберете до турците, ще бъдете в безопасност. Ако те повярват на разказа ви, и Карбука ще повярва.

Елеонор погледна към Симон, който седеше със затворени очи, поклащаше се напред-назад, и нечуто се молеше.

— Ще отида — прошепна Елеонор, — но Бог ми е свидетел, това е много опасно. Питам ви, какво ще стане, ако Фируз е казал някому? Ако някой от турците знае, че ние сме му помогнали да предаде „Близначките“ и този турчин сега е с Карбука?

— Не! — Теодор замаха с ръце, за да засили убедителността на доводите си. — „Близначките“ паднаха през нощта. Само граф Боемунд, Юг и Годфроа знаеха за нашата намеса. Всички останали мислят, че Фируз е действал сам. В нощта, когато кулите паднаха, Симон и Иможен бяха затворени. Ти, както ти казах, остана скрита в тъмнината. Хората, които минаваха покрай теб, бяха овладени от яростта на битката. Аз изчезнах веднага заедно с Юг и Годфроа...

— За предстоящото предателство ли се подготвяше вече? — позасмя се Елеонор.

— Не — отвърна Теодор. — Приготвих се за провал, за възможността нападението над Антиохия да бъде отблъснато. Щеше да се наложи да скалъпим някаква история, много подобна на сегашната

— че Фируз е бил предател, а пък ние сме били верни съратници на Яги Сиян.

— След миг ще отида при Иможен — прекъсна го Юг, — но освен нея, а вероятно и Белтран, само хората в тази стая знаят истината за предаването на „Близначките“. Фируз и онези мъже са мъртви, и сега това е предимство за нас.

Елеонор си припомни осеяния с трупове праг на кулата и шуртящата на мъждукащата светлина кръв. Дали, чудеше се Елеонор, случилото се с Фируз е случайност? Или той и останалите са били нарочно избити от тези безмилостни мъже? Почувства, че мръзне, обзе я чувство на отчуждение.

— Ами ако някой шпионин от Антиохия им разкаже истината? — настоя Симон.

— Каква истина? — попита Боемунд.

— Че когато градът е паднал, сме се присъединили към Божията армия, която се е отнесла към нас като към герои, каквито сме!

Боемунд отново ги загледа преценяващо. Юг и Годфроа седяха, превили рамене. Юг дъвчеше ъгълчето на устната си, сякаш вече беше обмислял думите на Симон и знаеше отговора.

— Кой знае, че сте били приети? — отговори Годфроа. — Намерихте подслон в тази къща през последните три седмици. Колко души знаят? Никой освен неколцина доверени членове на Бедните братя от Храма.

Елеонор разбра защо ги държаха нея и Симон. Наистина малцина бяха разбрали какво точно се бе случило в „Близначките“. Това беше строго пазена тайна.

— Може да има предател — проговори Юг — сред нашите братя, така мисли граф Реймон. Но спомнете си, че само хората в тази стая заедно с Иможен и Белтран знаят за истинската ви роля в предателството на Фируз. Кълна се, че откакто Антиохия падна, и двамата — и Белтран, и Иможен — бяха държани затворени и следени отблизо — той се усмихна. — Мисля, че и те го знаеха. А и вие ще избягате от Антиохия късно следобед на двацет и седми юни. Ние ще излезем през Портата на моста сутринта на двацет и осми. Нито един шпионин няма да разполага с достатъчно време да изпрати вест до Карбука, а вие ще носите със себе си отсечените глави като

доказателство за историята, която ще разкажете. Защо Карбука да не ви повярва?

— Ще идем — прошепна Елеонор. — Опасно е, но и тук не сме в безопасност. Можем поне да опитаме — тя погледна към Боемунд. — Но ако е рекъл Бог и стигнем Йерусалим, ти трябва да се закълнеш, че каквото и да поискам, за каквото и да помоля, ще го получа. Ако не от теб, господарю мой Боемунд — тя се обърна към брат си и Годфроа, — тогава от вас или от граф Реймон.

И тримата тържествено се съгласиха. Теодор изглеждаше изненадан. Симон промърмори нещо за свободата си, захленчи за предстоящите опасности, после срещата приключи.

Два дни по-късно накараха Теодор да се изкачи до уединен участък от защитната стена близо до Портата на свети Георги. На хората на Боемунд, които трябваше да стоят там на стража, беше тихомълком наредено да изоставят постовете си. Към една от дървените колони на моста беше изпратена стрела. Понесъл запалена факла, към нея изтича турчин. Стрелата беше измъкната и мъжът изчезна в мрака. По-късно на следващата сутрин Елеонор, Теодор и Симон се промъкнаха през вонящите улици към огромен парк, който граничеше с Портата на козата — тясна като иглено ухо врата на около шейсет стъпки от Портата на свети Георги. Елеонор, цялата в пот и изпълнена с мрачни предчувствия, мъкнеше дисаги, натъпкани с малкото ѝ вещи. Беше постоянно нащрек, дебнеше всичко и всеки. В началото на тъмна уличка едно куче душеше труп. Двама войници се биеха около кошница с диви треви и билки, минаха покрай неколцина младежи, чиито коремни се бяха подули от глад.

Бързаха по тъмна пътека, която минаваше през парка. Под дърветата на стража стояха хората на Боемунд. Малко по-нататък, по протежението на един каменен дол, други чистеха отпадъците и разчистваха гредите, запречващи страничната врата. Трите коня бяха оседлани. Юг и Годфроа в пълно бойно снаряжение ги пазеха. Помогнаха на Елеонор да се качи на седлото, прошепнаха ѝ, че я обичат и ѝ желаят успех. После като в някакво нощно съновидение Теодор пришпори коня си напред. Последва го Елеонор, след нея идваше Симон. Конете им предпазливо избираха пътя си надолу по хлъзгавата глинеста почва на скалистия дол. Страничната врата проскърца и се отвори. Един войник им махна с ръка и те минаха през

вратата. Теодор пришпори коня си напред, и тримата тръгнаха в лек галоп по криволичещата пътека, после преминаха във вихрен галоп към тесния мост над Оронт. Започна и престореното преследване, водено от Юг и Годфроа. Войници с изтеглени мечове се провряха през портата с крясъци. В отворите на парапетите горе на защитната стена стрелците изпращаха стрели, които минаваха на косъм от тях. Елеонор усещаше под себе си препускащия кон, чиято глава се поклащаше равномерно, а копитата му чаткаха. Из въздуха се носеше ужасяващата сладко-кисела воня на разложение. Трупове и остатъци от оръжие се търкаляха навсякъде по земята.

Виковеите зад тях заглъхваха. Конят ѝ забави ход, а после продължи след този на Теодор. Тропотът от копитата им се понесе по дъските на тесния мост, после по каменистата земя. Тревата беше изсъхнала и рядка. Теодор свърна вдясно, галопираше по протежение на речния бряг. От защитната стена се чуваха викове и крясъци. Теодор забави ход, когато чува приближаващ се тропот от конски копита. Наближаваха турски конници с развети наметала. Теодор дръпна юздите на коня си, Елеонор и Симон го последваха. Теодор вдигна бързо дясната си ръка с разперена длан и високо се провикна, повтаряйки задъхано едни и същи думи. Турците ги обкръжиха, очите им блестяха изпод смъкнатите над тъмните им лица бели качулки. Пъргаво измъкнаха меча и ножа на Теодор от бойния му колан. Облак прах обви Елеонор, полепна по гърлото и по клепачите ѝ, и тя размаха ръка пред лицето си. Отново се разнесе вик и един командир в броня с блестяща предница, с шлем от дамска стомана и развяващо се синьо наметало показа с жестове, че ездачите трябва да се разделят. Напрежението беше непоносимо. Турците се двоумяха какво да предприемат. Единственото, което спаси бегълците беше, че бяха преследвани след излизането им през портата и че те се бяха насочили направо към турските предни постове. Командирът дръпна юздите на коня си, извади парче пергамент от маншета си. Хвърли го към Теодор, който кимна, посочи назад към портите и заговори бързо. Говореше подчертано тревожно и няколко пъти спомена името на Карбука. Играеше добре ролята си на беглец, донесъл жизненоважни новини, които новопридобитите му съюзници на всяка цена трябва да научат. Говореше разпалено, сякаш тъкмо той се бе сдобил с най-важната тайна на граф Реймон и на останалите. Потупа и двете кожени торби,

здро̀во завързани за седлото му. Спомена името на Фируз, обърна се, изкашля се и плю в прахта. Командирът, увлечен от драматичната сцена, беше убеден. Извика нещо на хората си, които върнаха оръжието на Теодор, после ги поведоха в див галоп. След тях над Антиохийската долина се вдигна огромен облак плах. Трябва да бяха изминали в езда към пет мили, когато най-сетне достигнаха постовете пред лагера на Карбука. Забавиха ездата, когато навлязоха в централната пътека, която водеше към средата на лагера. Сърцето на Елеонор замря. Армията на Карбука беше най-многочислената войска в Азия. Главатари и емири бяха отвърнали на призива на халифа франкските нашественици да бъдат унищожени. Пълчища от пешаци се бяха струпали, облечени в бойни доспехи, имаше и тежка конница с шлемове и плетени ризници — всички въоръжени с копия, ножове и ятагани. Там бяха и непогрешимите турски стрелци на своите пъргави, чевръсти коне. Докъдето поглед стигаше, пред Елеонор се простираше гора от шатри в различни цветове и от различни тъкани. Изглежда, че армията беше добре снабдена, лагерът беше разположен до река и езера. Конете бяха събрани в безчетни табуни, добре охранени, с лъскав косъм. На земята близо до тях се виждаше безкраен ред високи седла, използвани от турските стрелци.

Наредиха им да слязат от конете, после ги поведоха към шатрата на атабега — огромна, пурпурна, със сребристи въжета и златни пискюли. Тази шатрата и няколкото по-малки, които я заобикаляха, бяха отделени от останалите в лагера с ограда, двойната ѝ порта се пазеше от пищно облечени войници в бляскави доспехи. Вътре бяха подредени знамената на атабега, прикрепени към дръжки, забити в земята. Елеонор видя коняри да разхождат в тръс загладени коне. Писари седяха под заслони с нагласени в скутовете дъски за писане. На входа на една яркочервена шатра стояха няколко красиви девойки със свободно разпуснати черни коси и златиста кожа, обвита с прозрачни воали от ефирен и прозрачен плат. Дочу се смях и музика. При тези звуци Елеонор се поободри. Карбука явно беше решил да не тръгва в атака. Беше достатъчно самоуверен и явно гледаше на неизбежната битка като на вече спечелена.

Личната стража на Карбука взе оръжието на Теодор. Претърсиха ги и после, с по един страж от всяка страна, бяха въведени в прохладната, изпълнена с благоухания шатра. Карбука седеше на куп

възглавници. Оказа се млад мъж с властно и безочливо изражение на лицето, малки черни очи и орлов нос над тънки устни. Носеше бял тюрбан и свободна бродирана роба. Изглеждаше загрижен за развоя на събитията върху разположената пред него лакирана шахматна дъска, на която имаше фигури от слонова кост. Говореше гневно на противника си, стар белобрад мъж, после се обърна към тримата си посетители, които накараха да коленичат още при входа. От двете страни на Карбука седяха емирите му. На слабата светлина Елеонор виждаше само тъмни лица, цветни тюрбани, тук-там нещо се белееше и проблясваха златни и сребристи бродерии.

Отначало Карбука беше открито враждебен. Бутна настрани шахматната дъска и седна с кръстосани крака, отпуснал ръце между коленете си, докато разпитваше Теодор. Елеонор се опитваше да се успокои. Карбука беше самонадеян, а Теодор беше изключително умен. Каза на атабега точно това, което Карбука искаше да чуе. Че граф Реймон бил болен, а водачите на франките — разделени, че нямат коне, гладуват, че са слаби, обезверени, че искат да се върнат по домовете си и открито се бунтуват. Че възнамеряват да напуснат Антиохия през Портата на моста призори на следващата сутрин и да се отправят на север, но не за да се бият, а за да преговарят за свободно преминаване през византийска територия. От Карбука зависело, заключи Теодор победоносно, дали те ще умрат или ще живеят. Атабегът открито се зарадва на наученото. Кимаше усърдно, обръщаше се към хората си с намерението да им покаже, че чутото от Теодор съвпада с неговите собствени преценки за положението. Не трябваше да предприемат нищо, а само да оставят отрядите си при Антиохия да тормозят франките. Основните турски сили трябваше да останат на място, да чакат и да затягат примката. Надигнаха се възражения, но Карбука не им обърна внимание. От дясната страна на Елеонор се приближи някаква сянка. Един от турците се поклони, поздрави със „Селям алейкум“ и започна да представя мнението си пред Карбука. Елеонор затаи дъх. Балдур! Хубавият капитан, който беше съблазнил Асмая, истинският виновник за падането на Антиохия! Теодор и Симон също го бяха разпознали, но не загубиха присъствие на духа. Балдур, каквито и мисли да минаваха през ума му, очевидно правеше всичко по силите си, за да прикрие своя дял в трагичните събития, довели до падането на кулите „Близначките“. Нямахше да се

осмели да сподели своите съмнения, за да не влезе в открит спор, в който да бъде обвинен. Прелъстяването на съпругата на военачалник щеше да бъде сметено за отвратителен грях от тези благочестиви мюсюлмани, както и от водачите на Божията армия. Антиохия беше паднала заради сластолюбието на Балдур — това щеше да му навлече смъртна присъда.

По-късно Симон пошушна, че вместо да обвини Теодор, Балдур само настоявал Карбука да поиска от гърка някакви препоръки. Теодор — както после откри Елеонор — предвидливо се беше съгласил. Посочи към Елеонор и я описа като своя съпруга. После разказа за бягството им от Божията армия, че Яги Сиян ги приел и поверил на грижите на изменника Фируз, пазител на кулите „Близначките“. Че Фируз предал службата си срещу жалка печалба и че Теодор, обхванат от ярост, убил и Фируз и неговия брат. На това място от разказа си той побутна напред двете кожени торби, които един слуга беше поставил до него. Отсечените глави бяха показани и предизвикаха одобрителен шепот, последван от проклетия към отвратителните трофеи. След това развитие на разказа Карбука плесна с ръце. Донесоха леден шербет и шафранови сладкиши на новодошлите, които той вече наричаше свои гости. Теодор, Симон и Елеонор си отдъхнаха. Поднесоха храна и напитки — значи ги бяха приели.

Теодор стана разговорлив. Разказа как прерязал едната от стълбите от волска кожа, спуснати от Фируз, известна на турците подробност, после обясни как са се крили в Антиохия, как са крали храна и коне, докато са се спотайвали в гъста градина, близо до Козята порта. Как се смесили с франките и са научили планове им, докато най-сетне събудили подозрения, затова не им останал друг избор освен да избягат. Теодор не каза, че е приел исляма, нито изрази желание да служи на Карбука. Подчерта само, че е наемник, който си е дал сметка, че с франките е свършено и е време да бяга от тях. Накрая Карбука кимна, плесна с ръце, огледа лицата на своята свита. Решението беше взето. Нека франките излязат от Антиохия. Предните постове ще им създадат достатъчно главоболия, а после щяха да бъдат унищожени от основната армия. Теодор, Елеонор и Симон получиха позволение да се оттеглят. Дадоха им малка шатра, в рамките на заграденото за атабега място. Тримата се настаниха и зачакаха развоя на събитията. Елеонор прекара напрегнат ден, а през нощта спа на пресекулки. Носещите се

из лагера шумове я стряскаха. Едва по-късно научи какво точно се бе случило.

Боемунд излязъл според уговорката от Антиохия, но Карбука не бил наясно, че франките възнамеряват да се бият до смърт. И дума не можело да става за преговори и планове за предаване на града. Божията армия се изсипала през Портата на моста. Всички коне били събрани и нахранени с каквато храна успели да намерят. Юг дьо Пари препуснал напред, за да отстранява препятствията. Стрелците му ожесточено нападали турците, които се оттеглили стреснати от свирепото и неочаквано нападение. Норманските франки, предвождани от Робер Фландърски и Робер Нормански, вървели след отрядите на Юг дьо Пари, след тях идвал Годфроа дьо Буйон със своите германци. Адемар дьо Льо Пюи бил начело на провансалците. Рамо до рамо с войнствения епископ яздел капеланът му, вдигнал вместо знаме свещената реликва, Светото копие, което, както обявил епископът, щяло да им осигури пълна победа. Зад всички тях с оглушителен тропот под своите кървавочервени знамена яздели хората на Боемунд. Изпълнението на плана на Боемунд било безукорно. Божията армия бързо се разположила в груб полукръг, дълъг около миля. Единият фланг бил откъм подножието на хълмовете, другият откъм река Оронт. Турските отряди, обсаждащи градските порти се насочили към франките, за да ги притиснат. Райнхард от Тул, с отряди от френски и германски рицари, се обърнал да ги посрещне, но не за да се защитава. Вместо това те връхлетели върху турците като глутница подивели, ненаситни псета.

В лагера на Карбука спокойно строявали армията, разделяйки я на две големи дивизии. Развели знамена и флагове. Подели свещения възглас: „Аллах е нашият бог! Няма друг бог освен Аллах!“. Набожните мюсюлмани, щом приключила молитвата им, се надигнали от проснатите си наметала и всевъзможни други импровизирани молитвени килимчета, и облекли бойните си доспехи. Турците вярвали, че са устроили клопка на врага си и че лесно ще унищожат франкската армия веднъж завинаги. Но те не знаели, че към тях напредват обвити в облаци прах пълчища от отчаяни бойци, които също се уповавали на своя Бог. Търговци и земеделци, облечени в парцали, въоръжени с ръждиви куки и брадви, непоколебимо следвали водачите си. Някои дори водели за ръце своите синове, още деца.

Облечени за литургия свещеници пеели молитви и стискали в ръце сопи и тояги.

Предните отряди на турците нападнали франките отдясно. Запалили и сухата трева по десния бряг на реката. Божията армия, която вървяла под свещените знамена, чисто и просто прекосила огъня, като гасяла пламъците с плащовете си. Димът обвил всичко. Турските конници галопирали през него като вихър — свирепи призраци, въоръжени с копия и кръгли щитове. Посрещнал ги жесток отпор, поваляни били и конници, и коне. Копия, пики, брадви и ножове разсичали въздуха. Вдигали се и падали тояги, съскали мечове, които сечели наляво и надясно. Божията армия претърпяла много загуби, хората били ранявани тежко и поваляни. Оставяли ги на земята с малко трева или китка цветя в устата вместо нафора за последно причастие. Ранените шептели предсмъртните си изповеди на вятъра и предавали оръжието си на онези, които още можели да се бият.

Турската конница нападнала, но франкската пехота устоявала твърдо. Турците отново връхлетели, но после се отдръпнали ужасени, защото през мрака на битката към тях препускали с грохот конници, подобни на сиви сенки. Облечени в ризници рицари, с насочени пики, връхлетели върху бойния строй на турците. Появили се и още рицари, вече без пики, с дълги мечове, сеещи смърт. Турците падали, за да бъдат пометени от франкските пешаци, които не спирали да вървят напред. Земята под краката им станала хлъзгава от пролятата кръв. Мъже се олюлявали и виели от болка, с разпилени вътрешности или падали, покрити с рани, от които шуртяла кръв. Тогава дошъл мигът за решителния удар! Появило се аленото знаме на Боемунд! Облеченият в ризница великан яздел начело на най-добрите си бойци и се врязал в турските отряди. Божията армия се втурнала напред като огромна, неотклонима каменна лавина, връхлитаща върху тях откъм планината. Турците загубили присъствие на духа и се вцепенили от страх. Въздухът бил разцепен от възгласите „Deus vult! Deus vult!“ Бронирани конници екзалтирано пеели химни и псалми. Някои рицари дори сваляли шлемовете си и ги хвърляли към враговете си. Сред бойните редици на франките били съзрени небесни бойци, които се сражавали на тяхна страна. Първата бойна линия на турците била напълно разбита. Турците били победени и побягнали.

В лагера на Карбука, Теодор вече се беше погрижил за безопасността на Елеонор и Симон. В настъпилото объркване те бяха намерили конете си и препуснаха към гъст шубрак около близкото езеро. Лагерът на турците бил обхванат от хаос, редът се изгубил постепенно, но безвъзвратно. Атабегът не знаел какво да прави. Не можел да повярва, че сведенията, които му носели от мястото на сражението, са истина. Втората бойна линия била подредена. Основната армия едва-що била тръгнала, когато първият отряд от турската конница се върнала в луд бяг, хората пищели от ужас и сочели зад гърбовете си към облаците прах и демоните, възседнали коне. Аленото знаме на Боемунд приближавало. Двете турски дивизии се смесили. Обхванала ги паника, настанало объркване. Редиците били разкъсани. Командването се провалило. Знамената падали наляво и надясно. Командирите не можели да издават заповеди. Турците започнали да се избиват помежду си в отчаяните си опити да избягат. Паниката се превърнала в бягство, когато Божията армия — конници и пешаци — врълетяла върху разпиляната вече войска на Карбука. Турските водачи побягнали в див галоп. Армията им ги последвала. Франкските пълчища залели лагера, избивали жени, грабели от храната, плячкосвали украсените шатри, тършували из сандъците и раклите от кедрово дърво. Грабели с шепи от купчините перли и скъпоценни камъни, мъкнели гоблени, великолепни украшения за стена и килими.

Когато Елеонор и Симон се върнаха в лагера, победата вече беше сигурна, а поражението на Карбука — пълно. Боемунд и останалите водачи бяха установили съвета си в шатрата на атабега. Теодор, Елеонор и Симон си проправиха път дотам и бяха поканени вътре, за да им бъдат изказани специални благодарности от водачите. В ръцете им сложиха чаши с вино и шербет, както и мек сладък хляб с резени печено месо. Боемунд заяви гръмогласно, че каквото си харесат очите им, ще го получат. Елеонор не помръдна от възглавниците. Теодор докладва изпълнението на задачата си, още веднъж получи благодарност от великана нормандец, после ги освободиха. Елеонор помоли да я заведат някъде на спокойствие и тишина. Командирите вече бяха започнали да въвеждат ред сред войската, когато някой повика Теодор по име. Обърнаха се и се върнаха. Германски рицари водеха окован пленник. Елеонор разпозна Балдур, този път загубил

обичайната си изисканост. Германците сочеха пленника и един от тях на шега вдигна меча си и замахна, сякаш щеше да му отсече главата. Теодор тихо поговори с тях и германците почтително свалиха мечовете си. Теодор направи знак с ръка на Балдур да се приближи, Елеонор отиде зад Теодор.

— Какво искаш, братко? — попита Теодор.

Балдур облиза мръсните си, окървавени устни.

— Моля за живота си, братко. Подозирах каква е истината, но не те издадох.

— Така е — кимна Теодор. — Не ме издаде.

Теодор се обърна към германския военачалник.

— Дай на този човек хляб и вода, оръжията му и кон. Пусни го да си върви. Граф Реймон става негов гарант.

Германецът плю в прахта, вдигна рамене и се разпореди. Преди да го отведат, Балдур се обърна и направи крачка назад. Измъкна колана си и го хвърли в ръцете на Теодор.

— Когато откриеш своя предател — прошепна той, — обеси го на него.

[1] Атабег — наследствена благородническа титла от тюркски произход, която се давала на управител на област. За първи път се появява при селджуците. Първоначалното ѝ значение е „наставник на принцове“. Атабег е бил наставник, а често и втори баща на невръстните наследници на мюсюлмански владетел. — Бел.прев. ↑

[2] Псалм 77:45–50 — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ОСМА

МАРАТ: ПРАЗНИКА НА СВЕТИ ХИЛАРИ, 13 ЯНУАРИ 1099

Regnavit a ligno Deus.
Бог царува от едно дърво.

св. Венанций
Фортунат, „Химн в чест на
Кръста“

— Вавилон е станал свърталище на демони, гнездо на всякакви зли духове и дом на всякакви нечисти и омразни сили — гърмеше гласът на Пиер Бартелеми над Божията армия, разположена на лагер пред град Марат в северна Сирия.

— Не Вавилон — прошепна Елеонор. — Там няма демони! Всички демони са се събрали пред Марат.

Тя отпи от разреденото с вода вино, после подаде чашата на Симон, който тревожно погледна към своята господарка-сестра. През последните шест месеца се беше привързал към тази странна франкска дама. Елеонор беше смела и забавна, макар да хранеше у себе си безброй идеали и представи, изпълнени с детска чистота и наивност. Симон така и не можа да разбере защо тя изпадаше в такива мрачни душевни състояния. Нима не знаеше, че в този свят злонамерените хора не стоят със скръстени ръце, ами сеят своите семена на злото? Не бяха ли разговаряли за това, че разликата между франките и турците е незначителна?

— Вижда ли му се краят, Симон? — взираше се Елеонор в пламъците, които се издигаха към нощното небе над град Марат. Нощният вятър донесе възторжените крясъци на тълпата, превзела градските стени.

— Не вярвам. Така или иначе, ние сме се запътили към Йерусалим — печално добави Симон. — Такава е целта на брат ти и на господаря Годфроа.

— Да, такава е! И ние не сме същите, но и те са се променили — Елеонор избърса следите от дим и прах от лицето си. — И двамата се държат като монаси, верни на своя правилник, като бенедиктинци в своето абатство.

— Ами господарят Теодор? — попита закачливо Симон. — Той все така те ухажва, нали?

Елеонор се изчерви и отклони поглед. Взе пергамент и перо от дъската за писане, която Симон беше задигнал от лагера на Карбука. Писарят се усмихна на себе си. Знаеше как ще постъпи, за да отклони мислите и на двама им. Но тя наистина трябваше да продължи да работи върху хрониката си, помисли си Симон. Нали и мнозина други, включително Реймон д'Агилер, капеланът на граф Реймон дьо Тулуз, продължаваха да пишат своите. Симон се надяваше да си извоюва безсмъртна слава със своя разказ, но може би той принадлежеше на Елеонор дьо Пайен? Е, както и да е — той сви рамене. Най-важно от всичко бе да бъде написана хрониката.

— Е, какво ще кажете за господаря Теодор? — прошепна той, но вместо да се съсредоточи върху работата им, Елеонор продължи да се визира в нощта. Двамата със Симон си бяха създали своя собствена представа за света. Според нея човечеството не се делеше на турци, православни, арменци и византийци, ами на такива, които са религиозни и другите, които са истински хора. Истинските хора можеха и да не са религиозни, докато онези, които бяха религиозни, можеха и да не са напълно истински хора. На описанието на първите отговаряше Теодор: възпитан и смел, който в интерес на истината не беше преизпълнен с особена почит към проповядваната от църквата религия, и още по-малко към водачите на така наречената Божия армия. Елеонор си даваше сметка, че Теодор я обича, и ако само съумееше да се измъкне от тази кървава мелница, щеше да отдели време да помисли за тази любов, както и да обмисли собствените си чувства към него. Въздъхна дълбоко. Наистина трябваше да си прочисти ума! Толкова много неща се бяха случили след победата над Карбука! Елеонор се обърна към Симон.

— Готов ли си?

— Великата победа при Антиохия — промърмори Симон.

Да, размисли се Елеонор. Ако турците бяха зашеметени от неописуемото си поражение пред стените на Антиохия, на свой ред и франките бяха зашеметени от своята дошла сякаш по чудо победа. Единственото обяснение за успеха им трябваше да е появата на Свещеното копие, което беше привлякло на страната на франките свети Георги и всички небесни воители. Благодарствени химни бяха изпълнявани, пееха се псалми, редяха се хвалебствени славословия сред словата от нескончаемите литургии, отслужвани за благодарност. Карбука и цялото му величие, коне и конници, бяха повалени и пометени като фараонът и колесниците му в Червено море. Времето на нуждата отстъпи на времето на изобилието. Насъбра се плячка, натрупаха се огромни купчини заграбени вещи, намериха се коне, запасите от храна бяха попълнени. Лагерът на Карбука беше свирепо опустошен, приличаше на лозе или овощна градина, през която са минали пълчища скакалци. Щом приключи с грабежите, Божията армия победоносно се върна в Антиохия. Командирът на крепостта се предаде на граф Реймон, който беше твърде болен за битката, но когато трябваше знамето му да се развее от крепостта, набързо оздравя. Боемунд се върна бързо назад, сякаш подозираше за намеренията на граф Реймон да заграби целия град. Командирът на крепостта бързо изпрати провансалското знаме обратно, прие знамето на Боемунд и прие християнството — поне така обяви публично.

Победата на франките в Антиохия скоро предизвика вътрешни разцепления. Съперничеството между Боемунд и граф Реймон се засили. Боемунд се считаше за единствения победител на Карбука, но граф Реймон, комуто беше поверено Свещеното копие, се представяше като истинската причина за поражението на атабега. Боемунд обаче публично заяви, че за него божествените знаци, пък ако ще дори и светите копия, не струват и една конска фъшкия. Карбука беше победен от неговите рицари! Той завзе крепостта и останалите укрепления, докато граф Реймон се настани в палата на управителя и държеше най-важното — Портата на моста, която пазеше пътя към пристанището „Свети Симон“ и морето. Нито един от двамата не отстъпваше, нито даваше признаци, че е готов на помирение. Свикаха общ съвет, но двамата водачи не можаха да постигнат съгласие. И двамата нямаха желание да продължат към Йерусалим, докато не бъде

решен въпросът с владееенето на Антиохия. Излязоха с прокламация, която прикриваше различията им и посочваше, че горещото време прави незабавния поход на юг невъзможен. Армията щеше да остане в Антиохия до празника на Все светии, първи ноември.

Божията армия, изтощена и обезкървена, прие решението им, но седмиците отминаваха и недоволството срещу забавянето се засилваше. Епископ Адемар, извън себе си от яд заради дребнавите кавги, съсредоточи усилията си върху прочистването на Антиохия, тъй като из канавките, уличките, къщите и водохранилищата все още гниеха трупове. Трябваше да се освети наново базиликата „Свети Петър“ и там да се настани официално гръцкият патриарх Йоан IV. Независимо от всичко, Бог сякаш се беше отвърнал от самообявилата се за Негова армия. Свирепа чума се надигна, породена от миазмите и изпълнения с вонята на непогребаните трупове въздух, и започна да опустошава града. Цял отряд германци, дошли в Антиохия като подкрепление, пристигнаха само за да измрат до последния човек, заедно с екипажа на кораба, на който бяха плавали. На първия ден от август почина и самият Адемар. Според видението, получено от Пиер Бартеlemi, останките на многопочитания епископ трябвало да бъдат погребани в базиликата „Свети Петър“, където било открито Свещеното копие. Пиер обяви още как сам Адемар му се явил, как бил обхванат от терзания, че веднъж се усъмнил в истинността на Свещеното копие. Впрочем, довери Пиер, Адемар бил спасен от пламъците на ада, само защото запалил свецица и направил дарение пред Свещеното копие. Посланието на Пиер беше ясно: епископът отправяше сериозно предупреждение от гроба, никой да не се съмнява в светостта на великата реликва или във факта, че небето е на страната на нейния притежател, граф Реймон дьо Тулуз.

Останалите водачи не се поддадоха на внушението и се заеха със собствените си дела. Реймон Пиле, един от видните провансалски благородници, потегли да търси още храна, както и да наложи с меч християнската вяра на ужасените жители в околностите на Антиохия. Юг дьо Пари се отправя на път, с цел да се срещне с император Алексей, за да поиска от него помощ. Само че изтощеният Юг реши да остане в Константинопол, а по-късно да се върне във Франция. Други водачи, подмамани от бързото забогатяване, заложиха на страховете и съперничествата между местните турски водачи. Франкските сеньори

им предложиха в служба войниците и мечовете си и напуснаха Антиохия като грабливи птици, жадни за плячка. Някои постигнаха успех, други — напротив. Фулбер дьо Буйон, придружаван от красивата си млада съпруга, тръгна на път, за да се присъедини към Бодуен, който беше превзел Едеса. Турски отряд, изпратен от управителя на Арзен, им устрои засада и Фулбер загубил и главата, и съпругата си, която набързо била дадена за жена на един от приближените хора на турския водач. Голяма красавица и много веща в леглото, прекрасната съпруга на Фулбер придумала новия си съпруг да убеди емира Омар от Арзен да призове Годфроа дьо Буйон да възпре стария враг на Божиата армия, Ридуан от Алепо. Годфроа бързо се отзовал, заграбил огромни богатства, а после изоставил новооткрития си съюзник сам срещу смъртоносната омраза на Ридуан.

Настанена в удобна къща, която преди бе принадлежала на някакъв търговец, Елеонор можеше само да наблюдава как Божиата армия се разпада и да размишлява над събитията. Мнозина измежду Бедните братя, както и от други братства, като Просителите например бяха измрели или изчезнали. Просителите, които така и не узнаха истинската съдба на своите водачи, вече се бяха слели с предвожданите от Тарфур „Развратници от Париж“ — истинска паплач, която винаги беше на предна линия, ставаше ли дума за клане или грабеж. Юг и Годфроа сега се стараеха да възстановят отношенията си с Просителите. Открито говореха за бягството на Жан Вълка и двамата му оръженосци като за богохулно поведение, а тайно полагаха усилия останките от тази сган от главорези винаги да разполагат с достатъчно ядене и пиене. За това пък отношенията на Юг с граф Реймон охладняха чувствително. Юг обвиняваше открито графа за бездействието на Божиата армия и ядно критикуваше пророчествата на Пиер Бартелеми. Стремеше се да привлече и останалите разединени франки на своя страна, докато враждите между водачите не преставаха. Хората започнаха да преминават от един отряд в друг. Юг направи всичко по силите си, за да привлече към себе си най-добрите. Той пламенно вярваше, че неговото оцеляване и това на Годфроа от всички ужаси е сигурен знак, че Бог одобрява техните намерения и тяхната цел. Остана грижовен и дружелюбен към Елеонор, високо оценяваше стореното от нея, но беше, както каза Теодор „с мисъл, вечно насочена към следващия ден“. И двамата, Юг и

Годфроа, бяха станали по-строги и сдържани по време на дългия поход. Държаха се като близнаци, като хора, свързани от най-близка кръвна връзка, и вече крояха планове за времето, когато Йерусалим щеше да бъде превзет.

И двамата рицари страняха от жените в лагера, включително от красавиците, пленени от турците. Теодор подозираше, че двамата може и да са дали тайно обет за бедност и целомъдрие съгласно целта си. Често се чудеше дали не бяха убедили епископа на Оранж, който беше наследил Адемар като религиозен водач на Божията армия, да ги ръкоположи за свещеници. Но несъмнено те си оставаха и воини, свирепи в битка, ненадминати майстори на меча, копието и лъка.

Бедните братя от Храма, които бяха тръгнали от Прованс с толкова възвишени надежди, вече приличаха на случайно събрани от обстоятелствата спътници, а не на братство. При Антиохия те вече се превърнаха в общност на рицари, привлечени от Юг и Годфроа под тяхното знаме. Имаха ново знаме, направено от олтарна покривка, на която беше изобразен червен кръст на бял фон. Носеха същия знак отляво на гърдите си или на гърбовете на огромните си наметала. Рицарите, които се присъединяваха към тях, приемаха оповестения правилник. Елеонор много се забавляваше от спора дали да бръснат главите и брадите си или да оставят косите и брадите си да растат на воля. В късната есен на 1098 година беше прието последното, макар размъкнатият външен вид на новото братство да не даваше правилна представа за военните умения на членовете му. Те участваха в нападения, като изключително добре организирани отряди, подчинени на строгата дисциплина на Юг. Вземаха пленници и се отнасяха към тях достойно. Строго им беше забранено изнасилването на пленени жени. Всички заграбени притежания трябваше да останат обща собственост, всеки отделен предмет, донесен след плячкосване, отиваше в общата хазна, за която отговаряше Годфроа. Завзеха за себе си една от по-малките кулички близо до Портата на моста, която преименуваха на „Дверите на Храма“ — име, което напомняше на някогашното братство. Там те съблюдаваха молитвения правилник на бенедиктинския орден: сутрешна литургия, отслужвана от Алберик и Норбер, които изпълняваха функциите на техни капелани, следваха останалите Божествени служби. Тези рицари промениха и отношението си към водачите, отдалечиха се от съперничеството

между норманите на Боемунд и провансалците, предвождани от граф Реймон, и отделяха значително време, за да подпомагат бедните от Божията армия. Братството от „Дверите на храма“ създаде болница, както и обща кухня, където всеки дошъл получаваше храна. Имаха дори своя собствена хазна за разпределение на общите пари. На бедните и болните раздаваха храна, раздаваха и оръжие на онези, които не разполагаха с такова. Помагаха на жени, особено на вдовици или самотни. Изключиха жените от братството си, но постоянно приемаха годни да служат за оръженосци, пажове и прислужници.

Юг и Годфроа работеха неуморно, рядко се прибираха вкъщи, освен късно вечер. Доста често оставаха в спалните, направени в тяхната кула. От дън душа вярваха, че Бог има свой план за тях и че тяхната тайна цел ги пази. Десетки хиляди бяха измрели, но те, Елеонор, Теодор, Алберик и Норбер, бяха оцелели като по чудо, ако не се считат незначителните наранявания или неразположения. Оцелели бяха и онези, които бяха близки на тяхната група, като Иможен и Белтран, които вече открито живееха като мъж и жена. Пък и опасността от Магъосника, зловещия ловец на реликви и онези фанатици, федаините, изглежда се беше стопила. Теодор също беше съгласен с това, казваше, че вероятно са измрели — било в битка, било от болест. Симон не мислеше така. Беше омагьосан от историите, според които федаините били сред тях, макар да му беше трудно да повярва, че са изпратили свои хора толкова далече от своята самотна крепост сред хълмовете. Но и той, и Елеонор и Теодор бяха съгласни, че постъпката на Балдур, когато беше измъкнал бойния си колан и го беше хвърлил в праха с думите: „обеси предателя си с това“, е доста озадачаваща и може да означава, че тайнственият им противник или противници само са се отдръпнали за известно време.

В късната есен на 1098 година семето, посято от Юг и Годфроа, започваше да дава плод. Появи се нова сила, която се противопоставяше и на нормани, и на провансалци, движение, което включваше огромната част от бедните в Божията армия. Те се наричаха просто „йерусалимити“ и искането им беше точно и ясно: достатъчно време беше прахосано в Антиохия за кавги кой колко да заграби. Армията трябваше незабавно да продължи похода си към Йерусалим. Надигането на протестите, умело направлявани от Юг и Годфроа, се засилваше. Пиер Отшелника се присъедини към редиците на

протестиращите и се превърна в красноречив говорител на йерусалимитите от целия град. Най-накрая те успяха да принудят водачите си да се върнат в Антиохия от нескончаемите си грабителски набези. Армията се строи по улиците на града, приветствайки водачите на похода, когато те се завърнаха в града. Прочутите рицари се връщаха с препълнени с плячка каруци, следвани от дълги върволици турски пленници, на чийто вратове висяха отсечените глави на техните другари. Независимо от това, йерусалимитите скоро принудиха съвета на водачите да се събере и Пиер Отшелника изложи тяхната гледна точка.

— Понеже господарите са възпирани от страх, други причини или заради обещанието си към императора, да ни поведат към Йерусалим, тогава, ние, народът, ще изберем сред нас бойци, хора смели и отдадени на службата си на Бога, с чиято благословия ще тръгнем. Не се ли притесняват принцовете — запита Пиер, — нашите господари, че се бавим повече от година и че хиляди бойци изгинаха тук? Онези, които искат да останат и да грабят злато, нека да останат! Онези, които искат Антиохия, да я имат! Ние обаче ще се отправим на път. Онези, които останат, ще се погубят, без да са сторили нищо добро, точно както и онези, които измряха през изтеклото време на това място. Впрочем всеки ден в Антиохия ние сме раздирани от толкова неразбирателства, че по-скоро ще разрушим стените на града, вместо да възстановим покоя, на който се радвахме преди превземането му. Вместо да изнемощяваме от глад или кавги, трябва да се върнем към своето поклонничество.

Сеньорите от съвета не можаха да устоят на настояванията. Взеха решение и постигнаха приемливо за всички споразумение. През ноември 1098 година армията навлезе навътре в земите на Сирия, с намерението да превземе Марат-ен-Нуман, крепост от изключителна важност, която контролираше пътищата на юг. Марат беше добре укрепен град, над чийто защитни стени се извисяваше джамията със синьо кубе, построена на огромен хълм, от който се виждаше как Божията армия разпъва лагера си долу в ниското сред маслинените насаждения пред градските стени. Франките опънаха шатрите и изградиха набързо колиби, покрити със сухи лозови клонки, после започнаха да наблюдават и да чакат. Марат беше ограден с могъща защитна стена, кули и дълбок сух ров. Турците не показваха страх,

бяха отблъсквали и преди нападения на франките и си мислеха, че и този път ще ги отблъснат. Цялото население на града се беше струпало по отворите на парапетите и проклинаше франките, ругаеха подлостта им и окачваха по стените обърнати кръстове. Поведението им получи търсения отговор. Божията армия нападна веднага, хвърли мостове през сухия ров и прехвърли леки стълби през стените, но стълбите лесно бяха отрязани. Франките се отдръпнаха и се приготвиха за обсада.

Ноември отмина и дойде декември със студ и леден дъжд, който прокъса палатките им и от който оскъдните им хранителни запаси прогизнаха. Франките, включително и Елеонор, бяха принудени да се пръснат из нивите, ровеха и копаеха за семена от жито, ечемик, леща или някакъв зеленчук. Пиер Бартелеми отново подхвана пророчествата. Държеше се като втори Йоан Кръстител, обвиняваше Божията армия в безброй непростиими грехове: убийства, грабеж, плячкосване, насилвания, прелюбодейство. Тези грехове, настояваше той, били истинската причина за настоящите им несгоди. Подтикваше ги да пречистят душите си чрез тайнствата, чрез молитва и даване на милостиня. Другарите му се съгласяваха, после бързо се заемаха с поземните си грижи.

Стените на Марат бяха твърде дебели, за да бъдат разрушени, затова обсадниците решиха да минат над тях или под тях. Като начало франките опитаха второто. Запълниха част от рова и хората, които трябваше да изпълнят задачата, бяха посрещнати с камъни, стрели, жарава, замеряха ги дори с гърнета вар и кошери, пълни с разлютени пчели. Войниците се оттеглиха и франките се заеха да обмислят нов подход. С помощта на братството от „Дверите на Храма“, Реймон дьо Тулуз строи отрядите си в близките маслинени горички. Набързо изсякоха дърветата и построиха грамадна обсадна кула, която можеше да се придвижва на четири грамадни колела. На върха ѝ Еврар Ловеца, главният лесничей на Реймон дьо Тулуз, въоръжен с рог, направляваше рицарите, облечени в пълно бойно снаряжение, да изблъска кулата към стената. В основата ѝ подривниците пълзяха по тунел под стената към участъка, който трябваше да отслабят. Турците посрещнаха кулата с изстрели от катапулт и горящи стрели. Рицарите на върха на кулата отвърнаха с порой от хвърлени копия, тояги и камъни, а с помощта на огромни куки с железни вериги се опитваха да обхванат зъберите на защитните стени и така да примъкнат по-близо кулата. Зад тях дълга

редица от облечени в бяло свещеници умоляваха Бог да направи така, че кулата да донесе крушение на враговете им. Междувременно от другата страна на града, друга част от рицарите прекосяваха рова, поставяха обсадни стълби на стените и напредваха по тях. Турците бяха обзети от страх, изтеглиха хора от боя с обсадната кула. Кулата се приближи още повече, част от стената рухна и франките се втурнаха в града по мръкнало. Франкските водачи наредиха прекратяване на битката, понеже не искаха да се водят нощни боеве. Бедняците обаче — изнемогващи от глад и гняв, водени от Тарфур и неговите „Развратници“ — се втурнаха из Марат да грабят и да убиват колкото им душа иска. Боемунд, който беше склонил да придружи Реймон, предложи да приемат капитулацията на някои от градските водачи и да им наредят да се съберат на сигурно място, където да бъдат защитени. Но щом пукна зората и водачите научиха, че голямото разграбване така или иначе е започнало, Боемунд лиши турските водачи от притежанията им. Някои бяха посечени, а оцелелите изпроводени набързо към Антиохия, за да бъдат продадени в робство.

Марат беше подложен на нечуван грабеж и плячкосване. Никой не беше пощаден. Да се върви из улиците означаваше да се гази по трупове. Турците избягаха към подземните пещери, но франките ги преследваха, сипваха сяра в тях и я палеха, за да ги избият и после сами слизаха вътре да търсят плячка. Турците се биеха отчаяно и дори предпочитаха да се самоубият, вместо да се предадат. Марат падна, и както шумно прогласи Пиер Бартелеми — „Какво падане беше!“ Франкските водачи отново започнаха да се карат кой какво да заграби. Междувременно останалата част от армията отново беше подложена на тежки лишения, защото запасите от храна бързо свършиха. Разпаряха труповете на турците, за да търсят погълнати монети и скъпоценности. Сред обезумелите от глад кръстоносци вилнееха слухове, че някои от тях режели късове от бутите на мъртвите турци, опичали ги и ги яли, дори ги захапвали, полудели от глад, още преди да са достатъчно опечени. Други слухове твърдяха, че труповете на турците, удавени в близките блата, били измъкнати, за да се поуталожат непоносимите страдания от глада. А водачите продължаваха да се карат. Елеонор, Симон и Теодор оцеляваха с козе месо и гъсти супи от различни треви и семена, а Юг и Годфроа

предприемаха набези за намиране на храна, но те рядко биваха успешни.

На Богоявление 1099 година, Юг откри картите си. С помощта на своите събратя, както вече ги наричаше, той организира общо събрание. Божията армия се събра пред портите на Марат, заобиколена от огромни пращящи огньове. В продължение на час, Юг им говори с властен глас, убеждаваше ги, че трябва незабавно да напуснат Марат и да се отправят към Йерусалим. Епископът на Оранж наскоро беше умрял, и ако нямаше други водачи, той, Юг дьо Пайен щеше да ги поведе на юг. Но му се искало все пак водачите им да бъдат с тях. Ако напуснали Марат, кавгите щели да спрат, затова трябвало да разрушат града. Отекнаха одобрителните възгласи на тълпата. После тълпата се впусна в неконтролируема оргия на разрушението. Къщи, джамии и храмове бяха подпалени. Стените бяха сринати, укрепленията — изравнени със земята. Граф Реймон се измъкна от покоите си, за да види резултата от разрухата. Поне за пред хората, той се беше променил. Марат, обеща той, щял бъде изличен от лицето на земята и оставен в руини, а той самият, бос и само по поклонническа риза, щял да ги поведе на юг към Йерусалим.

ЧАСТ ДЕВЕТА

ИРКАТА: ПРАЗНИКЪТ НА СВЕТИ ГОДРИК, 21 МАЙ 1099

Fulget crucis mysterium.

Тайната на кръста възсиява.

св. Венанций
Фортунат, „Химн в чест на
Кръста“

„Господи, обикнах обиталището на Твоя дом и мястото, дето живее Твоята слава.“ Божията армия пееше тези стихове, когато редиците ѝ се запускаха по хълма, покрай руините, към земята, където се беше родил Христос. Местните християни, подтикнати от сирийски монаси от малкия им манастир при Църквата на Девата, бяха наизлезли с разпятия и молитвени броеници, за да ги посрещнат. Франките разположиха лагера си само на няколко мили от Ирката. Армията, която вече наброяваше около двацет хиляди души, беше изпълнена с въодушевление, и не други — така написа в хрониката си Елеонор — ами Юг и Годфроа за пореден път принудиха великите сеньори да предприемат необходимите действия. Орденът на Дверите на Храма, водачите на йерусалимитите, вече представляваха истинска сила в тази земя. Йерусалим трябваше да бъде превзет час по-скоро. Свещеният град бе наскоро завзет от войски, изпратени от халифа на Кайро, водач на фатимидската секта сред турците. Той изпратил войската си през Синай да завземат Йерусалим, но Божията армия не я беше грижа. Турците, както и там да се наричаха и какъвто и да им беше произходът, щяха да претърпят поражение. Кръстоносците щяха да превземат Йерусалим. Трябваше да напредват бързо. Беше време, в което можеха да изскубват покълналите насаждения от нивите, преди слънцето да стане твърде жарко и земята да се напука. Сега беше най-

подходящият момент за поход. Хиляди напуснаха Марат и тръгнаха по пътя, който вървеше по крайбрежието. Вървяха пеша, с копия и торби, праметнати през рамо, без друг багаж и каруци. След тях кретаха натоварените камили и волските коли, но тези неща не бяха важни. Йерусалим беше тяхната награда.

Надеждата за скорошно пристигане в Свещения град беше лелеяна от всички, когато напуснаха Марат през февруари. Отначало граф Реймон и останалите водачи изглежда си бяха взели поука. Небето се показваше благосклонно към тяхното начинание. Навлязоха в южна Сирия, част от древната Ханаанска земя, така твърдяха начетените — земя, преливаща от мед и мляко, особено през пролетта. Из местността, която прекосяваха, се редуваха пурпурни възвишения и хълмисти ливади, просечени от червеникави на цвят изорани ниви. Четвъртити варосани къщурки с опънати платнища и рогозки пред вратите и прозорците се гушеха сред черни базалтови скали, покрити със златистокафяви лишеи. Земята беше богата, навсякъде растяха сочни сребристокзелени маслини, сенчест тамарикс, цъфнал зокум, хвойна и дива мирта. Ярки цветя мамеха погледа. Облаците се гонеха над земята, покрита с бледолилави на цвят скали, които отстъпваха място на ивици обрасли с цъфнала иглика. Прохладен, свеж бриз полюляваше гъстите тревни носеше ухания от кедровите горички и тъмните борове, които даваха добър подслон от слънцето. Нощем луната ярко възсияваше. На зазоряване цветовете бързо преливаха един в друг на небето. В тази богата земя добитъкът — овце и кози — бе пръснат из пасищата нагъсто като пчели. А беше и страна, пълна с чудеса, изпъстрена с призрачни градове, руини от древни времена, чиито разрушени стени и сводести порти бяха охранявани от зловещи създания, издялани от камък. Пътят им водеше далеч на юг и франките видяха дори върха на Снежната планина. Смаяни се взираха в надвисналите сини небеса, към които се извисяваха черните стъбла на палмови дървета с разперени като ветрила клони. Вода имаше в изобилие, в потоци, ручей и кладенци. Тракаха водни колела и до поклонниците достигаше вече не лютивият дим от горящите къщи, а вкусното ухание на гозбите, които се готвеха над огнищата. Ароматът на акации и азалии галеше обонянието.

Жителите бяха дружелюбни, търгуваха с готовност, много от тях бяха сирийски християни, които принадлежаха към странни

разновидности на вярата, като копитите и маронитите. Новините за големите победи на Божията армия, за делата на тези свирепи, облечени в желязо мъже ги бяха изпреварили. Разказите за пораженията на Ридуан, Яги Сиян и Карбука вървяха като предвестник преди Божията армия. Юг, който вече говореше от името на войската, подтикна граф Реймон да се договори с местните управители и да покаже добронамереност към всички. Дипломатията показа резултати: емирът на Шазир ги поздрави приятелски, както и управителят на Хомс^[1]. На празника на въвеждането на Пресвета Богородица в Храма, армията се разположи в изоставения град Рафания, чиито градини бяха отрупани с плодове, а в къщите се намираше и храна. Останаха там и се събраха на съвет. Можеха да продължат навътре в земите на сирийците и да обсадят Дамаск, или пък да продължат направо на югозапад покрай крайбрежието. Юг убеди граф Реймон да настоява за втората възможност, с доводите, че пътят покрай крайбрежието е по-лек и ще им бъде по-лесно да набавят храна от пълни с провизии лодки, които пък ще ги придружават по време на похода. Когато беше възможно, щяха да избягват битките и препятствията. Граф Реймон се съгласи. Божията армия се отправи надолу по крайбрежието на Средиземно море. Натъкнаха се и на враждебни действия. Турски съгледвачи от различни отдалечени крепости нападаха изоставащите, докато братята от „Дверите на Храма“ не взеха мерки. Отделиха се от основния поток на похода и се движеха прикрито, наблюдавайки едва кретащите последни редици от армията. Турците отново нападаха, но братството на Юг ги притисна здраво в засада, обкръжиха ги и ги избиха до крак.

Граф Реймон продължи похода. Превзе няколко крепости, разположени на възвишения и накрая реши да обсади голямата крепост при Ирката. Надяваше се, че ако тя падне, към него отново ще се присъединят Боемунд, Годфроа дьо Буйон и Робер Фландърски, които не го бяха последвали в похода на юг. Мислеше си, че Ирката ще падне лесно, но сгреша. Турските защитници на крепостта показаха върховна смелост и предприемаха кръвопролитни нападения срещу франките. Разгоря се истински двубой между катапултите от града и донесените на юг от Божията армия. Гърнета с горяща жарава, наръчи горящи клони, огън и жупел бяха хвърляни и засипваха с огнен порой шатрите и колибите на обсаждащите. Реймон дьо Тулуз продължаваше

да си въобразява, че градът може да бъде превзет и реши да покаже на турците от областта, че тъкмо от него трябва да се страхуват. Юг и Годфроа възразиха срещу плановете му, но графът беше непреклонен. Заплаши управителя на близкия Триполи, като изпрати нападателен отряд да завземе недалечното пристанище Тартус. Управителят на Триполи беше впечатлен и изпрати в дар свои коне и десет хиляди златни византийски монети. Годфроа дьо Буйон и Робер Фландърски чуха за дара и побързаха да се присъединят към Реймон, на когото се наложи да използва новопридобитото си богатство не само за да се заплати с войнствения Танкред, който беше избягал от своя вуйчо Боемунд, но и за да възнагради Годфроа и Робер.

Бедите следваха една след друга. Ирката не се предаваше. Новините бяха стигнали до император Алексий и той бе изпратил писмени предупреждения към граф Реймон да не продължава на юг, докато той не се присъедини към армията, за последната част от похода до Йерусалим. Пиер Бартеlemi, който се ползваше с покровителството на Реймон, занеза нови Божествени откровения, според които Божията армия трябвало да се пречисти за пореден път. Дълбокото униение се натрупваше като гной. Започнаха ожесточени спорове. Изтъкваха се доводи, че са тръгнали от Марат с ясното намерение да се отправят незабавно към Йерусалим, но отново се бавеха. Юг и Годфроа обсъдиха забавянето, когато се събраха на специален съвет в шатрата на Теодор. Алберик и Норбер, целите кожа и кости, но с пламтящи погледи, по-късно се присъединиха към тях, както и Белтран.

Нощта беше благоуханна, така щеше да си спомня по-късно Елеонор. Беше една от онези нощи, през които двамата с Теодор си бяха създали обичая да се разхождат извън лагера, за да се наслаждават на силните, наситени аромати на първите летни дни, далеч от непоносимата воня на лагерните огньове, готварските гърнета, отходните места и проникващата навсякъде смрад на мръсни дрехи, носени върху нечиста плът. Теодор бързо започваше да измества Юг от сърцето на Елеонор като неин довереник. Не я поучаваше, а я придумваше да споделя с него, както тя и правеше. Беше дори поткровена и по-честна отколкото на изповед. Теодор я насърчаваше да говори за миналото. Елеонор разбра, че натрапчивата мисъл за смъртта на нейния жесток съпруг-пияница се е стопила по време на

пътуването. Случваше се да минат цели седмици, без да я споходи. Въпреки че Теодор я ухажваше и те вече се приближаваха до Йерусалим след всички ужаси на пътуването, Елеонор не преставаше да мисли за миналото. Говореше за настъпилите у нея промени, за нарастващото отчуждаване между нея и Юг, за студенината на Годфроа и за това, че най-сетне беше намерила покой от собствените си угризения. Беше стигнала до убеждението, че съпругът ѝ сам си бе навлякъл смъртта. Ако тя имаше някаква вина, то несъмнено вече я беше изкупила. Пък и с какво беше предизвикала яростта на съпруга си — насилник? И какво беше неговата смърт в сравнение със смъртта на хилядите невинни, изклани от двете страни на така наречената Свещена война? В края на краищата, пътуването на изток не се оказва такова, каквото Елеонор си го беше представяла там, далече. Тя беше тук и толкова, връщане назад нямаше. Наистина, крайт на пътуването вече се виждаше, но как Йерусалим щеше да направи от нея или от някой друг по-свят или по-добър човек? Ако не друго, призна тя на Теодор, поклонението беше пречистило душата ѝ и беше снело от плещите ѝ много излишна тежест. Ако стигнеха Йерусалим, ако оцелееше, тя повече нямаше да участва в преследването на откровения. Щеше да започне отново, да построи свой свят и да се подслони на сигурно място в него като монахиня в своята килия.

Теодор никога не спореше с нея. Двамата се качваха на конете си и се отдалечаваха от мръсотията на лагера, от шума и грохота на обсадата на Ирката. Яздеха из околностите, търсеха някоя варосана къщурка с кошари, зеленчукови градини и цветя. Теодор сядаше до нея на тревата и разказваше как преди време е живял на подобно място и как мечтаел отново да открие нещо подобно. Елеонор слушаше, а вратата на нейното минало се затваряше завинаги зад нея. Никога нямаше да се върне в Компиен. Нямаше повече да се терзае за смъртта на съпруга си или да споделя небесните възжелания на Юг и Годфроа. Щом превземеха Йерусалим — ако превземеха Йерусалим, — нейният обет щеше да бъде изпълнен и тя трябваше да си избере нов път.

Елеонор тъкмо си припомняше даденото пред себе си обещание, когато Юг свика събрание. Брат ѝ вече беше човек, чиято дума не можеше да се пренебрегне, признат водач, и сега той излагаше вижданията си с властен тон и твърдо слово: Годфроа дьо Буйон и Робер Фландърски се бяха присъединили към Божията армия, която

наброяваше вече двайсетина хиляди души — но не повече. Обсадата на Ирката изпиваше силите им и трябваше да я прекъснат, защото огромната армия на халифа^[2] на Кайро напредваше към Йерусалим, за да го защити.

— Откъде знаеш? — попита Белтран, влетял като вихрушка в шатрата. Зад него умърлушено се влачеше Иможен. Елеонор внимателно я огледа. Иможен беше съвсем измършавяла, с изпито лице, което не се дължеше на лишенията, а на непрекъснатите свади с Белтран, но за какво толкова се караха, Елеонор не успяваше да разбере.

— Откъде знаем ли? — гневно му отвърна Юг. — Бог стори така, че научих. Един от моите братя излязъл на лов със соколи. Соколът му нападнал гълъб и го ранил. Гълъбът паднал. Моят брат открил, че гълъбът носи съобщение в малка тръбичка, прикрепена към единия му крак.

— Не може да бъде! — изсмя се Белтран.

— Напротив. И аз чух, че е станало така — намеси се Теодор. — Турците обучават гълъбите да пренасят съобщения на дълги разстояния.

— Ами новините? — попита Алберик.

— Както ви казах, така е. Съобщението беше изпратено от една от южните крепостите на халифа на Кайро — отвърна Юг. — Египтяните изпращат огромна армия, за да защитят Йерусалим.

Единствено пращането на огъня и далечните шумове от лагера нарушаваха тишината.

— Това безумие трябва да спре — скочи на крака Годфроа, протегнал ръце. Елеонор спотаи усмивката си. Несъмнено Юг беше нагласил всичко, макар лицето му да оставаше смирено като на послушник.

— Дължим подчинение на граф Реймон — рече Алберик.

— Само докато превземем Йерусалим — нечуто рече Норбер.

— Ако той не тръгне — продължи ожесточено Годфроа, — тогава ние ще отдръпнем нашата привързаност и верността си от него.

Одобрителни възгласи посрещнаха думите му.

— Ами копието? — поиска да знае Норбер. — Нали граф Реймон държи Свещеното копие и неговият пророк Пиер Бартелеми вижда в

това знак от небето, открито одобрение от Бог за делата на граф Реймон?

— Кой казва обаче, че Пиер Бартелеми ще бъде пророк и в Йерусалим? — заплашително продума Юг. — Небето може да оттегли своята благосклонност и Бог — своето одобрение. Не е ли така?

В следващите няколко дни въпросът на Юг получи своя отговор, понеже Пиер Бартелеми сам утежни положението. Имаше още видения, твърдеше, че видял Христос, свети Петър и свети Андрей, и разказите му бяха смразяващи. Бог му рекъл, че много грешници са намерили подслон в Божията армия и че те трябвало да бъдат безпощадно прокудени от там. Граф Реймон дьо Тулуз трябвало да събере цялата армия, а Пиер Бартелеми щял по чудодееен начин да открие грешниците и да подреди бойния строй: в първите три редици щели да бъдат отдадените телом и духом следовници на Бога, а в последните две редици щели да застанат омърсените с греховете на прелюбодейството, похотта, гордостта, скъперничеството и малодушието. Пиер обяви, че Бог му наредил да надзирава незабавната екзекуция на тези грешници. Разбира се, думите му бяха приети като открита заплаха. Доста кръстоносци вече недолюбваха граф Реймон. Обсадата на Ирката се проточваше, Алексий искаше от тях да чакат, а сега дойдоха и виденията на Пиер Бартелеми.

Разнесоха се слухове, които се разпространяваха като лумнал в плевник пожар. Че всъщност Пиер Бартелеми бил шарлатанин и така нареченото свещено копие, не било друго, а обикновено острие на турско копие. Сам Пиер Бартелеми, вероятно с негласното одобрение на граф Реймон, е подготвил намирането му. Франките бяха уморени от среднощните прозрения на Пиер, които го спохождаха посред нощ и чудатите истории, които следваха от тях. Дошло беше време да подложат пророкуванията му на проверка. Арнулф от Шоке^[3], капеланът на норманския херцог, застана начело на множеството негодуващи. Заедно с други кръстоносци той започна да задава въпроси и под влиянието на братството на Храма, тези въпроси веднага стигаха до всички в лагера. Защо Свещеното копие е било открито от самия Бартелеми, сам в тъмния изкоп, а не пред мнозина, на открито и светло място? Защо тези видения са изпратени на Бартелеми, който в миналото бил чест гост на кръчмите, а вероятно е и беглец от войската? Пък и как се е озовало Свещеното копие в

Антиохия? Кога Пилат Понтийски и неговите войници са посетили този град? Защо такива видения не е получил никой друг освен Пиер Бартеlemi и защо само той е разбрал къде е заровено Свещеното копие? Дори Адемар дьо Льо Пюи не е имал подобни твърдения. Вместо това, при цялата си святост, Адемар хранеше силни подозрения относно свещената реликва.

Изникваха нови и нови доводи. Мнозина започнаха да гледат на Свещеното копие като на измама. Арнулф продължаваше нападението и ставаше все по-настойтелен, докато не успя да предизвика Пиер Бартеlemi, който се изправи пред пълния състав на съвета, за да се защити.

— Нека да запалят огромен огън! — поиска Бартеlemi. — Аз ще взема Свещеното копие и ще премина невредим през огъня. Ако копието ни е пратено от Бога, то ще ме съхрани. В противен случай, ще изгоря до смърт!

Изпитанието с огъня като че ли беше единственото решение. Избраха деня: Разпети петък, 1099 година. В очакване на изпитанието Пиер постеше и се молеше. В уречения ден избраха едно по-издигнато място. Натрупаха клони в средата на разстояние от около пет крачки. Войниците се струпаха по околните склонове, за да наблюдават изпитанието, всички участници в похода се стекоха да наблюдават Божия съд. Близо до средата на разчистеното място стоеше група свещеници — официалните свидетели. Бяха боси и облечени само в свещенически одежди, без брони. Елеонор и Теодор, смесили се с другарите на Юг, слязоха да гледат. Изведоха Пиер Бартеlemi и свалиха горните му дрехи. Запалиха сухи маслинови клонки. Струпаните клони за огъня вече се простираха на четиринайсет стъпки, разделени на две купчини, всяка по четири стъпки висока. Между двете купчини имаше оставено място от около една стъпка. Огънят пламна буйно. Реймон д'Агилер, капеланът на граф Реймон дьо Тулуз, се обърна към армията със своя мощен глас.

— Ако всемогъщият Бог е говорил на този човек лице в лице и свети Андрей му е разкрил къде е копието, той ще премине през този огън невредим. В противен случай той е лъжец! Тогава нека изгори заедно с копието, което носи в ръце.

Цялата армия коленичи и отговорът ѝ прогърмя:

— Амин!

Огнените пламъци лумнаха още по-високо, горещината се усили. Пиер Бартелеми преви коляно, прие благословията на един от свещениците и с мощен глас призова Бог да му бъде свидетел, че не е лъжец. Поиска от армията да се моли за него. Свещеникът взе копието, уви го в ленена кърпа и го постави в ръцете на Пиер Бартелеми. Пророкът се изправи и тръгна към огъня. Над пламъците прехвъркна птица, жегата я замая и тя падна в огъня. Пиер обаче премина през първата огнена клада, спря за миг и продължи през втората. Когато той се появи невредим и от нея, се вдигна врява чак до небесата. Пиер вдигна копието, все така увито в лен, по който също нямаше следи от обгаряне. Той се затича към хората, викайки, че Бог доказал правотата му. Теодор дръпна Елеонор настрана, защото имаше опасност от размирици. Хората се скупчиха около Пиер Бартелеми. Елеонор така и не разбра какво последва. Дали беше следствие от възхищението на тълпата или дело на някой враг, но Пиер получи повече наранявания от своите така наречени поддръжници, отколкото от огъня. Краката му бяха строшени на две или три места, по гърба си имаше сериозни наранявания. В действителност щяха да го разкъсат на парчета, ако поддръжниците на граф Реймон не бяха разблъскали тълпата и не го бяха освободили. Бързо го отнесоха в колибата на Реймон д'Агилер. Тълпата, вече убедена, че е била свидетел на истинско чудо, сега се обърна към огъня и се зае да събира въглени и пепел като реликви.

Веднага след изпитанието започнаха да се чуват различни истории за това как Пиер успял да се измъкне невредим от огъня, а свидетелите, които бяха огледали тялото и лицето му, го потвърждаваха. Други, обаче, говореха, че той е рухнал, повален от непоносимата горещина. Каквото и да беше станало, на следващия ден Пиер Бартелеми умря от раните си и беше погребан на мястото на изпитанието. Ако граф Реймон дьо Тулуз беше таил надежди, че чудото ще затвори устите на противниците му, то той остана излъган. Продължаваха да се ширят слухове, че Пиер Бартелеми бил шарлатанин, а Свещеното копие — фалшиво. Реймон отчаяно се опитваше да спаси доброто си име, но Годфроа дьо Буйон, Робер Нормански и Робер Фландърски вече бяха решили твърдо да му отнемат водачеството — задача, в която Юг и Годфроа им бяха от голяма полза. Божията армия се оттегли от Ирката. Чакаше ги Йерусалим. Към него се приближаваше египетска армия. Трябваше

незабавно да превземат Свещения град! Сякаш тласкани от невидима сила, хората прибраха шатрите, разрушиха колибите си и с химни и псалми на уста поеха към Йерусалим. Реймон дьо Тулуз все още настояваше, че неговата дума трябва да е решаваща. Провалът му при Ирката беше накарал управителя на Триполи да премисли: нима франките бяха толкова слаби, та не можаха да превземат една нищо и никаква крепост? Изпрати след тях нападателни отряди. Реймон отвърна безмилостно. Отрядите бяха обкръжени, а трупове — пуснати да плуват по акведукта към Триполи — обезглавени тела и отсечени глави, от чиито зейнали рани струеше кръв.

[1] Град в западна Сирия. — Бел.прев. ↑

[2] Халифът е държавният глава на ислямската форма на държавно управление, наречена „халифат“. — Бел.прев. ↑

[3] Първият латински патриарх на Йерусалим. — Бел.прев. ↑

ЧАСТ ДЕСЕТА

ЙЕРУСАЛИМ: ПРАЗНИКЪТ НА СВЕТА МАРИЯ МАГДАЛИНА, 24 ЮЛИ 1099

Tam sancta membra tangere.
Товага да се докоснат до свещените
останки.

св. Венанций
Фортунат, „Химн в чест на
Кръста“

Божията армия напредваше към Йерусалим, без да знае умора. Франките пееха химни и редяха любимите си редове от псалмите, като този например: „Защото един ден в Твоите двори е по-добър от хиляда дни.“ Нямаше съмнение, че не пееха за земята, която прекосяваха. Слънцето безжалостно изсипваше изпепеляващия си зной върху армията. Обвиваха ги облаци прах, рояци жилещи комари и мушици не им даваха миг покой. Следваха пътя по крайбрежието, който беше тесен и изпълнен с опасности. За радост не се натъкнаха на нито една засада, дори когато трябваше да заобиколят скалист нос, врязал се в морето — опасно място, което местните наричаха „Ликът Божи“. Местните предупредиха франките, че на това зловещо място ще им се наложи да вървят един зад друг. Така и сториха, а злото ги отмина. Преминаха и други подобни тесни пътеки. Прекосиха Кучешката река, заобиколиха Бейрут. Божията армия се изсипа върху изпопадалите мраморни останки от някога великолепните дворци и се заниза под смайващите, макар и рушащи се арки, построени от римляните, преди да стигнат Сидон^[1].

В Сидон спряха, отпочинаха и намериха храна близо до напоявани места. Нарязаха захарна тръстика, известна тук като „сукра“, лакомо смучеха сладкия ѝ сок и отидоха да позяпат останките

от някогашната слава на Тир^[2]. Поразвеселиха се и понаучиха полезни сведения от местните християни-маронити за по-нататъшното си пътуване: узнаха, че крайбрежният път не минавал покрай водни източници, имало и още опасни и тесни участъци. Божията армия, обаче следваше крайбрежния път, очите на всички бяха обърнати към сушата. Бояха се, че сарацините ще ги нападнат отстрани и че турците ще ги изблъскат в морето. Водата не достигаше, а из песъчливата, скалиста земя изобилстваха змиите и базилиските^[3], чиито ухапвания бяха ужасяващи. Мъже, жени и деца, блънуващи от жажда, ровеха жадно земята. Елеонор беше една от тях. Вода не намираха, затова пък ги нападаха отровните змии, от чиито ухапвания телата им биваха обхващани от жестоки, мъчителни болки. Ухапванията, щеше да напише Елеонор в своята хроника, толкова подсилиха жаждата у някои, че те се хвърляха в морето и се нагълтваха със солено-горчивата му вода, от която жаждата им нарастваше неимоверно.

Най-накрая Божията армия се измъкна от изпълнения с опасности участък и разпъна лагера си край една река, от която бяха останали само плитки локви по глинестото речно корито. Тръгнаха по коритото навътре към сушата, през камениста, покрита с прах равнина, в която растяха фурми и смокини. В далечината съзряха белокаменния град Рамала, издигнат в тази страховита, суха земя на спечена като камък глина, високи остри скали и набразден от вятъра пясък. Въпреки всички трудности и жаждата, армията напредваше предпазливо, но портите на Рамала се оказаха неохранявани. Влязоха зад стените и се огледаха из запуснатия, мръсен град. Зеленината беше рядкост, из улиците и пустите площади се носеха само облаци прах. Местните маронити боязливо се измъкнаха, за да ги поздравят и показаха на франките входовете към подземните водохранилища, които захранваха големите бани. Франките се струпаха в тях, напиха се до насита и отидоха в Бялата джамия. Кедровите порти на входа и тежките греди на покрива на джамията бяха черни и овъглени, опожарени от оттеглящите се турци, за да не могат франките да използват дървото за построяването на обсадни машини. Божията армия коленичи на мраморния под на джамията, тъй като жители от града им бяха пошушнали, че под него лежали костите на един от големите им светци — мъченикът свети Георги. Франките незабавно превърнаха джамията в църква и посочиха Робер от Руан за епископ. Щяха още да

се бавят в Рамала, но Юг, Годфроа и останалите рицари на Храма не преставаха шепнешком да ги подтикват с думите: това не е Йерусалим, трябва да продължим пътя си.

Юг и Годфроа се бяха отдръпнали от Реймон дьо Тулуз и все често ги виждаха около Танкред. Имаха си и свой пророк, послушник на име Пиер Дезидерий, който непрестанно предупреждаваше Божията армия, че трябва да върви към истинското си предопределение — Йерусалим. Но Танкред не се нуждаеше от много насърчаване. Той непрестанно даваше глас на желанието си армията да се движи бързо, и така на шести юни те стигнаха до древния град Емаус, на няколко мили от Свещения град. Това беше мястото, на което възкръсналият Христос срещнал двамина от учениците си на път за Йерусалим. Божията армия, така обяви Пиер Дезидерий продължавайки нишката на виденията си, също трябваше да срещне възкръсналия Христос в Йерусалим. Танкред беше решен на всичко, стига това пророчество да се сбъдне.

Посред нощ на 6 юни, Теодор се вмъкна в шатрата на Елеонор и я разтърси. Поставил една ръка на устата ѝ, с другата ѝ показва, че не трябва да вдига шум. На оскъдната светлина Елеонор погледна към Иможен, която спеше, след като се беше прибрала хлипаща.

— Чуй ме — прошепна Теодор, — маронити от Витлеем са дошли при Танкред. Страх ги е, че турците ще опожарят града. Той и сто рицари, сред тях Юг, Годфроа и аз, се отправяме натам. Искаш ли да дойдеш?

Елеонор се надигна.

— Ще видим Йерусалим — добави Теодор.

На Елеонор не ѝ трябваше друго насърчение. Пригответи се набързо и се присъедини към Теодор, който я чакаше отвън. Започваше да се развиделява, небето просветляваше, когато те забързаха към редиците коне. Светеха фенери, струйки дим се виеха над първите запалени огнища. Някъде далече виеше самотен чакал в непривичен контраст с гласовете на събралите се мъже, които редяха псалми.

Щом приключиха с утринната служба, рицарите облякоха своите ризници и надянаха шлемовете си. Опасаха се с пояси и колани, от които провиснаха дълги мечове. Нагласиха щитовете и пиките. Никой не се противопостави на присъствието на Елеонор. Някои от мъжете ѝ кимнаха, докато навличаха свободните си ленени туники, които бяха

сигурна защита за ризниците от слънцето и прахта. Доведоха в лек тръс бойните коне, оседлани и готови. Рицарите се метнаха на седлата си, наведоха се и взеха пиките и щитовете. Теодор се постара Елеонор, възседнала своя дребен, но силен кон, да се окаже в средата на отряда. Танкред развя своето знаме в златно и червено и отрядът пое в галоп. Напуснаха лагера бързо и скоро светлините му останаха зад тях.

Тропотът от копитата на конете им прогърмя в нощта. Стигнаха до Витлеем в сивкавата светлина преди зазоряване. Минаха покрай разрушени каменни къщурки, бели стени и мръсни улички. Лаеха кучета и техният лай беше единственият звук, който чува, преди да спрат на покрития с базалтови плочи площад пред базиликата „Света Богородица“. Отрядът се разпръсна ветрилообразно зад Танкред. Копитата на конете им потропваха по камъните, кожените ризници скърцаха, чуваше се звън на ризници, последван от злокобния стържещ звук на мечовете при изваждането им от ножниците. Танкред, висок и тъмен силует на коня, с развяващ се зад него плащ, с великолепен флаг, веещ се на мразовития утринен вятър, тръгна напред през площада. На половината път спря, изправи се на стремената и развя знамето.

— Deus vult! — ревна гръмогласно той. — Deus vult!

Възгласът беше подет от ескорта му — победен вик на възхвала. Сякаш в отговор на този възглас камбаните на базиликата екнаха. По прозорците се показаха светлини. Вратите се отвориха. Хората се струпаха на площада, за да видят тези тъмни ангели, яхнали коне, които бяха донесли освобождение на родното място на Христос. Двойните порти на базиликата се отвориха и старият патриарх на града, съпровождан от две страни от маронитски монаси с кръстове и воценици в ръце, излезе, за да ги посрещне, а камбаните звъняха още по-гласовито.

Танкред поведе рицарите си през площада. Елеонор слезе от коня и ръка за ръка с Теодор последва останалите през вратата навътре към подобния на пещера студен кораб на църквата, изпълнена с благоуханието на тамяна и осветена от горящи восъчни свещи. Франките коленичиха, отслужена беше утринна литургия и после се оттеглиха, но не и преди Танкред да забие знамето си над базиликата. Остави и десет рицари, за да е сигурен, че то ще остане там. На Елеонор ѝ се струваше, че сънува. Студът, тежката езда и онзи дълъг, мрачен неф с покрит с мозайка под, иконите, мозайките и

стенописите... Беше преминала през града, в който се бе родил Христос, а сега язدهа през тясна клисура между потънали в сенки възвишения на път за Йерусалим. Тъкмо когато небето изсветля, стигнаха до едно плато. Минаха в галоп покрай маслинени горички, пасища и ниви. На единия край на платото конниците слязоха от конете си, хванали юздите им в ръка и зашепнаха един на друг: „Йерусалим! Йерусалим!“. Зад гърбовете им слънцето изгряваше. Теодор и Елеонор отидоха до ръба на платото. Надолу хълмът се спускаше стръмно. В подножието му имаше църквица, а след нея започваше дълбок, гол пролом. В другия край на пролома се издигаше задната част на градските стени, в които сякаш нямаше порти. Над стените сияеше купол, а малко по-нататък от него четвъртитата, бяла сграда блестеше на лъчите на изгряващото слънце.

— Йерусалим! — прошепна Теодор.

Елеонор продължаваше да се вира мълчаливо. Нямаше нито злато, нито скъпоценни камъни! Не прозвуча ангелска тръба, нито пък се разнесе ангелска песен от небето! Нищо друго нямаше освен здрава зидария. Разнесе се вик и я накара да трепне. Тя се обърна, за да види накъде сочат останалите. В далечината, покрай широкия път, който водеше към града, тя съгледа блясък от доспехи и оръжия, веещи се разноцветни знамена. Авангардът на Божията армия! Юг изкрещя победоносно. Несъмнено братството от „Дверите на Храма“ беше начело. Армията започваше обсадата на Йерусалим.

Франките разположиха лагера си пред Свещения град на 7 юни, в 1099 лето от рождението на нашия Спасител. Танкред и братството на Храма незабавно претърсиха околните хълмове, докато другите водачи решаваха какво да предприемат. Ожесточените спорове се проточиха с дни. Юг и Годфроа предаваха споровете на своите последователи. Елеонор, придружена от Теодор и група въоръжени ездачи, огледа отвън Свещения град, в който — по всичко личеше — продължаваше да цари спокойствие, но всички бяха нащрек. Йерусалимският управител, египтянинът Ифтикар, командваше гарнизон от турци и сарацини, наброяващ дваисет хиляди души. Разполагаше и с отряд елитни египетски бойци и почти пет хиляди души от най-добрата египетска конница. Градът, както научиха франките от някои шпиони, беше добре снабден с храна и имаше достатъчно подземни водохранилища и водоизточници. Франките

нямаха такъв късмет. Ифтикар беше опожарил земята около Йерусалим, заграбил или избил добитъка и опразнил житниците. Нещо по-лошо — той беше отровил или разрушил всички кладенци, водохранилища и потоци извън стените на града. В средата на лятото пустото поле наоколо вече беше изпепелено от слънцето. Единственият източник на годна за пиене вода се оказваше езерото Силоам на юг от града, близо до входа към долината Кедрон в подножието на планината Сион. Езерцето Силоам се пълнеше за три дни и попадеше в обсега на умелите стрелци от защитната стена.

Още по време на обиколката с кон около градските стени Елеонор бе обзета от дълбоко отчаяние. Слънцето беше неумолимо, по протежението на защитната стена се виждаха просветването на доспехите и блестящите железни купи на катапултите и балистите. Черен дим се виеше от безброй гърнета и котли, а острата воня на сяр, вар и врял катран се носеше, примесена с прах, по вятъра. Портите и страничните врати бяха зазидани с тухли, назъбените стени бяха подсилени. Йерусалим не беше никакъв небесен град, а могъща, мрачна крепост, готова за отбрана.

Описанието на Юг, както записа после Елеонор в хрониката си, изобщо не я успокои. Щом разпънаха шатрите си, братството на Храма се събра откъм северната част на града. Насядаха под опнато платнище с лице пред плоча от пясъчник. На плочата с парче въглен Юг начерта грубо плана на градските защитни съоръжения.

— Стените — отметна той качулката си, — са дълги към три мили, петдесет стъпки високи и на места до девет стъпки дебели — усмири с жест виковете и възклицанията им. — Представете си Йерусалим като неправилен четириъгълник с диагонал почти миля от запад на изток и горе-долу пак толкова от север на юг.

Постави знак на пясъчника.

— Лагерът ни е тук, откъм северозападната част. Можем да нападнем града само от запад или от север. Източната страна е защитена от дълбока клисура или тясна долина, наречена Йосафат — Юг поклати глава. — Нападение от тази страна е невъзможно. Единствената порта, малката второстепенна врата „Йосафат“ в североизточната част на стената е изцяло зазидана. Откъм югоизточната част на града се простира долината Кедрон. От югозападната е планината Сион. По-нататък е долината Хинон.

— Трябва да разберете — скочи на крака Годфроа и посочи към грубата рисунка, — че стените на Йерусалим са защитени от изток, юг и югозапад от хълмове, които се спускат стръмно към трите долини: Кедрон, Йосафат и Хинон. Равни подстъпи за нападение има само от север и северозапад. Но там градските стени са подсилени допълнително от външна стена и дълбок сух ров. Стените откъм откритата част на града имат пет порти, от Портата на Ирод най-северно в западната стена до Портата на Сион в най-южната. Всеки от тези пет входа — портата на Ирод, на свети Стефан, Новата порта, Портата към Яфа^[4] и тази на Сион — е защитен от двойка високи кули. Две укрепени цитадели осигуряват допълнителна защита: в северозападния ъгъл е Четириъгълната кула и по-нататък, при западната стена, е кулата на Давид — гласът на Годфроа се усили. — Кулите са със здрави зидове, от големи камъни, споени с хоросан и олово. Годфроа дьо Буйон, Робер Нормански, Робер Фландърски и Танкред ще водят обсадата от Портата на свети Стефан до Четириъгълната кула. Граф Реймон ще разположи лагера си срещу Кулата на Давид, макар да се твърди, че скоро ще се премести към Сионската порта.

— Също като при Антиохия! — извиси се глас. — Не можем да обсадим всички порти на града, а къде са ни бойните машини? Не разполагаме и с дървета!

— А и накъде да тръгнем? — попита Белтран и скочи на крака. — На север, юг, изток или запад?

Въпросът му предизвика бурни смехове.

— Ще чакаме! — извика в отговор Юг. — Ако тези стени бъдат пробити, нашето братство има за цел да стигне до едно-единствено място: Куполът на скалата. Никъде другаде...

Думите му бяха заглушени от изсвирването на рогове и фанфари, мъже тичаха и крещяха. Елеонор с мъка се изправи на крака. Покрит с прах вестител, размахал грубо скован кръст, знак за неговата служба, дойде тичешком.

— Утре нападаме — обяви той.

— Глупости! — ядно му отвърна Юг. — Няма...

— Нашите водачи — едва си поемаше дъх мъжът, — са отишли на коне, за да огледат града откъм Маслинената планина. Един обитаващ пещера отшелник излязъл да ги посрещне. Пророкувал, че

ако нападнем утре призори и се бием до девет часа, то победата ще е наша.

Юг и Годфроа се опитаха да овладеят въодушевлението на своите последователи, като посочиха, че водачите им просто искат да проверят здравината градските укрепления. Белтран се съгласи с тях и пак заповтаря на висок глас, че им липсвали стълби, катапулти, стенобойни машини и обсадни кули.

— Трябва ни само една стълба — останал без дъх, рече пратеникът. — *Deus providebit* — Бог ще ни я осигури.

Останалата част от деня и нощта след него бяха прекарани в търсене на дървен материал. Танкред твърдеше, че по чудо открил такъв в близка пещера, макар всички да знаеха, че го бе връхлетял мъчителен пристъп на дизентерия и бе тичал до пещерата, за да се облекчи. Както и да беше открит източникът, на дърводелците им се отвори работа и те се заеха с нея на оскъдната светлина на свещите и фенерите, за да направят стълби от палмови стволоче, мека топола, тамарикс и криви маслинови дръвчета. Призори хората на Танкред бяха готови, струпаха се направо пред Новата порта и Портата на свети Стефан. Юг и Годфроа решиха да не въвличат в това начинание братството на Храма, затова стояха на билото на един хълм и гледаха развоя на атаката.

Слънцето беше почти изгряло. Лъчите му осветяваха все по-ярко небето, когато хората на Танкред се подредиха в „костенурка“, с щитове, вдигнати над главите си и тръгнаха напред, слязоха в рова и се изкачиха от другата му страна, за да атакуват външната стена. Посрещна ги буен порой от стрели, от назъбените стени хвърляха по тях всичко възможно. Сарацинските и турските стрелци седяха надвесени от отворите на парапетите, с издадени лъкове. Тук-там някой от тях, улучен от франкска стрела, се хлъзваше и се прекатурваше през стената с разперени ръце и крака, удряше се в стената, а после падаше на земята. Виеха се и плющяха знамена. Струйки черен дим се издигаха от котлите с катран, вряща вода и лепкава смола над назъбените стени. Въздухът ехтеше от бойните викове на франки и турци. Елеонор винаги отбелязваше с удивление доколко и двете страни са настървени в своята вяра, макар Теодор да й беше разказал, че различните фракции на исляма, турците, сарацините и египтяните били обединени от твърдото убеждение, че Йерусалим е

Ал-Кудс, Свещеното място. Защитниците по стените бяха решени да се бият в защита на свещените си места също толкова ожесточено, колкото и франките.

Из въздуха се разнесоха смразяващите кръвта съсъци на катапултите и балистите. Бойният строй на франките на Танкред вече беше стигнал до външната стена. Годфроа и Юг разпалено разговаряха помежду си. Заради разположените близо до защитните стени множество сгради, защитниците не можеха свободно да придвижват своите военни машини. Толкова претъпкано беше мястото, че строителите не смогваха да изчислят малкото разстояние между нападателите и тях самите. Заради това множеството изстрели не нанесоха кой знае какви поражения на франките, затова пък камъните се удряха във вече рушащата се стена. Тя беше пробита и цял участък от нея рухна и предизвика победен рев у нападателите и онези, които наблюдаваха от лагера. Нищо вече не препречваше гледката към битката за Елеонор и спътниците ѝ. Бойният строй на хората на Танкред стигна до вътрешната стена, където ги засипаха с градушка от камъни, стрели, жарава и горящи, напоени със смола парцали, истинска смъртоносна лавина. Въпреки това бойният ред удържа. Измъкнаха голямата стълба. По нея пъргаво се закатериха войници с извадени мечове, с глави и лица, защитени от големите им овални щитове. За един кратък миг Елеонор повярва, че стената ще бъде нападната и превзета. Издигнаха се черни облаци, после се чу много далечен самотен зов на ловджийски рог, който призова за оттегляне. „Костенурката“ се прегрупира и излезе обратно през пролуката във външната стена, последните войници се бореха да си вземат обратно стълбата.

— Небето да им е на помощ — прошепна Симон на Елеонор. — Виж, господарке-сестро, аз знам какво е това!

Защитниците издигаха на защитната стена машина, която изглеждаше като две огромни гърнета за вода. Вместо да ги наклонят, защитниците ги свалиха надолу и насочиха към борещите се франки, които се оттегляха през външната стена. Черни струи дим се виеха над гърнетата, от които изригна огнена дъга, огромен, оранжево-червен пламък, който погълна оттеглящите се франки, като превърна някои от тях в живи факли. Письците бяха неописуеми. Мъжете затичаха обратно, търсейки помощ, но ги погълнаха нови огнени изригвания,

отгоре ги засипаха с камъни. Ужасена, Елеонор наблюдаваше гърчещите се силуети, които се лутаха, докато не рухнеха на земята. Ужасната гледка беше милостиво закрыта, когато хората на Танкред, обвити в прах и дим, се заблъскаха обратно през дупката във външната стена.

— Гръцки огън — заяви Симон. — Вода и пръст не го потушават, само оцет.

— Какво беше това? Какво беше това? — тичаха към тях Юг и Годфроа, лицата им отразяваха бореците се в тях настроения: отчаяние от провала на атаката на Танкред, примесено с открито облекчение от факта, че не бяха замесили хората си в нападението.

— Оцет — заяви Симон. — Използвайте оцет и ще можете да загасите гръцкия огън.

Теодор, който чу думите му, ги потвърди и се присъедини към разгорещеното обсъждане, прекъснато накрая от вика на Иможен. Погледите на всички се насочиха обратно към защитните стени. Тя сочеше нагоре към Четириъгълната кула, чиито назъбени стени се очертаваха черни на фона на светлото синьо небе. Три женски силуета с разпуснати и развети от вятъра сиви коси, стояха в отворите на парапетите, придържани от хората зад тях. Ръцете им бяха вдигнати, пръстите — разперени и макар, че не можеха и дума да чуят, Елеонор и хората около нея разбраха, че те произнасят заклинания и крещят проклетия. Силуетите им — мрачна гледка на фона на светлината — изглеждаха зловещо и страховито. Вече бяха успели да привлекат вниманието на франкските стрелци, които изстрелваха стрела след стрела, но от тях ги делеше твърде голямо разстояние.

— Вещици! — обясни Белтран. — Етиопците винаги са придружени от вещици. Но съм учуден, че Ифтикар ги използва.

Елеонор не откъсваше очи от мрачните силуети, глуха за възгласите около нея. Симон я задърпа за ръкава и ѝ посочи хората на Танкред, които бързаха през хълма, понесли своите ранени. Един от тях, Раймболд Кретон, всъщност беше успял да се изкачи по стената, но бяха отсекли ръката му, която сега лежеше до него на носилката. Елеонор щеше да стане свидетел на още по-отблъскващи гледки през времето, в което Божията армия се разполагаше за обсада. Нямаше да има повече нападения, докато не се построиха обсадни машини, но в тази суха равнина те разполагаха с незначително количество дърва.

Водачите накрая постигнаха съгласие — добитъкът, конете и другите товарни животни да бъдат пратени тринайсет мили обратно до покритите с гори хълмове и пасищата, през които бяха минали. Изпратиха войници, които да ги пазят, както и да съберат дървен материал, за да могат франките да изградят оръжията си за нападение. Храната започваше да привършва, но най-голямата беда беше липсата на вода из тези сухи възвишения.

При Силоам Елеонор, покрита с кал и жадна, смело избягваше профучаващите стрели на вражеските стрелци над Портата на Сион, за да напълни меховете със скъпоценна вода. Теодор отиде на разузнаване из долината Кедрон, но речното корито беше сухо, а водохранилищата — разбити. Щом разбраха за Силоам, сред кръстоносците настъпи хаос поради трескавия им стремеж да стигнат до водата. Водачите им едва ги удържаха. Хора и животни се надпреварваха, полудели от жажда. Други се мъчеха да си пробият път, като влачеха със себе си своите болни близки. Те изблъскваха първите добрави се до водата и езерото се превърна в кална локва. След тях тълпите бяха неудържими. Блъскаха настрани полуделите животни. За няколко мига езерото се оказа в сърцето на обзетата от ярост тълпа. Мъжете се тъпчеха, за да стигнат до водата, биеха онези, които искаха да се измъкнат. Бреговете се свлякоха под нозете им и превърнаха езерото в кално блато. Най-силните мъже си пробиха път към чистата вода при скалите, където беше изворът, а болните и слабите можаха да пият само калта покрай бреговете му. Тези нещастници погълнаха с калната вода и пиявици, и след няколко часа умряха в страшни мъки. Водачите направиха опит да се намесят, да наложат ред и да сложат стража, а в същото време ожесточено спореха какво да правят след това.

Друго освен да се оттегли в парцаливата си шатра, Елеонор не можеше да стори. Езикът ѝ беше подут, устните — напукани. Симон ѝ предаде слуховете за нарастващо отчаяние сред Божията армия и не спираше да настоява Елеонор да разкаже и това в хрониката си. Тя беше твърде изтощена да прави каквото и да било, освен да лежи просната на надве-натри направеното легло, закрила лице с ръка, загледана в изпоцапания покрив от козя кожа. Сто хиляди бяха тръгнали от земите на франките на запад. По-малко от двайсет хиляди бяха стигнали до тази ужасна равнина, пред мрачните, назъбени стени

на Йерусалим. Елеонор се замисли за първия нещастен случай с управителя Робер — какво наистина го беше сполетяло при потока? Ами Магьосникът и федаините? Дали всички те не бяха пометени от Божия гняв, не бяха ли самите те останки, оцелели, за да изнемогват пред самите стени на Свещения град, за да бъдат разбити край стените или изклани от безчислената тълпа, която приближаваше откъм Египет?

— Важни новини — цял покрит с прах, Теодор, гонейки мухите, които налитаха като черен облак около лицето му, пристъпи в шатрата. Приклепна до леглото и ѝ се усмихна. Елеонор отвърна на усмивката му. Теодор, с хубавото му лице и непобедимото чувство за хумор пред каквото и да било злощастие! Но и той вече се превръщаше в нов източник на страхове и мъчителни опасения за Елеонор. Тя се беше привързала силно към него и при всяка новина за размирици, засада или нападение я обземаше силна тревога. Дали Теодор нямаше да пострада или, да пази Бог, да го убият? Ами когато величествените стени на този град бъдат атакувани, дали той щеше да надживее свирепите кръвопролития? Тя често се молеше, ако Теодор трябва да умре, смъртта да отнесе и нея.

— Добри новини — рече той отново.

Елеонор се извини и стана. Теодор кимна по посока на крясъците и възгласите, които ехтяха из лагера.

— Това са добрите новини — заяви той. — Двайсет генуезки галери са влезли в разрушеното пристанище на Яфа и помолиха Божията армия за помощ. Разбира се, водачите ни с радост се отзоваха. Флотилията ще осигури достатъчно количество дървен материал, а вероятно също храна и вода. Два отряда от рицари и стрелци бяха изпратени надолу към крайбрежието, начело с Реймон Пиле. Вражеска конница ги нападнала. Пиле и хората му се измъкнали и се добрали до разрушените стени на Яфа, като покрили седлата си с щитовете и плащовете на враговете. Генуезките моряци ги посрещнали с радост. Дни наред плавали нагоре-надолу и търсели следи от Божията армия. Реймон им съобщил нашите затруднения и моряците веднага им устроили угощение с хляб, вино и печена риба. Франките и генуезците седнали заедно и празнували под открито небе на сред голямата зала на замъка в Яфа, чийто покрив липсвал. Запалили огньовете, свещи и фенери. Изпразвали пълните подноси, подавали си от ръка на ръка

чаши с вино. Дори довели постовете от корабите, за да споделят всички угощението. — Теодор сви рамене. — Добре са празнували. Египетската флотилия далеч навътре в морето съгледала светлините на празненството, промъкнали се и затворили входа на пристанището. На разсъмване генуезците забързали към корабите си, но разбрали, че битката е безсмислена. Оставало им единствено да изоставят галерите си и да пренесат на брега голяма част от оръжията и припасите си. Та това са — кимна отново Теодор — добрите новини. Генуезците току-що дойдоха в лагера.

Отначало Елеонор изобщо не разбра какво пък им е толкова доброто на новините. Положението продължаваше да се влошава. Всеки ден с изгрева на слънцето страшен зной се стоварваше над шатрата ѝ. Тя се събуждаше обляна в пот след неспокойно прекараната нощ. Силни ветрове се втурваха през долините и проломите, вдигаха облаци прах от падините из заобикалящата ги пустиня. Водата все така не достигаше. Мехове с негодна вода, докарана с камили, се продаваше на високи цени, а тя и останалите трудно намираха време да отдъхнат от тежката всекидневна работа. Прахта възпаляваше очите им и полепваше по гърлата им. Над лагера се носеше вонята на измрелите животни. Дойдоха новини, че изпратените високо в хълмовете стада били нападнати от турци, които освен това всячески пречели на търсенето на вода. Хората започнали отново да бягат от армията. Стигнали до река Йордан, изкъпали се в нея и там понасъбрали по някоя тръстика от бреговете като знак, че са изпълнили своето поклонничество, но пък къде ли можели да идат? Из околностите кръстосваха турците, цялото пристанище Яфа беше под тяхна власт.

Накрая все пак уверенията на Теодор се оказаха истина. Към края на юни първите количества дървен материал бяха свалени надолу по хълмовете. Влачеха ги или ги караха с каруци, теглени от мулета или камили, или пък ги носеха на гръб. Годфроа дьо Буйон беше накарал генуезците да помогнат при събирането на дървен материал и да плетат въжета за катапултите. Непрекъснато намираше работа за техните чукове, копия, гвоздеи и брадви, свалени от корабите. Гастон дьо Беарн, който отговаряше за обсадните машини на Годфроа, ръководеше работата по тях. А генуезкият майстор Гулиелмо Ембриако вършеше същото за граф Реймон дьо Тулуз. Всеки имаше поставена задача. Елеонор носеше дърва и плетеше въжета. В лагера се издигна

внушителна грамада от страховити обсадни оръжия, подобни на ужасяващи чудовища, надигнали се от земните недра. Появи се огромна стенобойна машина с желязна глава, покрита отгоре с плетен покрив, а после и огромни катапулти със здраво усукани въжета и дълбоки чаши, множество обсадни стълби и куп плетени щитове, с чиято помощ войниците щяха да се прикриват при приближаването към стените. Граф Реймон премести отрядите си на юг и се разположи срещу Портата към Сион. Съсредоточи усилията си върху запълването на рова, като обяви, че всеки, който донесе три камъка, които да хвърли в него, ще получи по една пара. След три дни и ноци тази част от рова беше запълнена. Направиха още защитни брони за оръжията. Всеки от рицарите трябваше да завърши по две такива брони и една стълба. Каменохвъргачките, подсилени с плетени въжета, бяха поставени на колела, за да могат да ги местят от едно място на друго. Отворените заслони от корави плетени рогозки бяха направени така, че да могат да се преместват към стената и да прикриват войниците, които щяха да прокопават защитните зидове.

Но всички бяха съгласни, че тези зидове трябваше по-скоро да бъдат превзети с атака, а не подкопавани. Главната надежда на франките бяха двете страховити обсадни кули на подвижни платформи, които можеха да се откарат досами стените. Всяка от кулите имаше по три етажа. На най-ниския щяха да са мъжете, които придвижват кулата напред. На средния, който на височина беше почти колкото парапетите на защитните йерусалимски стени, щяха да са облечените в доспехи рицари, които да се качат на стената, а на най-високото ниво щяха да са стрелците, които да покриват нападението на рицарите.

Защитниците на Йерусалим зорко наблюдаваха действията на франките и се готвеха за отпор. Приближиха балистите до стените, за да бъдат близо до огневата линия. Взеха предпазни мерки за защитата на онези участъци от стената, които считаха за уязвими за изстрелите от катапултите и балистите, като провесиха торби със слама и дебели и здраво сплетени корабни въжета, за да предпазят каменния зид от военните машини на франките. Божията армия, вече изпълнена с решимост да превземе града, показваше, че няма да има никаква милост. При последните набези заловиха високопоставен мюсюлмански водач, отнесоха се с него почитателно, но поискаха да се

покръсти. Когато той отказа, го изведоха пред Кулата на Давид, където един от рицарите на Годфроа го обезглави. Няколко дни по-късно франките заловиха съгледвач, дошъл от Египет. Решиха, че щом иска да влезе в града, трябва да влезе. Привързаха го все още жив към катапулта. Беше твърде тежък и катапултът не можа го изхвърли много надалеч, но падна на остри камъни близо до стената, и на мига си счупи врата.

Неусетно настроението в лагера на франките се промени. Военните машини бяха готови, внушителните кули бяха завършени. Снабдяването с храна и вода бе сложено в строг ред. Надеждите пораснаха, но бяха попарени, когато Юг и Годфроа донесоха новини, че водачите отново започват да се карат помежду си. Срещу Танкред се надигнали остри протести, заедно забил знамето си над Витлеем. Принцовете вече се караха и каква да бъде съдбата на Йерусалим, след като бъде превзет. Намеси се и Църквата, като заяви, че Йерусалим е Свещен град и друг цар освен Христос там не може да има. Предложиха други титли: управител или регент. Юг и Годфроа слушаха споровете и свикаха съвет със своите хора. Време беше да си поставят нова цел. Пиер Дезидерий излезе напред. Насън — така обяви той пред съвета, а думите му бързо обходиха лагера, — благочестивият Адемар дьо Льо Пюи го посетил и предупредил, че Бог бил недоволен. Армията трябвало да се пречисти. Трябвало да изповядат греховете си, да изкупят вината си и да постигнат единство и благоприличие, преди да атакуват защитната стена на Йерусалим. За пореден път се вслушаха във видение. Обикновените хора се струпваха пред палатките и шатрите на своите водачи, за да ги накарат да изпълнят исканията. На осми юли 1099 година, свещеници и монаси, въоръжени с кръстове и реликви на светци, щяха да поведат шествието на рицарите и всеки мъж или жена, дошли здрави и читави пред стените на Йерусалим. Екнаха тръби, развяха се знамена. Елеонор, Теодор и останалите се отправиха с франкската тълпа на шествие. Вървяха боси, пееха химни и издигаха кръстове около града. От отворите на зъберите на стената, защитниците на града им се подиграваха, замеряха ги с камъни и стрели, но шествието беше завършено. Обявиха пост и всеки се отправи към своя свещеник, за да се изповяда. Дори принцовете си стиснаха ръцете и се заклеха във вечно приятелство.

Нападението започна скоро след това. В южната част на защитната стена Реймон дьо Тулуз придвижи кулата си по-близо до сухия ров. В северната Годфроа дьо Буйон опита да подведе защитниците, които пъргаво вдигаха нивото на стената срещу втората внушителна обсадна кула. Танкред, Юг и Годфроа бяха изпратени да съберат сведения и се върнаха с новините, че този участък от укрепленията бе почти непревземаем. Разгоря се свиреп спор. Теодор присъства на него и по-късно преразказа събитията на Елеонор, която на свой ред ги включи в хрониката си. Годфроа дьо Буйон си дал сметка, че голямото нападение, което искали да предприемат, в никакъв случай не трябвало да завърши с провал. Затова, когато паднала нощта, той тайно заповядал да разглобят кулата дъска по дъска и греда по греда. Отделните части щели да бъдат отнесени мила по-нататък, където укрепленията били по-ниски, а земята — по-висока. Същото сторили и с балистите и каменохвъргачките. Под закрилата на нощта голямата кула била чисто и просто разглобена на части, а дървените греди предадени на очакващите ги войници. Работели при пълна тишина, както било заповядано. Никакви свещи, никакви фенери не били запалени, нито пък използвали волски каруци, понеже защитниците на стената можели да чуят шума и да ги нападнат. Работата вървяла едва-едва, но призори защитниците на града видели, че подготовката им за защита на тази част от стената е отишла напразно. Годфроа дьо Буйон преместил обсадната кула цяла мила по на юг. Независимо от това, каменохвъргачките и кулата трябвало да бъдат издигнати отново. Дните минаваха. Вечерта на 13 юли всичко беше готово. Дадоха заповед. Призори на следващата утрин Божията армия щеше да хвърли всичките си сили в нападението на Йерусалим.

„Дни на ярост и огън, дни на мъст!“ — такива бяха думите, които Елеонор дьо Пайен бе избрала, за да опише в своята хроника последното яростно нападение над Свещения град. Дни на непоносима болка, на непрежалими загуби и низки предателства, които тя искаше да запечата в разказа си. Изпрати Симон да събира истории и разкази, от които тя после сама можеше да подреди картината на онова време на кръвопролития, на смелост, примесена с жестокост и от двете страни, свирепост, която би ужасила сатаната и всичките му паднали ангели. Всички осъзнавали, че присъдата е неизбежна. Препълнена била чашата на Божия гняв, но коя от двете страни щяла да я изпие?

Вечерта на 13 юли 1099 година от рождението на Христа, братята от „Дверите на храма“ се събраха, за да споделят за последно хляба и виното. Норбер изрече кратка благодарствена молитва. Алберик произнесе кратка проповед, а Пиер Дезидерий разказа още едно от своите видения с Адемар дьо Льо Пюи.

Всички се бяха събрали под дрипавия заслон, за да се поуспокоят и да се подготвят за предстоящите събития. Елеонор, седнала между Теодор и Симон, съвсем не се вълнуваше от виденията. Зъбите на Симон тракаха, понеже всички здрави мъже и жени бяха призовани да се присъединят към основния боен строй, призори на другата сутрин. От дясната ѝ страна Теодор седеше и си играеше с меча. Преди това бе дал на Елеонор пръстен, който свали от своята ръка, после стисна здраво ръката ѝ.

— Спомен от мен — бе прошепнал той. — Ако се върна, ще си го поискам обратно. Ако ли не, спомняй си за мен!

Елеонор сподави сълзите си. Не беше време за плач. От другата страна на огнището седеше тъжна Иможен и сякаш съжаляваше за нарасналата отчужденост между двете им. Елеонор искаше да си поговори с Иможен за последен път преди тръбата да ги призове и да започне битката. Но Иможен все още бе много близка с Белтран, който продължаваше да изпълнява задълженията си на пратеник на граф Реймон и непрекъснато сновеше между двете големи франкски групи с писма и съобщения. Иможен щеше да остане с него тази нощ. Хлябът и виното свършиха. Юг се прокашля, после заговорил кротко, но с блеснал поглед. Разказа им как щяха да се наредят под новото знаме на Танкред — червен кръст на бял фон. Ако превземеха Йерусалим, трябваше да се въздържат от всякакво плячкосване и вместо това да се съберат около него и Годфроа и да ги последват, или да последват Теодор, ако Юг и Годфроа бъдат убити в града. Само малцина избрани знаеха какво ще търси Юг, но никой не зададе нито един въпрос. Всички разбираха, че първо трябва да атакуват стените и да превземат града.

Нощта беше гореща, имаше пълнолуние, звездите светеха ярко и сякаш бяха слезли съвсем ниско. Утрешният ден щеше да е различен, и колцина измежду тях щях да оцелеят и отново да се съберат! Спомени ги спохождаха, припомняха си истории, през ума им минаваха картини от миналото. Елеонор стисна ръката на Теодор, спомняйки си студения

неф на „Свети Нектарий“. Каквото и да се случеше на следващия ден, тя знаеше, че повече няма да се върне там.

Когато Юг замълча и Годфроа отговори на всички въпроси, срещата приключи. Елеонор и Теодор прекосиха лагера и седнаха на малко прашно възвишение, загледани в светлините на града. Огромната обсадна кула и балистите се издигаха към обсипаното със звезди небе. Всички бяха готови. Виковете на часовете, зовът на роговете, цвиленето на конете и скърцането на смазаните колела накъсваше тишината. Димът от лагерните огньове бе надвиснал като мъгла, докато се приготвяха последните ястия. Тук и там се пееха химни или се редяха псалми. Хората се сбираха на групички и чакаха умислено да бъдат опростени греховете им. Взирайки се, Елеонор можеше да различи в далечината неясните очертания на Портата на Ирод и близо до нея, Портата на свети Георги. Нападението щеше да бъде съсредоточено в участъка между тези две порти. Повдигна ръката на Теодор и целуна opakото ѝ.

— Закълни ми се, Теодор, ако утре оцелееш...

Той се обърна, взе лицето ѝ в ръцете си и горещо я целуна по челото.

— Кълна се — нечуто прошепна той. — Ако оцелея!

Когато първите лъчи на алената зора обагриха небето, дървото заскърца и затрополи, възетата се увиха и засъскаха, а дългите рамене на каменохвъргачките изпратиха смъртоносните си камъни високо към небето. Те описаха дъга и се разбиха в стените на Йерусалим. Арбалетите загракаха и стрелите им с удебелен край засвистяха към парапетите на стената. През ужасяващата суматоха на битката се понесе глухият шум от ударите на стенобойната машина по основите на външните укрепления. Викове и крясъци се давеха в грохота на рушащата се зидария. Прах и вар се понесоха из въздуха, разстлаха се като смъртоносен сняг над обсадните машини и хората. Облечени в ризници силуети, рицари в пълно бойно снаряжение, се бяха струпали под редиците защитни брони на машините и изплетените щитове. От време на време се приближаваха, напредваха бавно. Други мъже, подпомогнати от жени и деца, търкаляха камъни към машините или носеха колчани със стрели на раменете си. Войници от Швабия с брадви и германски бойци с мечове се трупаха зад тях, горящи от нетърпение, грабнали щитове в ръцете си, с готови оръжия. На хълма

срещу източната стена на града се събираха знамената на сензорите и техните свити, до тях лежаха приготвени стълбите. Мъжете бършеха потта от очите си, вираха се през прахта и вдигаха ръце срещу безжалостното слънце. Вслушваха се в трясъка и рева на битката при външната стена пред укрепената порта, която беше изнесена пред крепостните стени и съединена с тях с тесен път, и се опитваха да открият колко са напреднали. Проехтя далечен зов на рог, екнаха тръби, дойдоха и си тръгнаха вестоносци с новините, че граф Реймон също е започнал настъплението си в южната част на стената срещу планината Сион.

Елеонор слушаше задъханите разкази на Симон, но предчувстваше, че истинската битка ще започне и приключи тук, между Портата на Ирод и Портата на свети Стефан. Кръстоносците все още бяха вкопчени в укрепената порта. Разбиха зидовете, разшириха пробитите дупки. През тях Елеонор и останалите можеха да видят тъмните, мрачни фигури на враговете си. Над тях по протежението на защитната скала се гълпяха други. От време на време профучаваше по някоя стрела, забиваше се в земята или раняваше някои от хората, които се мъчеха с куки и въжета да разчистят отломките от външната стена, та да може голямата обсадна кула да се дотътри по-напред и да използва предимството, осигурено ѝ от стенобойната машина, която продължаваше да блъска по стената.

Елеонор, Иможен и останалите жени бързаха напред-назад, носеха мехове със скъпоценна вода, за да могат мъжете да наквасят устните си и да прочистят очите си от прахта. Тъкмо когато Елеонор се връщаше за пореден път, понесла съд с вода, се надигна оглушителна врява. Обсадната кула напредваше. Бавно — огромните ѝ колела скърцаха — тя доближи ръба на запълнения ров, запълзя към укрепената порта. Почти шейсет стъпки висока, от три страни кулата имаше лек наклон навътре. Четвъртата стена, насочената към града, се издигаше вертикално; тя се придвижваше към подвижния мост — безценното съоръжение от дърво и метал, което щеше да им осигури достъп до града. Кулата забави ход. Нещо се беше случило. Виеше се пушек. Турците и сарацините обстрелваха с огън и кулата, и стенобойната машина. Снопове слама и дърва, завързани с железни вериги и напоени с катран, бяха изстрелвани надалеч. Огнените стрели полетяха във въздуха. Въпреки изпепеляващата горещина, франките,

покрити с мокри кожи, продължаваха да размахват брадвите си. Пороят от камъни не секваше. Изведнъж кулата съвсем спря. Огромен пламък се издигна при укрепената порта. Мъжете се втурнаха обратно тичешком с ужасни новини, че голямата стенобойна машина гори — залели я със сяра, катран и разтопен восък, и сега беше погълната от пламъците. Не можеха нито да я изтеглят, нито да я изтласкат напред, за да открият път за кулата. Дойдоха заповеди. Елеонор получи съобщение и се запрепъва през бойната линия, където Теодор, Юг, Годфроа и другите чакаха зад балистата мига, в който ще започне атаката на стената. Предаде съобщението, което носеше, като помоли главният при стенобойната машина да напусне сражението, за да получи нови заповеди, после отново затича обратно нагоре по хълма към безопасно място зад линията на знамената.

Малко по-късно при тях дойде мъж, покрит с чернилка от главата до петите. Удряше се по покритите си със сажди дрехи и крещеше за вода. Коленичи в краката на Годфроа дьо Буйон и заговори с кратки, накъсани изречения. Годфроа приклепна до него, подаде му съда с вода, който Елеонор беше оставила наблизо. Мъжът кимна и забърза обратно. Стенобойната машина трябваше да изгори, а нападението бе прекъснато. В южната част на стената отрядите на граф Реймон не напредваха по-добре. И те бяха приближили кулата си до стените и отново се беше разразила битка на живот и смърт. Катапултите на защитната стена ги засипваха с лавина от камъни. Стрелите се сипеха като дъжд. Колкото по-близо идваха франките, толкова по-лошо ставаше: камъни, стрели, горящи клони и слама, след тях запалени чукове, потопени в горяща смола, восък и сяра. В чуковете имаше забити гвоздеи, та като удареха да се забият, където са паднали, и да продължат да горят. Въпреки непоносимата горещина и ожесточената защита, граф Реймон опита да приближи още повече кулата до стената, но и той не успя. Започваше да се смрачава, затова рогове и тръби възвестиха отбой.

Изтощена и почерняла от дима, с прогизнала от пот рокля и коса, цялата в сажди, Елеонор се върна в шатрата си. Тя обви две от завивките около себе си и зачака братята от „Дверите на Храма“ да излязат от ужаса, който вилнееше недалече от лагера. Нападението се бе провалило. Наоколо се носеха писъците на мъже, жени и деца, получили ужасни обгаряния от огъня. Воплите и оплакването на

мъртвите раздираха въздуха като смразяваща кръвта песен. Симон се появи отнякъде с един малък мях и я принуди да преглътне няколко пъти от виното, а после и сам се свлече до нея и започна жадно да пие. Накрая всички се върнаха: Юг, Годфроа, Теодор, Алберик и Белтран, с почернели лица, набраздени от струйки пот. От умора едва смогваха да държат чаша в ръцете си. Съблякоха ризниците си, свалиха коланите си, разхлабиха каишки и захвърлиха кожените си елечи на земята, после и сами се проснаха на нея, зажаднали за вода и вино, каквото и да е, само и само да отмият лепкавата прах, полепнала по гърлата и очите им.

Елеонор направо всичко по силите си, за да им помогне. Полузаспал, Теодор, промърмори, че можела да открие още вино и вода в тайно скривалище в земята в неговата шатра. Тя излезе забързано и ги донесе. Известно време седяха, пиеха и се грижеха за незначителните си наранявания. Елеонор отиде до прага на шатрата и впери поглед в сгъстяващия се мрак. Норбер и Иможен ги нямаше. Тя се върна и заразпитва останалите, но те само клатеха глави и отвръщаха изтощено, че не знаят нищо. Елеонор забрави собственото си изтощение. Видя проблясващите светлини от факлите — мнозина се измъкнаха от лагера, за да търсят своите мъртви или да ограбват трупове. Задърпа Симон за ръкава.

— Донеси лък, меч и нож — прошепна тя.

Писарят я погледна така, сякаш се канеше да ѝ откаже.

— Иможен и Норбер — просъска тя. — Не можем да ги оставим там, на бойното поле.

— Те са мъртви — тросна се той.

— Може да са ранени — отвърна му с шепот. — Симон, през нощта хищниците — и четириноги, и двуноги, ще претършуват бойното поле. Норбер и Иможен сигурно са пострадали — не спираше тя, — а ние имахме късмета да оцелеем. Това е най-малкото, което можем да сторим за тях. Както и да е — грабна тя плаща си, — аз отивам.

Елеонор излезе от шатрата. Измина само няколко крачки, когато чу как Симон тръгва, пъшкайки и ругаейки, зад нея. Спря, взе поочукания арбалет и протритото кожено сандъче със стрели, и заслиза към мястото на кървавата битка. Нощта беше гореща и суха. Но дори ожесточената битка, която се беше проточила през целия ден, не можа

да прекъсне песента на щурците и жуженето на другите насекоми. Чу се крясък на нощна птица. Сякаш в отговор изляя куче. Елеонор и Симон се приближиха до първите постове, където група войници, насъбрани около огньовете, пазеха безценните обсадни машини, балистите, малките стенобойни машини и огромната дървена кула, от която продължаваше да се носи воня на катран, сяра и овъглено дърво. Далече от защитната стена отекнаха удари на барабан. Елеонор видя проблясващите светлини и издигащите се под гърнетата и котлите пламъци по протежение на парапетите, сигурен знак, че защитниците на града бяха нащрек и дори готови за възможно нощно нападение. Предните постове на франките ги пуснаха да минат. Към бойното поле се спускаха и други тъмни фигури. Елеонор си напомни, че Иможен и Норбер бяха помощници като нея, че носеха вода, стрели и съобщения на бойците от другата страна на сухия ров. Върна се и помоли за факла група войници, които ѝ се присмяха, но все пак ѝ дадоха една, и двамата със Симон навлязоха в призрачното, злоещо осеяно с мъртви тела поле.

Носеше се непоносима смрад, вонеше на кръв и пепелища, а се долавяше и онази сладникава миризма на разложение, от която на човек му прилошаваше. Навсякъде по земята бяха пръснати трупове в странни, неестествени пози. Някои бяха с отворени очи и сякаш продължаваха да се взират невиждащо в мрака. Други лежаха присвити, сякаш полегнали да си поемат дъх. Вопли и писъци прорязваха нощта. Неколцина монаси вече се опитваха да измъкнат ранените и да ги отделят от мъртвите. На светлината от факлата се разкриваха покъртителни гледки — мъж, размазан под огромен камък, трупове с отсечени ръце, крака или глава. Лица, на които само очите бяха останали незасегнати. Изпепелената от слънцето земя беше станала лепкава от кръвта. Вече се навъртаха чакалите и душеха около подутите трупове — тъмни, подобни на кучешки сенки, които бързо се стопяваха в мрака с приближаването им. Елеонор отчаяно се оглеждаше. Мъртвите лежаха по един или на цели купчини. До тях допълзя на четири крака някакъв монах, подобен на страховито нощно създание, който обаче се оказа доста отзивчив. Беше французин — обясни им с пресеклив глас, че търсел ранени, както и умиращи, които се нуждаят от свещеник. Мърмореше под нос молитви, изслуша описанието на Иможен и Норбер, но завъртя отрицателно глава.

Елеонор и Симон продължиха търсенето. На места им се налагаше да запушват и носа, и устата си, заради непоносимата смрад на съсирена кръв, гниещи вътрешности и вездесъщата воня на обгоряла плът. Навсякъде имаше овъглени трупове, които не приличаха вече на човешки тела, а на някакви безформени, обгорели купчини плът. Симон започна да повръща. Елеонор не обърна внимание на опитите му да я спре и продължи почти лазешком. Мъчеше се да не обърща внимание на обезкървените лица, на очите, застинали в почуда пред смъртта. Малцина изглеждаха така, сякаш бяха намерили покой. Приближиха се до почти напълно изпепелена каруца и тогава се натъкнаха на Норбер, който се взираше в тях със стъклен поглед. Отначало Елеонор помисли, че е ранен. Помоли шепнешком Симон да приближи факлата и тогава прикри уста с ръка при вида на отвратителната пихтия, в която камъкът беше превърнал тила на монаха: съсирена смес от раздробени кости, засъхнал мозък и кръв. Коленичи, свела глава, прекръсти се и прошепна заупокойна молитва. После се огледа. Щом Норбер е бил убит на това място, тогава може би и Иможен не беше далеч. Запълзя по земята.

— Иможен, Иможен! — шепнеше тя дрезгаво.

Никой не се отзова на вика ѝ в тъмнината. Тъкмо щеше да си тръгне, когато чу името си, произнесено с дрезгав, прегракнал шепот, който се носеше от мрака пред нея. Заобиколи с пълзене каруцата. Иможен лежеше на една страна и се опитваше да припълзи напред. Елеонор я прегърна и леко я залюля. Иможен въздъхна. Косата ѝ беше разпиляна, лицето ѝ бяло като платно, очите ѝ, станали огромни, се взираха нагоре, от устата ѝ течеше кръв. Трепереше и се мъчеше да притиска воала си до отворената дълбока рана от едната си страна.

— Елеонор — задъха се тя — чуй ме...

— Не...

— Моля те — задави се Иможен. — Праха на родителите ми, нали ще ми обещаеш...?

Елеонор кимна.

— Нали ще ги погребеш и ще кажеш една молитва? — умоляваше я Иможен. — Каквато ти избереш, нали? Ако градът падне, положи го в свещената земя, в някое сенчесто градинско кътче. Направи го, Елеонор, и обетът ми ще бъде изпълнен. Обещавах ли ми?

Елеонор се опита да я успокои.

— Не — едва си поемаше дъх Иможен, — умирам, знам. Ще си ида с радост. Толкова много мъка, толкова много болка! Тази рана... Белтран — тя сякаш не изрече името му, а го изплю. — Той го направи. Не е такъв, за какъвто се представя. Той ме съблазни, Елеонор, не защото ме е обичал, а заради един разговор, който имахме с него преди много, много време — Иможен примигваше. — В нощта, когато управителят Робер излезе от църквата и потъна в мрака, Белтран, убедена съм в това, го последва. Не казах никому нито дума, но после започнах да го подпитвам. Той ми се смееше, беше започнал да ме ухажда. Човек не може да прикрива всичко, Елеонор, в продължение на цели две години. Белтран е пътувал много, надлъж и нашир. Издаваше се с дреболии: познаваше обичаите на хората, незначителни грешчици, а и говори насън. Понякога изчезваше и аз започнах да се чудя. Промени се. Колкото повече се приближавахме до Йерусалим, толкова повече държеше да се присъедини към „Дверите на Храма“, да се присламчи до брат ти. Искаше да се отърве от мен, но без да събуди подозрение.

Иможен се закашля и на устните ѝ избликна кръв.

Елеонор не откъсваше поглед от нея. Стомахът ѝ се присви в ледената хватка на страха, когато си спомни въпросите на Иможен към нея. Иможен беше започнала да подозира Белтран в измама и двуличие, а Белтран се е нуждаел от Иможен, която живееше с Елеонор. Иможен вероятно бе успяла да научи много неща за Юг, за Годфроа и за търсенето на безценните реликви.

— Той ли е Магъосника? — попита Елеонор.

Иможен поклати объркано глава.

— Не знам за какво говориш, но съм сигурна, че той е бил конникът — задъха се тя. — Убедена съм, че той е виновникът за смъртта на Анстрита, както и за смъртта на управителя Робер, който също подозираше каква е истината. Толкова е безжалостен, Елеонор — прошепна тя, — толкова безсърдечен. Искаше да умра. Вече не му бях нужна. По време на сражението днес видях, че улучиха Норбер. Притекох му се на помощ. Белтран се промъкнал след мен, без да усетя... — разтърси я свиреп пристъп на кашлица. Тялото ѝ се сгърчи, очите запримигнаха, после се отпусна. Елеонор я положи внимателно на земята. От стената долетяха викове и крясъци. Горящ сноп, обвит с огнени езици, беше изстрелян с катапулт. Снопът освети нощното небе

и се разби в земята сред взрив от зли искри. Гледките и шумовете около тях станаха заплашителни.

— Господарке-сестро, какво ще правим?

— Трябва да се върнем — заяви Елеонор. — Трябва да предупредим Юг и Годфроа. Можем да вземем телата им утре.

Прекръсти се и с труд си запробива път назад през бойното поле, като се мъчеше да не спира очи върху ужасните гледки. Чувстваше се зле, не й бяха останали никакви сили. Двамата напредваха едва-едва към хребета на хълма, който водеше до огньовете на техните постове. От дясната й страна се шумугна сянка, бърза, подобна на бягащ вълк. Не й обърна внимание, но после, на половината път по песъчливия, чакълест хълм, отново някаква сянка се раздвижи зад храсталаците прещип и направи опит да препречи пътя ѝ. На ръба на силите си, Елеонор седна, вперила поглед в мрака. Белтран, с прикрито от качулка лице, приклепна до нея, сграбчил брабантски арбалет. На трептящата светлина на Симоновата факла той изглеждаше зловец, въпреки усмивката му и въпреки че държеше арбалета насочен към земята, сякаш беше по-скоро изненадан, отколкото подозрителен.

— Елеонор, къде си била?

— Намерих ги — едва си поемаше тя дъх. — Норбер и Иможен.

— И двамата ли са мъртви?

— Иможен не беше! — Елеонор затвори очи и простена, чула неволния изблик на Симон. — Ти си я убил! — разпалено продължи писарят. Елеонор долови горчивина и ярост в гласа на Симон и се зачуди дали и той не е бил привлечен от красивата еврейка. Белтран просто изцъка с език.

— *Miserere mei*^[5] — отвърна той. — Реших, че глупачката е мъртва. Предполагам, че ти се изповядала, Елеонор, чула си последната ѝ изповед, но кой ли го е грижа за някаква си еврейка?

— Мен ме е грижа — изостави всякакви преструвки Елеонор. — Мен ме е грижа. Беше ме грижа преди, така ще бъде и занапред. Бог да те накаже, Белтран. Тя те обичаше, а ти я уби, понеже вече не ти беше от полза. Също така хладнокръвно си убил и Анстрита, и управителя Робер. Смъртта на Анстрита е била предизвикана от някакъв тайнствен конник — това си бил ти. Управителят Робер е тръгнал пиан, плетящ крака, през тъмнината, и ти си го удавил. Ти си истинска змия от ада,

дори адът би станал по-черен, ако ти слезеш в него. А сега ме пусни да мина!

— Де да можех — отвърна той иронично, — но нали утре може би всички ще се озовем в ада! Бог да пази, но колелото се завъртя необратимо! Нали разбираш, Елеонор, трябва ми твоят набожен, войнствен брат. Искам да бъда край него, ако и когато открие съкровището. Така е, използвах Иможен, за да научавам това, което се говореше в стаята ти. Мислех си, че ще й омръзна, но накрая тя се впи в мене като пиявица. Трябваше да си отиде.

— Ами граф Реймон?

— О, не беше трудно да се хвана на служба при него. На хора като графа им трябва хора като мен: раболепни, добре осведомени, готови да угодят на всяка тяхна прищявка. На някои змии не им трябва много лукавство. Не е трудно да си пробиеш път — той въздъхна шумно. — Всичко се обърна с главата надолу след онова „Deus vult!“ на Урбан.

Белтран се изсмя.

— Франките до един се втурнаха на поход към Йерусалим! Съкровищата на Изтока трябваше да бъдат заграбени. Търговските ми дела щяха сериозно да пострадат. Първо глупавата ми сестра Анстрита тръгна да търси закрила другаде, после брат ти и сбирщината му се повлякоха по разни откровения. Управителят Робер подозираше, че аз съм конникът, че не съм онзи, за когото се представям. Започна да си вре носа в делата ми, затова и го убих.

— Ти ли си Магъосника? Ти ли се правеше на фedaин?

— Продавам реликви на онези, които са достатъчно глупави, за да ги купуват. Трябваше да защитя интересите си, и още как! Искан да взема картата на глупавата ми сестра, но закъснях и тя се озова в ръцете на брат ти — Белтран сви рамене. — Трябва да е направил копия.

— А не си ли шпионин?

— Аз нямам вяра, нито съюзници, нито господар. Вървя между хората. Блъскам се като прокълнат, за да си осигуря прехраната. На един казвам едно, другиму — друго. Аз съм търговец, който си върши работата на пазара — той махна с ръка. — Я ги виж тези глупаци. Аз съм тук заради златото, заради истинската възможност да стана безбожно богат. Подобни начинания винаги крият опасности. А онези

като твоя брат, които бълнуват за чудеса, митове и измишльотини! Нямамо награда на този свят, дали пък ще я има на онзи? Не на светлината се надявате ти и той, ами на най-черната от всички тъмнини, тъмнината на нищото.

Елеонор долови шум зад Белтран. Овладя се. Трябваше да отвлича вниманието му, да го забави, докато търсеше някаква възможност за спасение.

— Ти си шпионин — сряза го тя. — Продаваш сведения — било на турците, било на византийците. Не е било никак трудно, особено преди Антиохия, да се поразходиш на кон, да срещнеш вражески съгледвач и да му дадеш сведенията, които са му необходими. О, да, ами Балдур — познаваше ли го? Няма съмнение, че той те познаваше! Каза ни загадка с твоето име. Хвърли колана си на земята и каза на Теодор да те обеси с него. В името ти, Белтран, се крие думата за „колан“^[6]. Намекът е твърде далечен, но е точен! Ще те обесят!

— Не вярвам.

— Ти си конникът, магьосникът, фedaинът — отчаяно продължаваше Елеонор. — Възползвал си се от бъркотията на сражението, за да се промъкваш тук и там, преоблечен според нуждите си. Използвал си службата си при граф Реймон, за да му намекинеш, че шпионинът е някой от хората на брат ми — тя се изсмя остро. — Поне веднъж каза истината: шпионин има — това си ти, макар на граф Реймон и през ум да не му минава подобно нещо!

— Един търговец непрекъснато е в движение...

— Ти си убиец!

— Така се печели злато, Елеонор.

— Ами тази вечер как тръгна след мен?

— Чух те да излизаш. Чудех се дали Иможен е мъртва. Не можех да разчитам само на късмета си — Белтран коленичи и вдигна арбалета. — Глупавият ти писар ви навлече тая смъртна опасност.

— Белтран? — чу се съскащ шепот от мрака.

Белтран се извърна. Стрела от арбалет разсече въздуха със свистене и се заби дълбоко в лицето на Белтран. Назъбеното ѝ острие разтроши костите, разкъса кожата и превърна лицето му в отблъскваща, кървава каша, противна дори на оскъдната светлина. От мрака излезе сянка. Просветна нож, който се заби дълбоко отстрани във врата на Белтран. Белтран издаде висок, гъргорещ хрип и падна по

очи. Теодор пристъпи в светлината на факлата. Коленичи, сграбчи Белтран за косите, повдигна главата му и после я пусна.

— Чух ви да си шушукате в шатрата — Теодор се отпусна на едно коляно, загледан в Елеонор. — После двамата излязохте — той се усмихна накриво. — Симон, ти мърмориш така силно, че сякаш грухти стара свиня. Мислех да ви придружа, но сили не ми бяха останали. Тъкмо се канех да заспя, когато той... — Теодор посочи към трупа, проснат сред разширяваща се локва кръв, — изведнъж се разпъргави твърде много за някой, дето сили не са му останали. Видя ми се много съмнително...

— Подозираше ли го вече? — Елеонор се изправи с усилие на крака.

— И да, и не — измърмори Теодор. — Белтран ме озадачаваше. Допусна някои грешки, дребни несъответствия. Онзи ден също се оказа, че знае доста повече отколкото би трябвало за управителя на Йерусалим и етиопските отряди. Гореше от желание да влезе в братството на „Дверите на Храма“, но Юг и Годфроа възразяваха заради връзката му с Иможен. Дали беше предател? — гъркът сви рамене. — Може би! До битката за Антиохия всеки от нас и нашите познати — той се усмихна, — имаше право да се присъедини към която армия иска. А и тази история с фedaините — Теодор подпря арбалета си на рамо. — Някак не ми се вярваше, че има техни хора сред нас. Твърде далече се намирахме от тяхната твърдина, твърде близо бяхме до нашите земи — той поклати глава и протегна ръка. — Ела, остави мъртвите да погребват мъртвите. Бог знае, че утре и ние можем да се присъединим към тях!

Призори на 15 юли, лето господне 1099, Годфроа дьо Буйон и Реймон дьо Тулуз поведоха устремно армиите си срещу стените на Йерусалим. Изгревът бил прекрасен, така е записала Елеонор дьо Пайен в своята хроника, но ведрината му скоро била разпиляна от скриптенето на плетените въжета, проклятията на мъжете, скърцането на колелата и смразяващото свистене на безжалостните камъни, стрелите и пламтящите снопове клони. Грохот и трясък ехтели във въздуха, а страховитият тътен на битката непрекъснато се засилвал. Годфроа дьо Буйон, чието знаме със златен кръст плющяло, високо

издигнато, дал заповед кулата да тръгне напред. Защитниците на Йерусалим вдигнали прашките и докарали балистите. Започнали да засипват нападателите с горящи снопове клони, напоени с катран и мазнина. Разгоряла се смъртоносна надпревара, така е писала Елеонор дьо Пайен в хрониката си: франките с всички сили се мъчели да приближат кулата си, а турците и сарацините искали на всяка цена да я изгорят, преди още кръстоносците да стигнат до стените. Гъст дим обвил като пелена кулата и само камъни и стрели прониквали през него. По едно време дори Годфроа дьо Буйон едва не бил убит. Изстрелян камък случайно улучил стоящия до него оръженосец, разбил черепа му, счупил врата му и причинил смъртта му на мига. Годфроа, който се измъкнал на косъм от смъртта, се хвърлил с още по-голямо ожесточение в битката и с арбалета си свалял от стените защитниците на града.

Кулата бавно пъплела напред през пролуката във външната стена, идвала все по-близо до основните защитни укрепления. Върхът на кулата застрашително се извисявал над парапетите на градските стени на Йерусалим. Франкските стрелци с лъкове и прашки сеели смърт с гъст порой от стрели и камъни. Към кулата хвърляли жарава, но тя била защитена от брони и плетени рогозки, покрити с мокри кожи. Горящите въглени се удряли в тях и падали на земята, без да навредят. Защитниците докарали съдове с гръцки огън, който изригнал стръвно, но външната част на кулата била напоена с оцет, а повесените в кулата мехове съдържали още. Кулата бавно напредвала. От двете ѝ страни се трупали стрелци, които изстрелвали стрели, увити в горящи парцали. Горящите стрели се забивали в дървените защитни укрепления, торбите със слама и намазаните с катран въжета, които сарацините и турците били наредили по протежение на стената, за да се защитят от каменохвъргачките. Дървото, сламата и въжетата пламнали и принудили защитниците да скочат от парапетите. Трескаво се придвижвали обсадни стълби. В същото време Танкред се насочил с отряд рицари към Портата на свети Стефан.

Защитниците изгубили присъствие на духа сред лумналите по назъбените парапети пламъци. Обвивал ги лютив дим, заслепявал ги и обърквал действията им. Хората от братството на Храма изправили обсадна стълба, и един от събратята, Летолд от Турен, се изкачил на стената и така станал първият рицар, влязъл в Йерусалим. Кулата

съвсем се приближила, Годфроа дьо Буйон видял две огромни дървени греди, с които турците се опитвали да задържат настъплението им. Бързо срязал ремъците на една от защитните брони, покрита с волска кожа, която паднала над гредите и всички продължили по този подвижен мост. Годфроа се биел начело, следвали го мнозина от хората му. Дългите им мечове прорязвали със съскане въздуха. Рицарите се биели стръвно като демони сред черния дим. Сигнали пролуката във външната стена и преминали през нея. Кулата продължавала да пъпли напред. По-нататък по стената трите вещици и робите, които ги поддържали, били засипани с град от камъни и телата им се превърнали в кървава пихтия. Кулата вече се извисявала съвсем близо до стените на Йерусалим. Подвижният ѝ мост бил спуснат. Безчет рицари се втурнали по защитната стена, за да се присъединят към Годфроа. Защитниците загубили цялата си смелост и побягнали. Поражението започнало да става очевидно. Гарнизоните при Портата на Ирод, Портата на свети Стефан и по-нататък към планината Сион също просто ударили на бяг. Портите били разбити и франките залели улиците на града като неудържима река на мъстта. Изпълнили всяка улица, уличка и пролука измежду сградите. Нямало капка милост, помен от пощада. Мъже, жени, деца били изклани до крак.

Франките се пръснали като жътвари, събиращи кървавата си жетва. Турци и сарацини оказвали последна съпротива, стрелци все още изпращали стрели от покривите, но всичко било напразно. Управителят и останките от египетската конница побягнали към Кулата на Давид и се затворили в нея. Франките просто ги прегазили като истински въплъщения на ангелите на смъртта, черен облак от смъртоносна ярост. Улици, площади, къщи, градини били осеяни с трупове на мъже, жени и деца. Секирите и мечовете вилнеели, докато от водоскоците в града не рухнала кръв и дори белосаните стени не се облели с кръв. Някои се надявали да намерят убежище в джамиите, но никой не зачел това тяхно право. Франките стигнали до двора на Божи гроб, където били наблъскани още хора. Пробивали си път с мечове и секири готови за сеч, но техните обречени жертви припряно коленичили, прекръствали се и дрезгаво заредили молитва, изпросвайки си милост: „Kyrie Eleison, Christe Eleison“ — Господи, помилуй! Христе, помилуй! Франките прибрали в ножниците оръжието си, докоснали главите на тези арменци-християни и

тръгнали да търсят жертви другаде. Нахлули в двора на Храма, където турци и сарацини се били скупчили, за да се предадат. Изобщо не помислили да ги пощадят. Когато клането приключило, мъжете газели в кръв до колене, която пръскала сбруите на конете им.

На залез франките сложили край на сечта. Досуц като душещи из шубраците вълци, франките се наситили на кръв и клане. Сваляли доспехите си, навлекли дълги ризи и отишли босоноги до църквата на Божи гроб, за да благодарят. Минавали през планини от отсечени глави, ръце и крака. Вървели през килим от трупове и благочестиво пеели псалми и химни. Казали молитвите си и се оттеглили за нощта.

Тогава хората от братството на Храма, без да се помайват, се спуснали надолу в лабиринта от мрачни ходници под Купола на скалата. Юг дьо Пайен и Годфроа дьо Сент Омер били оцелели и изгаряли от желание да открият реликвите, заради които стигнали чак до Йерусалим. Федаините вероятно били избягали, или загинали в клането, затова те секли врати и повдигали ръждясалите, покрити с железни листове капаци за входовете на пода, докато най-сетне открили своите съкровища. Работели бързо и без суетене цяла нощ и на следващия ден, когато клането в града отново започнало. За никого не трябвало да има пощада. Това било Божие дело, убеждавали се франките. До този момент враговете им ги подигравали, унижавали и използвали всяка тяхна слабост срещу тях. Само кръвта можела да измие такова унижение и оскърбление! Някои от оцелелите се изкатерили на джамията Ал-Акса. Танкред им предложил закрила, дори им подал знамето си, но убийците изобщо не се спрели, изкачили се на покрива и съсекли всичките триста души, оцелели от клането предишния ден.

Над града като черен облак надвиснал дим. Из Йерусалим се носела вонята на клането, а в тесните ходници под Купола на скалата Юг и Годфроа събирали тайното съкровище, скрито из помещения, където великият Соломон някога държал конете си. На светлината на свещи и фенери те развили свещената плащаница, която покривала някога лицето на нашия Господ. Благоговейно коленичили и повторили тържествения си обет: царства, принцове и всички силни на деня можели да преминат по улиците на Свещения град. Те щели да идват и да си отиват като обикновени нощни стражи, но братството на Храма,

храмовниците, тамплиерите щели да пуснат корен и от тях да израсте дърво, величествено като ливански кедр...

Под покрива на прокъсаната си шатра на склона, който гледаше към Йерусалим, Елеонор дъо Пайен се бе настанила удобно на молитвено столче. Мръсните ѝ пръсти прехвърляха очуканите мъниста на молитвената ѝ броеница. Изпоцапан с кръв и просмукан от мириса на дим, Теодор бе приклеknал до нея. Беше смъкнал ризницата си. Повдигна меха с вино, който държеше, в наздравица към Елеонор и отпи от виното.

— Йерусалим падна — той избърса устни с опакото на ръката си. — С помощта на картите, които беше събрал, брат ти откри своето съкровище. Реликви, Елеонор, ленени покривала, които пазят отпечатък от лика и тялото на нашия Спасител, документи, вещи, скъпоценни камъни, сребро и злато. Двамата с Годфроа...

— Добре ли са те?

— Могъщи като лъвове! Но изгубиха някои от своите събрата.

— Участваха ли в клането?

— Господарке! — седналият зад Елеонор Симон се приведе. — Господарке-сестро, забрави клането!

— Да съм забравела, виж го ти! — ядно отвърна тя.

— Ще идеш ли в града? — попита Теодор. — Юг и Годфроа чакат. Отправиха благодарствени молитви Богу... — той замлъкна, като видя изражението на Елеонор. — Казах им за Белтран.

— И?

Теодор разпери ръце.

— Приеха го като обикновен негодник, който е създавал проблеми и нищо повече. Елеонор, ще дойдеш ли?

— Пропътувах хиляди мили — каза едва чуто тя, притвори очи и отново ги отвори. — Мислех, че ще танцувам на входа на Йерусалим, а ето ме тук, и не искам да влизам в Свещения град. Не искам да гледам още отсечени глави и стени, облени с кръв.

Извърна поглед към черните струи дим, които се издигаха над града.

— Тук, Теодор — тя потупа гърдта си, — тук е Йерусалим. — Това е — тя се наведе напред и погали страната му — лицето на

Спасителя. Тук — притисна тя ръка в гърдите му — се крие истинската вяра. Там — тя махна с другата си ръка, — в някоя белосана къщица, с орлови нокти, които се катерят по стените, там е раят.

Остави настрана молитвената си броеница, загърна се по-плътно с наметалото си и се изправи на крака.

— Ами Алберик?

— Би се като истински воин, ранен е, но е добре.

Елеонор се усмихна и протегна ръка.

— Ела, нека да намерим Норбер и Иможен и да ги погребем достойно.

Посочи към ковчезето с прекрасна резба, което лежеше до стола ѝ, същото, което Иможен беше считала за най-важното си притежание.

— В името Божие, Теодор, и в името на моята любов, ще го отнесеш ли в града? Ще го заровиш ли в земята под някой кипарис — тя се усмихна, — а после се върни обратно при мен, и ние двамата ще открием нашия собствен Йерусалим.

[1] Днес административен център на Южен Ливан. — Бел.прев. ↑

[2] Древен град във Финикия, днес се намира в Ливан. В древността Тир, Сидон и Аруад са формирали Финикийската конфедерация с център Триполи. Името „Финикия“ се споменава в Библията, а финикийците произхождат от ханаанците, описани в Библията. — Бел.прев. ↑

[3] Митично влечуго, на което са приписвани страховити и зловещи характеристики. Съществуват три описания на неговия външен вид. В действителност има малък гущер, който се нарича „обикновен базилиск“ и не притежава никое от смъртоносните качества на митичното влечуго. — Бел.прев. ↑

[4] Едно от най-важните пристанища на древен Израил. — Бел.прев. ↑

[5] *Miserere mei* (лат.) — Прости ми, Боже. — Бел.прев. ↑

[6] *Balteus* (лат.) — колан за меч, част от снаряжението на римските легионери. — Бел.прев. ↑

ПОСЛЕПИС НА АВТОРА

Книгата „Тамплиерът“ се основава изключително на исторически свидетелства, които могат да бъдат прочетени във великолепната книга: *The First Crusade. The Accounts of Eye Witnesses and Participants* („Първият кръстоносен поход. Разкази на свидетели и участници“) под редакцията на А. С. Крей (Принстън, 1921). Прекрасно съвременно описание предлага и книгата на Кристофър Тайърман *God’s War* („Божията война“, Алън Лейн, 2006). Начинът, по който византийците са възприемали събитията, е представен ясно в „Алексиада“ на Анна Комнина, превод на Е. Р. А. Сютър (Пенгуин, 1976), а гледната точка на мюсюлманите — в *The Damascus Chronicle of the Crusade* („Дамаска хроника на кръстоносния поход“) под редакцията на Х. А. Р. Гиб (Дувър Пъбликейшънс, 2002). Колкото до кражбите на реликви и подвизите на хора като Магьосника, препоръчвам „*Furta Sancta*, кражби на реликви през Средновековието“ от Патрик Грей (Принстън, 1978). Реликвите, свидетелстващи за Страстите Христови, са били предмет на голям брой книги, но ви препоръчвам *The Blood and the Shroud* („Кръвта и плащаницата“) на Йън Уилсън (Уайдънфелд и Никълсън, 1998).

Първият кръстоносен поход е събитие, което до ден-днешен поражда спорове. Речта на папа Урбан е достигнала до нас в преразказан вид, но несъмнено е имала възпламеняващо въздействие върху населението на цяла Европа. Положени са усилия организирането на Първия кръстоносен поход да бъде предадено изключително точно в този роман. Всеки от участниците — от идеалистите до престъпниците и нездравите духом, е имал своя причина да тръгне на кръстоносен поход. Въпреки всичко поразяват смелостта и издръжливостта на първите кръстоносци. Жестокостта на битките и кръвопролитията очевидно се разминават с каквито и да било теории за свещена и справедлива война. В известен смисъл кръстоносните походи са били тотална война, в която не са вземани пленници и всяка от воюващите страни е имала за цел пълното

унищожение на своя противник. Разбира се, около събитията все още съществуват загадки. Няма ясна причина за нападението над Реймон дьо Тулуз от страна византийците близо до Родосто, но ако отчитаме грабливата алчност на някои от неговите последователи, предложената в тази книга причина за това нападение вероятно е толкова основателна, колкото и всяка друга. Магьосника и федаините са действителни лица, а намирането на свещеното копие и психологическият ефект, което това събитие е оказало върху армията на франките — по мое мнение — е един от най-брилянтните примери за пропаганда във военната история. Фируз е имал пръст в извършеното предателство на Антиохия, а у някои хроники споменават, че към предателството го е тласнало страданието, причинено от жена. След падането на Антиохия Фируз незабавно изчезва от историческата сцена, но неговият брат е убит при първите кръвопролития. Придвижването на Карбука към Антиохия е протичало така, както съм го описал в книгата. Смятам, че Карбука е бил подведен. Има много свидетелства, според които армията на франките е завземала позиции, а той продължавал да играе шах!

И накрая — за тамплиерите! Произходът на ордена на тамплиерите, според историческите документи, е свързан с Юг дьо Пайен и Годфроа дьо Сент Омер (в някои документи го наричат Жофроа). Орденът е основан няколко години след превземането на Йерусалим, а по-късно придобива и упражнява огромна власт в Западна Европа, до унищожаването му от Филип IV Хубави в периода 1307–1314 година. Едно от най-ранните исторически свидетелства е това на Гийом от Тир в неговата *Historia*, където говори за тях, като за „посветили се на Бог“. Смятам, че с тези думи Гийом описва именно Ордена на Храма от неговите ранни години. В много отношения историята на тамплиерите вече е добре известна. Подчинявали са се на строг правилник, но любопитното е, че в своето Първо правило, потвърдено от събора в Троа, в член 53 изрично се упоменава, че „няма да се приемат вече сестри“. Това е достатъчно доказателство, че в първите години за членове на този тайнствен орден са били приемани и жени.

Пол Дохърти

Април, 2007

Издание:

Пол Дохърти. Тамплиерът

Редактор: Боряна Джанабетска

Художествено оформление: Христо Хаджитанев, 2009 г.

Английска, първо издание

ИК „Еднорог“, 2009 г.

ISBN: 978-954-365-058-3

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.